

සම්මෝහවිනොදනී

නාමධෙය

විභංගඅට්ඨකථා

සමෙමා හවිනොදනී

නාමධෙය

විභඞගස්ස කථා.

පඨමෝ භාගෝ.

කිරිඇල්ලේ පුරාණ විහාරාධිපතිනා
පඤ්ඤානන්දාභිධානෙන ගතිනා
ගමාරාධිතෙන

විජෙජාදය පරිවෙණාධිපතිනෝ නිපිටක වාචිස්සරාචරියස්ස
සිරිසුමඞ්ගලාභිධානස්ස පධානනායකථෙරපාදස්ස
ධම්මන්තෙවාසිනා

මාම්පේ විජයවඞ්ඪනාරාමාධිපතිනෝ
සොභිතාභිධානස්ස මහාථෙරවරස්ස
සිස්සෙන

වැල්මිල්ලේ රතනජෝතිසෙරෙන
ලෙඛකදෙසාපහරනෙන
සංයොධිතා.

විජෙජාදය පරිවෙණෙ උපජඣායෙන
සිරිමතා ඤාණිස්සරාභිධානෙන මහාථෙරවරෙන
ඔසාන සුඛිපත්තාවලොකනෙන
පටිගහිතා.

ආර්. ඔල්ගට්ට්ගුඩාවේති නාමකෙන සොහනෙන
ලඞ්කාභිනව විඤ්ඤත්ත යන්තාලයෙ මුද්දාපිතා.

බුද්ධාබ්දස්ස පරිනිබ්බාණා 2453.

1910.

SAMMOHA WINODANI

OR

WIBHANGAPPAKARANATTHAKATHA.

සමෙමා හ විනොදනී නාම

විභඞගපපකරණඨකථා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො
සම්මා සම්බුඩස්ස.

චතුසවව දසො නාථො-චතුධා ධම්මසඩගණං
පකාසයිත්වා සඞ්ඛෙඩා-නසෙසව සමනගතරං

උපෙතො බුඩඪිමෙමගි-අඤාරසහි නාගකෙ
අඤාරසනනං ඛඩ්ධාදි-විභඞගානං විසෙන යං

විභඞගං දෙසයි සථා-තස්ස සංවණ්ණනාක්‍රමෙ
ඉදානි සඤා සම්පත්තෙනා-තසමා තස්සප්පවණ්ණනං

කරිස්සාම විගාහෙත්වා-පොරාණඨකථා නයං
සඩඪම්ම ගාරවං කත්වා-නං සුණාථ සමාහිතා'නි.

පඤ්චක්ඛන්ධා; රූපක්ඛන්ධො...පෙ...විඤ්ඤාණක්ඛන්ධා 'නි ඉදංවිභඞගපපකරණස්ස ආදිභූතෙ ඛන්ධවිභඞෙග සුත්තන්තා භාජනියං නාම...තන්ති පඤ්චා'නි ගණනපරිවෙජදෙ තෙන න තතො හෙට්ඨා න උඩ්ඪන්ති දසෙසති-ඛන්ධා'නි පරිච්ඡින්න ධම්ම නිදස්සනං; තත්‍රායං ඛන්ධසදෙදා සම්බහුලෙසු ඨානෙසු දිස්සති රාසිම්හි ගුණෙ පණ්ණත්තියං රුළ්හියන්ති; "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ මහාසමුදෙද නත්‍රකරං උදකස්ස පමාණං ගහෙතුං එත්තකානි උදකළහකානීති වා එත්තකානි උදකාළහකසතානීති වා එත්තකානි උදකාළහකසහස්සානීති වා එත්තකානි උදකාළහ

කසතසහස්සානීති වා අථඛෝ අසංඛෙය්‍යා අපපමෙය්‍යා මහා උදකඛන්ධොතෙවි සඛඛං ගවඡතී"ති අදිසුති රාසිතෝ ඛන්ධොනාම; නහි පරිත්තකං උදකං උදකක්ඛන්ධොති වුච්චති බහුක මෙව වුච්චති; තථා නපරිත්තකෝ රජෝරජක්ඛන්ධෝ න අපපම ත්තකා ගාවෝ ගවක්ඛන්ධෝ න අපපමත්තකංබලං බලක්ඛන්ධෝ න අපපමත්තකං පුඤ්ඤං පුඤ්ඤක්ඛන්ධෝ'ති වුච්චති; බහුක මෙවහි රජෝ රජක්ඛන්ධෝ; බහුකා ගවාදයෝ ගවක්ඛන්ධෝ; බල ක්ඛන්ධෝ පුඤ්ඤක්ඛන්ධෝ'ති වුච්චති සීලක්ඛන්ධෝ සමාධික්ඛ න්ධෝ'ති ආදිසු පන ගුණතෝ ඛන්ධොනාම; "අද්දසාඛෝ භගවා මහන්තං දාරුක්ඛන්ධං ගඞ්ගාය නදියා සොතෙන වුය්හමාන" න්ති එත්ථ පණ්ණත්තිතෝ ඛන්ධෝ නාම; "යං චිත්තං මනෝ මානසං පෙ විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝ"ති ආදිසු රුළ්හිතෝ ඛන්ධොනාම; සවායම්ධ රාසිතෝ අධිප්පෙතෝ; අයං හි ඛන්ධෝ නාම පිණ්ඩෝ පූගෝ ඝටෝ රාසෝ නෘමා රාසි ලක්ඛණා ඛන්ධාති වෙදිතබ්බා; කොට්ඨාසෝපිනිපි වත්තුං වට්ටති; ලොකස්මිං හි ඉණං ගහෙත්වා වොදිය මානා ඒහිඛන්ධෙහි දස්සාම තීහි ඛන්ධෙහි දස්සාමාති වදන්තීති කොට්ඨාස ලක්ඛණා ඛන්ධාතිපි වත්තුංවට්ටති; එවමෙත්ථ රූපක්ඛන්ධොති රූපරාසි රූපකොට්ඨාසෝ. වෙදනාක්ඛන්ධෝ'ති වෙදනාරාසි වෙදනා කොට්ඨාසෝ'ති ඉමිනා නයෙන අත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ; එත්තාවතා සම්මාසම්බුද්ධෝ සවායං චත්තාරෝව මහාභූතා චතු ණ්ණඤ්ච මහා භූතානං උපාදාය රූපන්ති අතීතානාගත පච්චු පන්නාදිසු එකාදසසු ඔකාසෙසු විභත්තෝ පඤ්චවීසති රූප කොට්ඨාසානි ච ඤත්වා රූපකොට්ඨාසාති ච එවං පභෙදෙ රූපරාසි නංසඛ්ඛං පරිපිණ්ඩෙත්වා රූපක්ඛන්ධෝ නාමානි දසෙස සි; යොපනායං සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙ දනා'ති තෙසුයෙව එකාදසසු ඔකාසෙසු විභත්තෝ චතුභූමකෝ වෙදනාරාසි නංසඛ්ඛං පරිපිණ්ඩෙත්වා වෙදනාක්ඛන්ධෝ නාමානි දසෙසසි; යොපනායං චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා පෙ මනෝ සම්ඵස්සජා සඤ්ඤා'ති තෙසුයෙව එකාදසසු ඔකාසෙසු විභත්තෝ චතුභූමකසඤ්ඤාරාසී තං සඛ්ඛං පරිපිණ්ඩෙත්වා සඤ්ඤාක්ඛන්ධොනාමා'ති දසෙසසි; යෝ පනායං චක්ඛුසම්ඵ ස්සජා චෙතනා—පෙ—මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා'ති තෙසු යෙව එකාදසසු ඔකාසෙසුවිභත්තෝ චතුභූමකචෙතනාරාසී තං

සඞ්ඛං පරිපිණ්ඩෙත්වා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධෝ නාමා'නි දසෙසසි; **සෝපනායං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං ඝාණවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කාය විඤ්ඤාණං මනොධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතූ'නි** තෙසුයෙව එකාදසසු ඔකාසෙසු විභත්තෙනා චතුභූමක චිත්තරාසී තං සඞ්ඛං පරිපිණ්ඩෙත්වා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝ නාමා'නි දසෙසසි-අපි චෙත්ථ සඞ්ඛෙපෙපි චතුසමුට්ඨානිකං රූපං රූපක්ඛන්ධෝ කාමාවචරඅට්ඨකුසලචිත්තාදිහි එකූනනවුතිචිත්තෙහි සහජාතා වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධෝ සඤ්ඤා සඤ්ඤාක්ඛන්ධෝ එසසාදයෝ ධම්මා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධෝ එකූනනවුති චිත්තානි විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝනි එවමිපි පඤ්චසු ඛන්ධෙසු ධම්ම පරිවෙච්ඡදෝ වෙදිතබ්බෝ.....ඉදානි තෙ රූපක්ඛන්ධාදයෝ විභජිත්වා දසෙසතුං "තත්ථ කතමෝ රූපක්ඛන්ධෝ" ති ආදිමාහ; තත්ථ **තත්ථා**ති තෙසු පඤ්චසු ඛන්ධෙසු. **කතමෝ'**නි කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා; **රූපක්ඛන්ධෝ'**නි පුච්ඡිතබ්බධම්මනිදස්සනං; ඉදානි නං විභජන්තෙනා "යංකිඤ්චිරූප"න්ති ආදිමාහ; තත්ථ යං **කිඤ්චි'**නී අනවසෙසපරියාදානං; **රූපනති** අතිපසඞ්ගනියමනං, එවං පදද්වයෙනාපි රූපස්ස අනවසෙස පරිග්ගහෝ කතෝ හොති-තත්ථ **කෙනට්ඨෙන රූප**න්ති රූපනට්ඨෙන රූපං; වුත්තංහෙතං භගවතා; "කිඤ්චනික්ඛවෙ රූපං වදෙථ; රූපතීතිඛෝ භික්ඛවෙ තස්මා රූපන්ති වුච්චති; කෙනරූපති සීතෙන පි රූපති උණ්හෙනපි රූපති ජිඝච්ඡායපි රූපති පිපාසායපි රූපති ඩංසමකසවාතා තපසිරිංසපසම්ඵස්සෙනපි රූපති රූපතීති ඛෝ භික්ඛවෙ තස්මා රූපන්ති වුච්චතීති, තත්ථකිඤ්චි කාරණ පුච්ඡා කෙන කාරණෙන රූපං වදෙථ; කෙනකාරණෙන තං රූපං නාමා'නි අත්ථෝ. **රූපනී**ති එත්ථ **ඉ**නිති කාරණුද්දෙසෝ; යස්මා රූපති තස්මා රූපන්ති අත්ථෝ; **රූපනී**නි කුපති. ඝට්ටියති පීළියති භිජ්ජති'නි අත්ථෝ; එවං ඉමිනා එත්තකෙන රූපනට්ඨෙන රූපං වුත්තං රූපන ලක්ඛණෙන රූපන්තිපි වත්තුං වට්ටති; රූපනලක්ඛණං හි එතං සීතෙනපි රූපතීති ආදිසු පන සීතෙන තාව රූපනං ලොකන්තරිකනිරයෙ පාකටං; තිණ්ණං තිණ්ණං හි චක්කවාළානං අන්තරෙ එකෙකෝ ලොකන්තරිකනිරයෝ නාම හොති අට්ඨයොජනසහස්සපමාණෝ යස්ස නෙව හෙට්ඨා පථවී අත්ථි න උපරි චන්දිමසුරියදීපමණි ආලොකෝ නිච්චන්ධකාරෝ තත්ථ නිබ්බත්තසත්තානං තිගාවු

තෝ අත්තභාවෝ හොති; තෙ වඟ්ගුලියෝ විය පඛ්ඛතපාදෙ දිඝපුථුලෙහි නඛෙහි ලඟහිත්වා අවං සිරා ඔලම්බන්ති; යදා සංඝප්පත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හත්ථපාසං ගතා හොන්ති. අථ භක්ඛා නො ලඩ්ඩෝ'ති මඤ්ඤමානා තඤ්ච වාවවා විපරිවත්තිත්වා ලොකසන්ධාරකඋදකෙ පතන්ති; සිතවාතෙ පහරන්තෙපි පක්ඛිමධුකඵලානි විය ඡිජ්ජිත්වා උදකෙ පතන්ති; පනිතමත්තාව අච්චන්තඛාරෙන සීතොදකෙන ඡින්නාවමංසනහාරුමංසඅට්ඨීහි භිජ්ජමානෙහි තත්තතෙලෙ පනිතපිට්ඨපිණ්ඩං විය පටපටාය මානා විලීයන්ති; එවං සීතෙන රූපනං ලොකන්තරික නිරයෙ පාකටං; මහිංසකරට්ඨාදිසුපි හිමපාතසීතලෙසු පදෙසෙසු එතං පාකටමෙව; තඤ්හි සත්තා සීතෙන ඡින්නභින්නසරීරා ජීවිතක්ඛයම්පි පාපුණන්ති; උණ්හෙන රූපනං අවීචිමහා නිරයෙ පාකටං; තඤ්හි තත්තාය ලොහපඨවියා නිපජ්ජාපෙත්වා පළවිධවධබන්ධනාදිකරණකාලෙ සත්තා මහා දුක්ඛං අනුභවන්ති; ජිඝච්ඡාය රූපපනං පෙත්තිවිසයෙ වෙව දුක්ඛික්ඛකාලෙව පාකටං; පෙත්තිවිසයස්මිං හි සත්තා වෙ තීණි බුඩ්ඩනන්තරානි කිඤ්චිදෙව ආමිසං හත්ථෙන ගහෙත්වා මුඛෙ පක්ඛිපන්තා නාම න හොන්ති; අන්තෙ උදරං ආදිත්තසුසිරරූපෙක්ඛා විය හොති; දුක්ඛික්ඛ කඤ්ජිකමත්තම්පි අලභිත්වා මරණප්පත්තානං පමාණං නාම නත්ථි—පිපාසාය රූපපනං කාලකඤ්ජිකාදිසු පාකටං. තඤ්හි සත්තා වෙ තීණි බුඩ්ඩනන්තරානි හදයතෙමනමත්තං වා ජීවිතා නෙමන මත්තං වා උදකබින්දුං ලබ්භුං න සක්කොන්ති; පානියං පිවිස්සාමා'නි නදිගතානම්පි නදී වාලිකා තලං සම්පජ්ජති; මහා සමුද්දං පක්ඛන්දන්තානම්පි මහාසමුද්දෙ පිට්ඨිපාසාණෙ හොති; තෙ සුස්සන්තා බලව දුක්ඛපීළිතා විවරන්ති; එකෙ කිර කාලකඤ්ජිකඅසුරෙ පිපාසං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තෙ තා යොජන ගම්භීර විත්ථාරං මහා ගඩ්ඩං ඔතරි; තස්සගතගතට්ඨානෙ උදකං ඡිජ්ජති; ධූමෙ උග්ගච්ඡති; තත්තෙ පිට්ඨිපාසාණෙ චක්කමණ්ඩලාලෙ විය හොති; තස්ස උදකසද්දං සුත්වා ඉතෙ විතෙ ච විවරන්තසෙව රත්ති විහාසි; -අථ නං පාතොව භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තා තිංසමත්තාපි ඡබ්බාරිකා භික්ඛූ දිස්වා කොනාමත්ථං සප්පුරිසා'ති පුච්ඡිංසු; පෙතොස්මි භන්තෙ'ති; කිං පරියෙසසීති; පානියං භන්තෙති; අයං ගඩ්ඩා පරිපුණ්ණා කිං ත්වං න පස්සසීති; න උපකප්පති භන්තෙති; තෙන හි ගඩ්ඩා පිට්ඨියං නිපජ්ජ මුඛෙ තෙ පානියං ආසිඤ්චි

සඤ්ඤාති සො වාලිකාපුලිනෙ උත්තානො නිපජ්ජි භික්ඛූ තිංසම
ත්තෙන පත්තෙන නිහරිත්වා උදකං ආහරිත්වා තස්ස මුඛෙ ආසිඤ්චිං
සු; තෙසං තථා කරොන්තානං යෙව වෙලා උපකට්ඨා ජාතා.
තතො භික්ඛාචාරකාලො අම්හාකං සප්පුරිස කිඤ්චිතෙ අසඤ්ඤ
මත්තා අලඞ්කති ආහංසු; පෙතො සවෙ මෙ භන්තෙ තිංසමත්තා
නං අය්‍යානං තිංසමත්තෙහි පත්තෙහි ආසිත්තඋදකතො අඩ්ඪප
සතමත්තම්පි පරගලං ගතං පෙතභාවතො මොක්ඛො මාහොසී
ති ආහ - එවං පිපාසාය රූපනං පෙත්තිවිසයෙ පාකටං; - ඩංසා
දීහි රූපනං ඩංසමක්ඛිකාදී බහුලෙසු පදෙසෙසු පාකටං, එත්ථව
ඩංසා'නි පිඩගල මක්ඛිකා; **මකසා'නි**; මකසාව; **වාතා'නි** කුච්ඡි
වාතපිට්ඨිවාතාදිවසෙන වෙදිතබ්බා; සරීරස්මිංහි වාතරොගො
උප්පජ්ජිත්වා හත්ථපාද පිට්ඨිආදීනි භින්දති කාණං කරොති ඛුජ්ජං
කරොති පීඨසප්පිං කරොති; **ආතපෙ'නි** සුරියාතපෙ; තෙන
රූපනං මරුකන්තාරාදීසු පාකටං; එකා කිර ඉත්ථී මරුකන්තා
රෙ රත්තිං සත්ථතො ඔහීනා දිවාසුරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙන වාලි
කාය තප්පමානාය පාදෙ ඨපෙතුං අසක්කොන්තී සීසතො පට්ඨා
ඔතාරෙත්වා අක්කමි; කමෙන පට්ඨියා උණ්හාභිතත්තාය ඨාතුං
අසක්කොන්තී තස්සා උපරි සාටකං ඨපෙත්වා අක්කමි; තස්මිම්පි
සන්තත්තෙ අංකෙන ගහිතං පුත්තකං අධොමුඛංනිපජ්ජා පෙත්වා
කන්දන්තං කන්දන්තං අක්කමිත්වා සඞ්ගං තෙන තස්මිං යෙව ඨානෙ
උණ්හාභිතත්තා කාලමකාසි සිරිංසපා'නි යෙකෙචි දීඝජාති
කා සරන්තා ගච්ඡන්ති; තෙසං සම්ඵස්සෙන රූපනං ආසීවිස
දට්ඨකාදිනං වසෙන වෙදිතබ්බං; ඉදානි යං කිඤ්චි රූපන්ති
පදෙන සංගහීතං පඨවීඝනං කොට්ඨාසඤ්ඤාවුතිකොට්ඨාසපප
භෙදං සබ්බම්පි රූපං අතීතාදිකොට්ඨාසෙසු පක්ඛිපිත්වා දස්සෙතුං
අතීතානාගතපච්චුප්පන්නන්ති ආදිමාහ; තතො පරං තදෙව
අජ්ඣත්තදුකාදිසු චතූසු දුකෙසු පක්ඛිපිත්වා දස්සෙතුං අජ්ඣ
ත්තං වා බහිද්ධා වාති ආදි වුත්තං; තතො පරං සබ්බං පෙතං එකා
දසසු පදෙසෙසු පරියාදියිත්වා දස්සිතං රූපං එකතොපිණ්ඩං
කත්වා දස්සෙතුං "තදෙකජ්ඣන්ති" ආදිවුත්තං; තත්ථ **තදෙක
ජ්ඣන්ති** තං එකජ්ඣං, **අභිසඤ්ඤූහිත්වාති** අභි සංහරිත්වා; **අභි
සංඛිපිත්වාති** සංඛෙපං කත්වා; ඉදං වුත්තං හොති; සබ්බමෙපතං
වුත්තප්පකාරං රූපං රූපන්ත ලක්ඛණසංඛාතෙ එකවිධභාවෙ
පඤ්ඤාය රාසිං කත්වා රූපක්ඛන්ධොනාම වුච්චතීති එතෙන සබ්බ

මිපි රූපං රූපපනලක්ඛණෙ රාසිභාවූප ගමනෙන රූපක්ඛන්ධො ‘නි දසිතං හොනි; නහි රූපතො අඤ්ඤ රූපක්ඛන්ධො නාම අත්ථි; යථා ච රූපං එවං වෙදනාදයොපි වෙදයිතලක්ඛණාදිසු රාසිභාවූ පගමනෙන නහි වෙදනාදීහි අඤ්ඤ වෙදනාක්ඛන්ධා දයො නාම අත්ථි—ඉදානි එකෙකස්මිං ඔකාසෙ පක්ඛිත්ත රූපං විසුං විසුං භාජෙත්වා දසෙනෙතා “තඤ්ච කතමං රූපං අතීත”න්ති ආදිමාහ; තඤ්ච තඤ්ඤාති එකාදසසු ඔකාසෙසු පක්ඛි පිත්වා ඨපිතමාතිකාය භුම්මං, ඉදං වුත්තං හොනි; “අතීතානාගත පච්චුප්පන්න”න්ති ආදිනා නයෙන ඨපිතාය මාතිකාය යං අතී තං රූපන්ති වුත්තං තං කතමන්ති ඉමිනා උපායෙන සක්ඛිපු ච්ඡාසු අත්ථො වෙදිතබ්බො; **අතීතං නිරුද්ධන්ති** ආදිනි පදානි නික්ඛිපකණ්ඩස්ස අතීතත්තික භාජනියවණ්ණනායං වුත්තා නෙව; **චත්තාරොව මහාභූතාති** ඉදං අතීතන්ති වුත්තරූපස්ස සභාව නිදස්සනං යථාවෙත්ථ එවං සක්ඛත්ථ; ඉමිනා ඉදං දස්සෙති; අතීතරූපම්පි භූතානි වෙව භූතානි උපාදාය නිබ්බත්තඤ්ච අනා ගතම්පි—පෙ—දූරසන්තිකම්පි; නහි භූතෙහි වෙව භූතානි උපා දාය පවත්තරූපතොව අඤ්ඤං රූපං නාම අත්ථි; අපරොන යං; **අතීතංසෙන සඞ්ගහිතන්ති** අතීතකොට්ඨාසෙනෙව සඞ්ග හිතං; එත්ථෙව ගණනං ගතං කිහන්ති “චත්තාරොව මහා භූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූප”න්ති එවං සක්ඛත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො; අනාගත පච්චුප්පන්න නිද්දෙසපදානිපි හෙට්ඨා වුත්තානෙව; ඉදං පන අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං නාම සුත්ත නත පරියායතො අභිධම්මනිද්දෙසතොත්ති දුවිධං; තං සුත්ත නතපරියායෙ භවෙනපරිච්ඡින්නං; පටිසන්ධිතොහි පට්ඨාය අතීත භවෙසු නිබ්බත්තරූපං අනන්තරභවෙවා නිබ්බත්තරූපං හොතු කපපකොටිසතසහස්සමත්ථකෙවා සක්ඛං අතීතමෙවනාම; චුති තො පට්ඨාය අනාගතභවෙසු නිබ්බත්තනකරූපං අනන්තරභවෙ වා නිබ්බත්තං හොතු කපපකොටිසතසහස්සමත්ථකෙවා සක්ඛං අනාගතමෙවනාම; චුතිපටිසන්ධිඅන්තරෙ යං තං රූපං පච්චුප්ප න්නං නාම; අභිධම්ම නිද්දෙසෙ පන ඛණෙන පරිච්ඡින්නං, න යොහි රූපස්ස ඛණා උප්පාදෙත්ථි හඩ්ඩොනි; ඉමෙ තයො ඛණෙ පත්වා නිරුද්ධං රූපං සමනන්තර නිරුද්ධං වා හොතු අතීතෙ කප්ප කොටිසතසහස්සමත්ථකෙවා සක්ඛං අතීතමෙවනාම; තයො ඛණෙ අසම්පත්තං රූපං එකචිත්තක්ඛණමත්තෙනවා අසම්ප

නන්නං හොතු අනාගතෙ කප්පකොටිසතසහස්සමත්ථකෙවා සබ්බං අනාගතමෙව නාම; ඉමෙ තයෝ ඛණෙ සංපත්තානං රූපං පන පච්චුප්පන්නං නාම; තත්ථ කිඤ්චාපි ඉදං සුත්තන්තභාජනියං එවං සන්තෙපි අභිධම්මනිද්දෙසෙ නෙව අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං රූපං නිද්දිට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං...අපරොනයෝ ඉදංහි රූපං අඩ්ධානඤ්ඤතනිසමයඛණවසෙන චතුධා අතීතංනාම හොති තථා අනාගතපච්චුප්පන්නං අඩ්ධානවසෙනතාව එකස්සථකස්මිං භවෙ පටිසන්ධිතො පුබ්බෙ අතීතං වුත්තනොඋඩ්ඩං අනාගතං උභින්නා මන්තරෙ පච්චුප්පන්නං, සන්තතිවසෙන සභාගඵකලතුසමුට්ඨා නං එකාහාරසමුට්ඨානඤ්ච පුබ්බාපරියවසෙන වත්තමානම්පි පච්චු ප්පන්නං; තතොපුබ්බෙ ච්සභාගඵතුආහාරසමුට්ඨානං අතීතං, පච්ඡා අනාගතං, චිත්තජං එකච්චි එකජවන එකසමාපත්තිසමු ට්ඨානං පච්චුප්පන්නං තතොපුබ්බෙ අතීතං පච්ඡාඅනාගතං, කම්මසමුට්ඨානස්ස පාටියෙක්කං සන්තතිවසෙන අතීතාදිභෙදෙ නාභි-තෙසඤ්ඤවපන උතුආහාරචිත්තසමුට්ඨානානං උපඵ ඩ්ඩකවසෙන තස්ස අතීතාදිභාවෙ වෙදිතබ්බො...සමයවසෙ න එකමුහුත්තපුබ්බණ්හසායණ්හ රත්තින්දිවාසු සමයෙසු සන්තා නවසෙන පවත්තමානං තං තං සමයං පච්චුප්පන්නං නාම; තතො පුබ්බෙඅතීතං පච්ඡා අනාගතං...ඛණවයෙන උප්පාදාදි ඛණත්තයපරියාපන්නං පච්චුප්පන්නං තතොපුබ්බෙ අතීතං පච්ඡාඅනාගතං; අපිච අනික්කන්තහෙතුප්පච්චයකිච්චමතීතං නිට්ඨිතහෙතුකිච්චං අනිට්ඨිතපච්චයකිච්චං පච්චුප්පන්නං උභය කිච්චමසම්පත්තං අනාගතං සකිච්චඛණෙවා පච්චුප්පන්නං ත තො පුබ්බෙ අතීතං පච්ඡා අනාගතං, එත්ථ ච ඛණාදිකථාව නිප්ප රියායා සෙසා සපරියායා තාසු නිප්පරියායකථා ඉධ අධිප්පෙතා ...අජ්ඣත්තිකදුකස්සාපි නිද්දෙසපදානි හෙට්ඨා අජ්ඣත්තික නිද්දෙසෙ වුත්තත්ථානෙව ඔළාරිකාදිනි රූපකණ්ඩවණ්ණනාය වුත්තත්ථානෙව...හීනදුකනිද්දෙසෙ තෙසං තෙසං සත්තානා නන්ති බහූසු සත්තෙසු සාමිවචනං අපරස්සාපි අපරස්සාපීතිවුච්ච මානෙ දිවසම්පි කප්පසතසහස්සම්පි වදන්තො එත්තකමෙව වදෙය්‍ය ඉතිසත්ථා ච්හෙව පදෙහි අනවසෙසතන්තෙ පරියාදිය න්තො තෙසං තෙසං සත්තානන්ති ආහ; එත්තකෙනෙවහි සබ්බ ම්පි අපරදීපනං සිද්ධං හොති-**උක්කට්ඨානන්ති** අවමතං; **අවක්කට්ඨ නන්ති** වමෙහිනාඤ්ඤතං; රූපන්තිපි නවිදිතං; **ගිලිනන්ති** අග

හෙතඛ්බෙන ඛිත්තං ඡඩ්ඩිතං ජිගුච්ඡිතන්තිපි වදන්ති; **පරිභූතන්ති** කිමෙතෙනාති වාචාය පරිභවිතං; **අවඤ්ඤාතන්ති** නගරුකතං; **හීනන්ති** ලාමකං; **හීනමත්තන්ති** හීනන්ති මත්තං ලාමකං කත්වා ඤාතං; **හීනසම්මතන්ති** හීනන්ති ලොකෙ සම්මතං හීනෙ හිවා සම්මතං ගූථහක්ඛකහි ගූථොවිය; **අනිට්ඨන්ති** අපියං පටිලාභත්ථාය වා අපරියෙසිතං සවෙපි නං කොචි පරියෙසෙය්‍ය පරියෙසතු එතස්ස පන ආරම්මණස්ස එතදෙව නාමං;-**අකන්තන්ති** අකාමිතං නිස්සිරිකං වා; **අමනාපන්ති** මනය්හිං න අපජ්ජියං නාදිසං හි ආරම්මණං මනස්මිං න අපජ්ජියති අත්ථවා මනං අපජ්ජායනි වඩ්ඪනීත් මනාපං න මනාපං අමනාපං; අපරොනයෝ අනිට්ඨං සම්පත්තිවිරහතො තං එකන්තෙන කම්මසමුට්ඨානෙසු අකුසල කම්මසමුට්ඨානං අකන්තං සුඛස්ස අහෙතුභාවතො අමනාපං දුක්ඛස්ස හෙතුභාවතොරූපාසද්දුති ඉදමස්ස සභාව දීපනං ඉම සඞ්ගහි පදෙ අකුසලකම්මජවසෙන අනිට්ඨා පඤ්කාමගුණා විභත්තා අකුසලකම්මජං පන ඉට්ඨං නාම නත්ථි; සබ්බං අනිට්ඨමෙව*, පණීතපද නිද්දෙසො වුත්තපටිපක්ඛනයෙන වෙදිතබ්බො—ඉමස්මිං පන පදෙ කුසලකම්මජවසෙන ඉට්ඨාපඤ්කාම ගුණා විභත්තා කුසලකම්මජං හි අනිට්ඨං නාම නත්ථි සබ්බං ඉට්ඨමෙව; යථාච කම්මජෙසු එවං උතුසමුට්ඨානාදිසුපි ඉට්ඨානි ඨත්තා අත්ථියෙව ඉති ඉමස්මිං ද්‍රුකෙ ඉට්ඨානිට්ඨාරම්මණං පටිවිභත්තන්ති වෙදිතබ්බං—අයං තාව ආචරියානං සමානත්ථකථා, විතණ්ඩවාදී පනාහ; ඉට්ඨානිට්ඨං නාම පාටියෙක්කං පටිවිභත්තං නත්ථි තෙසං තෙසං රුච්චිවසෙන කථිතං; යථාහ; මනාප පරියන්තං ඛ්වාහං මහාරාජ පඤ්චකාම ගුණෙසු වදාමි; තෙ මහාරාජ රූපා එකච්චස්ස මනාපා හොන්ති එකච්චස්ස අමනාපා හොන්ති; තෙව මහාරාජ සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා එකච්චස්ස මනාපා හොන්ති එකච්චස්ස අමනාපා හොන්තීති එවං යස්මාතෙ යෙව රූපාදයො එකො අස්සාදෙති අභි නන්දති තස්ස ලොභං උප්පාදෙති; එකො කුජ්ඣති පටිහඤ්ඤති තස්ස දොසං උප්පා දෙති; එකච්චස්ස ඉට්ඨා හොන්ති කන්තා මනාපා එකච්චස්ස අනිට්ඨා අකන්තා අමනාපා එකො වෙතෙ ඉට්ඨා කන්තා මනාපාති දක්ඛිණතො ගණ්හාති එකො අනිට්ඨා අකන්තා අමනාපාති වාමතො,

---

* 'කුසලකම්මජං පන අනිට්ඨංනාම නත්ථි, සබ්බංඉට්ඨමෙව' සබ්බත්ථ.

තසමා ඉට්ඨානිට්ඨං නාම පාටියෙක්කං පටිවිභත්තං නත්ථි; පච්චන්තවාසීනං හි ගණ්ඩුප්පාදපි ඉට්ඨා හොන්ති කන්තා මනාපා; මජ්ඣිමදෙසවාසීනං අති ජෙගුච්ඡා තෙසඤ්ච මොරමංසාදීනි ඉට්ඨානි හොන්ති ඉතරෙසං තානි අති ජෙගුච්ඡානීති. සො වත්තබ්බො; කිම්පන තුම්හං ඉට්ඨානිට්ඨාරම්මණං පාටියෙක්කං පටිවිභත්තං නාම නත්ථීති වදෙසීති ආම නත්ථීති වදාමි පුන තථෙව යාව තතියං පඤ්හා පෙත්වා පඤ්හා පුච්ඡිත බ්බා-නිබ්බාණං නාම ඉට්ඨං උදාහු අනිට්ඨන්ති? ජානමානො ඉට්ඨන්ති වක්ඛති සචෙපි නවදෙය්‍ය මාවදතු නිබ්බාණං පන එකන්තං ඉට්ඨමෙව නනු ච එකො නිබ්බාණස්ස වණ්ණං කථියමානෙ කුජ්ඣිත්වා නුං නිබ්බාණස්ස වණ්ණං කථෙසි, කිං තස්ස අන්නපානං මාලාගන්ධවිලෙපනං සයනවජ්ජනං සම්ඩා පඤ්ච කාමගුණා අත්ථීති වත්වා නත්ථීති වුත්තෙ අලං තව නිබ්බාණෙනාති නිබ්බාණස්ස වණ්ණං කථියමානෙ කුජ්ඣිත්වා උහො කණ්ණෙ ථකෙතීති* අපෙතං එතස්ස පන වසෙන තව වාදෙ නිබ්බාණං අනිට්ඨං නාමහොති; න පනෙතං එවං ගහෙතබ්බං; එසො හි විපරීත සඤ්ඤාය කථෙති සඤ්ඤා විපල්ලාසෙන ච තදෙවාරම්මණං එකස්ස ඉට්ඨං හොති එකස්ස අනිට්ඨං ඉට්ඨානිට්ඨාරම්මණම්පන පාටියෙක්කං පටිවිභත්තං අත්ථීති කස්ස වසෙන විභත්තන්ති? මජ්ඣිමකසත්තස්ස, ඉදංහි න අති ඉස්සරානං මහාසම්මත මහාසුදස්සනඩම්මාසොකාදීනං වසෙන විභත්තං තෙසං හි දිබ්බ කපම්පි ආරම්මණං අමනාපං උපට්ඨානි අතිදුග්ගතානම්පි දුල්ල භන්නපානානං වසෙන න විභත්තං තෙසං හි කණාජක භත්ත සිත්ථානිපි පූතිමංසරසොපි අතිමධුරො අමතසදිසොවහොති; මජ්ඣිමකානං පන ගණකමහාමච්චසෙට්ඨිකුටුම්බිකවාණිජාදීනං කාලෙන ඉට්ඨං කාලෙන අනිට්ඨං ලභමානානං වසෙන විභත්තං එවරූපාහි ඉට්ඨානිට්ඨං පරිච්ඡින්දිතුං සක්කොනාමී'ති. තිපිට කචූලනාගත්ථෙරො පනාහ; ඉට්ඨානිට්ඨං නාම විපාකවසෙනෙව පරිච්ඡින්නං න ජවනවසෙන ජවනංපන සඤ්ඤාවිපල්ලාසව සෙන ඉට්ඨස්මිං යෙව රජ්ජති ඉට්ඨස්මිං යෙව දුස්සති අනිට්ඨස්මිං යෙව රජ්ජති අනිට්ඨස්මිං යෙව දුස්සතීති විපාකවසෙනෙව පනෙතං එකන්නතො පරිච්ඡිජ්ජති; නහි සක්කා විපාකවිත්තං

---

* ඉඤ්ඵෙතං-මරම්ම.

වචෙතුං සචෙ ආරම්මණං ඉට්ඨං හොති කුසලවිපාකං උපපජ්ජති සචෙ අනිට්ඨං අකුසලවිපාකං උපපජ්ජතීති කිඤ්චාපි මිච්ඡාදිට්ඨිකා බ්‍රූඩං වා ධම්මංවා සංඝං වා මහාවෙනෙය්‍යාදීනි වා උළාරානි වා ආරම්මණානි දිස්වා අක්ඛීනි පිදහන්ති දෙමනස්සං ආපජ්ජන්ති; ධම්මසද්දං සුත්වා කණ්ණෙ ථකෙන්ති, චක්ඛුවිඤ්ඤාණසොතවිඤ්ඤාණානි පන තෙසං කුසලවිපාකානෙව හොන්ති; කිඤ්චාපි ගූථසූකරාදයො ගූථභක්ඛා ඛාදිතුං ලභිස්සාමාති සොමනස්සජාතා හොන්ති ගූථදස්සනෙ පනෙසං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං තස්ස ගන්ධඝායණෙ ඝාණවිඤ්ඤාණං රසඝායනෙ ජිව්හාවිඤ්ඤාණං ච අකුසලවිපාකමෙව හොති; බ්‍රාහ්මා වරසයනෙ සයා පිතසූකරො ච කිඤ්චාපි විරවති සඤ්ඤාවිපල්ලාසෙන පනස්ස ජවනක්ඛණෙ යෙව දෙමනස්සං උපපජ්ජති කායවිඤ්ඤාණං කුසලවිපාකමෙව; කස්මා ආරම්මණස්ස ඉට්ඨතාය. අපිච මාරවසෙනාපි ඉට්ඨානිට්ඨතා වෙදිතබ්බා; සුඛසම්ඵස්සං හි ගූථකලලං චක්ඛුවාරඝාණවාරෙසු අනිට්ඨං කායවාරෙ ඉට්ඨං හොති; චක්කවත්තිනො මණිරතනෙන පොථියමානස්ස සුවණ්ණසූලෙ උත්තාසිතස්සච මණිරතනසුවණ්ණසූලානි චක්ඛුවාරෙ ඉට්ඨානි හොන්ති කායවාරෙ අනිට්ඨානි කස්මා මහාදුක්ඛස්ස උපපාදනතො, එවං ඉට්ඨානිට්ඨං එකන්තතො විපාකෙනෙව පරිච්ඡිජ්ජතීති වෙදිතබ්බං, තං තං වා පනානි; එත්ථන හෙට්ඨිමනයො ඔලොකෙතබ්බො; න හි භගවා සම්මුති මනාපං භින්දති පුග්ගලමනාපං පන භින්දති. තස්මා තං තං වා පන වසෙනෙව උපාදයුපාදය හීනපණීතතා කථෙතබ්බා-නෙරයිකානං හි රූපං කොටිපත්තං හීනං නාම; තං උපාදය තිරච්ඡානෙසු නාගසුපණ්ණානං රූපං පණීතං නාම; තෙසං රූපං හීනං තං උපාදය පෙතානං රූපං පණීතං නාම; තෙසම්පි හීනං; තං උපාදය ජානපදානං රූපං පණීතං නාම; තෙසම්පි හීනං; තං උපාදය ගාමභොජකානං රූපං පණීතං නාම; තෙසම්පි හීනං; තං උපාදය ජනපදසාමිකානං රූපං පණීතං නාම; තෙසම්පි හීනං; තං උපාදය පදෙසරාජූනං රූපං පණීතං නාම; තෙසම්පි හීනං; තං උපාදය චක්කවත්තිරඤ්ඤො රූපං පණීතතරං නාම; තස්සාපි හීනං; තං උපාදය ඛුම්මවට්ඨදෙවතානං රූපං පණීතං නාම; තෙසම්පි හීනං; තං උපාදය චාතුම්මහාරාජිකානං දෙවානං රූපං පණීතං නාම; තෙසම්පි හීනං; තං උපාදය තාවතිංසානං දෙවානං රූපං පණීතං නාම—පෙ—අක

ණ්ඩිත්‍යදෙවානං පන රූපං මත්තකපත්තං පණීතං නාම දූරදූරේ කනිද්දෙසෙ ඉත්ථිඡ්‍රියාදිනි හෙට්ඨා විභත්තානෙව; ඉමසම්ං පන දුකෙ දුප්පරිගහගතෙන ලක්ඛණදුප්පටිවිජ්ඣතාය සුඛුමං රූපං දූරෙති කථිතං; සුඛපරිගහගතෙන ලක්ඛණසුප්පටිවිජ්ඣතාය ඔළාරිකරූපං සන්තිකෙති; කබළිඞ්කාරාහාරපරියොසානෙ ච නියානනට්ඨානෙපි ඉදං වුච්චති රූපං දූරෙති න නියාතිතං; කස්මා. දුවිධං හි දූරෙනාම ලක්ඛණතො ඔකාසතොචාති; තත්ථ ලක්ඛණතො දූරෙනිත කථිතං ඔකාසතො කථෙතබ්බං; තස්මා දූරෙති අකථිතං; ඔළාරිකරූපං ඔකාසතො දූරෙති දස්සෙතුං අනියාතෙත්වා ව "යං වා පනඤ්ඤම්පී"ති. අදිමාහ; සන්තිකපදනිද්දෙසෙ පි එසෙවනයො තත්ථ **අනාසන්නෙ**'ති න ආසන්නෙ; **අනුපකට්ඨෙ**'ති. නිස්සටෙ, **දූරෙ**'ති දූරම්හි; **අසන්තිකෙ**'ති නාසන්නිකෙ; **ඉදං වුච්චති රූපං දූරෙති** ඉදං පණ්ණරසවිධං සුඛුමරූපං ලක්ඛණතො දූරෙ; දසවිධං පන ඔළාරික රූපං යෙවාපනක වසෙන ඔකාසතො දූරෙති වුච්චති; සන්තිකපදනිද්දෙසෙ උත්තානත්ථොයෙව; **ඉදං වුච්චති රූපං සන්තිකෙති** ඉදං දසවිධං ඔළාරිකරූපං ලක්ඛණතො සන්තිකෙ; පඤ්චදසවිධං පන සුඛුමරූපං යෙවාපනකවසෙන ඔකාසතො සන්තිකෙති වුච්චති; කිත්තකතො පට්ඨාය පන රූපං ඔකාසවසෙන සන්තිකෙ නාම කිත්තකතො පට්ඨාය දූරෙනාමාති, පකති කථාය කථෙන්තානං වාදසහස්සෙසු සවණූපචාරො නාම හොති; තස්ස ඔරතො රූපං සන්තිකෙ පරතො දූරෙ; තත්ථ සුඛුමරූපං දූරෙ හොන්තං ලක්ඛණතොපි ඔකාසතොපි දූරෙ හොති, සන්තිකෙ හොන්තං පන ඔකාසතොව සන්තිකෙ හොති න ලක්ඛණතො, ඔළාරිකරූපං සන්තිකෙ හොන්තං ලක්ඛණතොපි ඔකාසතොපි සන්තිකෙ හොති; දූරෙ හොන්තං ඔකාසතොව දූරෙ හොති න ලක්ඛණතො; **තං තං වා පනා**ති එත්ථ න හෙට්ඨිමනයො ඔලොකෙතබ්බො; හෙට්ඨාහි භින්දමානො ගතො ඉධ පන න ලක්ඛණතො දූරෙරූපං භින්දති ඔකාසතො දූරමෙව භින්දති; උපාදාය උපාදාය දූරසන්තිකමපි එත්ථ දස්සිතං; අත්තනො හි රූපං සන්තිකෙ නාම; අඤ්ඤා කුච්ඡිගතස්සාපි පරස්ස දූරෙ, අඤ්ඤා කුච්ඡිගතස්ස සන්තිකෙ, බහිඨිතස්ස දූරෙ; එකමඤ්ඤෙ සයිතස්ස සන්තිකෙ; බහිපමුඛෙ සයිතස්ස දූරෙ, අඤ්ඤා පරිවෙණෙ රූපං සන්තිකෙ බහිපරිවෙණෙ රූපං දූරෙ; අඤ්ඤා සංඝාරාමෙ රූපං සන්තිකෙ; බහි

සංඝාරාමෙ දූරෙ; අඤ්ඤා සීමාය රූපං සන්තිකෙ; බහිසීමාය දූරෙ; අඤ්ඤාගාමකෙඛත්තෙ රූපං සන්තිකෙ; බහි ගාමකෙඛත්තෙ දූරෙ; අඤ්ඤා ජනපදෙ රූපං සන්තිකෙ; බහි ජනපදෙ දූරෙ; අඤ්ඤා රජ්ජසීමාය රූපං සන්තිකෙ; බහි රජ්ජසීමාය දූරෙ; අඤ්ඤා සමුද්දෙ රූපං සන්තිකෙ; බහි සමුද්දෙ දූරෙ; අඤ්ඤා චක්කවාලෙ රූපං සන්තිකෙ; බහි චක්කවාලෙ දූරෙති.

අයං රූපකඛන්ධ නිද්දෙසෝ.

වෙදනාක්ඛන්ධනිද්දෙසාදිසු හෙට්ඨා වුත්තසදිසං පහාය අපුඛ්ඛමෙව වණ්ණයිස්සාම; **සාකාව්වෙදනා**නි චතුභූමික වෙදනං පරියාදියති; **සුඛාවෙදනා**නි ආදීනි අතීතාදිවසෙන නිද්දිට්ඨවෙදනං සභාවතො දස්සෙතුං වුත්තානි; තත්ථ සුඛා වෙදනා. අත්ථි කායිකා අත්ථි චෙතසිකා. තත්ථ දුක්ඛාවෙදනා; අදුක්ඛමසුඛා පන චක්ඛාදයො පසාදකායෙ සන්ධාය පරියායෙන අත්ථි කායිකා අත්ථි චෙතසිකා තත්ථ සබ්බාපි කායිකා කාමාවචරා තත්ථ චෙතසිකා දුක්ඛාවෙදනා; චෙතසිකා සුඛාවෙදනා පන තෙභූමිකා; අදුක්ඛමසුඛා චතුභූමිකා; තස්සා සබ්බපකාරායපි සන්තති වසෙන ඛණාදිවසෙන ච අතීතාදිභාවො වෙදිතබ්බො; තත්ථ සන්තති වසෙන එකවීථිඑකජවනඑකසමාපත්තිපරියාපන්නා එකවිධවිසය සමායොගපත්තාව පච්චුප්පන්නා තතො පුබ්බෙ අතීතා පච්ඡා අනාගතා; ඛණාදිවසෙන ඛණත්තයපරියාපන්නා පුබ්බන්තාපරන්තමජ්ඣිගතා සකිච්චක්ඛණ කුරුමානා වෙදනා පච්චුප්පන්නා තතොපුබ්බෙ අතීතා පච්ඡාඅනාගතා, තත්ථ ඛණාදිවසෙන අතීතාදිභාවං සන්ධාය අයං නිද්දෙසො කතොති වෙදිතබ්බො. ඔළාරික සුඛුමනිද්දෙසෙ **අකුසලා වෙදනා**ති ආදීනි ජාතිතො ඔළාරික සුඛමභාවං දස්සෙතුං වුත්තානි; **දුක්ඛාවෙදනා ඔළාරිකා**නි ආදීනි සභාවතො; **අසමාපන්නස්ස වෙදනා**නි ආදීනි පුග්ගලතො; **සාසවාති** ආදීනි ලොකියලොකුත්තරතො ඔළාරිකසුඛුමභාවං දස්සෙතුං වුත්තානි තත්ථ අකුසලා තාව සදරථවෙදනා දුක්ඛවිපාකවෙදනාව ඔළාරිකා; කුසලා නිද්දරථවෙදනා සුඛවිපාකවෙදනා ච සුඛුමා, අව්‍යාකතා නිරුස්සාහවෙදනා අවිපාකවෙදනාව සුඛුමා, කුසලාකුසලා සඋස්සාහවෙදනා සවිපාකවෙදනාව ඔළාරිකා, අව්‍යාකතා වුත්තනයෙනෙව සුඛුමා; දුක්ඛා අසාතවෙදනා දුක්ඛවෙදනා ච ඔළාරිකා; සුඛා සාතවෙදනා සුඛවෙදනා ච

සුඛුමා; අදුක්ඛමසුඛා සන්තතොයෙන පණීතතොයෙන ච සුඛුමා; සුඛ දුක්ඛා ඛොභනතොයෙන ඵරණතොයෙන ච ඔළාරිකා; සුඛාවෙදනාපි හි ඛොභෙති ඵරති තථා දුක්ඛාවෙදනාපි; සුඛං හි උපපජ්ජමානං සකලසරීරං ඛොභෙන්තං ආලුළෙන්තං අභිසන්දයමානං මදය මානං ඡාදයමානං සීතොදකඝටෙන ආසිඤ්චමානං විය උපප ජ්ජති; දුක්ඛං උපපජ්ජමානං තත්තඵාලං * අන්තෙ පවෙස නතං විය නිණ්හකාය බහි ඛිපය මානං විය උපපජ්ජති, අදුක්ඛ මසුඛා පන වුත්තනයෙනෙව සුඛුමා, අසමාපන්නස්ස වෙදනා නා නාරම්මණෙ විකම්පිතභාවතො ඔළාරිකා; සමාපන්නස්ස වෙද නා එකන්තනිම්මිතෙනෙයෙව චරතීති සුඛුමා; සාඝවා ආසවුපපත්ති හෙතුතොඔළාරිකා; ආසවවාරොනාම එකන්තඔළාරිකො; අනා සවා වුත්තවිපරියායෙන සුඛුමා; තඤ්ච එකො නෙව කුසලත්ති කෙ කොචිදෙ හොති න වෙදනාත්තිකෙ; සො කුසලත්තිකං රක්ඛාමීති වෙදනාත්තිකං භින්දති වෙදනාත්තිකං රක්ඛාමීති කුස ලත්තිකං භින්දති; එකො නිකං රක්ඛාමීති භූමන්තරං භින්දති එකො න භින්දති; කථං? සුඛදුක්ඛා වෙදනා ඔළාරිකා අදුක්ඛම සුඛා වෙදනා සුඛුමාතිහි වෙදනත්තිකෙ වුත්තං; තං එකො පටික්ඛි පති න සක්ඛා අදුක්ඛමසුඛා සුඛුමා; සාහි කුසලාපි අත්ථි අකුස ලාපි අබ්‍යාකතාපි; තඤ්ච කුසලාකුසලා ඔළාරිකා අබ්‍යාකතා සුඛුමා කස්මා කුසලත්තිකෙ පාළියං ආගතත්තාති; එවං කුසල ත්තිකො රක්ඛිතො හොති වෙදනාත්තිකොපන භින්නො; කුසලා කුසලා වෙදනා ඔළාරිකා අව්‍යාකතා වෙදනා සුඛුමාති යං පන කුසලත්තිකෙ වුත්තං තං එකො පටික්ඛිපති; න සක්ඛා අබ්‍යාක තා සුඛුමා සාහි සුඛාපි අත්ථි දුක්ඛාපි අදුක්ඛමසුඛාපි; තඤ්ච සුඛ දුක්ඛා ඔළාරිකා අදුක්ඛමසුඛා සුඛුමා; කස්මා වෙදනාත්තිකෙ පා ළියං ආගතත්තාති; එවං වෙදනත්තිකො රක්ඛිතො හොති කුස ලත්තිකො භින්නො; කුසලත්තිකස්සපන ආගතට්ඨානෙ වෙදන ත්තිකං අනොලොකෙත්වා වෙදනත්තිකස්ස ආගතට්ඨානෙ කු සලත්තිකං අනොලොකෙත්වා කුසලාදීනං කුසලත්තිකලක්ඛණෙ න සුඛාදීනං වෙදනත්තිකලක්ඛණෙන ඔළාරිකසුඛුමතං ක ථෙන්තො න භින්දති නාම; යම්පි කුසලාකුසලා වෙදනා ඔළා රිකා අව්‍යාකතා වෙදනා සුඛුමාති කුසලත්තිකෙ වුත්තං; ත

* "තත්තකපාලං"

ත්‍රෙකො කුසලා ලොකුත්තරවෙදනාපි සමානා ඔළාරිකා නාම; විපාකා අත්තමසො විපඤ්චවිඤ්ඤාණසහජාතාපි සමානා සුඛුමා නාම හොතීති වදති; සො එවරූපං සන්තං පණීතං ලොකුත්තර වෙදනං ඔළාරිකං නාම කරොන්තො විපඤ්චවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තං අහෙතුකං ඒතං ජළං වෙදනං සුඛුමන්නාම කරොන්තො නිකං රක්ඛිස්සාමීති භූමන්තරං භින්දති නාම; තඤ්ච තඤ්ච භූමියං කුසලං පන තං තං භූමිවිපාකෙනෙව සඞ්ගොපේන්තා කථෙන්තො න භින්දති නාම; තත්‍රායං නයො කාමාවචරකුසලා හි ඔළාරිකා කාමාවචර විපාකා සුඛුමා රූපාවචරා 'රූපාවචර ලොකුත්තර කුසලා ඔළාරිකා රූපාවචරාරූපාවචරලොකුත්තර විපාකා සුඛුමාති ඉමිනා නිහාරෙන කථෙන්තො න භින්දති නාම; තිපිටක චූළනාගත්ථෙරෙ පනාහ; අකුසලෙ ඔළාරිකසුඛුමතා නාම න උඩරිනඛ්බා; තං හි එකන්තං ඔළාරිකමෙව; ලොකුත්තරෙපි ඔළාරිකසුඛුමතා න උඩරිඛ්බා, තං හි එකන්තං සුඛුමං නත්ථි; ඉමං කථං ආහරිත්වා තිපිටකචූළාභයත්ථෙරස්ස කථයිංසු එවං ථෙරෙන කථිතන්ති; තිපිටක චූළාභයත්ථෙරෙ ආහ; සම්මා සම්බුද්ධෙන අභිධම්මං පත්වා එකපදස්සාපි වින්නාමපි පදූනං ආගතට්ඨානෙ නයං දාතුං යුත්තට්ඨානෙ නයො අදින්නො නාම නත්ථි නයං කාතුං යුත්තට්ඨානෙ නයො අකතො නාම නත්ථි; ඉධ පනෙකචෙච්චා ආචරියො අසඤ්ඤීති විවරන්තො අකුසලෙ ඔළාරික සුඛුමතං උඩරමානො කුක්කුච්චායති සම්මා සම්බුද්ධෙන පන ලොකුත්තරෙ පි ඔළාරික සුඛුමතා උඩරිතානි; එවඤ්ච පන වත්වා ඉදං සුත්තං ආහරි තත්‍ර භන්තෙ යායං පටිපදා දුක්ඛා දන්ධාභිඤ්ඤා අයං භන්තෙ පටිපදා උභයෙනෙව ගිනා අක්ඛායති දුක්ඛතා දන්ධතා වානි; එත්ථ හි වාසෙසා පටිපදා ලොකියලොකුත්තරම්සකා කථිතා; තං තං වා පනානි, එත්ථ න හෙට්ඨිමන යො ඔලොකෙතබ්බා-තං තං වා පන වසෙනෙව කථෙතබ්බං; දුවිධා හි අකුසලා ලොභසහගතා දොසසහගතාව; තත්ථ දොසසහගතා ඔළාරිකා ලොභසහගතා සුඛුමා; දොසසහගතාපි දුවිධා නියතා අනියතාව; තත්ථ නියතා ඔළාරිකා අනියතා සුඛුමා; නියතාපි කපථික්කා ඔළාරිකා නොකපථික්කා සුඛුමා; කපථික්කාපි අසංඛාරිකා ඔළාරිකා සසඞ්ඛාරිකා සුඛුමා; ලොභසහතාපි දුවිධා දිට්ඨිසම්පයුත්තා දිට්ඨිවිපයුත්තාව; තත්ථ දිට්ඨිසම්පයුත්තා ඔළාරිකා දිට්ඨිවිපයුත්තා සුඛුමා; දිට්ඨිසම්පයුත්තාපි නියතා

ඔළාරිකා අනියතා සුඛුමා; සාපි අසඞ්ඛාරිකා ඔළාරිකා සස ඞ්ඛාරිකා සුඛුමා; සංඛෙපතෝ අකුසලං පඤ්ඤා යා විපාකං බහුං දෙති සා ඔළාරිකා යා අපපං සා සුඛුමා; කුසලං පඤ්ඤා පන අපපවිපාකා ඔළාරිකා බහුවිපාකා සුඛුමා; චතුඛ්ඛිධෙ කුසලෙ කාමාවචරකුසලා ඔළාරිකා රූපාවචරකුසලා සුඛුමා; සාපි ඔළාරිකා; අරූපාවචරකුසලා සුඛුමා; සාපි ඔළාරිකා ලොකුත්තරකුස ලා සුඛුමා; අයං තාව භූමිසු අභෙදතෝ නයෝ; භෙදතෝ පන කාමාවචරා ඤානසීලභාවනාමය වසෙන තිවිධා; තත්‍ර ඤානමයා ඔළාරිකා සීලමයා සුඛුමා සාපි ඔළාරිකා භාවනාමයා සුඛුමා; සාපි දුහෙතුකා නිහෙතුකානි දුවිධා; තත්‍ර දුහෙතුකා ඔළාරිකා නිහෙතුකා සුඛුමා; නිහෙතුකාපි සසංඛාරිකා 'සංඛාරිකභෙදතෝ දුවිධා; තත්‍ර සසංඛාරිකා ඔළාරිකා අසංඛාරිකාසුඛුමා; රූපා වචරෙ පඨමඣානා කුසලා වෙදනා ඔළාරිකා දුතියඣානා පෙ චතුත්ථඣානා කුසලවෙදනා සුඛුමා; සාපි ඔළාරිකා ආ කාසානඤායතනකුසලවෙදනා සුඛුමා; ආකාසානඤායතන කු සලවෙදනා ඔළාරිකා පෙ නෙවසඤඤානාසඤඤා යත නකුසලවෙදනා සුඛුමා; සාපි ඔළාරිකා; විපසසනාසහජාතා සුඛු මා; සාපි ඔළාරිකා; සොතාපත්තිමඟ්ගසහජාතා සුඛුමා; සාපි ඔ ළාරිකා පෙ අරහත්තමඟ්ගසහජාතා සුඛුමා; චතුඛ්ඛිධෙ විපාකෙ කාමාවචරවිපාකවෙදනා ඔළාරිකා; රූපාවචරවිපාක වෙදනා සුඛුමා; සාපි ඔළාරිකා පෙ ලොකුත්තරවිපාක වෙදනා සුඛුමා; එවං තාව අභෙදතෝ; භෙදතෝ පන කාමාවචර විපාකා අත්‍ථි අහෙතුකා අත්‍ථි සහෙතුකා; සහෙතුකාපි අත්‍ථි දුහෙතුකා අත්‍ථි නිහෙතුකා; තත්‍ර අහෙතුකා ඔළාරිකා සහෙතුකා සුඛුමා; සාපි දුහෙතුකා ඔළාරිකා නිහෙතුකා සුඛුමා; තත්‍රාපි සසංඛාරිකා ඔළාරිකා අසංඛාරිකා සුඛුමා; පඨමඣානවිපාකා ඔළාරිකා දුතියඣානා පෙ චතුත්ථඣානා විපාකා සුඛුමා; සාපි ඔළාරිකා ආකාසානඤායතන විපාකා සුඛුමා සාපි ඔළාරි කා පෙ නෙවසඤඤා නා සඤඤායතනවිපාකා සුඛුමා; සාපි ඔළාරිකා සොතාපත්ති ඵලවෙදනා සුඛුමා; සාපි ඔළාරි කා සකදාගාම පෙ අරහත්ත ඵලවෙදනා සුඛුමා; තීසු කිරියාසු කාමාවචරකිරියවෙදනා ඔළාරිකා රූපාවචරකිරියවෙ දනාසුඛුමා; සාපි ඔළාරිකා අරූපාවචරකිරියවෙදනා සුඛුමා; එවන්තාව අභෙදතෝ; භෙදතෝ පන අහෙතුකාදිවසෙන

හිතාය කාමාවචරකිරියාය අහෙතුකකිරියවෙදනා ඔළාරිකා සහෙතුකා සුඛමා; සාපි දුහෙතුකා ඔළාරිකා තිහෙතුකා සුඛමා; තඤ්ඤාපි සසංඛාරිකා ඔළාරිකා අසංඛාරිකා සුඛමා; පඨම ජ්ඣානෙ කිරියවෙදනා ඔළාරිකා දුතිය ඣානෙ සුඛමා; සාපි ඔළාරිකා තතියෙ පෙ චතුත්ථෙ සුඛමා; සාපි ඔළාරිකා; ආකාසානඤ්චායතනකිරියවෙදනා සුඛමා; සාපි ඔළාරිකා විඤ්ඤාණඤ්චායතනඅකිඤ්ඤඤ්ඤායතනනෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන කිරියවෙදනා සුඛමා; යා ඔළාරිකා යා හීනා යා සුඛමා සා පණීතා දූරදුකනිදෙසෙ අකුසලවෙදනා විසභාගවෙඨන විසංසවෙඨනව කුසලාව්‍යාකතානඤ්ච දූරෙ; ඉමිනා නයෙන සඛ්ඛපදෙසු දූරතා වෙදිතබ්බා, සවෙපිහි අකුසලාදි වෙදනා සමඞ්ගිනො දුක්ඛාදි වෙදනා සමඞ්ගිනො ච තයො ජනා එකමෙව නිසින්නා හොන්ති තෙසම්පි තා වෙදනා විසභාගවෙඨන විසංසවෙඨන ච දූරෙයෙව නාම; සමාපන්නාවෙදනාදි සමඞ්ගීසුපි එසෙව නයො; අකුසලා පන අකුසලාය සභාගවෙඨන සරික්ඛවෙඨන ච සන්තිකෙ නාම; ඉමිනා නයෙන සඛ්ඛපදෙසු සන්තිකතා වෙදිතබ්බා; සවෙපි හි අකුසලා දි වෙදනා සමඞ්ගීසු තීසු ජනෙසු එකො කාමභවෙ එකො රූපභවෙ එකො අරූපභවෙ තෙසඤ්පි තා වෙදනා සභාගවෙඨන සරික්ඛවෙඨන ච සන්තිකෙයෙව නාම; කුසලාදි වෙදනාසමඞ්ගීසුපි එසෙවනයො; **තං තං වා පනාති** එත්ථ හෙට්ඨිම නයං අනොලොකෙත්වා තං තං වා පන වසෙනෙව කථෙතබ්බං; කථෙන්තෙන ච දූරතො සන්තිකං උඩරිතබ්බං, සන්තිකතො පන දූරං උඩරිතබ්බං; දුවිධා හි අකුසලා ලොභසහගතා දොසසහගතා ච තත්ථලොභසහගතා ලොභසහගතාය සන්තිකෙ නාම; දොස සහගතාය දූරෙනාම; දොස සහගතා දොසසහගතාය සන්තිකෙ නාම; ලොභසහගතාය දූරෙනාම; දොසසහගතාපි නියතා නියතාය සන්තිකෙ නාමාති එවං අනියතා; කපපටිසන්ධිකනොකපපටිසන්ධිකඅසංඛාරිකසසංඛාරිකභෙදං ලොභසහගතාදිසු ච දිට්ඨිසම්පයුත්තාදි භෙදං සඛ්ඛං ඔළාරිකදුකනිදෙසෙ විත්ථාරිතව සෙන අනුගන්ත්වා එකෙකකොට්ඨාසවෙදනා තංතං කොට්ඨාසවෙදනායෙව සන්තිකෙ ඉතරා ඉතරාය දූරෙති වෙදිතබ්බානි.

අයං වෙදනාකඛන්ධ නිද්දෙසො.

සඤ්ඤක්ඛන්ධනිද්දෙසෙ **ඝාකාච් සඤ්ඤා**'ති චතුභූමිකසඤ්ඤං පරියාදියති, ''චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා''ති ආදිනිඅතීතාදිවසෙන නිද්දිට්ඨසඤ්ඤං සභාවතො දස්සෙතුං වුත්තානි; තත්ථචක්ඛු සම්ඵස්සතො චක්ඛුසම්ඵස්සඤ්ච වා ජාතා චක්ඛුසම්ඵස්සජා නාම; සෙසාසුපි එසෙවනයො; එත්ථව පුරිමා පඤ්ච චක්ඛු පඤ්චායතනාදි වත්ථුකාව; මනො සම්ඵස්සජා හදයවත්ථුකාපි අවත්ථුකාපි; සබ්බා චතුභූමක සඤ්ඤා; ඔළාරික දුකනිද්දෙසෙ **පටිඝසම්ඵස්සජා**'ති සපපටිඝෙ චක්ඛුපඤ්චායතනාදයො වත්ථුකාමා සපපටිඝෙ රූපාදයො ආරබ්භ උප්පන්නා එස්සා පටිඝසම්ඵස්සා නාම; තතො ජාතා තස්මිං වා ජාතා පටිඝසම්ඵස්සජා නාම; චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා පෙ කාය සම්ඵස්සජා සඤ්ඤා'නිපි තස්සායෙව වත්ථුතො නාමං; රූපසඤ්ඤා පෙ ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤානිපි තස්සායෙව ආරම්මණතො නාමං; ඉදං පන වචනාරම්මණතො නාමං; සපපටිඝානි ච වත්ථූනි නිස්සාය සපපටිඝානි ච ආරම්මණානි ආරබ්භ උප්පන්නතො එසා පටිඝසම්ඵස්සජා සඤ්ඤාති වුත්තා; මනො සම්ඵස්සජාතිපි පරියායෙන එනිස්සා නාමං හොතියෙව; චක්ඛුවිඤ්ඤාණං හි මනො නාම; තෙන සහ ජාතො එස්සො මනොසම්ඵස්සො නාම; තස්මිං මනො සම්ඵස්සෙ තස්මා වා මනො සම්ඵස්සා ජාතා'නි මනො සම්ඵස්සජා; තථා සොතඝාණජිව්හාකායවිඤ්ඤාණං මනො නාම තෙන සහ ජාතො එස්සා මනො සම්ඵස්සො නාම; තස්මිං මනො සම්ඵස්සෙ තස්මා වා මනො සම්ඵස්සා ජාතානි මනො සම්ඵස්සජා; අධිවචනසම්ඵස්සජා සඤ්ඤානිපි පරියායෙන එනිස්සා නාමං හොති යෙව; තයොහි අරූපිනො ඛන්ධා සය මපි තිව්වවකා හුත්වා අත්තනා සහජාතාය සඤ්ඤාය අධිවචන සම්ඵස්සජා සඤ්ඤාතිපි නාමං කරොන්ති; නිප්පරියායෙන පන පටිඝසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා නාම පඤ්චාරිකසඤ්ඤා; අධිවචන සම්ඵස්සජා සඤ්ඤානාම මනොද්වාරිකසඤ්ඤා; තඤ්ච පඤ්චාරික සඤ්ඤා ඔලොකෙත්වාපි ජානිතුං සක්කොති ඔළාරිකා; රජ්ජිත්වා උපනිජ්ඣායනතාහි රජ්ජිත්වා උපනිජ්ඣායතීති කුජ්ඣිත්වා උප නිජ්ඣායනතා කුජ්ඣිත්වා උපනිජ්ඣායතීති ඔලොකෙත්වාව ජාන න්ති; තත්‍රිදං වත්ථු වෙ කිර ඉත්ථියො නිසීදිත්වා සුත්තං කත්තෙ න්ති ද්වීසු දහරෙසු ගාමෙ වරත්තෙසු එකො පුරතො ගච්ඡත්තෙතා එකං ඉත්ථිං ඔලොකෙසි ඉතරා තං පුච්ඡි කස්මා නුඛො තං එසො ඔලොකෙසීති; න එසො භික්ඛු මං විසභාගවිත්තෙන ඔලො

කෙසි කණ්ණිකථභගිනී සඤ්ඤාය පන ඔලොකෙසීති; තෙසුපි ගාමෙ චරිත්වා ආගන්ත්වා ආසන සාලාය නිසින්නෙසු ඉතරෙ භික්ඛූ තං භික්ඛුං පුච්ඡි තයා සා ඉත්ථී ඔලොකිතානි ආම ඔලොකිතානි කිමත්ථායානි මයහං භගිනී සරික්ඛතා තං ඔලොකෙසින්නි ආහ; එවං පඤ්චවාරිත සඤ්ඤා ඔලොකෙන්තොපි ජානිතුං සක්කානි වෙදිතබ්බා; සා පනෙසා පසාදවත්ථුකා එව; කෙචි පන ජවනපප වත්තානි දිපෙන්ති; මනොවාරිකසඤ්ඤා පන එකමක්ඛෙව වා එක පිඨෙවා නිසීදිත්වාපි අඤ්ඤං විනෙතනතං චිතක්කෙතන්ත යඤ්ච කිං විනෙතසි කිං චිතක්කෙසීති පුච්ඡිත්වා තස්ස වචන වසෙ නෙව ජානිතබ්බතො සුබ්බමා; සෙසං වෙදනාක්ඛන්ධ සදිසමෙවාති;

අයං සඤ්ඤාක්ඛන්ධ නිද්දෙසො.

සඞ්ඛාරක්ඛන්ධනිදෙසෙ **යෙකෙචි සංඛාර**'නි චතුභූමකස ඞ්ඛාරෙ පරියාදියති; **චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා**'නි ආදීනි අතීතා දිවසෙන නිද්දිට්ඨසඞ්ඛාරෙ සභාවතො දස්සෙතුං වුත්තානි, **චක්ඛු සම්ඵස්සජා**'නි ආදීනි වුත්තත්ථානෙව; **චෙතනා**'නි හෙට්ඨිම කොටියා * පධාන සංඛාරවසෙන වුත්තං; හෙට්ඨිමකොටියා හි අන්ත මසො චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන සඞ්ගං පාලියං ආගතා චත්තාරොපි සංඛාරා උප්පජ්ජන්ති; තෙසු වෙතනා පධානා ආයූහණට්ඨෙන පාකටත්තා; තස්මා අයමෙව ගහිතා; තං සම්පයුත්තා සංඛාරාපන තාය ගහිතාය ගහිතාව හොන්ති; ඉධාපි පුරිමාපඬ චක්ඛුප්පසාදා දිවත්ථුකාව; මනො සම්ඵස්සජා හදයවත්ථුකාපි අවත්ථුකාපි; සඞ්ඛා චතුභූමික වෙතනා; සෙසං වෙදනාක්ඛන්ධසදිසමෙවාති.

අයං සඞ්ඛාරක්ඛන්ධ නිද්දෙසො.

විඤ්ඤාණක්ඛන්ධනිදෙසෙ **යං කිංචි විඤ්ඤාණන්ති** චතුභූම කවිඤ්ඤාණං පරියාදියති; **චක්ඛුවිඤ්ඤාණන්ති** ආදීනි අතීතාදිව සෙන නිද්දිට්ඨවිඤ්ඤාණං සභාවතො දස්සෙතුං වුත්තානි; තත්ථ චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනි පංච චක්ඛුප්පසාදාදි වත්ථුකානෙව; මනොවිඤ්ඤාණං හදය වත්ථුකම්පි අවත්ථුකම්පි සඞ්ගං චතුභූමකවිඤ්ඤාණං; සෙසං වෙදනාක්ඛන්ධ සදිසමෙවාති.

---

* 'පධාන සඞ්ඛාර; මරම්ම.

අයං විසදසද්දණකඛන්ධි නිද්දෙසෝ.

ඉදානි පංචසුපි ඛන්ධේසු සමුගමතෝ පුඛ්ඛාපරතෝ අඛ්ඛාන පරිවේඡදතෝ එකුපාදනානානිරෝධතෝ නානුපාදඑකනි රොධතෝ එකුපාදඑකනිරොධතෝ නානුපාදනානානිරෝ ධතෝ අතීතානාගතපච්චුපන්නතෝ අඡ්ඣත්තිකබාහිරතෝ ඔළාරිකසුඛුමතෝ හීනපණීතතෝ දූරසන්තිකතෝ පච්චය තෝ සමූඛ්ඨානතෝ පරිනිපන්නතෝ සංඛතතෝති සොළසහා කාරෙහි පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං; තත්ථ දුවිධෝ සමුගමෝ ගබ්භ සෙය්යකසමුගමෝ ඔපපාතික සමුගමොති; තත්ථ ගබ්භසෙය්යක සමුගමෝ එවං වෙදිතබ්බෝ ගබ්භසෙය්යකසත්තානං හි පටි සන්ධික්ඛණෙ පංචක්ඛන්ධා අපච්ඡා අපුරෙ එකතෝ පාතුභවන්ති; තසඤ්ච ඛණෙ පාතුභූතා කලලසංඛාතා රූපසන්තති පරිත්තා හොති; බුද්ධකමක්ඛිකාය එකවාලමෙන පාතබ්බමත්තාති වදන්ති පුන අතිබහුං එතං සණ්හසුත්තියා තෙලෙ පක්ඛිපිත්වා උක්ඛිත්තාය පගඤ්ඤිත්වා අගෙහිත බින්දුමත්තන්ති වුත්තං; තම්පි පටික්ඛිපිත්වා එකකෙසං තෙලතෝ උබ්බරිත්වා ගහිතෙ තස්ස පගඤ්ඤිත්වා අගෙ හිත බින්දුමත්තන්ති වුත්තං. තම්පි පටික්ඛිපිත්වා ඉමස්සිං ජනපදෙ මනුස්සානං කෙසෙ අග්ඝන්ති ඵාලිතෙ තතෝ එකකොට්ඨාසපප මාණෙ උත්තරකුරුකානං කෙසෙ තස්ස පඤ්ඤාතිලතෙලතෝ උඩ්ඩස්ස අගෙහ සිතබින්දුමත්තන්ති වුත්තං; තම්පි පටික්ඛිපිත්වා එතං බහුං ජාති උණ්ණානාම සුඛුමා තස්සා එකඅංසුතෝ පඤ්ඤාතිලතෙලෙ පක්ඛිපිත්වා උඩ්ඩස්ස පගඤ්ඤිත්වා අගෙහ සිත බින්දුම ත්තන්ති වුත්තං; තං පනෙතං අවඡං හොති විප්පසන්නං අනාවිලං පරිසුඛං පඤ්ඤාතිලතෙලබින්දුසමානවණ්ණන්ති; වුත්තම්පි චෙතං

තිලතෙලස්ස යථා බින්දූ-සපි මණ්ඩෝ අනාවිලෝ
එවං වණ්ණ පටිභාගං-කලලන්ති පවුච්චතීති.

එවං පරිත්තාය රූපසන්තතියා තීණි සන්තති සීසානි හොන්ති; වත්ථුදසකං කායදසකං ඉත්ථින්ද්‍රියවසෙන පුරිසස්ස පුරිසින්ද්‍රියවසෙන භාවදසකන්ති; තත්ථ වත්ථුරූපං තස්ස නිස්ස යානි චත්තාරි මහාභූතානි තන්නිස්සිතා වණ්ණගන්ධරසොජා ජීවිතන්ති ඉදං වත්ථුදසකං නාම; කායපසාදෙ තස්ස නිස්ස යානි චත්තාරි මහාභූතානි තං නිස්සිතා වණ්ණගන්ධරසොජා

ජීවිතන්ති ඉදං කායදසකං නාම; ඉත්ථියා ඉත්ථිභාවෝ පුරිසස්ස පුරිසභාවෝ තස්ස නිස්සයානි චත්තාරි මහාභූතානි තං නිස්සිතා වණ්ණගන්ධරසොජා ජීවිතන්ති ඉදං භාවදසකං නාම; එවං ගබ්භසෙය්‍යකපටිසන්ධියං උක්කට්ඨපරිච්ඡේදෙන සමනිංසකම්මජරූපානි රූපක්ඛන්ධෝ නාම හොති; පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණ පන සහ ජාතා වේදනා වේදනාක්ඛන්ධෝ; සඤ්ඤා සඤ්ඤක්ඛන්ධෝ; සංඛාරා සංඛාරක්ඛන්ධෝ; පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝති එවං ගබ්භසෙය්‍යකානං පටිසන්ධික්ඛණෙ පඤ්චක්ඛන්ධා පරිපුණ්ණා හොන්ති; සචෙපන නපුංසකපටිසන්ධි හොති භාවදසකං හායති; විඤ්ඤාණං දසකානං වසෙන සමවීසති කම්මජරූපානි රූපක්ඛන්ධෝ නාම හොති; වේදනාක්ඛන්ධාදයෝ වුත්තනයකාරායෙවාති; එවම්පි ගබ්භසෙය්‍යකානං පටිසන්ධික්ඛණෙ පඤ්චක්ඛන්ධා පරිපුණ්ණා හොන්ති; ඉමස්මිං ඨානෙ තිසමුට්ඨානිකපවෙණී කථෙතබ්බා භවෙය්‍ය; තං පන අකථෙත්වා ඔපපාතිකසමුග්ගමෝ නාම දස්සිතෝ; ඔපපාතිකානං හි පරිපුණ්ණායතනානං පටිසන්ධික්ඛණෙ හෙට්ඨා වුත්තානි තීණි චක්ඛු සොතඝාණජීවිතභාවදසකානි වානි සත්ත රූපසන්තතියොපි නත්ථි; තස්ස චක්ඛුදසකාදීනි කායදසකසදිසානෙව; නපුංසකස්ස පන භාවදසකං නත්ථි; එවං පරිපුණ්ණායතනානං ඔපපාතිකානං සමසත්තතියෙව සමසට්ඨිව කම්මජරූපානි රූපක්ඛන්ධෝ නාම; වේදනාක්ඛන්ධාදයෝ වුත්තනයකාරා එවාති. එවං ඔපපාතිකානං පටිසන්ධික්ඛණෙ පඤ්චක්ඛන්ධා පරිපුණ්ණා හොන්තීති; අයං ඔපපාතිකසමුග්ගමෝ නාම; එවං තාව පඤ්චක්ඛන්ධා සමුග්ගමතෝ වෙදිතබ්බා. පුබ්බාපරන්තෝති එවං පන බ්‍රහ්මසෙය්‍යකානං අපච්ඡා අපුරෙ උපපන්නෙසු පඨමං ඛන්ධෙසු කිං රූපං පඨමං රූපං සමුට්ඨාපෙති උදාහු අරූපන්ති; රූපං රූපමෙව සමුට්ඨාපෙති න අරූපං කස්මා පටිසන්ධිචිත්තස්ස න රූපජනකත්තා; සබ්බසත්තානං හි පටිසන්ධිචිත්තං බ්‍රහ්මානවස්ස වුත්තිචිත්තං විපඤ්චිඤ්ඤාණානි චත්තාරි ආරුප්පවිපාකානීති සොළසචිත්තානි රූපං න සමුට්ඨාපෙන්ති; තස්ස පටිසන්ධිචිත්තං තාව වත්ථුනෝ දුබ්බලතාය අපතිට්ඨිතතාය පච්චයවෙකල්ලතාය ආගන්තුකතාය ච රූපං න සමුට්ඨාපෙති; තස්ස හි සහජාතං වත්ථුං උප්පාදක්ඛණෙ දුබ්බලං හොතීති වත්ථුනෝ දුබ්බලතාය රූපං න සමුට්ඨාපෙති; යථාව පපාතෙ පතන්තෙනා පුරිසෝ අඤ්ඤස්ස නිස්සයෝ භවිතුං

නසක්කොනි්ති එවං එතම්පි කම්මවෙගක්ඛිත්තත්තා; පපාතෙ පූත
මානං විය අප්පතිට්ඨිතං; ඉති කම්මවෙගක්ඛිත්තත්තා අප්පතිට්ඨි
තත්තාපි රූපං න සමුට්ඨාපෙති; පටිසන්ධි චිත්තංව වත්තුනා සඞ්ගං
අපවජ්ජා අපුරෙ උප්පන්නං තස්ස වත්තු පුරෙජාතං හුත්වා පච්ච
යෝ භවිතුං නසක්කොනි්ති; සචෙ සක්කුණෙය්‍ය රූපං සමුට්ඨා
පෙය්‍ය යත්‍රාපි වත්තු පුරෙ ජාතං හුත්වා පච්චයෝ භවිතුං
සක්කොනි්ති පවෙණී ඨපීයති තත්‍රාපි චිත්තං අඩ්ඪතෙය්‍ය අපරි
හීනං යෙව රූපං සමුට්ඨා පෙති; යදිහි චිත්තං ඨානක්ඛණෙ
වා භඞ්ගක්ඛණෙ වා රූපං සමුට්ඨා පෙය්‍ය පටිසන්ධිචිත්තම්පි රූපං
සමුට්ඨාපෙය්‍ය න පන චිත්තං තස්මිං ඛණවයෙ රූපං සමුට්ඨා
පෙති; යථා පන අභිවඤ්ඣතනකමකුලං පඨවිතො උට්ඨහනං පංසු
චුණ්ණං ගහෙත්වාව උට්ඨහති; එවං චිත්තං පුරෙජාතං වත්තුං නි
ස්සාය උප්පාදක්ඛණෙ අට්ඨරූපානි ගහෙත්වාව උට්ඨහති; පටිස
න්ධි චිත්තක්ඛණෙව වත්තු පුරෙ ජාතං හුත්වා පච්චයෝ භවිතුං න
සක්කොනි්තීති පච්චය වෙකල්ලතායපි පටිසන්ධිචිත්තං රූපං නසමු
ට්ඨාපෙති; යථාව ආගන්තුකො පුරිසෝ අගතපුබ්බං පදෙසං
ගතො අඤ්ඤං එථහො අන්නෙ ගාමෙ වො අන්නපානගන්ධ
මාලාදිනි දස්සාමිති වත්තුං නසක්කොනි්ති; අත්තනො අවිසය
තාය අප්පභුතතාය එවමෙව පටිසන්ධිචිත්තං ආගන්තුකන්ති
අත්තනො ආගන්තුකතායපි රූපං න සමුට්ඨාපෙති අපිච සමනිං
සකම්මජරූපානි චිත්තසමුට්ඨානරූපානං ඨානං ගහෙත්වා
සිතානීතිපි පටිසන්ධිචිත්තං රූපං න සමුට්ඨාපෙති; ඛීණාසවස්ස
පන චුතිචිත්තං වට්ටමූලස්ස වූපසන්නත්තා න සමුට්ඨාපෙති;
තස්ස හි සඞ්ඛාරෙසු වට්ටමූලං වූපසන්නං අභබ්බුප්පත්තිකං පුන
බ්භවෙ පවෙණිනාම නත්ථි; සොතාපන්නස්ස පන සත්ත භවෙ
ඨපෙත්වා අට්ඨමෙව වට්ටමූලං වූපසන්නං තස්මා තස්ස චුති චිත්තං
සත්තසු භවෙසු රූපං සමුට්ඨා පෙති; සකදාගාමිනො ඒසු අනාගා
මිනො එකස්මිං ඛීණාසවස්ස සඞ්ඛාරෙසු වට්ටමූලස්ස වූපසන්න
ත්තා නෙව සමුට්ඨාපෙති; විපස්සනාවිඤ්ඤාණෙසු පන ඤාණඞ්ගං
නත්ථි මග්ගඞ්ගං නත්ථි හෙතු නත්ථිති චිත්තඞ්ගං දුබ්බලං හො
තීති චිත්තඞ්ගදුබ්බලතාය තානි රූපං න සමුට්ඨා පෙන්ති;
චත්තාරි අරූපවිපාකානි තස්මිං භවෙ රූපස්ස නත්ථිතාය
රූපං න සමුට්ඨා පෙන්ති න කෙවලඤ්ච තානෙව යානි අඤ්ඤ
නිපි තස්මිං භවෙ අට්ඨකාමාවචරකුසලානි දසඅකුසලානි නව.

කිරියචිත්තානි චත්තාරි ආරුප්පකුසලානි චතස්සො ආරුප්ප කිරියා තීණි මහග්ගචිත්තානි චත්තාරි ලොකුත්තරානීති වෙචත්තාළීස චිත්තානි උප්පජ්ජන්ති; තානිපි තස්ස රූපස්ස නත්ථිතාය එව රූපං න සමුට්ඨාපෙන්ති; එවං පටිසන්ධිචිත්තං රූපං න සමුට්ඨාපෙති; උතු පන පඨමං රූපං සමුට්ඨාපෙති කොළස උතුනාමානි; පටිසන්ධික්ඛණෙ උප්පන්නානං සමනිංසකමමජරූපානං අනන්තරෙ තෙජොධාතු සා ඨානම්පත්තා අට්ඨරූපානි සමුට්ඨාපෙති; උතුනාම වෙස දන්ධනිරොධො චිත්තං ඛිප්පනිරොධං තස්මිං ධරන්තෙ යෙව සොළසචිත්තානි උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති; තෙසු පටිසන්ධි අනන්තරං පඨමභවඞ්ගචිත්තං උප්පාදක්ඛණෙ යෙව අට්ඨරූපානි සමුට්ඨාපෙති; යදා පන සද්දස්ස උප්පත්ති කාලො භවිස්සති තදා උතුචිත්තානි සද්දනවකං නාම සමුට්ඨා පෙස්සන්ති; කබළීං කාරාහාරොපි ඨානං පත්වා අට්ඨරූපානි සමුට්ඨා පෙති; කුතො පනස්ස කබළීංකාරාහාරොති? මාතිතොා, චුත්තන ක්ඛෙවනං.

යංවස්ස භුඤ්ජති මාතා-අන්නංපානඤ්ච භොජනං
තෙන සො තත්ථ යාපෙති-මාතුකුච්ඡිගතො නරොති.

එවං කුච්ඡිගතො දූරකොා මාතරා අජ්ඣොහට අන්නපාන ඔජාය යාපෙති සාව ඨානපත්තා අට්ඨරූපානි සමුට්ඨාපෙති; නනු ච සා ඔජා ඛරාවත්තු සුඛුමං කථං තත්ථ පතිට්ඨාතීති; පඨමං තාව න පතිට්ඨාති; එකස්ස වා චින්තාවා සන්තතාහානං ගතකාලෙ පතිට්ඨාති තතොා පන පුරෙවා පතිට්ඨාතු පච්ඡා වා; යදා මාතරා අජ්ඣොහටඅන්නපානඔජා දූරකස්ස සරීරෙ පතිට්ඨාති තදා අට්ඨරූපානි සමුට්ඨාපෙති; ඔපපාතිකස්සාපි පකතිපථවියන්තා නං ඛාදනීය භොජනීයානං අත්ථිභාවෙ නිබ්බත්තස්ස තානි ගහෙත්වා අජ්ඣොහරතොා ඨානපත්තා ඔජා රූපං සමුට්ඨා පෙති; එකොා අන්නපානරහිතෙ අරඤ්ඤෙ නිබ්බත්තති මහාවජාතකොා හොති අත්තනොාව ජීවිතාය ඛෙලං පරිවත්තෙන්තා ගිලති තත්ථාපි සස ඨානපත්තා ඔජා රූපං සමුට්ඨාපෙති; එවං පඤ්චවීසතියා කොට්ඨාසෙසු වෙව රූපානි රූපං සමුට්ඨාපෙන්ති තෙජොධාතුච කබළීං කාරාහාරොච; අරූපෙපි වෙයෙව ධම්මා රූපං සමුට්ඨාපෙන්ති චිත්තංවෙව කම්මවෙතනාව; තත්ථ රූපං උප්පාදක්ඛණෙ ච භඞ්ගක්ඛණෙ ච දුබ්බලං ඨානක්ඛණෙ බලවන්ති ඨානක්ඛණෙ

රූපං සමුට්ඨාපෙති, චිත්තං ඨානක්ඛණෙවෙව භඞ්ගක්ඛණෙව දුබ්බලං උප්පාදක්ඛණෙ යෙව බලවන්ති උප්පාදක්ඛණෙයෙව රූපං සමුට්ඨාපෙති; කම්මචෙතනා නිරුඞ්ඛව පච්චයෝ හොති; අතීතෙ කප්පකොටිසතසහස්ස මත්ථකෙපි හි ආයූහිතං කම්මං එතරහි පච්චයෝ හොති; එතරහි ආයූහිතං අනාගතෙ කප්පකොටිසතසහස්සපරියොසානෙපි පච්චයෝ හොතීති එවං පුබ්බාපරතො වෙදිතබ්බා; **අඛානපටිචෙජදනොති** රූපං කිත්තකං අඛානං නිට්ඨති අරූපං කිත්තකඛනන්ති ? රූපං ගරුපරිණාමං දන්ධනිරොධං, අරූපං ලහු පරිණාමං ඛිප්පනිරොධං; රූපෙ ධරන්තෙයෙව සොළස චිත්තානි උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති; තං පන සත්තරසමෙන චිත්තෙන සද්ධිං නිරුජ්ඣති; යථා හි පුරිසෝ එලං පාතෙස්සාමීති මුග්ගරෙන රුක්ඛසාඛං පහරෙය්ය එලානි ච පත්තානි ච එකක්ඛණෙ යෙව වණ්ටතො මුච්චෙය්යුං තත්ථ එලානි අත්තනො භාරිකතාය පඨමතරං පඨවියං පතන්ති; පත්තානි ලහුකතාය පච්ඡා; එව මෙව මුග්ගරප්පහාරෙන පත්තානඤ එලානඤ එකක්ඛණෙ වණ්ටතො මුත්තකාලො විය පටිසන්ධික්ඛණෙ රූපාරූපධම්මානං එකක්ඛණෙව පාතුභාවෝ; එලානං භාරිකතාය පඨමතරං පඨවියං පතනංවිය රූපෙ ධරන්තෙයෙව සොළසන්නං චිත්තානං උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣනං; පත්තානං ලහුකතාය පච්ඡා පඨවියං පතනං විය රූපස්ස සත්තරසමෙන චිත්තෙන සහ නිරුජ්ඣනං; තත්ථ කිඤ්චාපි රූපං දන්ධනිරොධං ගරුපරිණාමං චිත්තං ඛිප්පනිරොධං ලහුපරිණාමං; රූපං පන අරූපං අරූපං වා රූපං ඔහාය පවත්තිතුං න සක්කොන්ති; චින්නමපි එකප්පමාණංව පවත්ති; තත්‍රායං උපමා එකෝ පුරිසෝ ලකුණ්ඩකපාදෙ, එකොදිඝපාදෙ තෙසු එකතෝ මග්ගං ගච්ඡන්තෙසු යාව දිඝපාදෙ එකපදවාරං අක්කමති තාව ඉතරෝ පදෙපදං අක්කමිත්වා සොළස පදවාරෙ න ගච්ඡති දිඝපාදෙ ලකුණ්ඩක පාදස්ස සොළස පදවාරෙ අත්තනෝ පාදං අඤ්ජිත්වා ආකඩ්ඪිත්වා එකමෙව පදවාරං කරොති; ඉති එකොපි එකං අතික්කමිතුං නසක්කොන්ති; චින්නාමපි ගමනං එකප්පමාණමෙවහොති එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං; ලකුණ්ඩකපාද පුරිසොවිය හි අරූපං දිඝපාදපුරිසෝ විය රූපං දිඝපාදස්ස එකං පදවාරං අක්කමණකාලෙ ඉතරස්ස සොළසපදවාරඅක්කමණං විය රූපෙ ධරන්තෙයෙව අරූපධම්මෙසු සොළසන්නං චිත්තානං උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣනං; චින්නං පුරිසානං ලකුණ්ඩකපාද පුරි

යස්ස සොළසපදවාරෙ ඉතරස්ස අත්තනොපාදං අඤ්ඡිත්වා ආකඩ්ඪිත්වා එකපදවාරකරණං විය රූපස්ස සත්තරසමෙන චිත්තෙන සබ්බං නිරුජ්ඣනං; චිත්තං පුරිසානං අඤ්ඤමඤ්ඤං අනොහාය එකපපමාණෙනෙව ගමනං විය අරූපස්ස රූපං රූපස්ස අරූපං අනොහාය එකපපමාණෙනෙව පවත්තනං; එවං අඩ්ඨානපරිච්ඡෙදතො වෙදිතබ්බා. **එකුප්පාදනානානිරොධතොති** ඉදං පඨමිමකමමජං ඨපෙත්වා දිපෙතබ්බං; පඨමං හි පටිසන්ධිචිත්තං දුතියං භවඞ්ගං තතියං භවඞ්ගං පෙ. සොළසමං භවඞ්ගං; තෙසු එකෙකස්ස උප්පාදට්ඨිතිභඞ්ගවසෙන තයො තයො ඛණා; තස්ථ එකෙකස්ස චිත්තස්ස තීසු තීසු ඛණෙසු සමනිංසසමනිංසකමම ජරූපානි උප්පජ්ජන්ති; තෙසු පටිසන්ධිචිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙ සමුට්ඨිතං කමමජරූපං සත්තරසමස්ස භවඞ්ගචිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙ යෙව නිරුජ්ඣති; ඨිතික්ඛණෙ සමුඞ්ඛිතං ඨිතික්ඛණෙ යෙව; භඞ්ගක්ඛණෙ සමුඞ්ඛිතං භඞ්ගක්ඛණෙයෙව නිරුජ්ඣති; එවං දුතිය භවඞ්ගචිත්තං ආදිං කත්වා අත්තනතො අත්තනතො සත්තරසමෙන චිත්තෙන සබ්බං යොජෙත්වා නයෙ නෙතබ්බා; ඉති සොළසනිකා අට්ඨචත්තාළීස හොන්ති; අයං අට්ඨචත්තාළීසකමමජරූපපවෙණී නාම; සාපනෙසා රත්තිඤ්ච දිවාඤ්ච ඛාදන්තානම්පි භුඤ්ජන්තානම්පි සුත්තානම්පි පමත්තානම්පි නදිසොතොවිය එකනයං පවත්තතියෙවාති එවං එකුප්පාදනානා නිරොධතා වෙදිතබ්බා; නානුප්පාදෙකනිරොධතා පඨමිමකමමජෙන දීපෙතබ්බා; තස්ථ ආයුසංඛාරපරියොසානෙ සොළසන්නං චිත්තානං වාරෙ සති හෙට්ඨා සොළසකං උපරි සොළසකන්ති වෙ එකතො යොජෙතබ්බානි; හෙට්ඨා සොළසකස්මිං හි පඨමචිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙ සමුට්ඨිතං සමනිංසකමමජරූපං උපරි සොළසකස්මිං පඨමචිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙයෙව නිරුජ්ඣති; ඨිතික්ඛණෙ සමුඞ්ඛිතං තස්ස ඨිතික්ඛණෙයෙව; භඞ්ගක්ඛණෙ සමුට්ඨිතං තස්ස භඞ්ගක්ඛණෙයෙව නිරුජ්ඣති; හෙට්ඨිමසොළසකස්මිං පන දුතිය චිත්තස්ස පෙ. සොළසමචිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙ සමුට්ඨිතං සමනිංසකමමජරූපං චුතිචිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙයෙව නිරුජ්ඣති; තස්ස ඨිතික්ඛණෙ සමුඞ්ඛිතං චුතිචිත්තස්ස ඨිතික්ඛණෙයෙව; භඞ්ගක්ඛණෙ සමුඞ්ඛිතං චුතිචිත්තස්ස භඞ්ගක්ඛණෙයෙව නිරුජ්ඣති; තතො

පඨාය කම්මජරූපප්පවෙණී න පවත්තති; යදි පවත්තෙය්‍ය සත්තා අක්ඛයා අව්‍යයා අජරා අමරා නාම භවෙය්‍යුං; එවඤ්ච පන යදෙතං සත්තරසමස්ස භවංගචිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙ යෙව නිරුජ්ඣතීති ආදිනා නයෙන එකස්සචිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙ උප්පන්නරූපං අසඞ්ඛතස්ස * උප්පාදක්ඛණෙ පි ඨිතික්ඛණෙපි නිරුජ්ඣතීති අට්ඨකථායං ආගතත්තා වුත්තං; තං යස්ස කාය සංඛාරො නිරුජ්ඣති තස්ස චිත්තසංඛාරො නිරුජ්ඣතීති ආමන්නානි ඉමාය පාළියා විරුජ්ඣති; කථං කායසංඛාරො හි චිත්තසමුට්ඨානො අස්සාසපස්සාස වාතො චිත්තසමුට්ඨානරූපඤ චිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙ උප්පජ්ජිත්වා යාව අසඞ්ඛතානි සොළසචිත්තානි උප්පජ්ජන්ති තාව තිට්ඨති; තෙසං සොළසන්නං සබ්බපඨිමෙන සද්ධිං නිරුජ්ඣති ඉති යෙන චිත්තෙන සද්ධිං උප්පජ්ජති තතො පට්ඨාය සත්තරසමෙන සද්ධිං නිරුජ්ඣති න කස්සචි චිත්තස්ස උප්පාදක්ඛණෙ වා ඨිතික්ඛණෙ වා නිරුජ්ඣති නාපි ඨිතික්ඛණෙවා භඞ්ගක්ඛණෙ වා උප්පජ්ජති එසා චිත්තසමුට්ඨානරූපස්ස ධම්මතාති නියමතො චිත්තසඞ්ඛාරෙන සද්ධිං එකක්ඛණෙ නිරුජ්ඣනතො ආමන්නානි වුත්තං; යොචායං චිත්තසමුට්ඨානස්ස ඛණනියමො වුත්තො කම්මාදිසමුට්ඨානස්සාපි අයමෙව ඛණනියමො තස්මා පටිසන්ධිචිත්තෙන සහුප්පන්නං කම්මජරූපං තතො පට්ඨාය සත්තරසමෙන සද්ධිං නිරුජ්ඣති; පටිසන්ධිචිත්තස්ස ඨිතික්ඛණෙ උප්පන්නං අට්ඨාරසමස්ස උප්පාදක්ඛණෙ නිරුජ්ඣති පටිසන්ධිචිත්තස්ස භඞ්ගක්ඛණෙ උප්පන්නං අට්ඨාරසමස්ස ඨානක්ඛණෙ නිරුජ්ඣතීති ඉමිනා නයෙනෙව යොජනා කාතබ්බා තතො පරං පන උතුසමුට්ඨානි කරූපප්පවෙණියෙව තිට්ඨති නීහරිත්වා කථෙතබ්බං හොති; එවං නානුප්පාදෙකනිරොධතා වෙදිතබ්බා. **එකුප්පාදෙක නිරොධනොති** රූපං පන රූපෙන සහ එකුප්පාදං එකනිරොධං අරූපං අරූපෙන සහ එකුප්පාදං එකනිරොධං; එවං එකුප්පාදෙකනිරොධතා වෙදිතබ්බා; නානුප්පාදනානානිරොධතා පන චතුඝන්නන්නි රූපෙන දීපෙතබ්බා; ඉමස්සහි උඩ්ඩං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තචපරියන්තස්ස සරීරස්ස තත්ථ තත්ථ චතුඝන්නන්නි රූපං ඝනපුඤ්ජභාවෙන වත්තති; එවං වත්තමානස්සාපිස්ස න එකුප්පාදුදිතා සල්ලක්ඛෙතබ්බා; යථා පන උපචික

---

* 'උප්පාදක්ඛණෙ නිරුජ්ඣතීති

රූපීවා කිපිලලිකරූපීවා ඔලොකියමානා එකාබබා විය හොනි න පන එකාබබා; අක්ඛිසසාහි සීසසනතිකෙ අක්ඛිසසා සීසමපි උදරමපි පාදුපි; අක්ඛිසසා උදරසනතිකෙ අක්ඛිසසා සීසමපි උදරමපි පාදුපි; අක්ඛිසසා පාදසනතිකෙ අක්ඛිසසා සීසමපි උදරමපි පාදුපි හොනති; එවමෙව චතුසනතති රූපානමපි අක්ඛණසස උපපාදතකෙණෙ අක්ඛණසස උපපාදෙපි හොනි ඨිතිපි භඩෙගාපි; අක්ඛණසස ඨිතිකකෙණෙ අක්ඛණසස උපපාදෙපි හොනි ඨිතිපි භඩෙගාපි; අක්ඛණසස භඩගකකෙණෙ අක්ඛණසස උපපාදෙපි හොනි ඨිතිපි භඩෙගාපි; එවමෙව නානුපපාද නානා නිරොධතා වෙදිතබබා ..... අතීතාදීන් පන දූරදුක පරියොසානානි පාළියං ආගතානෙව; පචචයසමුපපනනානිපි කමමජං කමමපචචයං පචචය උතුසමුපපනනානනති ආදිනා නයෙන හෙටඨා කථිතානියෙව; පඤචාපි පන ඛනධා පරිනිපපනනාව හොනති නො අපරිනිපපනනා; සඛතාව නො අසංඛතා; අපිච නිපපනනාපි හොනතියෙව; සභාව ධමෙමසු හි නිබබාණමෙවෙකං අපරිනිපපනනං අනිපපනනඤ; නිරොධසමාපතති පන නාමපඤඤතති ච, කථනති? නිරොධ සමාපතති ලොකිය ලොකුතතරාති වා සංඛතා සංඛතානි වා පරිනිපපනනාපරිනිපපනනානි වා න වතතබබා; නිපපනනා පන හොනි සමාපජජනෙන න සමාපජජිතබබතො; තථා නාමපඤඤතති; සාපි හි ලොකියාදිභෙදං න ලභති; නිපපනනා පන හොනි නො අනිපපනනා; නාමගහණං හි ගණහනෙනාව ගණහාතීති; එවං පකිණණකතො ඛනධෙ විදිතවා පුන එතෙසු යෙව.—

ඛනධෙසු ඤාණභෙදසස-කමතොථ විසෙසතො
අනුනාධිකතො චෙව-උපමාහො නථෙවච

දවඨබබතො විධා එවං-පසසනනසසනත සිබබිතො
විනිවජඣනයො සමමා-විඤඤුතබබා විභාවිනා.

තසස කමතොති ඉධ උපපතතිකකමො පහානකකමො පටිපතතිකකමො භූමිකකමො දෙසනාකකමොති බහුවිධා කමා; තසස "පඨමං කලලං හොති කලලා හොති අබබුදනති" එවමාදි උපපතතිකකමා; "දසසනෙන පහාතබබා ධමමා භාවනාය පහාතබබා ධමමා"ති එව මාදි පහානකකමා; 'සීලවිසුඬි චිතතවිසුඬි' නි එවමාදි පටිපතතිකකමා; "කාමාවචරා රූපාවචරා"ති එව

මාදි භූමිකකමෝ; "චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා චත්තාරෝ සම්ම පධානා"ති වා "දුනකථං සීලකථන්ති"වා එවමාදි දෙසනාකක මෝ; තෙසු ඉධ උපපත්තිකකමෝ තාව න යුජ්ජති කලලාදීනං විය ඛන්ධානං පුබ්බාපරියවවත්ථානෙන අනුපපත්තිතෝ; න පහාන කකමෝ කුසලාබ්‍යාකතානං අපපහාතබ්බතෝ; න පටිපත්තිකක මෝ අකුසලානං අපපටිපජ්ජනියතෝ; න භූමිකකමෝ වෙදනා දිනං චතුභූමිකපරියාපන්නත්තා; දෙසනාකකමෝ පන යුජ්ජති අහෙදෙන හි යං පඤ්චසු ඛන්ධෙසු අත්තගාහපතිතං වෙනෙය්‍යජ නං සමූහඝනවිනිබ්භොගදස්සනෙන අත්තගාහතෝ මොචෙතු කාමෝ භගවා හිතකාමෝ තස්ස ජනස්ස සුඛගහණත්ථං චක්ඛු ආදිනමපි විසයභූතං ඔළාරිකං පඨමං රූපක්ඛන්ධං දෙසෙසි; න තෝ ඉට්ඨානිට්ඨරූපසංවෙදිතං වෙදනං යං වෙදයති තං සඤ්ඤා නාතීති එවං වෙදනා විසයස්ස ආකාරගාහිකං සඤ්ඤං සඤ්ඤා වසෙන අභිසඞ්ඛාරකෙ සංඛාරෙ තෙසං වෙදනාදීනං නිස්සයං අධිපතිභූතඤ්ච විඤ්ඤාණන්ති එවං තාව කමතෝ විනිච්ඡයන යෝ විඤ්ඤාතබ්බෝ විසෙසතෝ'නි ඛන්ධානඤ්ච උපාදාන ක්ඛන්ධානඤ්ච විසෙසතෝ; කෝ පන නෙසං විසෙසෝ? ඛන්ධා තාව අවිසෙසතෝ වුත්තා; උපාදානක්ඛන්ධා සාසව උපාදා නියභාවෙන විසෙසෙත්වා; යථාහ, "පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙ ඛන්ධ දෙසිස්සාමි පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ තං සුණාථ; කතමෙච භික්ඛ වෙ පඤ්චක්ඛන්ධා යං කිඤ්චි භික්ඛවෙ රූපං අතීතානාගතපච්චුප ත්තං පෙ සන්තිකෙ වා අයං වුච්චති භික්ඛවෙ රූපක්ඛ න්ධෝ, යා කාචි වෙදනා පෙ යාකාචි සඤ්ඤා පෙ යෙකෙ විසංඛාරා පෙ යං කිංචි විඤ්ඤාණං පෙ සන්තිකෙවා අයං වුච්චති භික්ඛවෙ විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝ-ඉමෙ වුච්ච න්තිභික්ඛවෙ පංචක්ඛන්ධා කතමෙච භික්ඛවෙ පඤ්චුපාදානක්ඛ න්ධා යං කිඤ්චි භික්ඛවෙ රූපං පෙ සන්තිකෙ වා සාසවං උපාදානියං අයං වුච්චති භික්ඛවෙ රූපූපාදානක්ඛන්ධෝ-යා කාචි වෙදනා පෙ යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං පෙ සන්තිකෙ වා සාසවං උපාදානියං අයං වුච්චති භික්ඛවෙ විඤ්ඤාණූපාදාන ක්ඛන්ධෝ-ඉමෙ වුච්චන්ති භික්ඛවෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා"ති. එත්ථ ච යථා වෙදනාදයෝ අනාසවාපි සාසවාපි අත්ථි න එවං රූපං; යස්මා පනස්ස රාගවෙඨන ඛන්ධභාවෝ යුජ්ජති තස්මා ඛන්ධෙසු වුත්තං; යස්මා රාගවෙඨන සාසවවෙඨන ච උපාදානක්ඛ

ඛභාවෝ යුජ්ජති තස්මා උපාදානක්ඛන්ධෙසු වුත්තං; වෙදනාද
යෝ පන අනාසවාව ඛන්ධෙසු වුත්තා සාසවා උපාදානක්ඛන්ධෙසු;
උපාදානක්ඛන්ධා'නි එත්ථ උපාදානගොචරා ඛන්ධා උපාදානක්ඛ
න්ධා'නි එවමත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ; ඉධ පන සබ්බෙපෙතෙ එකජ්ඣං
කත්වා ඛන්ධානි අධිප්පෙතානුනාධිකතොනි කස්මා පන
භගවතා පඤ්චව ඛන්ධා වුත්තා අනූනා අනධිකානි; සබ්බසඞ්ඛත
සභාගෙකසඞ්ගහතො අත්තත්තනියගාහවත්ථුස්ස එතපරමතෝ
අඤ්ඤථ තදවරොධතෝ අනෙකප්පභෙදෙසු හි සංඛත
ධම්මෙසු සභාගවසෙන සංගය්හමානෙසු රූපං රූපසභාගසංග
හවසෙන එකෝ ඛන්ධෝ හොති; වෙදනා සභාගසංගහවසෙන
එකෝ ඛන්ධෝ හොති; එසනයෝ සඤ්ඤාදිසු; තස්මා සබ්බසංඛත
සභාග සඞ්ගහතෝ පඤ්ච වුත්තා; එතපරමං වෙතං අත්ත
ත්තනියගාහවත්ථු යදිදං රූපාදයෝ පඤ්ච; වුත්තං හෙතං, "රූපෙ
ඛෝ භික්ඛවෙ සති රූපං උපාදාය රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨිඋප
ජ්ජති එතං මම එසොහමස්මි එසෝ මෙ අත්තා නිවෙදනාය ස
ඤ්ඤාය සංඛාරෙසු විඤ්ඤාණෙ සති විඤ්ඤාණං උපාදාය විඤ්ඤා
ණං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උපජ්ජති එතං මම එසොහමස්මි
එසෝ මෙ අත්තා"නි තස්මා අත්තත්තනියගාහවත්ථුස්ස එතපර
මත්තාපි පඤ්චව වුත්තා; යෙපිචඤ්ඤ සීලාදයෝ පඤ්ඨම්මක්ඛන්ධා
වුත්තා තෙපි සංඛාරක්ඛන්ධපරියාපන්නාත්තා එත්ථෙව අවරොධං
ගච්ඡන්ති තස්මා අඤ්ඤං තදවරොධතොපි පඤ්චව වුත්තානි
එවං අනූනාධිකතෝ විනිච්ඡයනයෝ විඤ්ඤාතබ්බෝ උප
මාතොනි එත්ථහි ගිලානසාලූපමෝ රූපූපාදානක්ඛන්ධෝ ගිලානූ
පමස්ස විඤ්ඤාණූපාදානක්ඛන්ධස්ස වත්ථුවාරාරම්මණවසෙන නිවා
සනට්ඨානතෝ; ගෙලඤ්ඤූපමෝ වෙදනූපාදානක්ඛන්ධෝ ආබා
ධකත්තා; ගෙලඤ්ඤසමුට්ඨානූපමෝ සඤ්ඤූපාදානක්ඛන්ධෝ කා
මසඤ්ඤාදිවසෙන රාගාදිසම්පයුත්තවෙදනා සම්භවා*; අසප්පාය
සෙවනූපමෝ සංඛාරූපාදානක්ඛන්ධෝ වෙදනා ගෙලඤ්ඤස්ස නිදා
නත්තා; වෙදනං වෙදනත්ථාය අභිසංඛරොන්තීති හි වුත්තං;
තථා අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං කාය
විඤ්ඤාණං උපපන්නං හොති දුක්ඛසහගතන්ති; ගිලානූපමෝ
විඤ්ඤාණූපාදානක්ඛන්ධෝ වෙදනා ගෙලඤ්ඤන අපරිමුත්ත

---

* සම්භවා.

තත්තා; අපිච චාරකකාරණඅපරාධකාරණකාරකඅපරාධිකූපමා එතෙ භාජනභොජනබ්‍යඤ්ජනපරිවෙසකඛුද්දකූපමාවාති එවං උපමාතො විනිච්ඡයනයො විඤ්ඤාතබ්බො...දථඛ්ඛතො ච්ඡා නි සංඛෙපතො විත්ථාරතො වානි.එවං ච්ඡා දථඛ්ඛතො පෙළ විනිච්ඡයනයො විඤ්ඤාතබ්බා; යඛ්ඛපතො හි පංචූපාදාන ඛන්ධා අසිවිසූපමෙ වුත්තනයෙන උකඛිත්තාසිකපච්චත්ථික තො භාරසුත්තවසෙන භාරතො ඛජ්ජනීය පරියාය වසෙන ඛාදකතො යමකසුත්තවසෙන අනිච්චදුකඛානත්තසංඛතවධක තො දථඛ්ඛා; විත්ථාරතො පනෙළ එණෙය්‍ය පිණ්ඩොවිය රූපං දථඛ්ඛං; උදකබුබුලොවිය වෙදනා; මරීචිකා විය සඤ්ඤා; කදලිඛන්ධොවිය සංඛාරා; මායා විය විඤ්ඤාණං; වුත්තං හෙතං...

එණපිණ්ඩූපමං රූපං-වෙදනා බුබ්බුළූපමා
මරීචිකූපමා සඤ්ඤා-සඞ්ඛාරා කදලූපමා
මායූපමං ච විඤ්ඤාණං-දෙසිතා'දිච්ච බන්ධුනා'නි.

තළ්ළ රූපාදීනං එණෙය්‍ය පිණ්ඩාදීහි එවං සදිසතා වෙදිතබ්බා; යථානි එණෙය්‍ය පිණ්ඩෙ නිස්සාරොව එවං රූපම්පි නිච්චසාරධ්‍රුව සාරඅත්තසාරවිරහෙන නිස්සාරමෙව; යථා ච සො ඉමිනා පත්තං වා ථාලකංවා කරිස්සාමා'නි ගහෙතුං නසක්කා ගහි තොපි තමත්ථං නසාධෙති භිජ්ජතෙව එවං රූපම්පි නිච්චන්නි වා ධ්‍රුවන්නි වා අහන්නි වා මමන්නි වා ගහෙතුං නසක්කා ගහිතම්පි න තථා තිට්ඨති අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා අසුභඤ්ඤෙව හෙ, තීනි එවං එණෙපි පිණ්ඩසදිසමෙව හොති; යථා වා පන එණෙය්‍ය පිණ්ඩෙ ඒදෘවඒදෙ අනෙකසඞ්ඝටිතො බහූනං උදකස පපාදීනං පාණානං ආවාසො එවං රූපම්පි ඒදෘවඒදං අනෙකස ඞ්ඝටිතං කුලවසෙනවෙළ අසීනි කිමිකුලා නිවසන්ති; තදෙව ච්ඡතසං සූතිඝරම්පි වච්චකුටීපි ගිලානසාලාපි සුසානම්පි; නතෙ අඤ්ඤත්ථ ගන්ත්වා ගබ්භවුට්ඨානාදීනි කරොන්ති එවම්පි එණෙය්‍ය පිණ්ඩසදිසං; යථාව එණෙය්‍ය පිණ්ඩෙ ආදිතොවබදරපක්කමත්තොහුත්වා අනුපුබ්බෙන පඞ්ගතකුටමත්තොපි හොති එවං රූපම්පි ආදිතො කලලමත්තං හුත්වා අනුපුබ්බෙන ඛ්‍යාමමත්තම්පි ගො මහිස හත්ථිආදීනං වසෙන පඞ්ගතකුට මත්තම්පි හොති; මච්ඡකච්ඡපාදීනං වසෙන අනෙකයොජනසතප්පමාණම්පි; එවම්පි එණෙය්‍ය

පිණ්ඩසදිසං; යථා ච එණිපිණ්ඩා උත්තිතමත්තෙනාපි භිජ්ජති ථොකං ගණ්හාපි; සමුද්දං පත්වා පන අවස්සමෙව භිජ්ජති එවමෙව රූපම්පි කලලභාවෙ භිජ්ජති අබ්බුදභාවෙපි අන්තරා පන අභෙජ්ජමානම්පි වස්සසතායුකානං වස්සසතං පත්වා අවස්සමෙව භිජ්ජති මරණමුඛෙ චුණ්ණ විචුණ්ණං හොති; එවම්පි එණිපිණ්ඩසදිසං යථා පන බුබ්බුලො අසාරො එවං වෙදනාපි; යථා ච සො අබලො අගය්හූපගො නසක්කා තං ගහෙත්වා ඵලකං වා ආසනං වා කාතුං ගණිතගණිතොපි භිජ්ජතෙව එවං වෙදනාපි අබලා අගය්හූපගා නසක්කා නිච්චාති වා ධුවාති වා ගහෙතුං ගණිතාපි න තථා තිට්ඨති එවං අගය්හූපගතායපි වෙදනා බුබ්බුලසදිසා; යථා පන තස්මිං තස්මිං උදකබින්දුම්හි බුබ්බුලො උප්පජ්ජති චෙව නිරුජ්ඣති ච න විරත්තීනිකො හොති එවං වෙදනාපි උප්පජ්ජති චෙව නිරුජ්ඣති ච නවිරත්තීනිකා හොති; එකවජ්ජරික්ඛණෙ කොටිසතසහස්සසංඛා උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣති; යථා ච බුබ්බුලො උදකතලං උදකබින්දුං උදකජලලකං සංකඩ්ඪිත්වා පුථං කත්වා ගහණවාතඛානි චත්තාරි කාරණානි පටිච්ච උප්පජ්ජති එවං වෙදනාපි වත්ථුං ආරම්මණං කිලෙසජාලං එස්සඤ්ඣත්තඛානි චත්තාරිකාරණානි පටිච්ච උප්පජ්ජති; එවම්පි වෙදනා බුබ්බුලසදිසා සඤ්ඤාපි අසාරකට්ඨෙන මරීචිකා සදිසා තථා අගය්හූපගට්ඨෙන; නහිසක්කා තං ගහෙත්වා පිවිතුංවා නහාපිතුංවා භාජනංවා පූරෙතුං අපිච යථා මරීචි විප්පඵන්දති සඤ්ඣාතුම්වෙගො විය ඛායති; එවං නීල සඤ්ඤාදිභෙදා සඤ්ඤාපි නීලාදි අනුභවනත්ථාය එන්දති විප්පඵන්දති; යථාව මරීචි මහාජනං විප්පලම්භෙති පරිපුණ්ණවාපි විය පරිපුණ්ණනදි විය දිස්සතීති වදාපෙති එවං සඤ්ඤාපි විප්පලම්භෙති ඉදං නීලකං සුභං සුඛං නිච්චන්ති වදාපෙති; පීතකාදිම්හිපි එසෙවනයො; එවං විප්පලම්භනෙනාපි මරීචිසදිසා සංඛාරාපි අසාරකට්ඨෙන කදලික්ඛන්ධසදිසා; තථා අගය්හූපගට්ඨෙන; යථෙව හි කදලික්ඛන්ධතො කිංචි ගහෙත්වා නසක්කා ගොපාණසීආදිනාමත්ථාය උපනෙතුං උපනීතම්පි න තථාහොති එවං සංඛාරාපි නසක්කා නිච්චාදිවසෙන ගහෙතුං ගණිතාපි න තථා හොන්ති; යථාච කදලික්ඛන්ධො බහුවට්ටිසමොධානො හොති එවං සංඛාරක්ඛන්ධොපි බහුධම්මසමොධානො; යථා ච කදලික්ඛන්ධො නානාලක්ඛණෙ අඤ්ඤායෙව හි බාහිරාය පත්තවට්ටියා වණ්ණා අඤ්ඤා තතො අබ්භන්තරබ්භන්තරානං එවමෙව සංඛාරක්ඛ

නොපි අඤ්ඤදෙව ඵස්සස්ස ලක්ඛණං අඤ්ඤං චෙතනාදීනං සමොධානෙත්වා පන සංඛාරක්ඛන්ධොතෙවද වුච්චතීති එවම්පි සංඛාරක්ඛන්ධො කදලික්ඛන්ධසදිසොති විඤ්ඤාණම්පි අසාරකට්ඨෙන මායාසදිසං තථා අගය්හූපගට්ඨෙන; යථා ච මායා ඉත්තරා ලහුපච්චුපට්ඨානා එවං විඤ්ඤාණං; තං හි තතොපි ඉත්තරතරමෙව ලහුපච්චුපට්ඨානතරඤ්ච තෙනෙව හි චිත්තෙන පුරිසො ආගතොවිය ගතොවිය සිතොවිය නිසින්නොවිය හොති; අඤ්ඤදෙවචා ගමනකාලෙ චිත්තං අඤ්ඤං ගමනකාලාදීසු; එවම්පි විඤ්ඤාණං මායා සදිසං මායා ච මහාජනං වඤ්චෙති යං කිඤ්චිදෙව ඉදං සුවණ්ණං රජතං මුත්තාතිපි ගාහාපෙති; විඤ්ඤාණම්පි මහාජනං වඤ්චෙති තෙනෙව චිත්තෙන ආගච්ඡන්තං විය ගච්ඡන්තං විය සිතං විය නිසින්නං විය කත්වා ගාහාපෙති; අඤ්ඤදෙව ච ආගමනචිත්තං අඤ්ඤං ගමනාදිසු; එවම්පි විඤ්ඤාණං මායා සදිසං විසෙසතොච සුභාරම්මණම්පි ඔළාරිකම්පි අජ්ඣත්තිකරූපං අසුභන්ති දට්ඨබ්බං; වෙදනා තීහි දුක්ඛතාහි අවිනිම්මුත්තතතො දුක්ඛාති; සඤ්ඤා සඞ්ඛාරා අවිධෙය්යතතො අනත්තාති; විඤ්ඤාණං උදයබ්බයධම්මතතො අනිච්චන්ති දට්ඨබ්බං; එවං පස්සන්නස්සන්සිඛිතොනි එවඤ සංඛෙප විත්ථාරවසෙන ච්ඡා පස්සතො යා අන්ධ සිඛි හොති තතොපි විනිවිජ්ඣනයො විඤ්ඤාතබ්බො; සෙය්යථිදං සංඛෙපතො තාව පවුපාදානක්ඛන්ධෙසු උක්ඛිත්තාසිකපච්චත්තිකාදිභාවෙන පස්සන්නො ඛන්ධෙහි න විහඤ්ඤති; විත්ථාරතො පන රූපාදීනි ඒණ පිඨාදිසදිසභාවෙන පස්සන්නො න අසාරෙසු සාරදස්සී හොති; විසෙසතොච අජ්ඣත්තිකරූපං අසුභතතා පස්සන්නො කබළිඞ්කාරාහාරං පරිජානාති; අසුභෙ සුභන්තිපි විපල්ලාසං පජහති කාමොඝං උත්තරති කාමයොගෙන විසංයුජ්ජති කාමාසවෙන අනාසවො හොති අභිජ්ඣා කායගන්ථං භින්දති කාමූපාදානං න උපාදියති; වෙදනං දුක්ඛතතා පස්සන්නො ඵස්සාහාරං පරිජානාති; දුක්ඛෙ සුඛන්ති විපල්ලාසං පජහති භවොඝං උත්තරති භවයොගෙන විසං යුජ්ජති භවාසවෙන අනාසවො හොති ව්‍යාපාදකායගන්ථං භින්දති සීලබ්බතුපාදානං න උපාදියති සඤ්ඤං සංඛාරෙ ච අනත්තතතො පස්සන්නො මනොසඤ්චෙතනාහාරං පරිජානාති අනත්තනි අත්තනි විපල්ලාසං පජහති දිට්ඨොඝං උත්තරති දිට්ඨියොගෙන විසං යුජ්ජති දිට්ඨාසවෙන අනාසවො හොති ඉදං සච්චාභිනිවෙසකායගන්ථං භින්දති අත්තවාදූපාදානං න උපා

දියති; විඤ්ඤාණං අනිච්චතෝ පස්සනෙනා විඤ්ඤාණාහාරං පරිජානාති අනිච්චෙ නිච්චන්ති විපල්ලාසං පජහති අවිජ්ජොඝං උත්තරති අවිජ්ජායොගෙන විසං යුඤ්ජති අවිජ්ජාසවෙන අනාසවෝ හොති සීලබ්බතපරාමාසකායගන්ථං භින්දති දිට්ඨුපාදානං න උපාදියති.

එවං මහානිසංසං-වධකාදිවසෙන දස්සනං යස්මා.
තස්මා ඛණ්ඩ ධීරෝ-වධකාදිවසෙන පස්සෙය්‍යා'ති.

සුත්තන්ත භාජනීය වණ්ණනා.

ඉදානි අත්ථධම්මභාජනීයං හොති තත්ථ රූපක්ඛන්ධනිද්දෙසෙ හෙට්ඨාරූපකණ්ඩෙ විත්ථාරිතනයෙනෙව වෙදිතබ්බා; වෙදනාක්ඛන්ධනිද්දෙසෙ **එකවිධෙනා**'ති එක කොට්ඨාසෙන, **එස්සසම්පයුත්තෙනා**'ති එස්සෙන සම්පයුත්තෙනා, සබ්බාපි චතුභූමිකවෙදනා; සහෙතුකදුකෙ සහෙතුකා චතුභූමිකවෙදනා; අහෙතුකා කාමාවචරාව; ඉමිනා උපායෙන කුසලපදද්දිනි වුත්තා වෙදනා ඤාණිත බ්බා; අපිචායං වෙදනාක්ඛන්ධෙ එකවිධෙන එස්සසම්පයුත්තතතො දස්සිතො; දුවිධෙන සහෙතුකාහෙතුකතො, තිවිධෙන ජාතිතො; චතුබ්බිධෙන භූමන්තරතො, පඤ්චවිධෙන ඉන්ද්‍රියතො; තත්ථ සුඛින්ද්‍රියදුක්ඛින්ද්‍රියානි කායපසාදවත්ථුකානි කාමාවචරානෙව; සොමනස්සින්ද්‍රියං ඣානවත්ථුකං වා අවත්ථුකං වා තෙභූමකං; දොමනස්සින්ද්‍රියං ඣානවත්ථුකං කාමාවචරං; උපෙක්ඛින්ද්‍රියං චක්ඛාදි චතුපසාදවත්ථුකං ඣානවත්ථුකං අවත්ථුකඤ්ච චතුභූමකං; ඣාබ්බි ධෙන වත්ථුතො දස්සිතො; තත්ථ පුරිමා පඤ්චවෙදනා පඤ්චපසාදවත්ථුකා කාමාවචරාව; ඉධා අවත්ථුකාවා සවත්ථුකාවා චතුභූමකා; සත්තවිධෙන තත්ථ මනොසම්ඵස්සජා හෙදතො දස්සිතො; අට්ඨවිධෙන තත්ථ කායසම්ඵස්සජා හෙදතො; නවවිධෙන සත්තවිධහෙදෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතු සම්ඵස්සජා හෙදතො; දසවිධෙන අට්ඨවිධහෙදෙ මනො විඤ්ඤාණ ධාතුසම්ඵස්සජා හෙදතො; එතෙ සුඛි සත්තවිධ හෙදෙ මනොසම්ඵස්සජා මනොධාතුසම්ඵස්සජා මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජාති ත්‍රිධා භින්නා; අට්ඨවිධ හෙද තාය සඞ්ඛා කායසම්ඵස්සජාපි සුඛා දුක්ඛාතිපි ත්‍රිධා භින්නා; නවවිධ හෙදෙ සත්තවිධෙ වුත්තා මනො විඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා කුසලාදිවසෙන තිධා භින්නා; දසවිධහෙදෙ අට්ඨවිධෙ වුත්තා මනොවිඤ්ඤාණධාතු සම්ඵස්සජා කුසලාදිවසෙනෙව තිධා

භිඤ්ඤා; කුසලත්තිකෝ වෙත්ථ කෙවලං පූරණත්ථමෙව වුත්තෝ; සත්තවිධ අත්ථවිධනවවිධහෙදෙසු පන නයං දාතුං යුත්තට්ඨානෙ නයෝ දින්නෝ, අභිධම්මං හි පත්වා තථාගතෙන නයං දාතුං යුත්තට්ඨානෙ නයෝ අදින්නෝ නාම නත්ථි; අයං තාව දුකමූලකෙ එකෝ වාරෝ; සත්ථා හි ඉමස්මිං අභිධම්මමහාජනියෙ වෙදනාකඛන්ධං භාජෙත්වා තිකෙ ගහෙත්වා දුකෙසු පක්ඛිපි; දුකෙගහෙත්වා තිකෙසු පක්ඛිපි; තිකෙ ච දුකෙව උභතෝ වඩ්ඪනනීහාරෙණ ආහරි; සත්තවිධෙන චතුවීසතිවිධෙන තිංසවිධෙන බහුවිධෙනාති සබ්බථාපි බහුවිධෙන වෙදනාකඛන්ධංදස්සෙසි; කස්මා? පුග්ගලජ්ඣාසයෙනාචෙව දෙසනාවිලාසෙන ච, ධම්මං සොතුං නිසින්නා දෙවපරිසාය හි යෙ දෙවපුත්තා තිකෙ ආදාය දුකෙසු පක්ඛිපිත්වා කථියමානං පටිවිජ්ඣිතුං සක්කොන්ති තෙසං සප්පායවසෙන තථා කත්වා දෙසෙසි; යෙ ඉතරෙහි ආකාරෙහි කථියමානං පටිවිජ්ඣිතුං සක්කොන්ති තෙසං තෙහාකාරෙහි දෙසෙසීති අයමෙත්ථ පුග්ගලජ්ඣාසයෝ; සම්මා සම්බුද්ධෝ පන අත්තනෝ මහා විසයතාය තිකෙවා දුකෙසු පක්ඛිපිත්වා දුකෙ වා තිකෙසු උභතෝ වඩ්ඪනෙන වා සත්තවිධාදිනයෙනවා යථා යථා ඉච්ඡති තථා තථා දෙසෙතුං සක්කොන්ති තස්මාපි ඉමෙහාකාරෙහි දෙසෙසීති අයමස්ස දෙසනාවිලාසෝ; තත්ථ තිකෙ ආදාය දුකෙසුපක්ඛිපිත්වා දෙසිතවාරෝ දුකමූලකෝ නාම; දුකෙ ආදාය තිකෙසු පක්ඛිපිත්වා දෙසිතවාරෝතිකමූලකෝ නාම, තිකෙ ච දුකෙ ච උභතෝ වඩ්ඪෙත්වා දෙසිතවාරෝ උභතෝ වඩ්ඪිතකෝ නාම; අවසානෙ සත්තවිධෙනා'ති ආදිවාරෝ බහුවිධවාරෝ නාමාති ඉමෙ තාව චත්තාරෝ මහාවාරා; තත්ථ දුකමූලකෙ දුකෙසු ලබ්භමානෙන එකෙකෙන දුකෙන සද්ධිං තිකෙසු අලබ්භමානෙ වෙදනාත්තිකපිතිත්තිකසනිදස්සනත්තිකෙ අපනෙත්වා සෙසෙ ලබ්භමානකෙ එකූනවීසති තිකෙ යොජෙත්වා දුතියදුකපඨමනිකයොජනවාරාදීනි නවවාරසතානි පඤ්ඤාසඤ්ච වාරා හොන්ති; තෙ සබ්බෙපි පාළියං සංඛිපිත්වා තත්ථ තත්ථ දස්සෙතබ්බයුත්තකං දස්සෙත්වා වුත්තා; අයම්පි යථනෙත්තන පන විත්ථාරතෝ වෙදිතබ්බා; තිකමූලකෙපි තිකෙසු ලබ්භමානෙන එකෙකෙන තිකෙන සද්ධිං දුකෙසු අලබ්භමානෙ පඨම දුකාදයෝ දුකෙ අපනෙත්වා සෙසෙ ලබ්භමානකෙ සහෙතුකදුකාදයෝ පඤ්ඤාසදුකෙ යොජෙත්වා පඨමතිකක

දුතියදුකයොජනාවාරාදීනි නවවාරසතානි පඤ්ඤාසඤ්ඤවවාරා හොන්ති; තෙපි සබ්බෙ පාළියං සංඛිපිත්වා තත්ථ තත්ථ දස්සෙඝ්‍යුත්තකං දස්සෙත්වා වුත්තා; අසම්මුය්හනෙනන පන විභාවනො වෙදිතබ්බා; උභතො වඩ්ඪිතකෙ දුවිධහෙදෙ දුතියදුකං තිවිධහෙදෙ ච පඨමනිකං ආදිං කත්වා ලබ්භමානෙඝි එකූන වීසතියා දුකෙඝි ලබ්භමානෙ එකූනවීසති නිකෙ යොජෙත්වා දුතිය දුක පඨම තික යොජනවාරාදයො එකූනවීසතිවාරා වුත්තා; එස නිකදුකානං වසෙන උභතො වඩ්ඪිතත්තා උභතො වඩ්ඪිතකො නාම තතියො මහා වාරො; බහුවිධවාරස්ස සත්ත විධනිදේදසෙ ආදිතො පට්ඨාය ලබ්භමානෙසු එකූනවීසතියා නිකෙසු එකෙකෙන සද්ධිං චතස්සො භූමියො යොජෙත්වා එකූන වීසති සත්තවිධවාරා වුත්තා; චතුවීසති විධ නිදේදසෙපි තෙසං යෙව නිකානං වසෙන එකූනවීසතිවාරා වුත්තා; තථා බහුවිධ වාරෙවානි; තිංසවිධවාරො එකො එවානි සබ්බෙපි අට්ඨ පඤ්ඤාස වාරා හොන්ති; අයං තාවෙත්ථ වාරපරිවේඡදවසෙන පාළිවණ්ණ නා. ඉදානි අත්ථවණ්ණනා හොති; තත්ථ සත්තවිධ නිදේදසො තාව උත්තානත්ථොයෙව; චතුවීසති විධ නිදේදසෙ චක්ඛුසම්ඵස්ස පච්චයා වෙදනාඛන්ධො **අත්ථි කුසලො'ති** කාමාවචරඅට්ඨකු සලවිත්තවසෙන වෙදිතබ්බා; **අත්ථි අකුසලො'ති** වාදසඅකුසල චිත්තාවසෙන වෙදිතබ්බා; **අත්ථි අව්‍යාකතො'ති** තිස්සොමනො ධාතුයො තිස්සො අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුයො අට්ඨමහා විපාකා දසකාමාවචරකිරියාති චතුවීසතියා චිත්තානං වසෙන වෙදිතබ්බා; තත්ථ අට්ඨකුසලානි වාදසඅකුසලානි ජවනවසෙ ලබ්භන්ති; කිරිය මනොධාතු ආවජ්ජනවසෙන ලබ්භති; වෙ විපා ක මනොධාතුයො සම්පටිච්ඡ නවසෙන; තිස්සො විපාක මනො විඤ්ඤාණධාතුයො සන්තීරණතදරම්මණවසෙන; කිරියා හෙතුක මනොවිඤ්ඤාණධාතුවොට්ඨපනවසෙන; අට්ඨ මහාවිපාකචිත්තා නි තදරම්මණවසෙන; නවකිරියචිත්තානි ජවනවසෙන ලබ්භ න්ති; සොතඝ්‍රාණජිව්හා කායවාරෙසුපි එසෙවනයො; මනො වාරෙ පන අත්ථි කුසලොති චතුභූමකකුසලවසෙන කථිතං; අත්ථි අකුසලොති වාදසාකුසලවසෙන; අත්ථි අව්‍යාකතොනි එකාදසන්නං කාමාවචරවිපාකානං දසන්නං කිරියානං නව න්නං රූපාවචරාරූපාවචරකිරියානං චතුන්නං සාමඤ්ඤඵලාන න්ති චතුත්තිංසචිත්තුප්පාදවසෙන කථිතං; තත්ථ චතුභූමකකුස

ලඤ්ඡවව අකුසලඤ්ඡ ජවනවසෙන ලබ්භනි; කිරියතෝ අහෙතු කමනොවිඤ්ඤත්තිධාතු ආවජ්ජනවසෙන එකාදසවිපාකචිත්තා නි තදුරම්මණ වසෙන; තෙහුමකක්‍රියාවෙව සාමඤ්ඤඵලානිව ජවනවසෙනෙව ලබ්භන්ති; තානි සත්තවිධාදිසු යථා කථවි ඨිතා කථෙතුං වට්ටන්ති; නිංසවිධෙ පන ඨිතා දීපියමානානි සුඛදීපනානි හොන්තීති නිංසවිධ ස්මිං යෙව ඨිතා දීපයිංසු; එතා නි හි සබ්බානිපි චිත්තානි චක්ඛුවාරෙ උපනිස්සයකොටියා සමති ක්කමවසෙන භාවනාවසෙනාති තීහාකාරෙහි ලබ්භන්ති; සථා සොතවාර මනොවාරෙසුපි; ඝාණජිව්හාකාය වාරෙසු පන සමති ක්කමවසෙන භාවනා වසෙනාති ද්වීහාකාරෙහි ලබ්භන්තීති වෙ දිතබ්බානි; කථං? ඉධ භික්ඛු විහාරචාරිකං චරමානෝ කසිණම ණ්ඩලං දිස්වා කින්නාමෙතන්ති පුච්ඡිත්වා කසිණමණ්ඩලන්ති වු තෙන පුන කිංඉමිනා කරොන්තීති පුච්ඡති; අථස්ස ආචික්ඛන්ති එවං භාවෙත්වා ඣානානි උපපාදෙත්වා සමාපත්තිපදට්ඨානං විප සසනා වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණන්තීති; අජ්ඣාසයසම්ප න්නා කුලපුත්තෙනා භාරියං එතන්ති අසලලක්ඛෙත්වා මයාපි එස ගුණෝ නිබ්බත්තෙතුං වට්ටතීති නඛොපනසක්කා එස නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තෙන නිබ්බත්තෙතුං ආදිතොව විරියං කාතුං සීලං සෝ ධෙතුං වට්ටතීති විත්තෙත්වා සීලං සොධෙති; තතෝ සීලෙ පති ට්ඨාය දසපලිබොධෙ උපච්ඡින්දිත්වා තිචීවරපරමෙන සන්තොසෙන සන්තුට්ඨෝ ආචරියුපජ්ඣායානං වත්තපටිවත්තං කත්වා කම්මට්ඨානං උගහණ්හිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා සමාපත්ති යෝ උපපාදෙත්වා සමාපත්තිපදට්ඨානං විපස්සනං වඩ්ඪෙ ත්වා අරහත්තං පාපුණාති; තස්ස සබ්බාපි පරිකම්මවෙදනා කාමාවචරා; අට්ඨසමාපත්තිවෙදනා රූපාවචරාරූපාවචරා; මග්ගඵලවෙදනා ලොකුත්තරාති එවං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං චතු භූමිකවෙදනා නිබ්බත්තියා බලවපච්චයෝ හොතීති චතුභූමික වෙදනා චක්ඛුසම්ඵස්ස පච්චයා නාම ජාතා; එවං තාව උපනි ස්සයවසෙන ලබ්භන්ති; චක්ඛුවාරෙ පන රූපෙ ආපාථගතෙ ඉට්ඨෙ මෙ ආරම්මණෙ රාගෝ උප්පජ්ජතා අනිට්ඨෙ පටිඝෝ අසම්පජඤ්ඤාය මොහෝ; විනිබන්ධිස්සපන මෙ මානෝ උප්ප ජ්ජතා පරාමට්ඨස්ස දිට්ඨි වික්ඛෙපගතස්ස උද්ධච්චං අසංනිට්ඨා ගතස්ස විචිකිච්ඡා ථාමගතස්ස අනුසයෝ උප්පජ්ජන්තානි පරිගණ හෙ සීතෝ කුලපුත්තෙනා අත්තනෝ කිලෙසුප්පත්තිං ඤත්වා ඉමේ

මෙ කිලෙසා වඩ්ඪමානා අනයව්‍යසනාය සංවත්තිස්සන්ති හන්ද තෙ නිග්ගණ්හාමීති විනෙත්වා නඛො පන සක්කා නිපජ්ජිත්වා නිද්දායන්තෙන කිලෙසෙ නිග්ගණ්හිතුං ආදිතොව විරියං කාතුං වට්ටති සීලං සොධෙතුන්ති හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිත්වා අරහත්තං පාපුණාති; තස්ස සබ්බාපි පරිකම්මවෙදනා කාමාවචරා; අට්ඨ සමාපත්තිවෙදනා රූපාවචරාරූපාවචරා මග්ගඵල වෙදනා ලොකුත්තරාති එවං රූපාරම්මණෙ උපපන්නා කිලෙසා සමනික්කමිත්වා ගතානි චතුභූමික වෙදනා චක්ඛුසම්ඵස්ස පච්චයා නාම ජාතා; එවං සමතික්කමවසෙන ලබ්භන්ති; චක්ඛුවාරෙ පන රූපෙ ආපාථගතෙ එකො එවං පරිග්ගහං පට්ඨපෙති ඉදං රූපං කිං නිස්සිතන්ති; තතො නං භූතනිස්සිතන්ති ඤත්වා චත්තාරිමහාභූතානි උපාදාරූපඤ රූපන්ති පරිග්ගණ්හාති තදාරම්මණෙ ධම්මෙ අරූපන්ති පරිග්ගණ්හාති තතො සප්පච්චයං නාම රූපං පරිග්ගණ්හිත්වා තීණිලක්ඛණානි ආරොපෙත්වා විපස්සනා පටිපාටියා සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා අරහත්තං පාපුණාති; තස්ස සබ්බාපි පරිකම්මවෙදනා කාමාවචරා අට්ඨසමාපත්තිවෙදනා රූපාවචරා රූපාවචරා; මග්ගඵල වෙදනා ලොකුත්තරාති එවං රූපාරම්මණං සම්මසිත්වා නිබ්බත්තිතානි අයං වෙදනා චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා නාම ජාතා; එවං භාවනා වසෙන ලබ්භන්ති; අපරො භික්ඛු සුණාති කසිණ පරිකම්මං කිර කත්වා සමාපත්තියො උප්පාදෙත්වා සමාපත්තිපදට්ඨානං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සතීති අජ්ඣාසය සම්පන්නො කුලපුත්තො භාරියං එතන්ති අසල්ලක්ඛෙත්වා මයාපි එසගුණො නිබ්බත්තෙතුං වට්ටතීති පුරිමනයෙනෙව පටිපජ්ජිත්වා අරහත්තං පාපුණාති; තස්ස සබ්බාපි පරිකම්මවෙදනා කාමාවචරා; අට්ඨසමාපත්තිවෙදනා රූපාවචරා 'රූපාවචරා මග්ගඵලවෙදනා ලොකුත්තරාති එවං සොතවිඤ්ඤාණං චතුභූමිකවෙදනා නිබ්බත්තියා බලවපච්චයො හොතීති චතුභූමික වෙදනා සොතසම්ඵස්ස පච්චයා නාම ජාතා; එවං තාව උපනිස්සය වසෙන ලබ්භන්ති; සොතවාරෙ පන සද්දෙ ආපාථගතෙ නි සබ්බං චක්ඛුවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; එවං සද්දාරම්මණෙ උපපන්නා කිලෙසා සමනික්කමිත්වා ගතානි චතුභූමකවෙදනා සොතසම්ඵස්ස පච්චයා නාම ජාතා, එවං සමනික්කම වසෙන ලබ්භන්ති; සොතවාරෙ පන සද්දෙ ආපාථගතෙ එකො එවං පරිග්ගහං පට්ඨපෙති අයං සද්දෙ කින්නිස්සිතොති සබ්බං චක්ඛු

වාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; එවං සදදූරම්මණං සම්මසිත්වා නිබ්බත්තිතානි අයං වෙදනා සොතසම්ඵස්ස පච්චයා නාම ජාතා; එවං භාවනා වසෙන ලබ්භන්ති; ඝාණජිව්හාකාය වාරෙසු පන ගන්ධාරම්මණාදීසු ආපාථගතෙසු ඉට්ඨෙ මෙ ආරම්මණෙ රාගො උප්පන්නොනි සබ්බං චක්ඛුවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; එවං ගන්ධාරම්මණාදීසු උප්පන්නා කිලෙසං සමතික්කම්මිත්වා ගතානී චතුභූමිකවෙදනා ඝාණජිව්හාකාය සම්ඵස්සපච්චයා නාම ජාතා; එවං තීසු වාරෙසු සමතික්කමවසෙන ලබ්භන්ති; ඝාණ වාරාදිසු පන ගන්ධාදිසු ආපාථගතෙසු එකො එවං පරිගණ්හං පඤ්ඤපෙති අයං ගන්ධො අයං රසො ඉදං ඵොට්ඨබ්බං කිඤ්චිසිතනන්ති සබ්බං චක්ඛුවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; එවං ගන්ධාරම්මණාදිනි සම්මසිත්වා නිබ්බත්තිතානි අයං වෙදනා ඝාණජිව්හාකාය සම්ඵස්සපච්චයා නාම ජාතා; එවං භාවනා වසෙන ලබ්භන්ති; මනොවාරෙ පන තීහිපි ආකාරෙහි ලබ්භන්ති; එකචෙච්චා හි ජාතිං භයතො පස්සති ජරං ව්‍යාධිං මරණං භයතො පස්සති; භයතො දිස්වා ජාති ජරාව්‍යාධිමරණෙහි මුච්චිතුං වට්ටති න ඛො පන සක්කා නිපජ්ජිත්වා නිද්දායනෙන ජාතිආදීහි මුච්චිතුං ආදිතොව විරියං කාතුං සීලං සොධෙතුං වට්ටතීති විත්තෙත්වා චක්ඛුවාරෙ වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිත්වා අරහත්තං පාපුණාති; තස්ස සබ්බාපි පරිකම්මවෙදනා කාමාවචරා; අඤ්ඤසමාපත්ති වෙදනා රූපාවචරාරූපාවචරා මග්ගඵලවෙදනා ලොකුත්තරාති එවං ජාති ජරා ව්‍යාධිමරණං චතුභූමකවෙදනා නිබ්බත්තියා බලවපච්චයො හොතීති චතුභූමිකවෙදනා මනොසම්ඵස්ස පච්චයා නාම ජාතා; එවං තාව උපනිස්සයවසෙන ලබ්භන්ති; මනොවාරෙ පන ධම්මාරම්මණෙ අපාථගතෙති සබ්බං චක්ඛුවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; එවං ධම්මාරම්මණෙ උප්පන්නා කිලෙසං සමතික්කම්මිත්වා ගතානි චතුභූමික වෙදනා මනොසම්ඵස්ස පච්චයා නාම ජාතා; එවං සමතික්කමවසෙන ලබ්භන්ති; මනොවාරෙ පන ධම්මාරම්මණෙ ආපාථගතෙ එකො එවං පරිගණ්හං පඤ්ඤපෙති එතං ධම්මාරම්මණං කිංනිස්සිතනන්ති? වත්ථුනිස්සිතනන්ති; වත්ථු කිඤ්චිසිතනන්ති? මහා භූත නිස්සිතනන්ති; සො චත්තාරි මහාභූතානි උපාදාරූපඤ්ච රූපන්ති පරිගණ්හාති තදරම්මණෙ ධම්මෙ අරූපන්ති පරිගණ්හාති තතො සපච්චයං නාමරූපං පරිගණ්හිත්වා තීණි ලක්ඛණානි ආරොපෙත්වා විපස්සනා පටිපාටියා සංඛාරෙ සම්ම

සිඛා අරහත්තං පාපුණාති; තඤ්ච සඛ්ඛාපි පරිකම්මවෙදනා කාමාවචරා; අඞ්ගසමාපත්තී වෙදනා රූපාවචරාරූපාවචරා; මග්ගඵල වෙදනා ලොකුත්තරාති එවං ධම්මාරම්මණං සම්මසිත්වා නිබ්බත්තිනාති අයං වෙදනා මනොසම්ඵස්ස පච්චයානාම ජාතා; එවං භාවනාවසෙන ලබභන්තී; යාපනෙතා සඛ්ඛෙසුපි චතුවීසතිවිඛ්භාදිනං වාරානං පරියොසානෙසු චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා පෙ මනොසම්ඵස්සජා වෙදනාති ඡ ඡ වෙදනා වුත්තා තා සම්පයුත්තපච්චයවසෙන වුත්තාති

අයං වෙදනාඛන්ධනිද්දෙසෝ.

සඤ්ඤාඛන්ධාදයොපි ඉමිනා උපායෙන වෙදිතබ්බා; කෙවලංහි සඤ්ඤාඛන්ධනිද්දෙසෙ නිකෙසු වෙදනාත්තිකපිතිත්තිකාපි ලබභන්ති; දුකෙසු ච සුඛසහගතා දුකාදයොපි; සඞ්ඛාරක්ඛන්ධ නිද්දෙසෙ ඵස්සසහාපි සඞ්ඛාරක්ඛන්ධපරියාපන්නතා ඵස්සසම්පයුත්තෙනාති අවත්වා චිත්තසම්පයුත්තෙනාති වුත්තං; දුකෙසු වෙත්ථ හෙතුදුකාදයොපි ලබභන්ති, තිකා සඤ්ඤාඛන්ධසදිසා එව විඤ්ඤාණක්ඛන්ධනිද්දෙසෙ චක්ඛුසම්ඵස්සජාදි භාවං අවත්වා චක්ඛුවිඤ්ඤාණන්ති ආදිවුත්තං; නහි සක්කා විඤ්ඤාණං මනොසම්ඵස්සජන්ති නිද්දිසිතුං; සෙසමෙත්ථ සඤ්ඤාඛන්ධෙ වුත්තසදිසමෙව; ඉමෙසම්පන නිණ්ණමපි ඛන්ධානං නිද්දෙසෙයෙව වෙදනාක්ඛන්ධ නිද්දෙසතො අතිරෙක ත්ථකදුකා ලබ්භා; නෙසං වසෙන වා රූපහෙදෙ වෙදිතබ්බා

අභිධම්මභාජනියං.

ඉදානි පඤ්හාපුච්ඡකං හොති, තත්ථ පඤ්හාපුච්ඡනෙ පඤ්චන්නං ඛන්ධානං කතිකුසලා කතිඅකුසලා කති අව්‍යාකතානි ආදිනා නයෙන යං ලබභති යඤ්ච න ලබභති තං සබ්බං පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජනෙ රූපක්ඛන්ධොති ආදිනා නයෙන යං ලබභති තදෙව උද්ධරන්ති වෙදිතබ්බං; යඤ්ච යඤ්ච එකො ඛන්ධොතිවා වෙ ඛන්ධානිවා පරිච්ඡෙදං අකත්වා සියා උපපන්නා සියා අනුපපන්නාති ආදිනා නයෙන තන්නි ඨපිතා තඤ්ච තඤ්ච පඤ්චන්නම්පි ඛන්ධානං ගහණං වෙදිතබ්බං; සෙසොතෙසං තෙසං ධම්මානං *

---

* "ඛන්ධානං,"

කුසලාදි විභාගෝ හෙට්ඨා ධම්මසඞ්ගහවණ්ණනායං වුත්තොයෙව; ආරම්මණත්තිකෙසු පන චත්තාරෝ ඛන්ධා පඤ්චපණ්ණාසකාමාවචරධම්මෙ ආරබ්භ රජ්ජන්තස්ස දුස්සන්තස්ස මුය්හන්තස්ස සංවරන්තස්ස සම්මසන්තස්ස පච්චවෙක්ඛන්තස්සව පරිත්තාරම්මණා හොන්ති; සත්තවීසති රූපාරූපාවචරධම්මෙ ආරබ්භ රජ්ජන්තස්ස දුස්සන්තස්ස මුය්හන්තස්ස සංවරන්තස්ස පරිග්ගහං පඨපෙන්තස්ස මහග්ගතාරම්මණා; මග්ගඵලනිබ්බාණානි පච්චවෙක්ඛන්තස්ස අප්පමාණාරම්මණා; පඤ්ඤත්තිං පච්චවෙක්ඛණකාලෙ නවත්තබ්බාරම්මණාති; තෙයෙව සෙඛාසෙඛානං මග්ගපච්චවෙක්ඛණකාලෙ මග්ගාරම්මණා හොන්ති; මග්ගකාලෙ සහජාතහෙතුනා මග්ගහෙතුකා මග්ගං ගරුං කත්වා පච්චවෙක්ඛණකාලෙ ආරම්මණාධිපතිනා මග්ගාධිපතිනොං; විරියජෙට්ඨකං වා වීමංසජෙට්ඨකං වා මග්ගං භාවෙන්තස්ස සහජාතාධිපතිනා මග්ගාධිපතිනොං; ඡන්දජෙට්ඨකං පන චිත්තජෙට්ඨකං වා භාවෙන්තස්ස නවත්තබ්බාරම්මණානාම හොන්ති; අතීතානි පන ඛන්ධධාතු අයතනානි ආරබ්භ රජ්ජන්තස්ස දුස්සන්තස්ස මුය්හන්තස්ස සංවරන්තස්ස පරිග්ගහං පඨපෙන්තස්ස අතීතාරම්මණා හොන්ති; අනාගතානි ආරබ්භ අනාගතාරම්මණා හොන්ති; පච්චුප්පන්නානි ආරබ්භ පච්චුප්පන්නාරම්මණා හොන්ති පඤ්ඤත්තිං වා නිබ්බාණං වා පච්චවෙක්ඛන්තස්ස න වත්තබ්බාරම්මණා හොන්ති; තථා අත්තනො ඛන්ධධාතු ආයතනානි ආරබ්භ රජ්ජන්තස්ස දුස්සන්තස්ස මුය්හන්තස්ස සංවරන්තස්ස පරිග්ගහං පඨපෙන්තස්ස අජ්ඣත්තාරම්මණා හොන්ති; පරෙසං ඛන්ධධාතු ආයතනානි ආරබ්භ එවං පවත්තෙන්තස්ස බහිද්ධාරම්මණා; පණ්ණත්තිං නිබ්බාණපච්චවෙක්ඛණකාලෙපි බහිද්ධාරම්මණායෙව; කාලෙන අජ්ඣත්තං කාලෙන බහිද්ධා ධම්මෙසු එවං පවත්තෙන්තස්ස අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා; ආකිඤ්චඤ්ඤායතනකාලෙ න වත්තබ්බාරම්මණාති වෙදිතබ්බා; ඉති භගවා ඉමං ඛන්ධවිභඞ්ගං සුත්තන්තභාජනීයාදිවසෙන තයො පරිවට්ටෙ නීහරිත්වා භාජෙත්වා දස්සෙසි; තිසුපි හි පරිවට්ටෙසු එකොව පරිච්ඡෙදෙ; රූපක්ඛන්ධොව හි සබ්බත්ථ කාමාවචරොව චත්තාරෝ ඛන්ධා චතුභූමිකා ලොකිය ලොකුත්තරම්මණකා කථිතා සමොහවිනොදනියා විභඞ්ගවණ්ණනාය

ඛන්ධවිභඞ්ග නිද්දෙසෝ පඨමෝ.

ඉදානි තදනන්තරෙ ආයතනවිභඞ්ගනිද්දෙසෙ සුත්තන්ත භාජනියං තාව දස්සෙතුං "චාදසායතනානි චක්ඛායතනං රූපායතනන්ති" ආදිමාහ; තත්ථ පාළිමුත්තකෙන තාව නයෙන

"අත්ථලක්ඛණතාවත්ථ-කමසඞ්ඛෙපවිත්ථාරා
තථා දණ්ඩඛතෝ වෙව-චිඤ්ඤූතඛ්බා විනිච්ඡයෝ"

තත්ථ විසෙසතෝ තාව චක්ඛතීති චක්ඛු; රූපං අස්සාදෙති විභාවෙතිවාති අත්ථෝ; රූපයතීති රූපං; වණ්ණවිකාරං ආපජ්ජමානං හදයඞ්ගතභාවං පකාසෙතීති අත්ථෝ; සුණාතීති සොතං; සපතීති සද්දෙ; උදාහරීයතීති අත්ථෝ; ඝායතීති ඝාණං; ගන්ධියතීති ගන්ධෝ; අත්තනෝ වත්ථුං සුචයතීති අත්ථෝ; ජීවිතං අව්හායතීති ජීවිහා; රසනන්ති තං සත්තාති රසෝ; අස්සාදෙන්තීති අත්ථෝ; කුච්ඡිතානං සාසවධම්මානං ආයොති කායෝ; ආයොති උප්පත්තී දෙසෝ; ඵුසීයතීති ඵොට්ඨඛ්බං; මනයතීති මනෝ, අත්තනෝ ලක්ඛණං ධාරයන්තීති ධම්මා; අවිසෙසතෝ පන ආයතනතෝ ආයානං තනනතෝ ආයතස්ස ච නයනතෝ ආයතනන්ති වෙදිතඛ්බං; චක්ඛුරූපාදිසු හි තං තං චාරම්මණා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා සෙන සෙන අනුභවනාදිනා කිඤ්චන ආයතන්ති උඤ්හන්ති ඝටෙන්ති වායමන්තීති වුත්තං හොති; තෙ ච පන ආයභූතෙ ධම්මෙ එතානි තනොන්ති විත්ථාරෙන්තීන් වුත්තං හොති; ඉදඤ්ච අනමතග්ගෙ සංසාරෙ පවත්තං අතීතආයතං සංසාරදුක්ඛං යාව න නිවත්තන්ති තාව නයනෙනව පවත්තයන්තීති වුත්තං හොති; ඉති සඞ්ඛෙපෙ මෙ ධම්මා ආයතනතෝ ආයානං තනනතෝ ආයතස්ස ච නයනතෝ ආයතනං ආයතනන්ති වුච්චන්ති; අපිච නිවාසනට්ඨානඤ්ඤෙන ආකරට්ඨෙන සමොසරණට්ඨානඤ්ඤෙන සඤ්ජාතිදෙසට්ඨෙන කාරණට්ඨෙන ච අයතනං වෙදිතඛ්බං; තථා හි ලොකෙ ඉස්සරායතනං වාසුදෙවායතනන්ති ආදිසු නිවාසට්ඨානං අයතනන්ති වුච්චති; සුවණ්ණාය තනං රතනායතනන්ති ආදිසු ආකරෝ. සාසනෙපන මනොරමෙ ආයතනෙ සෙවන්ති නං විහඞ්ගමාති ආදීසු සමොසරණට්ඨානං; දක්ඛිණාපථෝ ගුණානං ආයතනන්ති ආදිසු සඤ්ජාතිදෙසෝ; තත්ර තත්රෙව සකකිච්ඡකතං පාපුණාති සති සති ආයතනෙති ආදිසු කාරණං චක්ඛු අදිසුවාපි තෙ තෙ චිත්තචෙත

සිකා ධම්මා නිවසන්ති තදායත්තවුත්තිතායාති චක්ඛාදයෝ නෙසං නිවාසට්ඨානං; චක්ඛාදිසුව තෙ ආකිණ්ණා තං නිස්සිතත්තා තදාරම්මණත්තාවාති චක්ඛාදයෝ නෙසං ආකරෝ; චක්ඛාදයෝ ච නෙසං සමොසරණට්ඨානං තස්ස තස්ස වත්ථුවාරාරම්මණවසෙන සමොසරණතෝ; චක්ඛාදයෝ ච නෙසං සංජාතිදෙසෝ තං නිස්ස යාරම්මණභාවෙන තත්ථෙව උප්පත්තිතෝ; චක්ඛාදයෝ ච නෙසං කාරණං තෙසං අභාවෙ අභාවතොති; ඉති නිවාසට්ඨානඤ්ච ආකරඤ්ච සමොසරණට්ඨානඤ්ච සංජාතිදෙසඤ්ච කාරණඤ්චානි ඉමෙහිපි කාරණෙහි එතෙධම්මා ආයතනං ආයතනන්ති වුච්චන්ති; තස්මා යථා වුත්තෙනත්ථෙන චක්ඛුව තං අයතනඤ්චාති චක්ඛායතනං පෙ ධම්මා ච තෙ අයතනඤ්චාති ධම්මායතනන්ති එවං තාවෙත්ථ අත්ථතො විඤ්ඤත්තබ්බා විනිච්ඡයොලක්ඛණතෝ'ති චක්ඛාදීනං ලක්ඛණතෝ පෙත්ථ විඤ්ඤත්තබ්බා විනිච්ඡයෝ තානි ච පන තෙසං ලක්ඛණානි හෙට්ඨා රූපඛණ්ඩනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි තාවත්ථ තෝ'නි තාව භාවතෝ; ඉදං වුත්තං හොති චක්ඛාදයොපිහි ධම්මා එව එවං සති ධම්මායතනමිච්චෙව අවත්වා කස්මා මාදසායතනානි වුත්තානීති වෙ; ඡවිඤ්ඤාණකායුප්පත්තිවාරාරම්මණවවත්ථානතෝ; ඉධ පන ඡන්නං විඤ්ඤාණකායානං වාරභාවෙන ආරම්මණභාවෙන ච වවත්ථානතෝ අයමෙව තෙසං භෙදෙ හොතීති වාදස වුත්තානි; චක්ඛුවිඤ්ඤාණවිපරියාපන්නස්ස හි විඤ්ඤාණකායස්ස චක්ඛායතනමෙව උප්පත්තිවාරං රූපායතනමෙවාරම්මණං තථා ඉතරානි ඉතරෙසං; ඡට්ඨස්ස පන භවඞ්ගමනසඞ්ඛාතො මනායතනෙකදෙසොව උප්පත්තිවාරං; අවධාරණඤ්ච ධම්මායතනං ආරම්මණන්ති; ඉති ඡන්නං විඤ්ඤාණකායානං උප්පත්තිවාරාරම්මණවවත්ථානතෝ වාදසවුත්තානීති එවමෙත්ථ තාවතිතෝ විඤ්ඤත්තබ්බා විනිච්ඡයොකමතොති ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තෙනෙව උප්පත්තික්කමාදීසු දෙසනාක්කමොව යුජ්ජති; අජ්ඣත්තිකෙසු හි ආයතනෙසු සනිදස්සනසප්පටිඝවිසයත්තා චක්ඛායතනං පාකටන්ති පඨමං දෙසිතං; තතො අනිදස්සනසප්පටිඝවිසයානි සොතායතනාදීනි; අථවා දස්සනාදුතුතියසවණාදුතුතියහෙතුභාවෙන බහූපකාරත්තා අජ්ඣත්තිකෙසු චක්ඛායතනසොතායතනානි පඨමං දෙසිතානි; තතො ඝාණායතනාදීනි තීණි, පඤ්චන්නම්පි ගොචරවිසයත්තා

අත්තෙ මනායතනං; චක්ඛාදීනං පන ගොචරත්තා තස්ස තස්ස අනන්තරානි බාහිරෙසු රූපායතනාදීනි; අපිච විඤ්ඤාණුප්පත්ති කාරණවවත්ථානතොපි අයමෙව තෙසං කමො වෙදිතබ්බො; වුත්තංහෙතං; "චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං...පෙ...මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණං" නන්‍ති එවං කමතො පෙසා විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයොති සංඛෙපවිත්ථාරොති සංඛෙපතොහි මනායතනස්ස වෙව ධම්මායතනෙක දෙසස්සව නාමෙන තදවසෙසානඤ්ච ආයතනානං රූපෙන සංගහිතත්තා වාදසාපි ආයතනානි නාමරූපමත්තමෙව හොන්ති; විත්ථාරතො පන අජ්ඣත්තිකෙසු තාව චක්ඛායතනං ජාති වසෙන චක්ඛුප්පසාදමත්තමෙව; පඤ්චයගතිනිකායපුග්ගලභෙදතො පන අනන්තප්පභෙදං; තථා සොතායතනාදීනි චත්තාරි; මනායතනං තෙභූමකකුසලාකුසලවිපාකකිරියවිඤ්ඤාණභෙදෙන එකූනසීතිප්පභෙදං; වත්ථුපට්ඨදි භෙදතො පන අනන්තප්පභෙදං; රූපගන්ධරසායතනානි සමුට්ඨානභෙදතො චතුප්පභෙදානි; සද්දායතනං ච්පභෙදං; සභාගවිසභාගභෙදතො පන සබ්බානිපි අනන්තප්පභෙදානි; ඵොට්ඨබ්බායතනං පඨවි ධාතුතෙජොධාතුවායොධාතු වසෙන තිප්පභෙදං සමුට්ඨානතො චතුප්පභෙදං සභාගවිසභාගතො අනෙකප්පභෙදං; ධම්මායතනං තෙභූමකධම්මාරම්මණවසෙන අනෙකප්පභෙදන්නි එවං සංඛෙප විත්ථාරා විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයොති දට්ඨබ්බතොති එත්ථ පන සබ්බානෙවෙතානි ආයතනානි අනාගමනතො අනිග්ගමනතො ච දට්ඨබ්බානි; නහි තානි පුබ්බෙ උදයා කුතොචි ආගච්ඡන්ති නාපි උඩ්ඩං වයා කුහිංචි ගච්ඡන්ති අථ ඛො පුබ්බෙ උදයා අප්පටිලද්ධසභාවානි උඩ්ඩං වයා පරිභින්නසභාවානි පුබ්බන්තාපරන්තවෙමජ්ඣෙ පච්චයායත්තවුත්තිතාය අවසානි පවත්තන්ති තස්මා අනාගමනතො අනිග්ගමනතො ච දට්ඨබ්බානි; තථා නිරීහතො අබ්‍යාපාරතො ච; නව චක්ඛුරූපාදීනං එවං හොති අහොවත අමහාකං සාමඤ්ඤං විඤ්ඤාණං නාම උප්පජ්ජෙය්‍ය නවත්තානි විඤ්ඤාණුප්පාදනත්ථං වාරභාවෙන වත්ථුභාවෙන ආරම්මණභාවෙනවා ඊහන්ති න ව්‍යාපාරමාපජ්ජන්ති අථඛො ධම්මතාවෙසා යං චක්ඛුරූපාදීනං සාමඤ්ඤං චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනි සම්භවන්ති තස්මා නිරීහතො අව්‍යාපාරතො ච දට්ඨබ්බානි; අපි ච අජ්ඣත්තිකානි සුඤ්ඤගාමො විය දට්ඨබ්බානි; ධ්‍රුවසුභසුඛත්තභාවවිරහිත

තත්තා; බාහිරානි ගාමඝාතකචොරා විය අජ්ඣත්තිකානං අභිඝාතකත්තා; වුත්තං, හෙතං, "චක්ඛුං භික්ඛවෙ හඤ්ඤති මනාපා මනාපෙහි රූපෙහි"ති විත්ථාරෙ; අපිච අජ්ඣත්තිකානි ඡිපාණිකා විය දමථබ්බානි; බාහිරානි තෙසං ගොචරාවිඝානි එවමෙපඤ්ච දමථබ්බතො විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයොති.

ඉදානි තෙසං විපස්සිතබ්බාකාරං දස්සෙතුං "චක්ඛුං අනිච්ච"න්ති ආදි ආරබ්ධං; තත්ථ චක්ඛුංතාව හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චන්ති වෙදිතබ්බං; අපරෙහිපි චතූහිකාරණෙහි අනිච්චං උප්පාදවයඤ්ඤතඤ්ඤතො විපරිණාමඤ්ඤතො තාවකාලිකට්ඨෙන නිච්චපටික්ඛෙපතොති; තදෙව පතිපීළනට්ඨෙන දුක්ඛං; යස්මාවා එතං උප්පන්නං සීතිංපාපුණාති සීතියං ජරාය කිලමති ජරම්පත්වා අවස්සං භිජ්ජති තස්මා අභිණ්හසම්පටිපීළනතො දුක්ඛමතො දුක්ඛවත්ථුතො සුඛපටික්ඛෙපතොති ඉමෙහි චතූහිකාරණෙහි දුක්ඛං; අවස්සවත්තනට්ඨෙන පන අනත්තා; යස්මාවා එතං උප්පන්නං සීතිං මාපාපුණාතු ඨානපත්තං මාජීරතු ජරපත්තං මාභිජ්ජතූති ඉමෙසුතීසු ඨානෙසු කස්සචි වසවත්තනාභාවො නත්ථි සුඤ්ඤං තෙන වසවත්තනාකරෙන තස්මා සුඤ්ඤතො අස්සාමිකතො අකාමකාරියතො අත්තපටික්ඛෙපතොති ඉමෙහි චතූහිකාරණෙහි අනත්තා; විභවගනිකතො පුබ්බාපරවසෙන භව සංකන්තිගමනතො පකතිභාව විජහනතොව විපරිණාම ධම්මං; ඉදං අනිච්චවෙවචනමෙව; රූපා අනිච්චාති ආදිසුපි එසෙවනයො; අපි චෙත්ථ ඨපෙත්වා චක්ඛුං තෙභූමකධම්මා අනිච්චා නොචක්ඛු; චක්ඛු පන චක්ඛුවෙව අනිච්චඤ්ච; තථා සෙස ධම්මා දුක්ඛා නොව චක්ඛු චක්ඛුපන චක්ඛුවෙව දුක්ඛඤ්ච; සෙසධම්මා අනත්තා නොචක්ඛු; චක්ඛුපන චක්ඛුවෙව අනත්තාචාති; රූපාදිසුපි එසෙවනයො; ඉමස්මිංපන සුත්තන්ත භාජනියෙ තථාගතෙන කිංදස්සිතන්ති? වාදසත්තානං ආයතනානං අනත්තලක්ඛණං; සම්මා සම්බුඩ්ඩොති අනත්තලක්ඛණං දස්සෙන්තො අනිච්චවාවා දස්සෙති දුක්ඛනවා අනිච්චදුක්ඛඤ්ච; තඤ්ච "චක්ඛුං භික්ඛවෙ අත්තාති යො වදෙය්‍ය තං න උප්පජ්ජති චක්ඛුස්ස උප්පාදෙපි වයොපි පඤ්ඤායති; යස්සඛොපන උප්පාදෙපි වයොපි පඤ්ඤායති අත්තාමෙ උප්පජ්ජති වත්තීති ඉච්චස්ස එවමාගතංහොති තස්මා තං නඋප්පජ්ජති ඉති චක්ඛු අනත්තා"ති ඉමස්මිං සුත්තෙන අනිච්චෙන අනත්තලක්ඛණං දස්සෙසි; "රූපං භික්ඛවෙ අනත්තා; රූපඤ්චහිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිස්ස න

ඉදං රූපං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය; ලබෙථ ච රූපෙ එවමෙ රූපං හොතු එවමෙ රූපං මා අහොසීති; යස්මාවඩො භික්ඛවෙ රූපං අනත්තා තස්මා රූපං අබාධාය සංවත්තති නව ලබභති රූපෙ එව මෙ රූපං හොතු එවංමෙ රූපං මා අහොසී"ති ඉමස්මිං සුත්තෙ දුක්ඛෙන අනත්ත ලක්ඛණං දස්සෙසි; "රූපං භික්ඛවෙ අනිච්චං; යදනිච්චං තං දුක්ඛං යංදුක්ඛං තදනත්තා; යදනත්තා තං නෙතං මම නොසොහමස්මි නමෙසො අත්තා"ති ආදිසු අනිච්චදුක්ඛෙහි අනත්තලක්ඛණං දස්සෙසීති; කස්මා අනිච්ච දුක්ඛා නං පාකටත්තා; හදි තොහි තථාකෙවා සරකෙවා කිස්මිවිදෙවා පතිච්චා භික්ඛෙ අහො අනිච්චන්ති වදන්ති; එවං අනිච්චං පාකටං නාම; අත්ත භාවස්මිං පන ගණ්ඩපිළකාදිසු වා උඹිතාසු ඛාණුකණ්ටකාදීහිවා විඛාසු අහො දුක්ඛන්ති වදන්ති; එවං දුක්ඛං පාකටං නාම; අනත්තලක්ඛණං පන අපාකටං අන්ධකාරං අවිභූතං දුප්පටිවිඤ්ඣං දුද්දිපනං දුප්පඤ්ඤපනං; අනිච්චදුක්ඛලක්ඛණානි උප්පාදවා තථාගතානං අනුප්පාදවා පඤ්ඤායන්ති; අනත්තලක්ඛණං විනා බුද්ධුප්පාදං න පඤ්ඤායති බුද්ධුප්පාදෙ යෙව පඤ්ඤායති; මහිඩ්ඩිකාහි මහානුභාවා තාපසපරිබ්බාජකා සරභඩඟත්ථෙරාදයොපි අනි චං දුක්ඛන්ති වත්තුං සක්කොන්ති අනත්තාති වත්තුං නාස සක්කොන්ති; සවෙහි තෙ සම්පත්තපරිසාය අනත්තාති වත්තුං සක්කුණෙය්‍යුං සම්පත්තපරිසාය මගඵලපටිවෙධා භවෙය්‍ය; අනත්තලක්ඛණපඤ්ඤපනං හි අඤ්ඤස්ස කස්සචි අවිසයො සබ්බඤ්ඤු බුද්ධානමෙව විසයො; එවමෙතං අනත්තලක්ඛණං අපාකටං තයමා සපා අනත්තලක්ඛණං දස්සෙතෙනා අනිච්ච න වා දස්සෙසි දුක්ඛෙන වා අනිච්චදුක්ඛෙහි වා; ඉධ පන තං අනිච්ච දුක්ඛෙහි දස්සෙසීති වෙදිතබ්බං; ඉමානි පන ලක්ඛණානි කිස්ස අමනසිකාරා අප්පටිවෙධා කෙන පටිච්ඡන්නත්තා න උපට්ඨහන්ති; අනිච්චලක්ඛණං තාව උදයබ්බයානං අමනසිකාරා අප්පටිවෙධා සන්තතියා පටිච්ඡන්නත්තා න උපට්ඨාති; දුක්ඛ ලක්ඛණං අභිණ්හසම්පටිපීළනස්ස අමනසිකාරා අප්පටිවෙධා ඉරියා පථෙහි පටිච්ඡන්නත්තා න උපට්ඨාති; අනත්තලක්ඛණං නානාධාතු විනිබ්භොගස්ස අමනසිකාරා අප්පටිවෙධා ඝනෙන පටිච්ඡන්නත්තා න උපට්ඨාති, උදයබ්බයං පන පරිග්ගහෙත්වා සන්තතියා විකොපිතාය අනිච්චලක්ඛණං යාථාව සරසතො උප ට්ඨාති; අභිණ්හසම්පති පීළනං මනසි කත්වා ඉරියා පථෙ උග්ගණ්හා

පිතෙ දුක්ඛලක්ඛණං යථාවසරසතෝ උපට්ඨානි, නානාධාතු යෝ විනිබ්භුජිත්වා ඝනවිනිබ්භොගෙ කතෙ අනත්තලක්ඛණං යථාවසරසතෝ උපට්ඨානි; එවඤ්ච අනිච්චං අනිච්චලක්ඛණං දුක්ඛං දුක්ඛලක්ඛණං අනත්තා අනත්තලක්ඛණන්ති අයං විභාගෝ වෙදිතබ්බෝ; තත්ථ අනිච්චන්ති ඛන්ධපඤ්චකං; කස්මා? උප්පාදවයඤ්ඤථත්තභාවා හුත්වා අභාවතොවා; උප්පාදවයඤ්ඤථත්තං අනිච්චලක්ඛණං හුත්වා අභාවසංඛාතෝ ආකාරවිකාරෝ වා, යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති වචනතෝ පන තදෙව ඛන්ධපඤ්චකං දුක්ඛං; කස්මා? අභිණ්හසම්පටිපීළනතෝ, අභිණ්හසම්පටිපීළනාකාරෝ දුක්ඛලක්ඛණං; යංදුක්ඛං තදනත්තාති පන වචනතෝ තදෙව ඛන්ධපඤ්චකං අනත්තා; කස්මා? අවසවත්තනතෝ; අවසවත්තනාකාරං අනත්තලක්ඛණං; ඉති අඤ්ඤදෙව අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා; අඤ්ඤානි අනිච්චදුක්ඛානත්තලක්ඛණානි; පඤ්චක්ඛන්ධා වා දසායතනානි අට්ඨාරසධාතුයොති ඉදං හි සබ්බම්පි අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තානාම; වුත්තප්පකාරාකාරවිකාරා අනිච්චදුක්ඛානත්තලක්ඛණානීති.....

සුත්තනය භාජනියං.

සඞ්ඛිපතෝ පනෙත්ථ දසායතනානි කාමාවචරානි; වෙතෙ භූමකානි; සබ්බෙසුපි * සම්මසනචාරෝ කථිතොනි වෙදිතබ්බෝ.....

අභිධම්ම භාජනියෙ යථා හෙට්ඨා විපස්සකානං උපකාරත්ථාය චක්ඛායතනං රූපායතනන්ති යුගලතෝ ආයතනානි වුත්තානි තථා අවත්වා අජ්ඣත්තිකබාහිරානං අඛ්ඛාකාරතෝ සභාවදස්සනත්ථා චක්ඛායතනං සොතායතනන්ති එවං අජ්ඣත්තිකබාහිර වවත්ථානනයෙන වුත්තානි; තෙසං නිද්දෙසවාරෙ තත්ථ කතමං චක්ඛායතනන්ති ආදීනි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි; යම්පනෙතං ධම්මායතනාදිනිද්දෙසෙ තත්ථ කතමා අසංඛතා ධාතු රාගක්ඛයෝ දෙසක්ඛයෝ මොහක්ඛයොනි වුත්තං; තත්‍රායමත්ථෝ අසංඛතධාතූනි අසඞ්ඛතසභාවං නිබ්බාණං; යස්මාපනෙතං ආගම්ම රාගාදයෝ ඛීයන්ති තස්මා රාගක්ඛයෝ දෙසක්ඛයෝ මොහක්ඛයොනි වුත්තං; අයමෙත්ථ ආචරියානං සමානත්ථකථා; විත්තණ්ඩවාදී පනාහ පාටියෙක්කං නිබ්බාණං නාම නත්ථි කිලෙස

* සම්මසනචාරෝ; මරම්ම.

ක්ඛයොව නිබ්බාණන්ති; සුත්තං ආහරාති ච වුත්තෙ නිබ්බාණං නිබ්බාණන්ති ආවුසො සාරිපුත්ත වුච්චති; කතමන්නු ඛො අවුසො නිබ්බාණන්ති යොඛො ආවුසො රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො; ඉදං වුච්චති නිබ්බාණන්ති එතං ජම්බුඛාදකසුත්තං ආහරිත්වා ඉමිනා සුත්තෙන වෙදිතබ්බං පාටියෙක්කා නිබ්බාණං නාම නත්ථි කිලෙසක්ඛයොව නිබ්බාණන්ති ආහ; සො වත්තබ්බා කිම්පන යථා වෙතං සුත්තං තථා අත්ථෙති; අඩා වක්ඛති ආම නත්ථි සුත්තතො මුච්චිත්වා අත්ථෙති තතො වත්තබ්බො ඉදං තාව තෙ සුත්තං ආහටං අනන්තරසුත්තං ආහරාති; අනන්තරසුත්තා නාම අරහත්තං අරහත්තන්ති ආවුසො සාරිපුත්ත වුච්චති කතම න්නු ඛො අවුසො අරහත්තන්ති; යො ඛො ආවුසො රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො ඉදං වුච්චති අරහත්තන්ති; ඉදං තස්සෙවානන්තරං අහටසුත්තං; ඉමස්මිං පන නං ආහටෙ ආහංසු නිබ්බාණං නාම ධම්මායතනපරියාපන්නො ධම්මො; අරහත්තං වත්තාරො ඛන්ධා; නිබ්බාණං සච්ඡිකත්වා විහරන්තො ධම්මඝසනාපති නිබ්බාණං පුච්ඡිතොපි අරහත්තං පුච්ඡිතොපි කිලෙසක්ඛය මෙව ආහ; කිම්පන නිබ්බාණඤ්ච අරහත්තඤ්ච එකං උදාහු නානන්ති; එකං වා හොතු නානං වා කො එත්ථ තයා අති බහුං වුණ්ණිකරණං කරොන්තෙන අත්තා න ත්වං එකං නානං ජානාසීති; නනු ඣානත සාධු හොතීති එවං පුනප්පුනං පුච්ඡිතො වචෙතුං අසක්කොන්තො ආහ රාගාදීනං ඛිණත්තෙන උප්පන්නත්තා අරහත්තං රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයොති වුච්චතීති; තත්තොනං ආහංසු මහාකම්මත්තෙන කතං ලංඝං දත්වාපි තං වදාපෙන්තා එතදෙව වදාපෙය්‍ය; යථෙවච තෙ එතං විහඤ්ඤිකථිතං එවං ඉදම්පි සල්ලක්ඛෙහි; නිබ්බාණං හි ආගම්ම රාගාදයො ඛිණාති නිබ්බාණං රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයොති වුත්තං; තීහිපි එතානි නිබ්බාණස්සෙව අධිවචනානීති; සචෙ එවං වුත්තෙ සඤ්ඤත්තිං ගච්ඡති ඉච්චෙතං කුසලං; නොචෙ බහු නිබ්බාණත්තාය කාරෙ තබ්බා; කථං? එවං තාවපුච්ඡිතබ්බො රාගක්ඛයො නාම රාගස්සෙව ඛයො උදාහු දොසමොහානම්පි දොසක්ඛයො නාම දොසස්සෙව ඛයො උදාහු රාගමොහානම්පි මොහක්ඛයො නාම මොහස්සෙව ඛයො උදාහු රාගදොසානලිපිනි අඩාවක්ඛති රාගක්ඛයො නාම රාගස්සෙව ඛයො දොසක්ඛයො නාම දොසස්සෙව ඛයො මොහක්ඛයො නාම මොහස්සෙව ඛයොති;

තනෝ වත්තබ්බා තවවාදෙ රාගක්ඛයෝ එකං නිබ්බාණං හොති දෝසක්ඛයෝ එකං මොහක්ඛයෝ එකං නිණ්ණං අකුසලමූලානං ඛයෙ තීණිනිබ්බාණානි හොන්ති; චතුන්නං උපාදානානං ඛයෙ චත්තාරි පඤ්චන්නං නීවරණානං ඛයෙ පඤ්ච ඡන්නං තණ්හාකායානං ඛයෙ ඡ සත්තන්නං අනුසයානං ඛයෙ සත්ත අට්ඨන්නං මිච්ඡත්තානං ඛයෙ අට්ඨ නවන්නං තණ්හාමූලකධම්මානං ඛයෙ නව දසන්නං සංයොජනානං ඛයෙ දස දියඩ්ඪකිලෙසසහස්සස්ස ඛයෙ පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං නිබ්බාණන්ති බහූනි නිබ්බාණානි හොන්ති; නත්ථි පන තෙ නිබ්බාණානං පමාණන්ති එවං පන අගහෙත්වා නිබ්බාණං ආගම්ම රාගාදයෝ ඛීණාති එකමෙව නිබ්බාණං රාගක්ඛයෝ දෝසක්ඛයෝ මොහක්ඛයොති වුච්චති තීණිපි හෙතූනි නිබ්බාණස්සෙව අධිවචනානීති ගණ්හ; සචෙ පන එවං වුත්තෙපි නසල්ලක්ඛෙති ඔළාරිකත්තය කාරෙතබ්බා; කථං? අන්ධබාලානි අවත්ථුදිපිමිගමක්කටාදයොපි කිලෙසපරියුට්ඨිතා වත්තුං පටිසෙවන්ති; අථ නෙසං පතිසෙවන පරියනෙන කිලෙසෝ වූපසම්මති තව වාදෙ අවත්ථුදිපිමිගමක්කටාදයෝ නිබ්බාණප්පත්තා නාම හොන්ති ඔළාරිකං වත තෙ නිබ්බාණං ථූලං කණෙණ ගිලිතුං න සක්කොන්ති; එවං පන අගහෙත්වා නිබ්බාණං ආගම්ම රාගාදයෝ ඛීණාති එකමෙව නිබ්බාණං රාගක්ඛයෝ දෝසක්ඛයෝ මොහක්ඛයොති වුච්චති; තීණිපි හෙතූනි නිබ්බාණස්සෙව අධිවචනානීති ගණ්හ; සචෙ පන එවං වුත්තෙපි නසල්ලක්ඛෙති ගොත්‍රභුනා කාරෙතබ්බා; කථං? එවං තාව පුච්ඡිතබ්බා ත්වං ගොත්‍රභූ නාම අත්ථීති වදෙසීති ආම වදාමීති හොත්‍රභුක්ඛණෙ කිලෙසා ඛීණා ඛීයන්ති ඛීයිස්සන්තීති; න ඛීණා නඛීයන්ති අථ ඛෝ ඛීයිස්සන්තීති; ගොත්‍රභු පන කිං ආරම්මණං කරොතීති නිබ්බාණං, තව ගොත්‍රභුක්ඛණෙ කිලෙසා න ඛීණා නඛීයන්ති අථ ඛෝ ඛීයිස්සන්ති ත්වං අඛ්ණෙසුයෙව කිලෙසෙසු කිලෙසක්ඛයං නිබ්බාණං පඤ්ඤපෙසි, අපහීනෙසු අනුසයෙසු අනුසයප්පහාණං නිබ්බාණං පඤ්ඤපෙසි තං තෙ න සමෙති; එවමපන අගහෙත්වා නිබ්බාණං ආගම්ම රාගාදයෝ ඛීණාති එකමෙව නිබ්බාණං රාගක්ඛයෝ දෝසක්ඛයෝ මොහක්ඛයොති වුච්චති; තීණිපි හෙතූනි නිබ්බාණස්සෙව අධිවචනානීති ගණ්හ; සචෙපන එවං වුත්තෙපි න සල්ලක්ඛෙති මඟඵල කාරෙතබ්බා; කථං? එවං තාව පුච්ඡිතබ්බා ත්වං මඟඵං නාම වදෙසීති; ආමවදෙමීති; මඟඵ

ඛණේ කිලෙසා ඛීණා ඛීයන්ති ඛීයිස්සන්තීති; ජානමානොව පඤ්ඤ
තී ඛීණාතිවා ඛීයිස්සන්තීතිවා වත්තුං න වට්ටති ඛීයන්තීති වත්තුං
වට්ටතීති යදිඒවං මග්ගස්ස කිලෙසක්ඛයං නිබ්බාණංකතමං මග්ගෝ
න ඛීයණකිලෙසා කතමෙ; මග්ගෝ කතමං කිලෙසක්ඛයං නිබ්බා
ණං ආරම්මණං කත්වා කතමෙ කිලෙසෙ ඛෙපෙති; තස්මා මා එවං
ගණ්හ; නිබ්බාණං පන ආගම්ම රාගාදයෝ ඛීණාති එකමෙව
නිබ්බාණං රාගක්ඛයෝ දොසක්ඛයෝ මොහක්ඛයොති වුච්චති;
තීණිපිහෙතානි නිබ්බාණස්සෙව අධිවචනීති; එවං වුත්තෙඑවමාහ
තං ආගම්ම ආගම්මාති වදෙසි; ආගම්මනාමාති ඉදං තෙ කුතො
ලබ්භන්ති; සුත්තතො ලබ්භන්ති; ආහර සුත්තන්තන්ති එවං අවිඤ්ඤා
තණ්හාව තං ආගම්ම තම්හි ඛීණං තම්හි භග්ගං නව කිඤ්චි කදාචීති;
එවං වුත්තෙ පරවාදී තුණ්හී භාවං ආපන්නොති.

අභිධම්ම භාජනීයං

ඉධාපි දසායතනානි කාමාවචරානි වෙ පන චතුභූමකානි
ලොකියලොකුත්තරම්ස්සකානීති වෙදිතබ්බානි. ඉධාපි පඤ්හා
පුච්ඡකෙ යං ලබ්භති යඤ්ච න ලබ්භති තං සබ්බං පුච්ඡිත්වා
ලබ්භමානවසෙනෙව විස්සජ්ජනං වුත්තං; නකෙවලඤ්ච ඉධ
සබ්බෙසුපි පඤ්හපුච්ඡකෙසු එසෙව නයෝ; ඉධ පන දස්සනං ආය
තනානං රූපභාවෙන අබ්‍යාකතතා වෙදිතබ්බා; ඝානාදි ආයත
නානං ඛන්ධවිභඞ්ගෙ චතුන්නං ඛන්ධානං විය කුසලාදි භාවෝ වෙ
දිතබ්බෝ; කෙවලං හි චත්තාරෝ ඛන්ධා සපච්චයාව සඞ්ඛතාව
ධම්මායතනමපන සියා අපච්චයං සියා අසඞ්ඛතන්ති ආගතං;
ආරම්මණත්තිකෙ සු ච අනාරම්මණං සුඛුමරූපසංඛාතංධම්මායත
නං න වත්තබ්බකොට්ඨාසං භජති; තඤ්චඛො අනාරම්මණත්තා
න පරිත්තාදි භාවෙන නවත්තබ්බධම්මාරම්මණත්තාති අයමෙව
විසෙසො; සෙසං තාදිසමෙව; ඉධාපි හි චත්තාරෝ ඛන්ධා විය
මාදායතනා පඤ්චපණ්ණාසකාමාවචරධම්මෙ ආරබ්භ රජ්ජ
නත්තස්ස දුස්සනත්තස්ස මුය්හනත්තස්ස සංවරනත්තස්ස සම්මසනත්තස්ස
පවත්තෙඛ්ඛනත්තස්ස ච පරිත්තාරම්මණාති සබ්බං ඛන්ධෙසු වුත්ත
සදිසමෙවාති.

ආයතනවිභඞ්ගනිද්දෙසො දුතියො

ඉදානි තදනන්තරෙ ධාතුවිභඞ්ගෙ සඞ්ඛා ධාතුයෝ ජිහි ජිහි ධාතුහි සංඛිපිත්වා තීහි ජණෙකහි සුත්තනන්තනාජනියං දස්සෙන්තො ඡ ධාතුයොති ආදිමාහ; තත්ථ ඡාති ගණනපරිවෙඡ්දෙ; **ධාතුයොති** පරිවත්ථිහානධම්මනිද්දස්සනං; පඨවිධාතූති ආදිසු ධාතවෝ නාම සභාවධෙමා; සභාවධෙමානාම සුඤ්ඤතධෙමා නාම න්‍ඝ්‍සත්තාධෙමාති එවං සභාවසුඤ්ඤතනිස්සත්තධෙමෙන පඨවියෙව ධාතු පඨවිධාතු, ආපොධාතු ආදිසුපි එසෙවනයෝ; එව මෙත්ථ පදසමාසං විදිත්වා එවමත්ථො වෙදිතබ්බො; **පඨවිධාතූති** පතිට්ඨානධාතු; **ආපොධාතූති** ආබන්ධනධාතු; **තෙජොධාතූති** පරිපාචනධාතු; **වායොධාතූති** විත්ථම්භනධාතු; **ආකාසධාතූති** අසම්ඵුට්ඨධාතු; **විඤ්ඤාණධාතූති** විජානනධාතු; **පඨවිධාතුමයන්ති** පඨවිධාතු වෙ අයං පඨවිධාතු නාම න එකාව අජ්ඣත්තිකබාහිරභෙදෙන පන වෙධාතුයෝ එවානි අත්ථෝ; තෙනෙවාහ; ''අත්ථ අජ්ඣත්තිකා අත්ථිබාහිරාති,, තත්ථ **අජ්ඣත්තිකාති** සත්තසන්තානපරියාපන්නා නියතජ්ඣත්තා; **බාහිරාති** සංඛාරසන්තානපරියාපන්නා අනින්ද්‍රියබද්ධා; **අජ්ඣත්තං පච්චත්තන්ති** උභයමෙපතං නියතජ්ඣත්තාධිවචනමෙව; ඉදානි තං සභාවාකාරතො දස්සෙතුං ''කක්ඛළ''න්ති ආදිවුත්තං; තත්ථ **කක්ඛළන්ති** ඵඩං; **ඵරිගනන්ති** ඵරුසං; කක්ඛළස්ස භාවො කක්ඛළත්තං; **කක්ඛළභාවොති** කක්ඛළසභාවො; **අජ්ඣත්තං උපාදින්නන්ති** නියතජ්ඣත්තසඞ්ඛාතං උපාදින්නං; උපාදිත්තං නාමසරීරට්ඨකං; සරීරට්ඨකඤ්හි කම්මසමුට්ඨානං වා හොතු මාවා තං සඤ්ඤාය උපාදින්නමපි අත්ථි අනුපාදින්නමපි; ආදින්නගහිතපරාමට්ඨවසෙන පන සබ්බමෙතං උපාදින්නමෙවාති දස්සෙතුං අජ්ඣත්තං උපාදින්නන්ති ආහ.....ඉදානි තමෙව පඨවිධාතුං වත්ථුවසෙන දස්සෙතුං සෙය්‍යථිදං කෙසා ලොමාති ආදිවුත්තං; තත්ථ සෙය්‍යථිදන්ති නිපාතො; තස්සත්ථො යාසා අජ්ඣත්තිකා පඨවිධාතු සා කතමා යංවා අජ්ඣත්තං පච්චත්තං කක්ඛළංනාම තං කතමන්ති; කෙසාලොමාති ආදි තස්සා අජ්ඣත්තිකාය පඨවිධාතුයා වත්ථුවසෙන පභෙදදස්සනං; ඉදං වුත්තං හොති කෙසානාම අජ්ඣත්තා උපාදින්නා සරීරට්ඨකා කක්ඛළත්තලක්ඛණා ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෙ; ලොමා නාම.....පෙ.....කරීසං නාම; ඉධපන අවුත්තම්පි පට්ඨානාදිසමහිදං මගෙ පාළි ආරුළ්හං මත්ථලුඞ්ගං ආහරිත්වා මත්ථලුඞ්ගං

නාම අජ්ඣත්තං උපාදින්නං සරීරට්ඨකං කක්ඛළත්තලක්ඛණං ඉමස්මිං සරීරේ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ; පරතෝ ආපොධාතු ආදීනං නිද්දෙසෙ පිත්තාදිසුපි එසෙවනයෝ; ඉමිනා කිං දස්සිතං හොති ? ධාතුමනසිකාරෝ; ඉමස්මිං පන ධාතුමනසිකාරෙ කම්මං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා උත්තමත්ථං අරහත්තං පාපුණිතුකාමෙන කිං කත්තබ්බං? චතුපාරිසුද්ධිසීලං සොධෙතබ්බං; සීලවතොහි කම්මට්ඨානභාවනා ඉජ්ඣති; තස්ස සොධනවිධානං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; විසුද්ධසීලෙන පන සීලෙ පතිට්ඨාය දසපුබ්බපළිබොධා ඡින්දිතබ්බා; තෙසඤ්ච ඡින්දනවිධානං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; ඡින්නපළිබොධෙන ධාතුමනසිකාරකම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිතබ්බං; ආචරියෙනාපි කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හාපෙන්තෙන සත්තවිධං උග්ගහකොසල්ලං දසවිධඤ්ච මනසිකාරකොසල්ලං ආචික්ඛිතබ්බං; අන්තෙවාසිකෙනාපි ආචරියස්ස සන්තිකෙ බහුවාරෙ සජ්ඣායං කත්වා නිජ්ජටං පගුණං කම්මට්ඨානං කාතබ්බං; වුත්තහෙතං අට්ඨකථායං; ආදිකම්මිකෙන භික්ඛුනා ජරාමරණා මුච්චිතුකාමෙන සත්තහාකාරෙහි උග්ගහකොසල්ලං ඉච්ඡිතබ්බං; දසහාකාරෙහි මනසිකාරකොසල්ලං ඉච්ඡිතබ්බන්ති; තත්ථ වචසා මනසා වණ්ණතො සණ්ඨානතො දිසතො ඔකාසතො පරිච්ඡෙදතොති ඉමෙහි සත්තහාකාරෙහි ඉමස්මිං ධාතුමනසිකාරකම්මට්ඨානෙ උග්ගහකොසල්ලං ඉච්ඡිතබ්බං; අනුපුබ්බතො නාතිසීඝතො නාතිසනිකතො වික්ඛෙපපටිබාහනතො පණ්ණත්තිසමතික්කමනතො අනුපුබ්බමුඤ්චනතො ලක්ඛණතො තයොව සුත්තන්නාති ඉමෙහි දසහාකාරෙහි මනසිකාරකොසල්ලං ඉච්ඡිතබ්බං; තදුභයම්පි පරතො සතිපට්ඨානවිභඞ්ගෙ ආවිභවිස්සති; එවං උග්ගහිතකම්මට්ඨානෙන පන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තෙන අට්ඨාරසසෙනාසනදොසෙ වජ්ජෙත්වා පඤ්චඟසමන්නාගතෙ සෙනාසනෙ වසන්තෙන අත්තනාපි පඤ්ච පධානියඞ්ගානි සමන්නාගතෙන පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තෙන විවිත්තොකාසගතෙන කම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බං, මනසිකරොන්තෙන ච වණ්ණසංඨානදිසොකාසපරිච්ඡෙදවසෙන කෙසාදීසු එකකකොට්ඨාසං මනසිකරිත්වා අවසානෙ එවං මනසිකාරෙ පවත්තෙතබ්බා; ඉමෙ කෙසා නාම සීසකටාහපළිවෙඨනවමෙ ජාතා; තත්ථ යථා වම්මිකමත්ථකෙ

ජාතෙසු* කුණපනිණ්ණෙසු න වම්මිකමත්ථකෝ ජානාති මයි කුණපනිණ්ණානි ජාතානීති; නාපි කුණපනිණ්ණානි ජානන්ති මයං වම්මිකමත්ථකෙ ජාතානීති; එවමෙව න සීසකටාහපළිවෙඨනවම්මං ජානාති මයි කෙසා ජාතානි; නාපි කෙසා ජානන්ති මයං සීසකටාහපළිවෙඨනවමෙම ජාතානි; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා ඉති කෙසා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ; අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථඬ්ඩෝ පඨවිධාතූති.

ලොමා සරීරවෙඨනවමෙම ජාතා; තත්‍ථ යථා සුඤ්ඤගාමට්ඨානෙ ජාතෙසු දබ්භනිණ්ණෙසු න සුඤ්ඤගාමට්ඨානං ජානාති මයි දබ්භනිණ්ණානි ජාතානීති; නාපි දබ්භනිණ්ණානි ජානන්ති මයං සුඤ්ඤගාමට්ඨානෙ ජාතානීති; එවමෙවං න සරීරවෙඨනවම්මං ජානාති මයි ලොමා ජාතානි; නාපි ලොමා ජානන්ති මයං සරීරවෙඨනවමෙම ජාතානි; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති ලොමානාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථඬ්ඩෝ පඨවිධාතූති.

නඛා අඞ්ගුලීනං අග්ගෙසු ජාතා; තත්‍ථ යථා කුමාරකෙසු දණ්ඩකෙහි මධුකඞ්කෙ විජ්ඣිත්වා කීළන්තෙසු න දණ්ඩකා ජානන්ති අම්හෙසු මධුකඞ්කා පතිතානි; නාපි මධුකට්ඨිකා ජානන්ති මයං දණ්ඩකෙසු ඨපිතානි; එවමෙව න අඞ්ගුලියො ජානන්ති අම්හාකං අග්ගෙසු නඛා ජාතානි; නාපි නඛා ජානන්ති මයං අඞ්ගුලීනං අග්ගෙසු ජාතානි; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා; ඉති නඛා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අව්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථඬ්ඩෝ පඨවිධාතූති.

දන්තා හනුකඞ්කෙසු ජාතා තත්‍ථ යථා වඩ්ඪකීහි පාසාණඋදුක්ඛලෙසු කෙනචිදෙව සිලෙසජාතෙන බන්ධිත්වා ඨපිතථම්භෙසු න උදුක්ඛලානි ජානන්ති අම්හෙසු ථම්භා ඨිතානි නාපි ථම්භා ජානන්ති මයං උදුක්ඛලෙසු ඨිතානි; එවමෙව න හනුකට්ඨිකා ජානන්ති අම්හෙසු දන්තා ජාතානි; නාපි දන්තා ජානන්ති

* කුණපනිණ්ණෙසු, මරම්ම

මයං හනුකට්ඨිකෙසු ජානාති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති දන්තා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අව්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූති.

තචෝ සකලසරීරං පරියොනද්ධිත්වා ඨිතෝ; තස්ස යථා අල්ලගොචම්මපරියොනද්ධාය මහාවීණාය න මහා වීණා ජානාති අහං අල්ලගොචමෙමන පරියොනද්ධාති; නාපි අල්ලගොචම්මං ජානාති මයා මහාවීණා පරියොනද්ධා; එවමෙව න සරීරං ජානාති අහං තචෙන පරියොනද්ධන්ති; නාපි තචෝ ජානාති මයා සරීරං පරියොනද්ධන්ති: අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා; ඉති තචෝනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූති.

මංසං අට්ඨිසංඝාටං අනුලිම්පිත්වා ඨිතං; තස්ස යථා මහා මත්තිකාය ලිත්තාය භිත්තියා න භිත්ති ජානාති අහං මහාමත්තිකාය ලිත්තාති නාපි මහාමත්තිකා ජානාති මයා මහාභිත්ති ලිත්තාති; එවමෙව න අට්ඨිසඞ්ඝාටෝ ජානාති අහං නවමංසපෙසිසතපප්පභෙදෙන මංසෙන ලිත්තොනාති; නාපි මංසං ජානාති මයා අට්ඨිසංඝාටෝ ලිත්තොනාති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා; ඉති මංසං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අව්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූති.

නහාරූ සරීරබ්භන්තරෙ අට්ඨීනි ආබන්ධමානා ඨිතා, තස්ස යථා වල්ලිහි විනද්ධෙසු කුඛ්ඛදරූසු න කුඛ්ඛදරූණි ජානන්ති මයං වල්ලිහි විනද්ධානීති; නාපිවල්ලියෝ ජානන්ති අම්හෙහි කුඛ්ඛදරූණි විනද්ධානීති; එවමෙව න අට්ඨීනි ජානන්ති මයං නහාරූහි ආබද්ධානීති; නාපි නහාරූ ජානන්ති අම්හෙහි අට්ඨීනි ආබද්ධානීති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා; ඉති නහාරූනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අව්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූති.

අට්ඨීසු පණ්හිකට්ඨිං ගොප්පකට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා ඨිතං; ගොප්පකට්ඨි ජංඝට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා ඨිතං; ජංඝට්ඨි ඌරට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා

සිතං; ඌරට්ඨිං කට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා සිතං; කට්ඨිං පිඬිකණ්ඩකං උක්ඛිපිත්වා සිතං; පිට්ඨිකණ්ඩකෝ ගීවට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා සිතෝ; ගීවට්ඨි සීසඤ්ං උක්ඛිපිත්වා සිතං; සීසට්ඨි ගීවඞ්කෙ පතිඞ්ඨිතං; ගීවඞ් පිට්ඨිකණ්ටකෙ පතිඞ්ඨිතං; පිට්ඨිකණ්ටකෝ කට්ඨිමහි පතිඞ්ඨිතෝ; කට්ඨිඞ් ඌරට්ඨිකෙ පතිඞ්ඨිතං; ඌරඞ් ජංඝඞ්කෙ පතිඞ්ඨිතං; ජංඝඞ් ගොපඵකඞ්කෙ පතිඞ්ඨිතං; ගොපඵකඞ් පණ්හි කඞ්කෙ පතිඞ්ඨිතං; තඤ් යථා ඉඤ්කා දුරුගොමයාදිසු සඤයෙසු න හෙට්ඨිමා හෙඞ්ඨිමා ජානන්ති මයං උපරිමෙ උපරිමෙ උක්ඛිපිත්වා සිතා නි; නාපි උපරිමා උපරිමා ජානන්ති මයං හෙඞ්මෙසු හෙඞ්මෙසු පතිඞ්ඨානි; එවමෙව න පණ්හිකට්ඨි ජානාති අහං ගොපඵකඞ්ං උක්ඛිපිත්වා සිතන්ති; න ගොපඵකට්ඨි ජානාති අහං ජංඝඞ්ං උක්ඛි පිත්වා සිතන්ති, න ජංඝට්ඨි ජානාති අහං ඌරට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා සිතන්ති; න ඌරට්ඨි ජානාති අහං කට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා සිතන්ති; න කට්ඨි ජානාති අහං පිට්ඨිකණ්ඩකං උක්ඛිපිත්වා සිතන්ති; න පිඬිකණ්ඩකෝ ජානාති අහං ගීවඞ්ං උක්ඛිපිත්වා සිතෝති; නගීවට්ඨි ජානාති අහං සීසඤ්ං උක්ඛිපිත්වා සිතන්ති; න සීසට්ඨි ජානාති අහං ගීවට්ඨිමඞ්ි පතිට්ඨිතන්ති; න ගීවට්ඨි ජානාති අහං පිට්ඨකණ්ඩකෙ පතිට්ඨිතන්ති; න පිඬිකණ්ඩකෝ ජානාති අහං කට්ඨිමහි පතිට්ඨිතෝති; න කට්ඨි ජානාති අහං ඌරඞ්මහි පතිට්ඨිතන්ති; න ඌරට්ඨි ජානාති අහං ජඞ්ඝඞ්මහි පතිඞ්ඨිත න්ති; නජංඝට්ඨි ජානාති අහං ගොපඵකට්ඨිමහි පතිඞ්ඨිතන්ති; න ගොපඵකට්ඨි ජානාති අහං පණ්හිකඞ්මහි පතිට්ඨිතන්ති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා; ඉති අට්ඨිනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙත නෝ අව්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථඬෝ පඨවිධාතූති.....

අට්ඨිමිඤ්ජං තෙසං තෙසං අට්ඨීනං අබ්භන්තරෙ සිතං; තඤ් යථා වෙළුපබ්බාදීනං අන්තෝ පක්ඛිත්තෙසු සින්න*වෙත්තගහාදී සුත වෙළුපබ්බාදිනි ජානන්ති අම්හෙසු වෙත්තගහාදිනි පක්ඛිත්තා නීති; නාපි වෙත්තගහාදීනි ජානන්ති මයං වෙළුපබ්බාදිසු බ්භන්තා නිනි; † එවමෙව න අට්ඨිනි ජානන්ති අම්හාකං අන්තෝ මිඤ්ං සිත න්ති; නාපි මිඤ්ං ජානාති අහං අට්ඨීනං අන්තෝ සිතාන්ති; අඤ්ඤ මඤ්ඤං ආහොගපඤ්ඤවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා; ඉති අඞ්

* "ඡින්නා" කත්ථචි. † "සිතානීති" කත්ථචි.

මිජ්ජං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කෝ කොට්ඨාසෝ අචෙත නෝ අව්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථඩෝ පඨවිධාතුති.

වක්කං ගලවාටකතෝ නික්ඛන්නෙන එකමූලෙන ථොකං ගන්ත්වා විධාහින්නෙන ථූලනහාරුනා චිනිබන්ධිං හුත්වා හදයමංසං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං, තඤ්ච යථා වණ්ටපනිබන්ධෙ අම්බථලවයෙ න වණ්ඨං ජානාති මයා අම්බථලවයං උපනිබ්ධන්නි නාපි අම්බථලවයං ජානාති අහං වණ්ඨෙන උපනිබ්ධන්නි; එවමෙව න ථූලනහාරු ජානාති මයා වක්කං උපනිබ්ධන්නි; නාපි වක්කං ජානාති අහං ථූලනහාරුනා උපනිබ්ධන්නි; අඤ්ඤමඤ්ඤං අභොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා ඉති වක්කංනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කෝ කොට්ඨාසෝ අචෙතනෝ අව්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථඩෝ පඨවිධාතුති.

හදයං සරීරබ්භන්තරෙ උරච්ඡිපඤ්ජරමජ්ඣං නිස්සාය ඨිතං; තඤ්ච යථා ජිණ්ණඝණ්ඩමානිකපඤ්ජරබ්භන්තරං නිස්සාය ඨපිතාය මංසපෙසියා න ජිණ්ණඝණ්ඩමානිකපඤ්ජරබ්භන්තරං ජානාති මං නිස්සාය මංසපෙසී ඨපිතාති; නාපි මංසපෙසී ජානාති අහං ජිණ්ණඝණ්ඩමානිකපඤ්ජරබ්භන්තරං නිස්සාය ඨිතාති; එවමෙව න උරච්ඡිපඤ්ජරබ්භන්තරං ජානාති මං නිස්සාය හදයං ඨිතන්ති; නාපි හදයං ජානාති අහං උරච්ඡිපඤ්ජරබ්භන්තරං නිස්සාය ඨිතන්ති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා ඉතිහදයං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කෝ කොට්ඨාසෝ අචෙතනෝ අව්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථඩෝ පඨවිධාතුති.

යකනං අන්තෝ සරීරෙ වම්භාං ථනානං අබ්භන්තරෙ දක්ඛිණපස්සං නිස්සාය ඨිතං; තඤ්ච යථා උක්කලිකපාලපස්සමහි ලග්ගෙ යමකමංසපිණ්ඩෙ න උක්කලිකපාලපස්සං ජානාති මයි යමකමංසපිණ්ඩා ලග්ගොත්ති නාපි යමකමංසපිණ්ඩා ජානාති අහං උක්කලිකපාලපස්සෙ ලග්ගොත්ති; එවමෙව න ථනානං අබ්භන්තරෙ දක්ඛිණපස්සං ජානාති මං නිස්සාය යකනං ඨිතන්ති; නාපි යකනං ජානාති අහං ථනානං අබ්භන්තරෙ දක්ඛිණපස්සං නිස්සාය ඨිතන්ති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොගපච්චවෙක්ඛණ

රහිතා එතෙධම්මා; ඉති යකනංනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාථියෙකෙකා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූති.

කිලොමකෙසු පටිච්ඡන්නාකිලොමකං හදයඤ්ච වක්කඤ්ච පරිවාරෙත්වා ඨිතං; අපටිච්ඡන්නකිලොමකං සකලසරීරෙ චම්මස්ස හෙට්ඨතෝ මංසං පරියොනන්ධිත්වා ඨිතං; තඤ්ච යථා පිලොතිකා පළිවෙඨිතෙ මංසෙ න මංසං ජානාති අහං පිලොතිකාය පළිවෙඨිතන්ති; නාපි පිලොතිකා ජානාති මයා මංසං පළිවෙඨිතන්ති; එවමෙව න වක්කහදයානි සකලසරීරෙ මංසංච ජානාති අහං කිලොමකෙන පටිච්ඡන්නන්ති; නාපි කිලොමකං ජානාති මයා වක්කහදයානි සකලසරීරෙ මංසඤ්ච පටිච්ඡන්නානන්ති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා; ඉති කිලොමකං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාථියෙකෙකා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූති.

පිහකං හදයස්ස වාමපස්සෙ උදරපටලස්ස මත්ථකපස්සං නිස්සාය ඨිතං; තඤ්ච යථා කොට්ඨකමත්ථකපස්සං නිස්සාය ඨිතාය ගොමයපිණ්ඩියා න කොට්ඨකමත්ථකපස්සං ජානාති ගොමයපිණ්ඩිමං නිස්සාය ඨිතානි; නාපි ගොමයපිණ්ඩි ජානාති අහං කොට්ඨකමත්ථකපස්සං නිස්සාය ඨිතාති; එවමෙව න උදරපටලස්ස මත්ථකපස්සං ජානාති පිහකං මං නිස්සාය ඨිතනන්ති; නාපි පිහකං ජානාති අහං උදරපටලස්ස මත්ථකපස්සං නිස්සාය ඨිතන්ති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති පිහකං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාථියෙකෙකා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූති.

පප්ඵාසං සරීරබ්භන්තරෙ චින්නං එනානං අබ්භන්තරෙ හදයඤ්ච යකනඤ්ච උපරිච්ඡාදෙත්වා ඔලම්බන්තං ඨිතං; තඤ්ච යථා ජිණ්ණකොට්ඨබ්භන්තරෙ ඔලම්බමානෙ සකුණකුලාවකෙ න ජිණ්ණකොට්ඨබ්භන්තරෝ ජානාති මයි සකුණකුලාවකෝ ඔලම්බමානෝ ඨිතොති; නාපි සකුනකුලාවකෝ ජානාති අහං ජිණ්ණකොට්ඨබ්භන්තරං ඔලම්බමානෝ ඨිතොති; එවමෙව න සරීරබ්භන්තරෙං ජානාති මයි පප්ඵාසං ඔලම්බමානං ඨිතන්ති; නාපි පප්ඵාසං ජානාති අහං එවරූපෙ සරීරබ්භන්තරෙ ඔලම්බ

මානං සිතන්නි, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති පප්පාසං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූනි.

අන්තං ගලවාටකතෝ කරීසමග්ගපරියන්තෙ සරීරබන්ධනන්තරෙ සිතං; තඤ්ච යථා ලොහිතදෙණිකාය ඔහුජිත්වා ඨපිතෙ ඡින්නා සීසඩමනිකළෙබරෙ න ලොහිතදෙණි ජානාති මයි ධමනිකළෙබරං සිතන්නි; නාපි ධමනිකළෙබරං ජානාති අහං ලොහිතදෙණියං සිතන්නි; එවමෙව න සරීරබන්ධනන්තරං ජානාති මයි අන්තං සිතන්නි; නාපි අන්තං ජානාති අහං සරීරබන්ධනන්තරෙ සිතන්නි; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති අන්තං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූනි.

අන්තගුණං අන්තන්තරෙ එකවීසතිඅන්තහොගෙ බන්ධිත්වා සිතං; තඤ්ච යථා පාදපුඤ්ඡනරජ්ජුමණ්ඩලකං සිබ්බෙත්වා සිතෙසු රජ්ජුකෙසු න පාදපුඤ්ඡනරජ්ජුමණ්ඩලකං ජානාති රජ්ජුකා මං සිබ්බෙත්වා සිතානි, නාපි රජ්ජුකා ජානන්ති මයං පාදපුඤ්ඡනරජ්ජුමණ්ඩලකං සිබ්බෙත්වා සිතානි; එවමෙවං න අන්තං ජානාති අන්තගුණං මං ආබන්ධිත්වා සිතන්නි; නාපි අන්තගුණං ජානාති අහං අන්තං බන්ධිත්වා සිතන්නි; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති අන්තගුණං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූනි.

උදරියං උදරෙ සිතං අසිතපීතඛායිතසායිතං; තඤ්ච යථා සුවානදෙණියං සිතෙ සුවානවමථුම්හි න සුවානදෙණි ජානාති මයි සුවානවමථු සිතොති, නාපි සුවානවමථු ජානාති අහං සුවානදෙණියං සිතොති, එවමෙව න උදරං ජානාති මයි උදරියං සිතන්නි; නාපි උදරියං ජානාති අහං උදරෙ සිතන්නි; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛනරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති උදරියං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධෝ පඨවිධාතූනි.

කරීසං පඤ්ඤායතීති අට්ඨිඤ්ජලවෙළුපබ්බසදිසෙ අන්ත පරියොසානෙ ඨිතං; තඤ්ච යථා වෙළුපබ්බෙ ඔමද්දිත්වා පකිත්තනාය සණ්හපණ්ඩුමත්තිකාය න වෙළුපබ්බං ජානාති මයි පණ්ඩුමත්තිකා ඨිතාති; නාපි පණ්ඩුමත්තිකා ජානාති අහං වෙළුපබ්බෙ ඨිතාහි; එවමෙවං න පඤ්ඤායතෝ ජානාති මයි කරීසං ඨිතන්ති; නාපි කරීසං ජානාති අහං පඤ්ඤායතෙ ඨිතන්ති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති කරීසං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අචෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤතෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධා පඨවිධාතූති.

මත්ථලුඞ්ගං සීසකටාහබ්භන්තරෙ ඨිතං; තඤ්ච යථා පුරාණ ලාබුකටාහෙ පක්ඛිත්තාය පිඨපිණ්ඩියා න ලාබුකටාහං ජානාති මයි පිඨපිණ්ඩි ඨිතාති; නාපි පිඨපිණ්ඩි ජානාති අහං ලාබුකටාහෙ ඨිතාති; එවමෙව න සීසකටාහබ්භන්තරං ජානාති මයි මත්ථලුඞ්ගං ඨිතන්ති; නාපි මත්ථලුඞ්ගං ජානාති අහං සීසකටාහබ්භන්තරෙ ඨිතන්ති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති මත්ථලුඞ්ගං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අචෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤතෝ නිස්සත්තෝ ථද්ධා පඨවිධාතූති...සංවාපනඤ්චාපීති ඉමිනා ආපොකොට්ඨාසාදීසු තීසු අනුගතං පඨවිධාතුං ලක්ඛණවසෙන සෙවාපනකං පඨවිං කත්වා දස්සෙසි; බාහිරපඨවිධාතුනිද්දෙසෙ **අයොති** කාළලොහං; **ලොහන්ති** ජාතිලොහං විජාතිලොහං කිත්තිමලොහං පිසාචලොහන්ති චතුබ්බිධං; තඤ්ච අයෝ සජ්ඣං සුවණ්ණං නිපු සීසං තම්බලොහං වෙකන්තකලොහන්ති ඉමානි සත්තජාතිලොහානි නාම; නාගනාසිකලොහං විජාති ලොහං නාම; කංසලොහං වට්ටලොහං ආරකූටන්ති තීනි කිත්තිමලොහානි නාම; මොරක්ඛකං පුට්ඨකං මලිනකං වපලකං සෙලකං ආටකං භල්ලකං දූසිලොහන්ති අට්ඨ පිසාචලොහානි නාම; තෙසු පඨජාතිලොහානි පාලියං විසුං උත්තානෙනෙව; තම්බලොහං වෙකන්තකන්ති ඉමෙහි පන තීහි ජාතිලොහෙහි සද්ධිං සෙසං සබ්බම්පි ඉධ ලොහන්ති වෙදිතබ්බං; **නිපූති** සෙතනිපු; **සීසන්ති** කාළනිපු; **සජ්ඣන්ති** රජතං; **මුත්තාති** සාමුද්දිකමුත්තා; **මණීති** ඨපෙත්වා පාළි ආගතෙ වෙළුරියාදයෝ සෙසෝ ජෝතිරසාදිභෙදෙ සබ්බොපි මණි; **වෙළුරියොති** වංසවණ්ණමණි; **සංඛොති** සාමුද්දික සංඛෝ; **සිලාති** කාලසිලා පණ්ඩුසිලා සෙතසිලාති ආදිභෙදා

සඛාපි සිලා, **පවාලන්ති** පවාලමෙව; **රජතන්ති** කහාපණෝ; **ජාතරූපන්ති** සුවණ්ණං; **ලොහිතඞ්කාති** රත්තමණී; **මසාරගල්ලන්ති** කබරමණී; **තිණාදීසු** බහි සාරා අන්තමසො නාළිකෙරාදයොපි තිණංනාම; අන්තොසාරං අන්තමසො දුරුඛණ්ඩම්පි කඨං නාම; **සඞ්ඛරාති** මුග්ගමත්තතතො යාව මුට්ඨිප්පමාණා මරුම්බා සඞ්ඛරා නාම; මුග්ගමත්තතතො පන හෙට්ඨා වාලිකාති වුච්චති; **කඨලන්ති** යංකිඤ්චිකපාලං; **භූමින්ති** පඨවි; **පාසාණෝති** අන්තොමුට්ඨියං අසණ්ඨහණතො පට්ඨාය හත්ථිප්පමාණං අසම්පත්තො පාසාණෝ නාම; හත්ථිප්පමාණතො පට්ඨාය උපරි පබ්බතො නාම; **සංවාපනානි** ඉමිනා තාලඤ්ච නාළිකෙරඵලාදිභෙදං සෙසපඨවිං ගණ්හාති; **යාව අජ්ඣත්තිකා පඨවිධාතු යාව බාහිරාති** ඉමිනා වෙපි පඨවිධාතුයෝ කක්ඛළත්තෙන ලක්ඛණතො එකා පඨවිධාතු එවාති දස්සෙති. ආපොධාතුනිද්දසාදිසු හෙට්ඨාවුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; **ආපොආපොගතන්ති** ආදිසු ආබන්ධනවසෙන ආපෝ; තදෙව ආපොසභාවං ගතත්තා ආපොගතං නාම; සෙනහනවසෙන සෙනහෝ; සොයෙව සෙනහභාවං ගතත්තා සෙනහගතං නාම; **බන්ධනත්තං රූපස්සාති** අවිනිබ්භොගරූපස්ස බන්ධනභාවෝ; **පිත්තං සෙම්හන්ති** ආදීනිපි වණ්ණසණ්ඨාන දිසොකාස පරිච්ඡෙදවසෙන පරිගහෙත්වා ධාතුවසෙනව මනසිකාතබ්බානි; තත්‍රායං නයෝ; පිත්තෙනසුහි අබද්ධපිත්තං ජීවිතින්ද්‍රියපටිබද්ධං සකලසරීරං ව්‍යාපෙත්වා ඨිතං, බද්ධපිත්තං පිත්තකොසකෙ ඨිතං; තඤ්ච යථා පූවං ව්‍යාපෙත්වා ඨිතෙ තෙලෙ න පූවං ජානාති තෙලං මං ව්‍යාපෙත්වා ඨිතන්ති; නාපි තෙලං ජානාති අහං පූවං ව්‍යාපෙත්වා ඨිතන්ති; එවමෙවං න සරීරං ජානාති අබද්ධපිත්තං මං ව්‍යාපෙත්වා ඨිතන්ති; නාපි අබද්ධපිත්තං ජානාති අහං සරීරං ව්‍යාපෙත්වා ඨිතන්ති; යථාව වසෙසාදකෙන පුණ්ණෙ කොසාතකීකොසකෙ න කොසාතකී කොසකො ජානාති මයි වසෙසාදකං ඨිතන්ති; නාපි වසෙසාදකං ජානාති අහං කොසාතකී කොසකෙ ඨිතන්ති; එවමෙවං න පිත්තකොසකො ජානාති මයි බද්ධපිත්තං ඨිතන්ති; නාපි බද්ධපිත්තං ජානාති අහං පිත්තකොසකෙ ඨිතන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආභොග පච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති පිත්තංනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤ නිස්සත්තා ලූසභූතො ආබන්ධනාකාරෙ ආපොධාතුනි

සෙමහං එකපත්ථපූරපපමාණං උදරපටලෙ ඨිතං; තඤ්ච යථා උපරිසඤ්ඤාතඵෙණපටලාය චඤ්ඤනිකාය න චඤ්ඤනිකා ජානාති මයි ඵෙණපටලං ඨිතන්ති; නාපි ඵෙණපටලං ජානාති අහං චඤ්ඤනිකාය ඨිතන්ති; එවමෙවං න උදරපටලං ජානාති මයි සෙමහං ඨිතන්ති; නාපි සෙමහං ජානාති අහං උදරපටලෙ ඨිතන්ති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති සෙමහංනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අචෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ධාතුසභාවෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති.

පුබ්බෝ අනිබද්ධොකාසෝ යත්ථයත්ථෙව ඛාණුකණ්ටකපපහරණඅග්ගිජාලාදීහි අභිහතෙ සරීරපදෙසෙ ලොහිතං සණ්ඨහිත්වා පච්චති ගණ්ඩපිළකාදයෝ වා උප්පජ්ජන්ති තඤ්ච තඤ්ච නිස්සති; තඤ්ච යථා ඵරුසූපහාරාදි වසෙන පග්ඝරිතනිය්‍යාසෙ රුක්ඛෙ න රුක්ඛස්ස ඵරුසූපහාරාදිපදෙසා ජානන්ති අමෙහසු නිය්‍යාසෝ ඨිතොති නාපි නිය්‍යාසෝ ජානාති අහං රුක්ඛස්ස ඵරුසූපහාරාදිපදෙසෙසු ඨිතොති, එවමෙවං න සරීරස්ස ඛාණුකණ්ටකාදීහි අභිහතපදෙසා ජානන්ති අමෙහසු පුබ්බෝ ඨිතොති නාපි පුබ්බෝ ජානාති අහං තෙසු පදෙසෙසු ඨිතොති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණ රහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති පුබ්බෝනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අචෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ ධාතුසභාවෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපෝ ධාතූති.

ලොහිතං සංසරණලොහිතං අබද්ධපිත්තං විය සකලසරීරං ව්‍යාපෙත්වා ඨිතං, සන්නිචිතලොහිතං යකනට්ඨානස්ස හෙට්ඨා භාගං පූරෙත්වා එකපත්ථපූරණපපමාණං වක්කහදය යකනපපාසානි තෙමෙන්තං ඨිතං; තඤ්ච සංසරණලොහිතෙ අබද්ධපිත්ත සදිසොව විනිච්ඡයෝ; ඉතරං පන යථා ජජ්ජරකපාලෙට්ඨ උදකෙ හෙට්ඨා ලෙඩ්ඩුඛණ්ඩානි තෙමයමානෙ න ලෙඩ්ඩුඛණ්ඩානි ජානන්ති මයං උදකෙන තෙමියමානා ඨිතානි නාපි උදකං ජානාති අහං ලෙඩ්ඩුඛණ්ඩානි තෙමෙමීති; එවමෙව නා යකනස්ස හෙට්ඨා භාගට්ඨානං වක්කාදීනි වා ජානන්ති මයි ලොහිතං ඨිතං අමෙහ වා තෙමයමානං ඨිතන්ති; නාපි ලොහිතං ජානාති අහං යකනස්ස හෙට්ඨාභාගං පූරෙත්වා වක්කාදීනි තෙමයමානං ඨිතන්ති, අඤ්ඤ

මඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා; ඉති ලොහිතං නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කෝ කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ යූසභූතෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති.

සෙදෝ අග්ගිසන්තාපාදී කාලෙසු කෙසලොමකූපවිවරානි පූරෙත්වා නිග්ගච්ඡති වෙව පග්ඝරතිච; තඤ්ච යථා උදකා අබ්භූළහ * මත්තෙපි හිසමූලිලාකුමුදනාළකලාපෙසු න හිසාදිකලාපවිවරානි ජානන්ති අමෙහි උදකං පග්ඝරතීති නාපි හිසාදිකලාපවිවරෙහි පග්ඝරන්තං උදකං ජානාති අහං හිසාදිකලාපවිවරෙහි පග්ඝරාමීති; එවමෙව න කෙසලොමකූපවිවරානි ජානන්ති අමෙහි සෝදෝ පග්ඝරතීති නාපිසෙදෝ ජානාති අහං කෙසලොමකූපවිවරෙහි පග්ඝරාමීති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා; ඉති සෙදෝනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කෝ කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අව්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ යූසභූතෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති.

මෙදෝ ථූලස්ස සකලසරීරං ඵරිත්වා කිසස්ස ජඞ්ඝමංසාදිනි නිස්සාය ඨිතෝ පත්තිග්ගණ † සෙනහෝ, තඤ්ච යථා හලිද්දී පිලොතිකපටිච්ඡන්නෙන මංසපුඤ්ජේ න මංසපුඤ්ජා ජානාති මං නිස්සාය හලිද්දී පිලොතිකා ඨිතාති නාපි හලිද්දිපිලොතිකා ජානාති අහං මංසපුඤ්ජං නිස්සාය ඨිතාති, එවමෙවං න සකලසරීරෙ ජඞ්ඝාදිසු වා මංසං ජානාති මං නිස්සාය මෙදෝ ඨිතොති; නාපිමෙදෝ ජානාති අහං සකලසරීරෙ ජඞ්ඝාදිසු වා මංසං නිස්සාය ඨිතොති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති මෙදෝ නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කෝ කොට්ඨාසෝ අවෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පත්තිග්ගහසෙනහෝ පත්තිග්ගහ යූසභූතෝ ආබන්ධනාකාරෝ ආපොධාතූති.

අසසු යදා සංජායති තදා අක්ඛිකූපකෙ පූරෙත්වා නිග්ගච්ඡති වා පග්ඝරති වා තඤ්ච යථා උදකපුඤ්ඡණ්ඩසු තරුණතාලට්ඨිකූපකෙසු න තරුණතාලට්ඨිකූපකා ජානන්ති අමෙහසු උදකං ඨිතන්ති; නාපි උදකං ජානාති අහං තරුණතාලට්ඨිකූපකෙසු ඨිත

---

* "අබහුඞ්ඛිත." † "පත්තිග්ගහ."

නත්ථි, එවමෙව න අක්ඛිකූපකා ජානන්ති අම්හෙසු අස්සු සිතන්ති; නාපි අස්සු ජානාති අහං අක්ඛිකූපකෙසු සිතන්ති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා ඉති අස්සු නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසා අචෙතනා අබ්‍යාකතා සුඤ්ඤා නිස්සත්තා යූසභූතා ආබන්ධනාකාරෙ ආපොධාතූති.

වසා අඟුලිසන්ධාපාදිකාලෙ හත්ථතලහත්ථපිට්ඨි පාදතලපාදපිට්ඨි නාසාපුටනලාටඅංසකූටෙසු සිත විලීනසෙනහෙ; තත්ථ යථා පක්කිත්තනතෙලෙ ආචාමෙ න ආචාමෝ ජානාති මං තෙලං අජ්ඣොත්ථරිත්වා සිතන්ති නාපි තෙලං ජානාති අහං ආචාමං අජ්ඣොත්ථරිත්වා සිතන්ති; එවමෙවං න හත්ථතලාදිපදෙසා ජානාති මං වසා අජ්ඣොත්ථරිත්වා සිතාති, නාපි වසා ජානාති අහං හත්ථතලාදිපදෙසෙ අජ්ඣොත්ථරිත්වා සිතාති, අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති වසානාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසා අචෙතනා අබ්‍යාකතා සුඤ්ඤා නිස්සත්තා යූසභූතා ආබන්ධනාකාරෙ ආපොධාතූති.

ඛෙළෝ නට්ඨරූපෙ ඛෙළුපත්ති පච්චයෙ සති උභොහි කපොලපස්සෙහි ඔරොහිත්වා ජිව්හාය තිට්ඨති; නත්ථ යථා අක්ඛිවඞ්කාදකනිස්සන්දෙ නදී තීරකූපකෙ න කූපතලං ජානාති මයි උදකං සන්තිට්ඨතීති නාපි උදකං ජානාති අහං කූපතලෙ සංතිට්ඨාමීති; එවමෙවං න ජිව්හා තලං ජානාති මයි උභොහි කපොලපස්සෙහි ඔරොහිත්වා ඛෙළෝ සිතොති; නාපි ඛෙළෝ ජානාති අහං උභොහි කපොලපස්සෙහි ඔරොහිත්වා ජිව්හාතලෙ සිතොති; අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති ඛෙළොනාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසා අචෙතනා අබ්‍යාකතා සුඤ්ඤා නිස්සත්තා යූසභූතා ආබන්ධනාකාරෙ ආපොධාතූති.

සිඞ්ඝානිකා යදා සංජායති තදා නාසාපුටෙ පූරෙත්වා තිට්ඨති වා පග්ඝරති වා තත්ථ යථා පූති දධිහරිතාය සිප්පිකාය න සිප්පිකා ජානාති මයි පූතිදධි සිතන්ති; නාපි පූතිදධි ජානාති අහං සිප්පිකාය සිතන්ති; එවමෙවං න නාසා පුටා ජානන්ති අම්හෙසු සිඞ්ඝානිකා සිතාති; නාපි සිඞ්ඝානිකා ජානාති අහං නාසා පුටෙසු

සිතානි; අසඳසඳමසඳසඳං ආහොගපච්චවෙක්ඛණ රහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති සිඛානිකා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසො අවෙතනො අබ්‍යාකතො සුඤ්ඤසඳ නිස්සත්තෙතා ධූසභූතො ආබන්ධනාකාරෙ ආපොධාතූනි.

ලසිකා අට්ඨිකසඛිනං අබභඤ්ඤනකිච්චං සාධයමානා අසීති සතසඤ්ඤිසු සිතා; නඤ්ඤ යථා තෙලබභඤ්ඤිතෙ අඤ්ඤෙ න අඤ්ඤා ජානාති මං තෙලං අබභඤ්ඤිංසු සිතන්නති; නාපි තෙලං ජානාති අහං අඤ්ඤං අබභඤ්ඤිංසු සිතන්නති; එවමෙවං න අසීති සතසඤ්ඤා ජානන්ති ලසිකා අමෙහ අබභඤ්ඤිංසු සිතානි නාපි ලසිකා ජානාති අහං අසීති සත සඤ්ඤා අබභඤ්ඤිංසු සිතානි; අසඳසඳ මසඳසඳං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙ ධම්මා; ඉති ලසිකා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසො අවෙතනා අබ්‍යාකතා සුඤ්ඤසඳ නිස්සත්තෙතා ධූසභූතා ආබන්ධනාකාරෙ ආපොධාතූනි.

මුත්තං වත්ථිස්ස අබභන්තරෙ සිතං; නඤ්ඤ යථා චඳනිකාය පක්ඛිත්තෙ අධොමුඛෙ රවණඝටෙ න රවණඝටා ජානාති මයි චඳනිකාරසා සිතොති; නාපි චඳනිකා රසා ජානාති අහං රවණඝටෙ සිතොනි; එවමෙවං න වත්ථි ජානාති මයි මුත්තං සිතන්නති; නාපි මුත්තං ජානාති අහං වත්ථිම්හි සිතන්නති, අසඳසඳ මසඳසඳං ආහොගපච්චවෙක්ඛණරහිතා එතෙධම්මා; ඉති මුත්තා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසා අවෙතසිනා අබ්‍යාකතා සුඤ්ඤසඳ නිස්සත්තෙතා ධූසභූතා ආබන්ධනාකාරෙ ආපොධාතූනි. **සංවාපකානි** අවසෙසෙසු තීසු කොට්ඨාසෙසු ආපොධාතුං සන්ධාය වුත්තං; බාහිරආපොධාතූනිදෙසෙ මූලං පටිච්ච නිඛන්තරසා මූලරසොනාම; ඛන්ධරුක්ඛාදිසුපි එසෙවන යා; ඛීරාදීනි පාකටානෙව; යථා පන හෙඨාජාසික්ඛාපදෙ එවම්ධ නියමා නත්ථි; යංකිඤ්චි ඛීරං ඛීරමෙව; සෙසෙසු පි එසෙවනයා; **භූමමානීති** ආවාටාදීසු සිත උදකානි; **අන්තලික්ඛානීති** පඨවි අපත්තානි වසෙසාදකානි; **සංවා පනානි** හිමොදක කපල්ලිනා සකඨදක පඨවිසන්ධාරක උදකාදිනි ඉධ යෙවාපනකඨානං පවි ඨානි.

තෙජෝ ධාතුනිදෙදසෙ තෙජනවසෙන තෙජෝ තෙජොව තෙජොභාවං ගතත්තා තෙජෝ ගතං; **උසුමාති** උණ්හාකාරෙ

උසුමාවව උසුමාභාවං ගතත්තා උසුමාගතං; **උසුමත්ති** වණ්ඩඋසුමං තදෙව උසුමභාවං ගතත්තා උසුමගතං; **සෙතමාති** යෙන තෙජෝගතෙන කුපිතෙන, **සන්තප්පතීති** අයං කායෝ සන්තපති; එකාහිකජරාදිභාවෙන උසුමජාතෝ හොති; **යෙන ච ජීරියතීති** යෙන අයං කායෝ ජීරියති, ඉන්ද්‍රිය වෙකල්ලතං බලපරික්ඛයං වලිපලිතාදිභාවඤ්ච පාපුණාති; **යෙනවපරිඩය්හතීති**; යෙන කුපිතෙන අයං කායෝ ඩය්හති සොචපුග්ගලෝ ඩය්හාමි ඩය්හාමීති කන්දනෙන්තා සතධෝතසප්පිගොසිතවන්දනාදිලෙපඤ්චව තාලවණ්ටවාතඤ්චව පච්චාසිංසති; **යෙනව අසිතපීතඛායිත සායිතං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡතීති** යෙනෙතං අසිතංවා ඔදනාදි පීතංවා පානකාදි ඛායිතං වා පිට්ඨඛජ්ජකාදි සායිතං වා අම්බපක්කමධුඵණිතාදි සම්මාපරිපාකං ගච්ඡති; රසාදිභාවෙන විවෙකං ගච්ඡතීති අත්ථෝ; එත්ථව පුරිමා තයෝ තෙජෝධාතු චතුසමුට්ඨානා; පච්ඡිමෝ කම්මසමුට්ඨානොව; අයං තාවෙත්ථ පදසංවණ්ණනා; ඉදං පනමනසිකාරවිධානං; ඉධ භික්ඛු යෙන සන්තපපති අයං ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අචෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පරිපාචනාකාරෝ තෙජෝ ධාතූති මනසිකරොති යෙන ජීරියති යෙන පරිඩය්හති යෙන අසිතපීතඛායිතසායිතං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡති අයං ඉමස්මිං සරීරෙ පාටියෙක්කා කොට්ඨාසෝ අචෙතනෝ අබ්‍යාකතෝ සුඤ්ඤෝ නිස්සත්තෝ පරිපාචනා කාරෝ තෙජෝ ධාතූති මනසිකරොති; යංවා පනානි ඉමස්මිං සරීරෙ පාකතිකෝ උතු අග්ගි සෝ යෙවාපන කට්ඨානං පච්චෙත්තා බාහිරතෙජෝධාතුනිදෙදසෙ කට්ඨං පච්චච පජ්ජලිතෝ කඤ්ජාදනෝ අග්ගි කඬ්ඪග්ගිනාම; සකලිකග්ගි ආදිසුපි එසෙවනයෝ; **ඝඞ්කාරග්ගීති** කවචරං ඝඞ්කඞ්ගිත්වා ජාලාපිනෝ කවචරග්ගි; **ඉන්ධග්ගිනි** අසනිඅග්ගි; **අග්ගිඝනනාපොනි** ජාලායවා විතච්ඡිකඞ්ගාරාණං වා සන්තාපෝ; **සුවිඝඝනනාපෝ'නි** ආතපෝ; **කට්ඨඝග්ගිවඝඝනනාපෝ'ති** කට්ඨරාසිට්ඨානෙ සන්තාපෝ; සෙසෙසුපි එසෙවනයෝ; **ඝංවාඩනා'නි** පෙතග්ගි කප්පවිනාසග්ගි නිරයග්ගි ආදයෝ ඉධ යෙවාපනකට්ඨානං පවිට්ඨා.

වායොධාතුනිද්දෙසෙ වායනවසෙන වායෝ වායොව වායොභාවං ගතත්තා වායොගතං; **ඵම්භිතත්තංරූපස්සා'ති** අවිනිබ්භොගරූපස්ස ඵම්භිතභාවෝ; **උඞ්ඩහමාවාතා'නි** උග්ගාරහික්කාදි

පවත්තනකා උඩ්ඩං ආරොහනවාතා; **අධොගමාවාතා**'ති උච්චාර පස්සාවාදි නීහරණකා අධො ඔරොහනවාතා, **කුච්ඡිසයාවාතා**'ති අන්තානංබහිවාතා; **කොට්ඨසයා** වාතා'ති අන්තානං අන්තෙ වාතා; **අඞ්ගමඞ්ගානුසාරිණෝ වාතා**'ති ධමනිජාලානුසාරෙණ සකලසරීරෙ අඞ්ගමඞ්ගානි අනුසටා සම්මිඤ්ජනපසාරණාදි නිබ්බත්තකාවාතා; **සන්ධිකවාතා**'ති සන්ධිබන්ධනානි කත්තරියා ඡින්දන්තාවිය පවත්තවාතා; **ඵුරකවාතා**'ති ඵුරෙණ විය හදයං ඵාලනවාතා; **උප්පලකවාතා**'ති හදයමංසමෙව උප්පාටනකවාතා, **අස්සාසෝ**'ති අන්තෙ පවිසනනාසිකාවාතෙ; **පස්සාසෝ**'ති බහි නික්ඛමනනාසිකවාතෙ; එත්ථව පුරිමා සඤ්ඤා චතුසමුට්ඨානා; අස්සාසපස්සාසා චිත්තසමුට්ඨානාව; අයමෙත්ථ පදවණ්ණනා; ඉදං පනමනසිකාරවිධානං; ඉධ භික්ඛු උඩ්ඩගමාදී හෙදෙ වාතෙ උඩ්ඩගමාදි වසෙන පරිග්ගහෙත්වා උඩ්ඩගමා වාතා නාම ඉමස්මිං සරීරෙ පාථියෙකෙකා කොට්ඨාසෙ අවෙතනෙ අබ්‍යාකතෙ සුඤ්ඤෙ නිස්සත්තෙ විප්ඵන්දනාකාරෙ වායො ධාතූති මනසි කරොති; සෙසෙසුපි එසෙවනයො; **සංවාපනා**'ති සෙසෙ වායොකොට්ඨාසෙ අනුගතා වාතා ඉධ යෙවාපනකට්ඨානං පවිට්ඨා බාහිරවායොධාතු නිද්දෙසෙ පුරත්ථිමා වාතානි පුරත්ථිමදිසතො ආගතා වාතා; පච්ඡිමුත්තරදක්ඛිණෙසුපි එසෙවනයො; සහ රජෙන සරජා; රජවිරහිතා සුඛා අරජානාම; **සීතා**'ති සීතඋතු සමුට්ඨානා සීතවලාහකන්තරෙ සමුට්ඨිතා; උණ්හානි උණ්හ උතුසමුට්ඨානා උණ්හවලාහකන්තරෙ සමුට්ඨිතා; **පරිත්තා**'ති මන්දා තනුකවාතා; **අධිමත්තා**'ති බලවා වාතා; **කාලා**'ති කාළවලාහකන්තරෙ සමුට්ඨිතා; යෙහි අබ්භාහතො ජීවිතක්ඛයා කාලිකො හොති තෙසං එතං අධිවචනන්තිපි එකෙ; **වෙරම්භවාතා**'ති යොජනතො උපරි වායනවාතා **පක්ඛවාතා**'ති අන්තමසො මක්ඛිකායපි පක්ඛායූහනසමුට්ඨිතා වාතා; **සුපණ්ණවාතා**'ති ගරුළවාතා; කාමඤ්ච ඉමෙපි පක්ඛවාතාව උස්සදවසෙන පන විසුං ගහිතා; **තාලවණ්ටවාතා**'ති තාලපණ්ණෙහි වා අඤ්ඤෙනවා කෙනචි මණ්ඩලසණ්ඨානෙන සමුට්ඨාපිතා වාතා; **විධූපනවාතා**'ති බීජනපත්තකෙන සමුට්ඨාපිතා වාතා; ඉමානිව තාලවණ්ටවිධූපනානි අනුප්පන්නම්පි වාතං උප්පාදෙන්ති; උප්පන්නම්පි පරිවත්තෙන්ති; **සංවාපනාති** ඉධ පාළිආගතෙ ඨපෙත්වා සෙසවාතා යෙවාපනකට්ඨානං පවිට්ඨා

ආකාසධාතුනිද්දේසෙ අපපටිඝට්ටනට්ඨේන න කස්සතීති අකාසෝ; සොව ආකාසෝ; ආකාසභාවං ගතත්තා ආකාසගතං; අඝට්ටනියතාය අඝං; අඝමේව අඝභාවං ගතත්තා අඝගතං; **විවරෝ**'ති අන්තරං; තදේව විවරභාවං ගතත්තා විවරගතං; **අසම්පත්ත**ං**මංසලොහිතෙහී**'ති මංසලොහිතෙහි නිස්සටං; කණ්ණච්ඡිද්දන්ති ආදි පන තස්සෙව පභෙද දස්සනං; තත්ථ **කණ්ණච්ඡිද්දන්ති** කණ්ණසඞ්ඛාතං ඡිද්දං විවරං මංසලොහිතෙහි අසම්පත්තට්ඨාකාසෝ; සෙසෙසුපි එසෙව නයෝ; **සෙනාති** යෙන විවරෙණ එතං අසිතාදි භෙදං අජ්ඣොහරණීයං අජ්ඣොහරති අන්තෝ පවෙසෙති; **යත්ථා**ති යස්මිං අන්තෝ උදරපටලසඞ්ඛාතෙ ඔකාසෙ එතදෙව චතුබ්බිධං අජ්ඣොහරණීයං ඨිතන්ති; යෙනාති යෙන විවරෙන සඞ්ඛෙපතං විපක්කතං කසටභාවං ආපන්නං නික්ඛමති; තං උදරපටලතෝ යාව කරීසමත්ථා විද්ධේ චතුරඞ්ගුලමත්තං ඡිද්දං මංසලොහිතෙහි අසම්පත්තං නිස්සටං ආකාසධාතුති වෙදිතබ්බං; **සංවාපනාති** එත්ථ චම්මන්තරං මංසන්තරං නහාරුන්තරං අට්ඨන්තරං ලොමන්තරන්ති ඉදං සබ්බං යෙවාපනකට්ඨානං පවිට්ඨං...බාහිරකආකාසධාතුනිද්දෙසෙ **අසම්පත්තං චතූහි මහාභූතෙහී**'ති චතූහි මහාභූතෙහි නිස්සටං ඒතන්ති ඡිද්දකවාටඡිද්දාදිකං වෙදිතබ්බං; ඉමිනා යස්මිං ආකාසෙ පරිකම්මං කරොන්තස්ස චතුක්කපඤ්චකඣානානි උප්පජ්ජන්ති තං කම්මං...

විඤ්ඤාණධාතුනිද්දෙසෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණසඞ්ඛාතාධාතු චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු; සෙසාසුපි එසෙව නයෝ; ඉති ඉමාසු ඡසුධාතූසු පරිගහිතාසු අට්ඨාරසධාතුයෝ පරිගහිතාව හොන්ති; කථං? පඨවි තෙජෝ වායෝ ධාතුග්ගහණෙන තාව ඵොට්ඨබ්බධාතු ගහිතාව හොති; අපොධාතුඅකාසධාතුග්ගහණෙන ධම්මධාතු; විඤ්ඤාණධාතුග්ගහණෙන තස්සා පුරෙචාරිකපච්ඡාචාරිකත්තා මනොධාතුගහිතාව හොති; චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු ආදයෝ සුත්තෙ ආගතාඑව; සෙසානව ආහරිත්වා දස්සෙතබ්බා, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුග්ගහණෙනහි තස්සා නිස්සයභූතා චක්ඛුධාතු ආරම්මණභූතා රූපධාතුව ගහිතාව හොන්ති; එවං සොතවිඤ්ඤාණධාතු ආදි ග්ගහණෙන සොතධාතුආදයොති අට්ඨාරසාපි ගහිතාවහොන්ති, තාසු දසහි ධාතූහි රූපපරිග්ගහෝ කථිතෝ හොති, සත්තහි අරූපපරිග්ගහෝ; ධම්මධාතුයා * සියා රූපපරිග්ගහෝ සියා අරූප

* අට්ඨධාතුයා.

පරිගහො; ඉති අඞ්ඛකාදසහි ධාතූහි රූපපරිගහො අඞ්ගවස ධාතූහි ආරූපපරිගහොහි රූපාරූපපරිගහො කථිතො හොති; රූපාරූපං පඤ්චක්ඛන්ධා; තං හොති දුක්ඛසච්චං; තං සමුධාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං; උභින්නං අපපවත්ති නිරොධසච්චං; තං පජානනා මගො මගසච්චන්ති ඉදං චතුසච්චකම්මට්ඨා නං අවසාරසධාතුවසෙන අභිනිවිට්ඨස්ස භික්ඛුනො යාව අරහ ත්තා මග්ගං පාපෙත්වා නිගමනං කථිතන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදානි දුනියඡක්කං දස්සෙතුං අපරම්පි ඡධාතුයොති ආදිමාහ; තත්ථ සුඛධාතුදුක්ඛධාතූනි කායපසාදවත්ථුකානි සුඛදුක්ඛානි සපපටිපක්ඛවසෙන යුගලකතො දස්සිතානි; සුඛඤ්හි දුක්ඛස්ස පටිපක්ඛො; දුක්ඛං සුඛස්ස; යත්තකං සුඛෙන එරිතට්ඨානං තත්තකං දුක්ඛං එරති; යත්තකං දුක්ඛෙන එරිතට්ඨානං තත්තකං සුඛං එරති; සොමනස්ස ධාතු දෙමනස්ස ධාතූති ඉදම්පි තථෙව යුගලකං කතං; සොමනස්සඤ්හි දෙමනස්සස්ස පටිප ක්ඛො; දෙමනස්සං සොමනස්සස්ස; යත්තකං සොමනස්සෙන එරිතට්ඨානං තත්තකං දෙමනස්සං එරති; යත්තකං දෙමන ස්සෙන එරිතට්ඨානං තත්තකං සොමනස්සං එරති; උපෙක්ඛා ධාතු අවිජ්ජාධාතූති ඉදං පන වයං සරික්ඛකවසෙන යුගලකං කතං; උභයම්පි හෙතං අවිභූතත්තා සරික්ඛකං හොති; තත්ථ සුඛදුක්ඛධාතුගහණෙන තං සම්පයුත්තා කායවිඤ්ඤාණධාතු වත්ථුභූතා කායධාතු ආරම්මණභූතා ඵොට්ඨබ්බධාතු ච ගහිතා හොන්ති; සොමනස්ස දෙමනස්ස ධාතුගහණෙන තං සම්පයු ත්තා මනොවිඤ්ඤාණධාතු ගහිතා හොති; අවිජ්ජාධාතුගහ ණෙන ධම්මධාතු ගහිතා; උපෙක්ඛාධාතුගහණෙන චක්ඛු සොතඝාණජිව්හාකායවිඤ්ඤාණධාතු මනො ධාතුයො; තාසං යෙව වත්ථාරම්මණභූතා චක්ඛුධාතු රූපධාතු ආදයොව ගහි තානි එවං අට්ඨාරසපි ධාතුයො ගහිතාව හොන්ති; ඉදානි තාසු දසහි ධාතූහි රූපපරිගහොහි ආදි සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයෙ නෙව වෙදිතබ්බං, එවම්පි එකස්ස භික්ඛුනො යාවඅරහත්තා මග්ග කං පාපෙත්වා නිගමනං කථිතං හොතීති වෙදිතබ්බං; තත්ථ කතමා සුඛධාතු යං කායිකං සාතන්ති ආදීනි හෙට්ඨා වුත්තනයා නෙව තතියඡක්කෙ කාමොති වෙකාමා වත්ථුකාමොව කිලෙ සකාමොව; තත්ථ කිලෙසකාමං සන්ධාය කාමපටිසංයුත්තා ධාතු කාමධාතු; කාමවිතක්කසෙසතං නාමං; වත්ථුකාමං සන්ධාය කාමො

යෙව ධාතු කාමධාතු; කාමාවචරධම්මානමෙතං නාමං; ව්‍යාපාද පටිසංයුත්තා ධාතු ව්‍යාපාදධාතු; ව්‍යාපාදවිතක්කසෙසතං නාමං; ව්‍යාපාදෙව ධාතු ව්‍යාපාදධාතු; දසඅකුසලකම්මපථසෙසතං නාමං; විහිංසා පටිසංයුත්තා ධාතු විහිංසාධාතු; විහිංසා විතක්කසෙසතං නාමං; විහිංසායෙව ධාතු විහිංසාධාතු; පරසත්ත විහෙසනසෙසකං නාමං; අයං පන හෙට්ඨා අනාගතත්තා එවං අට්ඨාදිවිභාගතො වෙදිතබ්බා; **විහිංසන්ති** එතාය සත්තෙ විහිංසනං වා එතං සත්තානන්ති විහිංසා; සා විහෙඨනලක්ඛණා කරුණා පටිපක්ඛලක්ඛණාවා; පරසන්තානෙ උබ්බෙගජනනරසා; සකසන්තානෙ කරුණා විබංසනරසාවා; දුක්ඛායතනපච්චුපට්ඨානා; පටිඝපදට්ඨානාති වෙදිතබ්බා; නෙක්ඛම්මං වුච්චති ලොභා නික්ඛන්තත්තා අලොභො; නීවරණෙහි නික්ඛන්තත්තා පඨමජ්ඣානං, සබ්බාකුසලෙහි නික්ඛන්තත්තා සබ්බකුසලං; නෙක්ඛම්මපටිසංයුත්තා ධාතු නෙක්ඛම්මධාතු; නෙක්ඛම්මවිතක්කසෙසතං නාමං; නෙක්ඛම්මමෙව ධාතු නෙක්ඛම්මධාතු, සබ්බසසාපි කුසලසෙසතං නාමං; අව්‍යාපාදපටිසංයුත්තා ධාතු අව්‍යාපාදධාතු; අව්‍යාපාදවිතක්කසෙසතං නාමං; අව්‍යාපාදෙව ධාතු අව්‍යාපාදධාතු; මෙත්තායෙතං නාමං; අවිහිංසාපටිසංයුත්තා ධාතු අවිහිංසාධාතු; අවිහිංසාවිතක්කසෙසතං නාමං; අවිහිංසාව ධාතු අවිහිංසා ධාතු, කරුණායෙතං නාමං; ඉදානි තමෙවත්ථං දසෙසතුං "තත්ථ කතමා කාමධාතු" නි පදභාජනං ආරඩං; තත්ථ **පටිසංයුත්තෙනා**'ති සම්පයොගවසෙන පටිසංයුත්තෙනා; **නානෙකා විතක්කෙකාති** ආදිනි වුත්තත්ථානෙව; **විහෙඨෙතීති** බාධෙති දුක්ඛාපෙති; **හෙඨනාති** පාණිපහාරාදීහි බාධනා දුක්ඛුප්පාදනා; බලවහෙඨනා විහෙඨනා; හිංසන්ති එතායාති හිංසනා බලවහිංසනා විහිංසනා; **රොසනාති** ඝට්ටනා; **විරොසනාති** බලවඝට්ටනා; සබ්බත්ථා උපසග්ගෙන පදං වඩ්ඪිතං; **උපහනන්ති** එතෙනාති උපඝාතො; පරෙසං උපඝාතො පරූපඝාතො; **මෙත්තායන්ති** එතායාති මෙත්ති; මෙත්තායනාකාරො මෙත්තායනා; මෙත්තාය අයිතස්ස මෙත්තාසමඞ්ගිනො භාවො මෙත්තායිතත්තං; ව්‍යාපාදෙන විමුත්තස්ස චෙතසො විමුත්ති චෙතො විමුත්ති; එත්ථව පුරිමෙහි තීහි උපචාරප්පත්තාපි අප්පණාප්පත්තාපි මෙත්තා කථිතා; පච්ඡිමෙන අප්පණාප්පත්තාව; **කරුණායන්ති** එතායාති කරුණා, කරුණායනාකාරො කරුණායනා; කරුණාය අයි

තස්ස කරුණාසමඞ්ගිනෝ භාවෝ කරුණාඝිතත්තං; විහිංසාය විමුත්තස්ස චෙතසෝ විමුත්ති චෙතෝවිමුත්ති; ඉධාපි පුරියමනසෙනෙව උපචාරපණ්ණත්තිවසෙන වෙදිතබ්බා; උභයත්ථාපිච පරියොසානපදෙ මෙත්තා කරුණාති චෙතොවිමුත්ති විසෙසනත්ථං වුත්තං; එත්ථව කාමචිත්තෙකා සත්තෙසුපි උපපජ්ජති සඞ්ඛාරෙසුපි; උභයඤ්ච උපපත්තිභාවෙපි කම්මපථභෙදෙව; ව්‍යාපාදෙ පන සත්තෙසු උපපත්තිභාවෙව කම්මපථං භින්දති නඉතරෙ; විහිංසා යපි එසෙවනයෝ; එත්ථව දුවිධාකථා සඞ්ඛසඞ්ගාහිකා වෙව අසඞ්ගහිතාව; කාමධාතුග්ගහණෙනෙව ව්‍යාපාදවිහිංසාධාතුයොපි ගහිතා; කාමධාතුයාවෙව පන නීහරිත්වා නීහරිත්වා වෙපි එතා දස්සිතානි අයං තාවෙත්ථ සඞ්ඛසඞ්ගාහිකකථා; ඨපෙත්වා පන ව්‍යාපාදවිහිංසා ධාතුයෝ සෙසා සබ්බාපි කාමධාතු එවාති අයං අසඞ්ගහිතකථානාම; නෙක්ඛම්මධාතුග්ගහණෙනාපි අව්‍යාපාදඅවිහිංසාධාතුයෝ ගහිතායෙව; නෙක්ඛම්මධාතුතෝ පන නීහරිත්වා නීහරිත්වා තදුභයම්පි දස්සිතන්ති අයමෙත්ථාපි සඞ්ඛසඞ්ගාහිකකථා; ඨපෙත්වා අව්‍යාපාද අවිහිංසාධාතුයෝ අවසෙසානෙක්ඛම්මධාතුනි අයං අසඞ්ගහිතකථා නාම; ඉමාහි ච ඡහි ධාතූහි පරිග්ගහිතාහි අට්ඨාරසධාතුයෝ පරිග්ගහිතාව හොන්ති, සබ්බාපි හි තා කාමධාතුතොව නීහරිත්වා නීහරිත්වා භාවෙතබ්බා අට්ඨාරසධාතුයොව හොන්තීති නිණ්ණං ඡක්කානං වසෙන අට්ඨාරසහොන්ති; එවං පන අග්ගහෙත්වා එකෙකස්මිං ඡක්කෙ වුත්තනයෙන අට්ඨාරසඅට්ඨාරස කත්වා සබ්බානි තානි අට්ඨාරසකානි එකජ්ඣං අභිසඞ්ඛිපිත්වා අට්ඨාරසෙව හොන්තීති වෙදිතබ්බා; ඉති ඉමස්මිං සුත්තන්තභාජනියෙ සොළසධාතුයෝ කාමාවචරා; වෙ තෙභූමිකාති, එවමෙත්ථ සමසනවාරොව කථිතොති වෙදිතබ්බො.

සුත්තන්තභාජනියං.

අභිධම්මභාජනියෙ සරූපෙනෙව සබ්බාපි ධාතුයෝ දස්සෙතෙනා "අට්ඨාරසධාතුයෝ චක්ඛුධාතු රූපධාතු" ති ආදිමාහ; තත්ථ උද්දෙසවාරෙ තාව

අත්ථතෝ ලක්ඛණාදිතෝ-කමතාවත්ථ සඞ්ඛතෝ
පච්චයා අථ දට්ඨබ්බා-වෙදිතබ්බා විනිච්ඡයෝ

තත්ථ අත්ථතෝ'හි චක්ඛතීති චක්ඛු; රූපයතීති රූපං; චක්ඛුස්ස විඤ්ඤාණං චක්ඛුවිඤ්ඤාණන්ති එවමාදිනා තාව

නයෙන චක්ඛාදිනං විසෙසත්තෝ වෙදිතබ්බෝ විනිච්ඡයෝ, අවිසෙසෙන පන විදහති ධීයතෙ විධානං විධීයතෝ එතාය එත්ථ වා ධියතීති ධාතු; ලොකියාහි ධාතුයෝ කාරණභාවෙන වව ත්ථිතා හුත්වා සුවණ්ණරජතාදිධාතුයෝ විය සුවණ්ණරජතාදිං අනෙකපපකාරං සංසාරදුක්ඛං විදහන්ති; භාරහාරෙහි භාරෝ * විය සත්තෙනි ධියන්තෙ ධාරියන්තෙත්ථ අත්ථෝ; දුක්ඛවිධානමත්ත මෙව වෙතා අවසවත්තනතෝ; එතාහි ච කාරණභූතාහි සංසාර දුක්ඛං විදහති සත්තෙනි අනුවිධියති; තථා විහිතඤ්චෙතං සංසාර දුක්ඛං එතාහෙව ධියති ඨපියතීති අත්ථෝ; ඉති චක්ඛාදිසු එකෙ කෝ ධම්මෝ යථා සම්භවං විදහති ධියතෙති ආදිඅත්ථවසෙන ධාතූති වුච්චති; අපි ච යථා නිජ්ජීවානං අත්තා නාම සභාවතෝ නත්ථි; න එවමෙතා; එතා පන අත්තනෝ සභාවං ධාරෙන්තීති ධාතුයෝ; යථා ච ලොකෙ විචිත්තා හරිතාලමනොසිලාදයෝ සිලාවයවා ධාතුයොති වුච්චන්ති; එවමෙතාපි ධාතුයෝ විය ධාතුයෝ; විචිත්තාහෙතා ඤ්ඤෙය්‍යාවයවාති; යථාවා සරීර සඞ්ඛාතස්ස සම්මදයස්ස අවයවභූතෙසු රසසොණිතාදිසු අඤ්ඤං මඤ්ඤං විසභාගලක්ඛණපරිච්ඡින්නෙසු ධාතුසමඤ්ඤා, එවමෙ තෙසුපි පඤ්චක්ඛන්ධසඞ්ඛාතස්ස අත්තභාවස්ස අවයවෙසු ධාතු සමඤ්ඤා වෙදිතබ්බා; අඤ්ඤමඤ්ඤවිසභාගලක්ඛණපරිච්ඡින්නා හෙතෙ චක්ඛාදයොති; අපි ච ධාතූන් නිජ්ජීව මත්තසෙතං අධි වචනං; තථාහි භගවා ඉධාතුකො අයං භික්ඛු පුරිසොත්වාදිසු ජීවසඤ්ඤාසමූහනනත්ථං ධාතුදෙසනං අකාසීති; තස්මා යථා වුත්තෙන 'නත්ථෙන චක්ඛුච තං ධාතුවානි චක්ඛුධාතු පෙ මනො විඤ්ඤාණඤ්ච තං ධාතුවානි මනොවිඤ්ඤාණධාතූනි එවං තාවෙත්ථ අත්ථතො විඤ්ඤාතබ්බෝ විනිච්ඡයෝ; ලක්ඛ ණාදිතොති චක්ඛාදිනං ලක්ඛණාදිතො පෙත්ථ වෙදිතබ්බෝ විනි චිඡයෝ; නානි ච පන නෙසං ලක්ඛණාදීනි හෙට්ඨා වුත්තනයෙ නෙව වෙදිතබ්බානි කමතොති ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තෙනෙව උපප තිකකමාදිසු දෙසනාකකමොව යුජ්ජති; සොච පනායං හෙතු ඵලානුපුබ්බවවත්ථාන වසෙන වුත්තෙනා; චක්ඛුධාතු රූපධාතූනි ඉදංහි වයං හෙතු; චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුනි ඵලං; † එවංසබ්බත්ථ කමතෝ වෙදිතබ්බෝ විනිච්ඡයෝ තාවන්තොති තාවභාව

---

* ආහාරෙහිව කායෝ. † එවමෙත්ථ.

නෝ; ඉදංවුත්තං හොති තෙසු තෙසු හි සුත්තාභිධම්මපදෙසෙසු ආභාධාතු සුභධාතු ආකාසානඤ්චායතනධාතු විඤ්ඤාණඤ්චායතනධාතු අකිඤ්චඤ්ඤායතනධාතු නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනධාතු සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධධාතු කාමධාතු ව්‍යාපාදධාතු විහිංසාධාතු නෙක්ඛම්මධාතු අව්‍යාපාදධාතු අවිහිංසාධාතු සුඛධාතු දුක්ඛධාතු සොමනස්සධාතු දොමනස්සධාතු උපෙක්ඛාධාතු අවිජ්ජාධාතු ආරම්භධාතු නික්ඛමධාතු පරක්කමධාතු හීනධාතු මජ්ඣිමධාතු පණීතධාතු පඨවිධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු ආකාසධාතු විඤ්ඤාණධාතු සඞ්ඛතධාතු අසඞ්ඛතධාතු අනෙකධාතු නානාධාතු ලොකොති එවමාදයො අඤ්ඤාපි ධාතුයො දිස්සන්ති; එවං සති සඞ්ඛාසං වසෙන පරිවෙජදං අකත්වා කස්මා අට්ඨාරසාති අයමෙව පරිවෙජදෙ කතොති වෙ? සභාවතො විජ්ජමානානං සඞ්ඛධාතූනං තදඤ්ඤාගඛන්නතා; රූපධාතුයෙවහි ආභාධාතු, සුභධාතු පන රූපාදි පටි බඛා, කස්මා? සුභනිමිත්තන්නතා; සුභනිමිත්තං හි සුභධාතු; තඤ්ච රූපාදි විනිමුත්තං නවිජ්ජති; කුසලවිපාකාරම්මණා වා රූපාදයො එව සුභධාතුති රූපාදිමත්තමෙවෙසා; ආකාසානඤ්චායතනධාතුආදිසු චිත්තං මනොවිඤ්ඤාණධාතු; සෙසා ධම්මා ධම්මධාතු; සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධධාතු පන සභාවතො නත්ථි; ධාතුවයනිරොධමත්තමෙවහි සා කාමධාතු ධම්මධාතු මත්තං වා හොති; යථාහ, නත්ථි කතමා කාමධාතු කාමපටිසංයුත්තෙහා තක්කෙහා පෙ මිච්ඡාසඞ්කප්පොති; අට්ඨාරසපි ධාතුයො වා; යථාහ හෙට්ඨතො අවීචිනිරයං පරියන්තං කත්වා උපරිතො පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවෙ අන්තොකරිත්වා යං එතස්මිං අන්තරෙ එත්තාවවරා එත්ථ පරියාපන්නා ඛන්ධා ධාතුආයතනා රූපා වෙදනා සඤ්ඤා සඞ්ඛාරා විඤ්ඤාණං අයංවුච්චති කාමධාතූති; නෙක්ඛම්මධාතු ධම්මධාතු එව; සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා නෙක්ඛම්මධාතූතිවා වචනතො මනොවිඤ්ඤාණධාතුපි හොත් යෙව; ව්‍යාපාදවිහිංසා අව්‍යාපාද අවිහිංසා සුඛදුක්ඛසොමනස්ස දොමනස්සුපෙක්ඛා අවිජ්ජා ආරම්භනික්ඛමපරක්කමධාතුයො ධම්මධාතුයෙව; හීනමජ්ඣිම පණීතධාතුයො අට්ඨාරසධාතුමත්තමෙව; හීනාහි චක්ඛාදයො හීනධාතු; මජ්ඣිමපණීතා චක්ඛාදයො මජ්ඣිමාවෙව පණීතාව ධාතු; නිප්පරියායෙන පන අකුසලා ධම්මධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතුයො හීනධාතු; ලොකියා කුසලාබ්‍යාකතා උභොපි

චක්ඛුධාතු ආදයෝ ච මජ්ඣිමධාතු, ලොකුත්තරා පන ධම්මධාතු මනෝ විඤ්ඤාණධාතුයෝ පණීතධාතු; පඨවිතෙජෝවායෝ ධාතු ඵොට්ඨබ්බධාතුයෙව; ආපොධාතු ආකාසධාතු ච ධම්මධාතු යෙව; විඤ්ඤාණධාතු චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදි සත්තවිඤ්ඤාණධාතු සඞ්ඛෙපෙ යෙව; සත්තරසධාතුයෝ ධම්මධාතු එකදෙසෝ ච සඞ්ඛතධාතු; අසඞ්ඛතධාතු පන ධම්මධාතු එකදෙසොව; අනෙකධාතු නානාධාතුලොකෝ පන අට්ඨාරසධාතුපප භෙද මත්තමෙවානි; ඉති සභාවතෝ විජ්ජමානානං සඞ්ඛධාතූනං තදඤ්ඤාඝඨනා අට්ඨාරසෙව වුත්තානි; අපි ච විජ්ඣානසභා වෙ විඤ්ඤාණෙ ජීවසඤ්ඤිනං සඤ්ඤා සමූහනඤ්ඣම්පි අට්ඨාරසෙව වුත්තා; සත්තීති සත්තා විජ්ඣානසභාවෙ විඤ්ඤාණෙ ජීවසඤ්ඤිනෝ; තෙසං චක්ඛුසොතඝාණජිව්හාකායවිඤ්ඤාණ මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතුභෙදෙන තස්සා අනෙකත්තං චක්ඛුරූපාදිපච්චයා යත්තවුත්තිතාය අනිච්චතඤ්ච පකාසෙන්ෙ දීඝරත්තානුසයිතං ජීවසඤ්ඤං සමූහනිතු කාමෙන භගවතා අට්ඨාරසධාතුයෝ පකාසිතා; කිඤ්චාපි හි යෙ තථා වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයවසෙන; යෙ ච ඉමාය නානිසඞ්ඛපවිච්චාරාය දෙසනාය වෙනෙය්‍යා සත්තා තදජ්ඣාසය වසෙන ච අට්ඨාරසෙව පකාසිතා.

සඞ්ඛෙපවිච්චාරනයෙන තථා තථා හි
ධම්මං පකාසයති එස යථා යථාස්ස
සඞ්ඛමතෙජවිහතං විලයං ඛණෙන
වෙනෙය්‍යසන්තහදයෙසු තමෝ පයානීති.

එවමෙව තාවතිතෝ වෙදිතබ්බා විනිච්ඡයෝ. සඞ්ඛා තොනි චක්ඛුධාතුතාව ජානිතෝ එකොඩමොනෙව සඞ්ඛංගච්ඡති චක්ඛුපසාදවසෙන; තථා සොතඝාණජිව්හාකායරූපසද්දගන්ධර සධාතුයෝ සොතපසාදාදිවසෙන; ඵොට්ඨබ්බධාතු පන පඨවි තෙජෝ වායෝ වසෙන තයෝ ධම්මානි සඞ්ඛං ගච්ඡති; චක්ඛු විඤ්ඤාණ ධාතු කුසලාකුසලවිපාකවසෙන වෙ ධම්මානි සඞ්ඛං ගච්ඡති; තථා සොතඝාණජිව්හා කාය විඤ්ඤාණධාතුයෝ; මනෝ ධාතු පන පඤ්චවාරාවජ්ජනකුසලාකුසලවිපාකසම්පටි ච්ඡනවසෙන තයෝ ධම්මානි සඞ්ඛං ගච්ඡති; ධම්මධාතු නිණ්ණං අරූපක්ඛන්ධානං සොළසන්නං සුඛුමරූපානං අසඞ්ඛතාය ච ධාතුයා වසෙන වීසති ධම්මානි සඞ්ඛං ගච්ඡති; මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතු සෙසකුසලාකුසලාබ්‍යාකතවිඤ්ඤාණවසෙන ඡ සත්තානි

ධම්මානි සඞ්ඛං ගච්ඡතීති එවමෙව සඞ්ඛ්‍යාතෝ වෙදිතබ්බෝ විනිවිජ්ඣයෝ; පච්චයානි චක්ඛුධාතු ආදිනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු ආදීසු පච්චයතෝ වෙදිතබ්බෝ විනිවිජ්ඣයෝ; යෝ පනෙතෙසං පච්චයභාවෝ නිද්දෙසවාරෙ ආවිභවිස්සති දට්ඨබ්බානි දට්ඨබ්බතෝ පෙළ විනිවිජ්ඣයෝ වෙදිතබ්බොති අත්ථෝ; සබ්බා එව හි සඞ්ඛතාධාතුයෝ පුඛ්ඛන්නාපරන්නවිත්තතතෝ ධුවසුභසුඛත්ත භාවසුඤ්ඤතෝ පච්චයායත්තවුත්තිතොච දට්ඨබ්බා; විසෙසතෝ පනෙත්ථ හෙරිතලං විය චක්ඛුධාතු දට්ඨබ්බා; දණ්ඩා විය රූපධාතු; සදෙඩ විය චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු; තථා ආදාසතලං විය චක්ඛුධාතු; මුඛං විය රූපධාතු; මුඛනිමිත්තං විය චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු; අථවා උච්ඡුභල්ලානි විය චක්ඛුධාතු; යන්තචක්කායඞ්ගි විය රූපධාතු; උච්ඡුරසතෙලානි විය චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු; තථා අඛරාරණී විය චක්ඛුධාතු; උත්තරාරණී විය රූපධාතු; අග්ගි විය චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු; එසනයෝ සොතධාතු ආදීසු; මනොධාතු පන යථා සම්භවතෝ චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු ආදීනං පුරෙ චරා අනුචරා විය දට්ඨබ්බා; ධම්මධාතුයා වෙදනාක්ඛන්ධෝ සල්ලම්ව සූලම්ව ච දට්ඨබ්බෝ; සඤ්ඤාසඞ්ඛාරක්ඛන්ධා වෙදනා සල්ලසූල යොගාතුරා විය; පුථුජ්ජනානංවා සඤ්ඤා ආසාදුක්ඛජනනතෝ රිත්තමුට්ඨි විය; අයථා භූතචිත්තාභිසඞ්ඛතතෝ වනමිගෝ විය; සංඛාරා පටිසන්ධියං පක්ඛිපනතෝ අඞ්ගාරකාසුයං ඛිපනපුරිසෝ විය; ජානිදුක්ඛානුබන්ධතෝ රාජපුරිසානුබන්ධචොරා විය; සබ්බා නප්පවහස්ස ඛන්ධසන්තානස්ස හෙතුතෝ විස රුක්ඛබීජානි විය; රූපං නානා විධූපද්දවනිමිත්තතතෝ බ්‍රණකකණං විය දට්ඨබ්බං; අඝ ඛතා පන ධාතු අමතතෝ සන්තතතෝ ඛෙමතෝ ච දට්ඨබ්බා; කසිණා සබ්බානප්පටිපක්ඛභූතත්තා; මනොවිඤ්ඤාණධාතු ගහිතාරම්මණං මුඤ්චිත්වාපි අඤ්ඤං ගහෙත්වාව පවත්තනතෝ වනමක්කටෝ විය දුද්දමතෝ අස්සඛලුඞ්කා විය යථා කාමනිපානිතෝ වෙහාසං ඛිත්තදණ්ඩා විය ලොභදෙසාදි නානාපපකාරකිලෙසයොගතෝ රඞ්ගනටෝ විය දට්ඨබ්බාති නිද්දෙසවාරෙ **චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙචානි** ඉදඤ්ච වයං පටිච්ච අඤ්ඤඤ්ච ක්‍රියාමනොධාතුඤ්චෙව සම්පයුත්තඛන්ධත්තයඤ්චානි අත්ථෝ; චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයාහි චක්ඛු නිස්සයපච්චයෝ හොති; රූපං ආරම්මණපච්චයෝ; ක්‍රියාමනොධාතුවිගතපච්චයෝ; තයෝ අරූපක්ඛන්ධා සහජාතපච්චයෝ; තයොපි එසා චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු

ඉමෙ චත්තාරෝ පටිච්ච උප්පජ්ජනිනාම; සොතඤ්ච පටිච්චාති ආදීසුපි එසෙවනයෝ; **නිරුද්ධසමනන්තරාති** නිරුද්ධාය සමනන්තරා; **තජ්ජාමනොධාතූති** තස්මිං ආරම්මණෙ ජාතා කුසලා කුසලවිපාකතො දුවිධා මනොධාතු සම්පටිච්ඡනකිච්චා; සඞ්ඛ ධමෙමසුචා පන පඨමසමන්නාහාරොති එතෙසු චක්ඛුවිඤ්ඤාණා දීසු සඞ්ඛධමෙමසු උප්පජ්ජමානෙසු පඨමසමන්නාහාරො; චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතුආදිනං වා ආරම්මණසඞ්ඛාතෙසු සඞ්ඛධමෙමසු පඨමසමන්නාහාරොති අයමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බා; එතෙන පඤ්චවාරාවජ්ජනකිච්චා කිරියමනොධාතු ගහිතාති වෙදිතබ්බා; මනොධාතුයාපි උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධසමනන්තරාති එත්ථ පිකාරෙ සම්පිණ්ඩනත්ථො; තස්මා මනොධාතුයාපි මනොවිඤ්ඤාණධාතු යාපිනි අයමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බා; තෙන යාව විපාකමනො ධාතුයා උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධාය සමනන්තරා උප්පජ්ජනි සන්තීරණ කිච්චා විපාකමනොවිඤ්ඤාණධාතු යාව තස්සා උප්පජ්ජිත්වා නිරු ද්ධාය සමනන්තරා උප්පජ්ජනි වොට්ඨපනකිච්චා ක්‍රියමනොවිඤ්ඤා ණධාතු යා වතස්සා උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධාය සමනන්තරා උප්ප ජ්ජති ජවනකිච්චා මනො විඤ්ඤාණධාතු සා සඞ්ඛාපි කථිතා හොතීති වෙදිතබ්බා; **මනඤ්ච පටිච්චාති** භවඞ්ගමනං; **ධම්ම වාති** චතුභූමිකධම්මාරම්මණං; **උප්පජ්ජනිමනොවිඤ්ඤාණන්ති** සභාවජ්ජනකං ජවනං නිද්ධාරෙති; ඉමස්මිං පන ඨානෙ හත්ථෙ ගහිතපඤ්හං නාම ගණ්හිංසු මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරෙ කිර නාම දීඝභාණකාභයත්ථෙරං හත්ථෙ ගහෙත්වා ආහ; පටිච්චාති නාම ආගතට්ඨානෙ ආවජ්ජනා විසුං න කතාතබ්බං භවඞ්ගනිස්සිත කමෙව කාතබ්බන්ති; තස්මා ඉධ **මනොති** සභාවජ්ජනකං භව ඞ්ගං; **මනොවිඤ්ඤාණන්ති** ජවනමනොවිඤ්ඤාණං; ඉමස්මිං පන අභිධම්මභාජනීයෙ සොළස ධාතුයෝ කාමාවචරා; වෙ චතුභූ මිකා ලොකියලොකුත්තරම්මිස්සකා කථිතාති.

අභිධම්මභාජනීයං.

පඤ්හපුච්ඡකෙ * අට්ඨාරසන්නං ධාතූනං හෙට්ඨාවුත්තනයානු සාරෙණෙව කුසලාදිභාවො වෙදිතබ්බා; ආරම්මණතෝ පන ඡ ධාතුයෝ පරිත්තාරම්මණාති ඉදං පන පඤ්චන්නං චක්ඛුවි ඤ්ඤාණාදීනං මනොධාතුයාව එකන්තෙන පඤ්චසු රූපාරම්ම

* පඤ්හා පුච්ඡකෙ.

ණාදිසු පවත්තිං සන්ධාය වුත්තං; **මේ ධාතුයෝති** වුත්තානං පන ධම්මධාතුමනොවිඤ්ඤාණධාතූනං මනායතනධම්මායතනෙසු වුත්තනයෙනෙව පරිත්තාරම්මණාදිතා වෙදිතබ්බා; ඉති ඉම සම්පි පඤ්චපුච්ඡකෙ සොළසධාතුයො කාමාවචරා; වෙ චතුභූමිකා ලොකියලොකුත්තරම්මණකා කථිතා; එවමයං ධාතුවිභඞ්ගොපි තෙපරිවට්ටං නිහරිත්වා භාජෙත්වා දෙසිතොති.

ධාතුවිභඞ්ග නිද්දෙසො.

ඉදානි තදනන්තරෙ සච්චවිභඞ්ග **චතූනී**ති ගණනපරිච්ඡෙදෙ; **අරියසච්චානී**ති පරිච්ඡින්නධම්මනිදස්සනං; "දුක්ඛං අරියසච්ච"න්ති ආදිම්හි පන උද්දෙසවාරෙ.

විභාගතො නිබ්බචන-ලක්ඛණාදිපභෙදතො
අට්ඨුද්ධාරතො චෙව-අනූනාධිකතො තථා
කමතො අරියසච්චෙසු-යං ඤාණං තස්ස කිච්චතො
අඤ්ඤාගධානං පභෙදූ-උපමාතො චතුක්කතො
සුඤ්ඤතෙකවිධාදිහි-සභාගවිසභාගතො
විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බා-විඤ්ඤූනා සාසනක්කමෙ.

තත්ථ විභාගතොති දුක්ඛාදිනඤ්හි චත්තාරො චත්තාරො අට්ඨා විහත්තා තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා යෙ දුක්ඛාදිනි අභිසමෙතෙහි අභිසමෙතබ්බා; යථාහ; දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො සඞ්ඛතට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො; ඉමෙ චත්තාරො දුක්ඛස්ස දුක්ඛට්ඨා; තථා අවිතථා අනඤ්ඤථා; සමුදයස්ස ආයූහනට්ඨො නිදානට්ඨො සංයොගට්ඨො පළිබොධට්ඨො පෙ නිරොධස්ස නිස්සරණට්ඨො විවෙකට්ඨො අසඞ්ඛතට්ඨො අමතට්ඨො පෙ මග්ගස්ස නියාන්‍යට්ඨො හෙතුට්ඨො දස්සනට්ඨො අධිපතෙය්‍යට්ඨා; ඉමෙ චත්තාරො මග්ගස්ස මග්ගට්ඨා තථා අවිතථ අනඤ්ඤථානි, තථා දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨා සඞ්ඛතට්ඨා සන්තාපට්ඨා විපරිණාමට්ඨා අභිසමයට්ඨානි එවමාදි; ඉති එවං විභත්තානං චතුන්නං චතුන්නං අට්ඨානං වසෙන දුක්ඛාදීනි වෙදිතබ්බානීති අයං තාවෙත්ථ විභාගතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බා.

නිබ්බචනලක්ඛණාදිපභෙතොති එත්ථ පන නිබ්බචනතො තාව ඉධ දු.ඉති අයං සද්දෙ කුච්ඡිතෙ දිස්සති කුච්ඡිතඤ්හි පුත්තං දුපුත්තොති වදන්ති; බං සද්දෙ පන තුච්ඡෙ තුච්ඡඤ්හි ආකාසං ඛන්ති

වුච්චති; ඉදං ච පඨමසච්චං කුච්ඡිතං අනෙකඋපද්දවාධිට්ඨානතෝ; තුච්ඡං බාලජනපරිකප්පිතධුවසුභසුඛත්තභාවවිරහිතතෝ; තස්මා කුච්ඡිතත්තා තුච්ඡත්තා ච දුක්ඛන්ති වුච්චති; සං ඉති ච අයං සද්දෝ සමාගමෝ සමෙතන්ති ආදීසු සංයොගං දීපෙති; උ ඉති අයං සද්දෝ උප්පන්නං උදිතන්ති ආදීසු උප්පත්තිං; අයඤ්ච පන කාරණං දීපෙති; ඉදඤ්චාපි දුතියසච්චං අවසෙසපච්චයසමායොගෙ සති දුක්ඛස්සුප්පත්ති කාරණං; ඉති දුක්ඛස්ස සංයොගෙ උප්පත්තිකාරණත්තා දුක්ඛසමුදයන්ති වුච්චති; තතිය සච්චං පන යස්මා නි සද්දෝ අභාවං රොධ සද්දෝ ච චාරකං දීපෙති තස්මා අභාවෝ එත්ථ සංසාරචාරකසංඛාතස්ස දුක්ඛරොධස්ස සඞ්ගහිතසුඤ්ඤත්තා සමධිගතෙ වා තස්මිං සංසාරචාරකසංඛාතස්ස දුක්ඛරොධස්ස අභාවෝ හොති; තප්පටිපක්ඛත්තාතිපි දුක්ඛනිරොධන්ති වුච්චති; දුක්ඛස්සචා අනුප්පාදනිරොධපච්චයත්තා දුක්ඛනිරොධන්ති; චතුත්ථ සච්චං පන යස්මා එතං දුක්ඛනිරොධං ගච්ඡති ආරම්මණවසෙන තදභිමුඛීභූතත්තා; පටිපදාව හොති දුක්ඛනිරොධප්පත්තියා තස්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනි පටිපදාති වුච්චති; යස්මා පනෙතානි බුද්ධාදයො අරියා පටිවිජ්ඣන්ති; තස්මා අරියසච්චානීති වුච්චන්ති; යථාහ; චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ අරියසච්චානි කතමානි...පෙ...ඉමානිඛො භික්ඛවෙ චත්තාරි අරියසච්චානි; අරියා ඉමානි පටිවිජ්ඣන්ති තස්මා අරියසච්චානීති වුච්චන්තීති; අපිච අරියස්ස සච්චානීති පි අරියසච්චානි; යථාහ; සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ...පෙ...මත්‍රුස්සාය තථාගතො අරියොං; තස්මා අරියසච්චානීති වුච්චන්තීති; අථවා එතෙසං අභිසම්බුද්ධත්තා අරියභාවසිද්ධිතොපි අරියසච්චානි; යථාහ; ඉමෙසං ඛො භික්ඛවෙ චතුන්නං අරියසච්චානං යථාභූතං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අරියොති වුච්චතීති; අපි ච ඛො පන අරියානි සච්චානීතිපි අරියසච්චානි; අරියානීති තථානි අවිතථානි අවිසංවාදකානීති අත්ථො, යථාහ; ඉමානි ඛො භික්ඛවෙ චත්තාරි අරියසච්චානි තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, තස්මා අරියසච්චානීති වුච්චන්තීති, එව මත්ථ නිබ්බචනතො වින්චිජ්ජයො වෙදිතබ්බොකථං ලක්ඛණාදිප්පභෙදතො? එත්ථහි බාධනලක්ඛණං දුක්ඛසච්චං සන්තාපනරසං පවත්තිපච්චුපට්ඨානං; පභවලක්ඛණං සමුදයසච්චං අනුපවෙජදකරණරසං පළිබොධපච්චුපට්ඨානං; සන්තිලක්ඛණං නිරොධසච්චං අවුත්තිරසං අනි

මිත්තාපච්චුපට්ඨානං; නීයාහනලක්ඛණං මඟසච්චං කිලෙසපප
හානකරණරසං වුට්ඨානපච්චුපට්ඨානං; අපිච පවත්තනි පවත්තක
නිවත්තනිවත්තනකලක්ඛණානිපටිපාටියා; තථා සඞ්ඛතතණහා
අසඞ්ඛතදස්සනලක්ඛණානිවාති එවමෙත්ථ ලක්ඛණාදිපපභෙද
තො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අත්ථසූඩාරතොචෙවාති එත්ථ
පන අත්ථතො තාව කො සච්චට්ඨොති වෙ? යො පඤ්ඤාචක්ඛුනා
උපපරික්ඛමානානං මායාවිපරිතො මරීචිව විසංවාදකො නිජ්ජීවා
නං අත්තාව අනුපලබ්භසභාවොව න හොති අථඛො බාධනපභව
සන්නි නියානපපකාරෙණ තණ්හා'විපරිතභූතභාවෙන අරියඤ්
ඤස්ස ගොචරො හොතියෙව; එස අගහිලක්ඛණං විය ලොකප
කති විය ච තණ්හා විපරිතභූතභාවො සච්චට්ඨොති වෙදිතබ්බො;
යථාහ; ඉදං දුක්ඛන්ති භික්ඛවෙ තථමෙතං අවිතථමෙතං අන
ඤ්ඤථමෙතන්ති විත්ථාරො; අපිච,

නාබාධකං යතො දුක්ඛං දුක්ඛා අඤ්ඤං න බාධකං
බාධකත්තනියාමෙන තතො සච්චමිදං මතං

තං විනා නාඤ්ඤතො දුක්ඛං න හොති නව තං තතො
දුක්ඛහෙතුනියාමෙන ඉති සච්චං විසත්තිකා

නාඤ්ඤං නිබ්බාණතො සන්ති සන්තං නවනතං යතො
සන්තභාව නියාමෙන තතො සච්චමිදං මතං

මඟා අඤ්ඤං න නියානං අනියානතො න චාපි සො
තණ්හනීයානභාවත්තා ඉති සො සච්චසම්මතො

ඉති තණ්හා'විපල්ලාසභූතභාවං චතූසුපි
දුක්ඛාදිසච්චවිසෙසෙන සච්චට්ඨං ආහු පණ්ඩිතා.

එවං අත්ථතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො; කථං අත්තූඩාරතො? ඉධායං සච්චසද්දො අනෙකෙසු අත්ථෙසු දිස්සති; සෙය්‍යථිදං සච්චං භණෙ න කුප්පෙය්‍යාති ආදිසු වාචා යථෙව; සච්චෙ ඨිතා සමණ බ්‍රාහ්මණාති ආදිසු විරතිසථෙව; කඤ්ඤු සච්චානි වදන්ති නා නා පවාදියාසෙ කුසලාවදානානි * ආදිසු දිට්ඨිසථෙව; එකම්හි සච්චං නදුතියමත්ථීති ආදිසු පරමත්ථසථෙව නිබ්බාණෙථෙව මඟෙඝව; චතුන්නං සච්චානං කති කුසලාන් ආදිසු අරියසථෙව; සච්චායම් ධාපි අරියසථෙව වත්තතීති එවමෙත්ථ අත්තූඩාරතො විනිච්ඡයො

* පවාදියාසෙ කුසලාවදානා.

වෙදිතබ්බානීති අනූනාධිකතොති කස්මා පන චත්තාරෙව අරියසච්චානි වුත්තානි අනූනානිඅනධිකානීති වෙ; අඤ්ඤස්සා සම්භවතො අඤ්ඤතරස්ස ච අනපනෙය්‍යභාවතො; නහි එතෙහි අඤ්ඤං අධිකං වා එතෙසං වා එකම්පි අපනෙතබ්බං සමෙති, යථාහ; ඉධ භික්ඛවෙ ආනඤ්ජස්ස සමණෙ වා බ්‍රාහ්මණෙ වා නෙතං දුක්ඛං අරියසච්චං අඤ්ඤං දුක්ඛං අරියසච්චං යං සමණෙන ගොතමෙන දෙසිතං අහමෙතං දුක්ඛං අරියසච්චං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං දුක්ඛං අරියසච්චං පඤ්ඤපෙස්සාමීති නෙතං ඨානං විජ්ජතීති ආදි; යථාවාහ, යොහි කොචි භික්ඛවෙ සමණෙවා බ්‍රාහ්මණොවා එවං වදෙය්‍ය නෙතං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං යං සමණෙන ගොතමෙන දෙසිතං අහමෙතං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං පච්චක්ඛාය අඤ්ඤං දුක්ඛං පඨමං අරියසච්චං පඤ්ඤපෙස්සාමීති නෙතං ඨානං විජ්ජතීති ආදි; අපිච පවත්තිමාචික්ඛනෙනා භගවා සහෙතුකං ආචික්ඛි නිවත්තිඤ්ච සවූපායං; ඉති පවත්තිනිවත්තිනදුභයහෙතූනං එතපරමතො චත්තාරෙව වුත්තානි; තථා පරිඤ්ඤෙය්‍යපහාතබ්බසච්ඡිකාතබ්බභාවෙතබ්බානං; තණ්හා වත්ථූ තණ්හා තණ්හානිරොධ තණ්හානිරොධූපායානං; ආලයාලයරාමනා ආලයසමුග්ඝාතආලයසමුග්ඝාතූපායානඤ්ච වසෙනාපි චත්තාරෙව වුත්තානීති එවමෙත්ථ අනූනාධිකතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. කමතොති අයම්පි දෙසනාක්කමොව; එත්ථව ඔළාරිකත්තා සබ්බසත්තසාධාරණත්තා ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා දුක්ඛසච්චං පඨමං වුත්තං; තස්සෙව හෙතුදස්සනත්ථං තදනන්තරං සමුදයසච්චං; හෙතුනිරොධා ඵලනිරොධොති ඤාපනත්ථං තතො නිරොධසච්චං, තදධිගමූපායදස්සනත්ථං අන්තෙ මග්ගසච්චං; භවසුඛස්සාදගථිතානං වා සත්තානං සංවෙගජනනත්ථං පඨමං දුක්ඛමාහ; තං නෙව අකතං ආගච්ඡති න ඉස්සරනිම්මාණාදිතො හොති ඉතො පන හොතීති ඤාපනත්ථං තදනන්තරං සමුදයං; තතො සහෙතුකෙන දුක්ඛෙන අභිභූතත්තා සංවිග්ගමානසානං දුක්ඛනිස්සරණගවෙසීනං නිස්සරණදස්සනෙන අස්සාසජනනත්ථං නිරොධං; තතො නිරොධාධිගමත්ථං නිරොධසම්පාපකං මග්ගන්ති එව මෙත්ථ කමතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අරියසච්චෙසු යං ඤාණං තස්ස කිච්චනොති සච්චඤාණකිච්චතො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති අත්ථො; ද්වීධම්හි සච්චඤාණං අනුබොධඤාණඤ්ච පටිවෙධඤාණඤ්ච; තත්ථ අනුබොධඤාණං ලොකි

යං අනුසසවාදිවසෙන නිරොධෙ මගෙ ච පවත්තති; පටිවෙධ ඤාණං ලොකුත්තරං නිරොධමාරම්මණං කත්වා කිච්චතො චත්තා රිපි සච්චානි පටිවිජ්ඣති; යථාහ; යො භික්ඛවෙ දුක්ඛං පසසති දුක්ඛසමුදයම්පි සො පසසති දුක්ඛනිරොධම්පි පසසති දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදම්පි පසසතීති සඛ්ඛං විත්ථාරෙඛබං; යං පනෙතං ලොකියං තත්ථ දුක්ඛඤාණං පරියුට්ඨානාභිභවවසෙන පවත්තමානං සක්කායදිට්ඨිං නිවත්තෙති; සමුදයඤාණං උච්ඡෙදදිට්ඨිං; නිරොධඤාණං සසසතදිට්ඨිං; මගඤාණං අකිරියදිට්ඨිං; දුක්ඛඤාණං වා ධුවසුභසුඛත්තභාවරහිතෙසු ඛන්ධසු ධුවසුභසුඛත්තභාවසඤ්ඤං සඤ්ඣානං ඵලෙවිපපටිපත්තිං; සමුදයඤාණං ඉස්සරපධානකාල සභාවාදිනි ලොකො පවත්තතීති අකාරණෙ කාරණාභිමානපපවත්තං හෙතුම්හි විපපටිපත්තිං; නිරොධඤාණං අරූපලොකෙලොක ථූපිකාදිසු * අපවගගභාභෙතුභූතං නිරොධෙවිපපටිපත්තිං; මගඤාණං කාමසුඛල්ලිකඅත්තකිලමථානුයොගපපභෙදෙ අවිසුද්ධිමගෙ විසුද්ධිමගගභාවසෙන පවත්තං උපායෙ විපපටිපත්තිං නිවත්තෙති; තෙනෙතං වුච්චති -

> ලොකෙ ලොකපපභවෙ-ලොකඤ්ඤමෙ සිවෙච තදුපායෙ
> සම්මුයහති තාවනරො-නවිජානාති යාව සච්චානිති.

එවමෙව ඤාණකිච්චතොපි විනිවිජ්ඣයො වෙදිතබ්බො. අත්තානුගධානං පහෙදනි දුක්ඛසච්චමහි ඨපෙත්වා තණ්හඤ්චව අනාසවධම්මෙව සෙසා සඛ්ඛධම්මා අත්තානුගධා; සමුදයසච්චෙ ඡත්තිංසතණ්හා විවරිතානි, නිරොධසච්චං අසම්මිස්සං, මගසච්චෙ සම්මාදිට්ඨිමුඛෙන වීමංසිඛිපාදපඤ්ඤින්ද්‍රියපඤ්ඤාබලධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞගානි; සම්මා සඞ්කප්පාපදෙසෙන තයො නෙක්ඛම්මවිතක්කාදයො; සම්මා වාචා පදෙසෙන චත්තාරි වචීසුචරිතානි; සම්මා කම්මන්තාපදෙසෙන තීණි කායසුචරිතානි; සම්මා ආජීවමුඛෙන අපි බුහනා සත්තුට්ඨිනාව; සඞ්ඛසංයෙ වචා එතෙසං සම්මා වාචා කම්මන්තා ජීවානං අරියකන්තසීලත්තා සිලස්ස ච සඞ්ගහෙන පරිග්ගහෙනඞ්ගිතතා තෙසං අත්ථිතාය ච අත්ථිභාවතො සඞ්ඛ්‍රියසඞ්ඛාබලඡන්දිඛිපාදා; සම්මා වායාමාපදෙසෙන චතුඞ්ඛධසම්මප්පධානවිරියින්ද්‍රියවිරියබලවිරියසම්බොජ්ඣඞගානි, සම්මාසති අපදෙසෙන චතුඞ්ඛධ සතිපට්ඨානසතින්ද්‍රියසතිබලසතිසම්බොජ්ඣ

---

* ථූපිකාදිසු.

ඞ්ගානි; සම්මාසමාධි අපදෙසෙන සවිතක්කසවිචාරාදයෝ තයෝ තයෝ සමාධි චිත්තසමාධි සමාධින්ද්‍රියසමාධිබලපතිපස්සද්ධිසමාධි උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගානි අඤ්ඤාගධානීති එවමේත්ථ අඤ්ඤා ගධානං පහෙදුපි විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බෝ...උපමාතොනි භාරෝ විය හි දුක්ඛසච්චං දට්ඨබ්බං; භාරාදානමිව සමුදයසච්චං; භාරනික්ඛෙපනමිව නිරොධසච්චං; භාරනික්ඛෙපනූපායෝ විය මග්ගසච්චං; රොගොවිය ච දුක්ඛසච්චං; රොගනිදානමිව සමුදය සච්චං; රොගූපසමොවිය නිරොධසච්චං; භෙසජ්ජමිව මග්ග සච්චං; දුබ්භික්ඛමිව වා දුක්ඛසච්චං; දුබ්භික්ඛමිව සමුදයසච්චං; සුභික්ඛමිව නිරොධසච්චං, සුවුට්ඨිවිය මග්ගසච්චං; අපිච වෙරී වෙරමූලවෙරසමුග්ඝාතවෙරසමුග්ඝාතූපායෙහි; විසරුක්ඛරුක්ඛ මූලමූලූපච්ඡෙදතදුපච්ඡෙදූපායෙහි භයභයමූලනිබ්භයතදධිගමූ පායෙහි ඔරිමතීරමහොඝපාරිමතීරතං සම්පාපකවායාමෙහි චයෝ ජේතා පෙතානි උපමානෝ වෙදිතබ්බානීති එවමේත්ථ උපමාතෝ විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බෝ...චතුක්කතොනි අත්ථි චෙත්ථ දුක්ඛං න අරියසච්චං; අත්ථි අරියසච්චං න දුක්ඛං, අත්ථි දුක්ඛඤ්චව අරි යසච්චඤ්ච; අත්ථි නෙව දුක්ඛං න අරියසච්චං; එසනයෝ සමුදයා දිසු; තත්ථ මහාසම්පයුත්තා ධම්මා සාමඤ්ඤඵලානි ච යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති වචනතෝ සඞ්ඛාර දුක්ඛතාය දුක්ඛං න අරියස චං; නිරොධෝ අරියසච්චං න දුක්ඛං; ඉතරං පන අරියසච්චවයං සියා දුක්ඛං අනිච්චතෝ; න පන යස්ස පරිඤ්ඤාය භගවති බ්‍රහ්ම චරියං වුස්සති තථත්තේන *; සඞ්ඛාකාරෙණ පන උපාදාන † ක්ඛ න්ධපඤ්චකං දුක්ඛඤ්චව අරියසච්චඤ්ච අඤ්ඤත්‍ර තණ්හාය; මග්ග සම්පයුත්තා ධම්මා සාමඤ්ඤඵලානි ච යස්ස පරිඤ්ඤාය භගවති බ්‍රහ්මචරියං වුස්සති තථත්තේන නෙව දුක්ඛං න අරියසච්චං; එවං සමුදයාදිසුපි යථා යොගං යොජෙත්වා චතුක්කතෝ පෙත්ථ විනි ච්ඡයෝ වෙදිතබ්බෝ...සුඤ්ඤතෙකවිධාදිහීති එත්ථ සුඤ්ඤතෝ තාව පරමත්ථේන හි සඞ්ඛානෙව සච්චානි වෙදකකාරකනිබ්බු තගමකාභාවතෝ සුඤ්ඤානීති වෙදිතබ්බානි; තෙනෙතං වුච්චති...

දුක්ඛමෙවහි න කොචි දුක්ඛිතෝ කාරකෝ න කිරියා ච විජ්ජති
අත්ථි නිබ්බුති න නිබ්බුතෝ පුමා-මග්ගමත්ථි ගමකෝ න විජ්ජතීති.

---

* තථත්තෙන. † උපාදිණ්ණා.

අථවා:—

ධුවසුභසුඛත්තසුඤ්ඤං-පුරිමවයමත්තසුඤ්ඤමමතපදං
ධුවසුඛඅත්තභිතෝ-මඥෝ ඉති සුඤ්ඤතා තෙසු.

නිරොධසුඤ්ඤතීවා තීණි; නිරොධෝ ච සෙසත්තයසු ඤෙඤ්ඤ, එලසුඤෙඤ්ඤ වා; එත්ථ හෙතුසමුදයෙ දුක්ඛස්සඅභාවතෝ මඥෝව නිරොධස්ස; න එලෙන සඟබ්භා පකතිවාදිනං පකතිවිය; හෙතුසුඤ්ඤඤ්ච එලං දුක්ඛසමුදයානං නිරොධමඥානඤ්ච අසමවායා; න හෙතු සමවෙතං හෙතුඵලං හෙතුඵලසමවායවාදිනං චිඅත්‍රකාදිනිවිය; තෙනෙතං වුච්චති—

තයිඞ්ඛනිරොධසුඤ්ඤං-තයෙන තෙනාපි නිබ්බුති සුඤ්ඤං
සුඤෙඤ්ඤ එලෙන හෙතු-ඵලෙපි තං හෙතුනා සුඤ්ඤතන්ති.

එවං තාව සුඤ්ඤතෝ විනිච්ඡයෝ වෙදිතබ්බෝ—එකවිධාදිහිති සබ්බමෙව වෙත්ථ දුක්ඛං එකවිධං පවත්තිභාවතෝ; දුවිධං නාමරූපතෝ; තිවිධං කාමරූපාරූපූපපත්තිභවභෙදතෝ; චතුබ්බිධං චතුආහාරභෙදතෝ; පඤ්චවිධං පංචූපාදානක්ඛන්ධභෙදතෝ; සමුදයොපි එකවිධෝ පවත්තකභාවතෝ; දුවිධෝ දිට්ඨසම්පයුත්තාසම්පයුත්තතෝ; තිවිධෝ කාමභවවිභවතණ්හාභෙදතෝ; චතුබ්බිධෝ චතුමඥපපභෙය්‍යතෝ; පඤ්චවිධෝ රූපාභිනන්දනාදි භෙදතෝ; ඡබ්බිධෝ ඡ තණ්හාකායභෙදතෝ; නිරොධොපි එකවිධෝ අසංඛතධාතුභාවතෝ; පරියායෙන පන දුවිධෝ සඋපාදිසෙසඅනුපාදිසෙසතෝ, තිවිධෝ භවත්තයවූපසමතෝ; චතුබ්බිධෝ චතුමඥාධිගමනීයතෝ; පඤ්චවිධෝ පඤ්ඤාභිනන්දනවූපසමතෝ; ඡබ්බිධෝ ඡතණ්හාකායක්ඛයභෙදතෝ; මඥොපි එකවිධෝ භාවෙතබ්බතෝ; දුවිධෝ සමථවිපස්සනාභෙදතෝ දස්සනභාවනාභෙදතොවා; තිවිධෝ ඛන්ධත්තයභෙදතෝ; අයං හි සපපදෙසත්තා නගරං විය රජ්ජෙන නිප්පදෙසෙහි තීහි ඛන්ධෙහි සඞ්ගහිතෝ; යථාහ; නඛෝ ආවුසෝ විසාඛ අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මඥෙන තයෝ ඛන්ධා සඞ්ගහිතා; තීහිවඛෝ ආවුසෝ විසාඛ ඛන්ධෙහි අරියෝ අට්ඨඞ්ගිකෝ මඥෝ සංගහිතෝ; යාවා වුසෝ විසාඛ සම්මාවාචා යෙව සම්මාකම්මන්තා යෙව සම්මාආජීවෝ ඉමෙ ධම්මා සීලක්ඛන්ධෙ සඞ්ගහිතා; යෙව සම්මාවායාමෝ යාව සම්මාසති යෙව සම්මාසමාධි ඉමෙ ධම්මා සමාධික්ඛන්ධෙ සඞ්ගහිතා; යාව සම්මාදිට්ඨි යෙව සම්මාසංකප්පෝ ඉමෙ

ධම්මා පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙ සඞ්ගහිතානි; එත්ථ සම්මාවාචාදයෝ තයෝ සීලමෙව තස්මා තෙ සංජානිතෝ සීලක්ඛන්ධෙන සඞ්ගහිතා; කිඤ්චාපිහි පාළියං සීලක්ඛන්ධෙනේති භුම්මෙන නිද්දෙසෝ කතෝ; අත්ථෝ පන කරණවසෙනෙව වෙදිතබ්බෝ; සම්මා වායාමාදිසු පන තීසු සමාධි අත්තනෝ ධම්මතාය ආරම්මණෙ එකග්ගභාවෙන අපෙතුං න සක්කොනි විරියෙන පන පග්ගහකිච්චං සාධෙන්තෙන සතියාව අපිලාපන කිච්චං සාධෙන්තියා ලඛුපකාරෝ හුත්වා සක්කොනි; තත්‍රායං උපමා යථාහි නක්ඛත්තං කීළිස්සාමාති උය්‍යානං පවිට්ඨෙසු තීසු සහායෙසු එකෝ සුපුප්ඵිතං චම්පකරුක්ඛං දිස්වා හත්ථං උක්ඛිපිත්වාපි ගහෙතුං න සක්ඛුණෙය්‍ය අථස්ස දුතියෝ ඔනමිත්වා පිඨිං දදෙය්‍ය; සෝ තස්ස පිට්ඨියං ඨත්වාපි කම්පමානෝ ගහෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය අථස්ස ඉතරෝ අංසකූටං උපනාමෙය්‍ය; සෝ එකස්ස පිට්ඨියං ඨත්වා එකස්ස අංසකූටං ඔලුබ්භ යථාරුචි පුප්ඵානි ඔචිනිත්වා පිළන්ධිත්වා නක්ඛත්තං කීළෙය්‍ය එවං සම්පදමිදං දට්ඨබ්බං; එකතෝ උය්‍යානං පවිට්ඨා තයෝ සහායා විය හි එකතෝ ජාතා සම්මා වායාමාදයෝ තයෝ ධම්මා; සුපුප්ඵිතචම්පකරුක්ඛෝ විය ආරම්මණං; හත්ථං උක්ඛිපිත්වාපි ගහෙතුං අසක්කොනෙන්තා විය අත්තනෝ ධම්මතාය ආරම්මණෙ එකග්ගභාවෙන අපෙතුං අසක්කොනෙන්තා සමාධි; පිට්ඨිංදත්වා ඔනතසහායෝවිය වායාමෝ; අංසකූටා දත්වා ඨිතසහායෝ විය සති; යථා නෙසු එකස්ස පිට්ඨියං ඨත්වා එකස්ස අංසකූටං ඔලුබ්භ ඉතරෝ යථාරුචි පුප්ඵං ගහෙතුං සක්කොනි එවමෙව විරියෙ පග්ගහකිච්චං සාධෙන්තෙන සතියාව අපිලාපනකිච්චං සාධෙන්තියා ලඛුපකාරෝ සමාධි සක්කොනි ආරම්මණෙ එකග්ගභාවෙන අපෙතුං තස්මා සමාධි යෙවෙත්ථ සඞ්ගහිතෝ සමාධික්ඛන්ධෙන සඞ්ගහිතෝ; වායාමසතියෝ පන කිරියතෝ සඞ්ගහිතා හොන්ති; සම්මා දිට්ඨි සම්මාසංකප්පෙසුපි පඤ්ඤා අත්තනෝ ධම්මතාය අනිච්චංදුක්ඛංඅනත්තාති ආරම්මණං නිවෙඨෙතුං න සක්කොනි විතක්ක පන ආකොටෙත්වා ආකොටෙත්වා දෙන්තෙන සක්කොනි; කථං? යථාහි හෙරඤ්ඤිකෝ කහාපණං හත්ථෙ ඨපෙත්වා සඞ්ඝභාගෙසු ඔලොකෙතුකාමෝ සබ්බා නොපි න වක්ඛුතලෙනෙව පරිවත්තෙතුං සක්කොනි අඞ්ගුලිපබ්බෙහි පන පරිවත්තෙත්වා පරිවත්තෙත්වා ඉතෝ විතෝ ච ඔලොකෙතුං සක්කොනි එවමෙව න පඤ්ඤා අත්තනෝ ධම්මතාය

අනිච්චාදිවසෙන ආරම්මණං නිවෙජෙතුං සක්කොතීති අභිනිරොපනලක්ඛණෙන පන ආහණනපරියාහණනරසෙන චිතක්කෙන ආකොටෙන්තෙන විය පරිවත්තෙන්තෙන විය ච ආදාය ආදාය දිට්ඨාමෙව නිවෙජෙතුං සක්කොතීති තස්මා ඉධාපි සම්මා දිට්ඨියෙව සජානිතෝ පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන සඞ්ගහිතා සම්මාසංකප්පෙපා පන කිරියතෝ සංගහිතෝ හොන්ති; ඉති ඉමෙහි තීහි ඛන්ධෙහි මග්ගෝ භූඞ්ගහං ගච්ඡති, තෙන වුත්තං තිවිධෝ ඛන්ධත්තයභෙදතොති; චතුබ්බිධෝ සොතාපත්ති මග්ගාදිවසෙන; අපිච සඞ්ඛානෙව සච්චානි එකවිධානි අවිතථත්තා අභිඤ්ඤෙය්‍යත්තාවා; දුවිධානි ලොකියලොකුත්තරතෝ සංඛතාසංඛතතොව; තිවිධානි දස්සන භාවනාහි පහාතබ්බතෝ අපපහාතබ්බතෝ නෙව පහාතබ්බනා පහාතබ්බතොව; චතුබ්බිධානි පරිඤ්ඤෙය්‍යාදි භෙදතොති, එවමෙ ඤ්ඒකවිධාදිහි විනිවජ්ජයෝ වෙදිතබ්බෝ; සභාගවිසභාගතොති සඞ්ඛානෙවව සච්චානි අඤ්ඤමඤ්ඤං සභාගානි අවිතථතෝ අත්තසුඤ්ඤතෝ දුක්කරපටිවෙධතොව; යථාහ; තං කිංමඤ්ඤසි ආනන්ද කතමං නුඛෝ දුක්කරතරං වා දුරභිසම්භවතරංවා යොවා දූරතොව සුබුමෙන තාළච්ඡිග්ගලෙන අසනං අතිපාතෙය්‍ය පොඛානුපොඛං අවිරාධිතං යොවා * සතධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටිං පටිවිජ්ඣෙය්‍යානි ? එතදෙව භන්තෙ දුක්කර තරඤෙව දුරභිසම්භවතරඤ්ච යෝ සතධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටිං පටිවිජ්ඣෙය්‍යානි, තතෝ ඛෝ තෙ ආනන්ද දුප්පටිවිජ්ඣතරං පටිවිජ්ඣන්ති යෙ ඉදං දුක්ඛන්ති යථාභූතං පටිවිජ්ඣන්ති පෙ අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදාති යථාභූතං පටිවිජ්ඣන්තීති; විසභාගානි සලක්ඛණවවත්ථානතෝ පුරිමානි ච වෙ සභාගානි දුරවගාහත්තෙන ගම්භීරත්තා ලොකියත්තා සාසව ත්තාව; විසභාගානි ඵලහෙතුභෙදතෝ පරිඤ්ඤෙය්‍යපපහාතබ්බ තොව; පච්ඡිමානිපි වෙ සභාගානි ගම්භීරත්තෙන දුරවගාහත්තා ලොකුත්තරත්තා අනාසවත්තාව; විසභාගානි විසයවිසයීභෙද තෝ සච්ඡිකාතබ්බ භාවෙතබ්බතොව; පඨමතතියානිවාපි සභා ගානි ඵලාපදෙසතෝ විසභාගානි සඞ්ඛතාසඞ්ඛතතෝ; දුතිය චතුත්ථානිවාපි සභාගානි හෙතුඅපදෙසතෝ විසභාගානි එක න්තකුසලාකුසලතෝ; පඨමචතුත්ථානිවාපි සභාගානි සඞ්ඛත තෝ විසභාගානි ලොකියලොකුත්තරතෝ; දුතියතතියානිවාපි

* 'සතධා' කත්ථචි.

සභාගානි නෙවසෙක්ඛානාසෙක්ඛභාවතෝ විසභාගානි සාරම්මණානාරම්මණතෝ...

ඉති එවං පකාරෙහි—නයෙහි ච විචක්ඛණෝ
විජඤ්ඤූ අරියසච්චානං—සභාගවිසභාගතන්ති.

ඉදානි සඞ්ඛේපතෝ උද්දිට්ඨානි දුක්ඛාදීනි විභජිත්වා දස්සෙතුං අයං තත්ථ කතමං දුක්ඛං අරියසච්චං ජාතිපි දුක්ඛා නිද්දෙසවාරෝ ආරඩ්ඨෝ; තත්ථ ජාති වෙදිතබ්බා; ජාතියා දුක්ඛඤ්ච වෙදිතබ්බං; ජරාමරණං සෝකෝ පරිදෙවෝ දුක්ඛං දෝමනස්සං උපායාසෝ අප්පියසම්පයෝගෝ පියවිප්පයෝගෝ වෙදිතබ්බා; පියවිප්පයෝගස්ස දුක්ඛඤ්ච වෙදිතබ්බං; ඉච්ඡා වෙදිතබ්බා; ඉච්ඡාය දුක්ඛඤ්ච වෙදිතබ්බං; ඛන්ධා වෙදිතබ්බා; ඛන්ධානං දුක්ඛඤ්ච වෙදිතබ්බං; තත්ථ දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස කථනත්ථාය අයං මාතිකා ඉදං හි දුක්ඛං නාම අනෙකං නානප්පකාරං; සෙය්‍යථිදං; දුක්ඛදුක්ඛං විපරිණාමදුක්ඛං සංඛාරදුක්ඛං පටිච්ඡන්නදුක්ඛං අප්පටිච්ඡන්නදුක්ඛං පරියායදුක්ඛං නිප්පරියායදුක්ඛන්ති; තත්ථ කායිකචෙතසිකදුක්ඛා වෙදනා සභාවතෝ ච නාමතෝ ච දුක්ඛත්තා දුක්ඛදුක්ඛං නාම; සුඛවෙදනා විපරිණාමෙන දුක්ඛුප්පත්තිහෙතුතෝ විපරිණාමදුක්ඛං නාම; උපෙක්ඛා වෙදනා වෙව අවසෙසා ච තෙභූමකා සඞ්ඛාරා උදයබ්බයපීළිතත්තා සඞ්ඛාරදුක්ඛං නාම; තථා පීළනම්පන මඟඵලානම්පි අත්ථි තයිමා එතෙ ධම්මා දුක්ඛසච්චපරියාපන්නත්තෙන සඞ්ඛාරදුක්ඛං නාමාති වෙදිතබ්බා; කණ්ණසූලදන්තසූලරාගජපරිළාහදෙසජපරිළාහාදි කායිකචෙතසිකෝ ආබාධෝ පුථුජ්ජනා ජානිතබ්බතෝ උපක්කමස්සව අපාකටභාවතෝ පටිච්ඡන්නදුක්ඛං නාම; අප්පාකටදුක්ඛන්තිපි වුච්චති; චත්තාරිංස කම්මකරණාදිසම්භූතාබාධෝ අපුථුජ්ජනා ජානිතබ්බතෝ උපක්කමස්ස ච පාකටභාවතෝ අප්පටිච්ඡන්නදුක්ඛං නාම; පාකටදුක්ඛන්තිපි වුච්චති; ඨපෙත්වා දුක්ඛදුක්ඛං සෙසං දුක්ඛසච්චවිභඞ්ගෙ ආගතං; ජාතිආදි සබ්බම්පි තස්ස තස්ස දුක්ඛස්ස වත්ථුභාවතෝ පරියාය දුක්ඛං නාම; දුක්ඛ දුක්ඛං නිප්පරියාය දුක්ඛං නාම; තත්ථ පරියාය දුක්ඛං නිප්පරියාය දුක්ඛන්ති ඉමස්මිං පදවයෙ ඨත්වා දුක්ඛං අරියසච්චං කථෙතබ්බං; අරියසච්චවණ්ණනාමෙතං පාළියං සඞ්ඛේපතොපි ආගච්ඡති විත්ථාරතොපි; සඞ්ඛේපතෝ අගතට්ඨානෙ සඞ්ඛේපෙනපි විත්ථාරෙනපි කථෙතුං වට්ටති විත්ථාරතෝ ආගතට්ඨානෙ පන විත්ථාරෙනෙව කථේ

තුං වත්තති න සඤ්ඤාපෙන; තුං ඉදං ඉමස්මිං ඨානෙ විඤ්ඤාරෙන ආගතන්ති විඤ්ඤාරෙනෙවකථෙතබ්බං; තස්මා යං තං නිද්දෙසවාරෙ තත්ථ කතමං දුක්ඛං අරියසච්චං ජාතිපි දුක්ඛාති ආදීනි පදානි ගහෙත්වා ජාති වෙදිතබ්බා; ජාතියා දුක්ඛථො වෙදිතබ්බාති ආදිවුත්තං තත්ථ ජාති ආදීනි නාම "තත්ථ කතමා ජාති යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාතී" ති ඉමස්ස පන පදභාජනියස්ස වසෙන වෙදිතබ්බානි; තත්‍රායං අත්ථ වණ්ණනා; **නෙසං නෙසං සත්තානන්ති**-අයං සඤ්ඤාපතො අනෙකෙසං සත්තානං සාධාරණනිද්දෙසො; යා දෙවදත්තස්ස ජාති යා සොමදත්තස්ස ජාතීති එවං හි දිවසම්පි කථියමානෙ නෙව සත්තා පරියාදානං ගච්ඡන්ති; න සබ්බං අපරන්ත දීපනං සිජ්ඣති ඉමෙහි පන විහි පදෙහි න කොචි සත්තා අපරියාදින්නා හොති න කිඤ්චි අපරන්ත දීපනං න සිජ්ඣති; තෙන වුත්තං "යා තෙසං තෙසං සත්තානන්ති." **නානාගිනමගීති** අයං ගති ජාති වසෙන අනෙකෙසං සත්තනිකායානං සාධාරණ නිද්දෙසො; **සත්තනිකායෙති** සත්තානං නිකායෙ සත්තසමූහෙති අත්ථො; **ජාතීති** අයං ජාති සද්දෙ අනෙකත්ථො; තථා හෙස එකම්පි ජාතිං වෙපි ජාති යොනි එත්ථ භවෙ ආගතනා; අත්ථි විසාඛෙ නිගණ්ඨා නාම සමණජාතීනි එත්ථ නිකායෙ; තිරි නාම තිණජාති නාහියා උග්ගන්ත්වා නභං අභච්ච ඨිතා අහොසීති එත්ථ පඤ්ඤත්තියං; ජාති මීහි ඛණ්ඩෙහි සඞ්ගතීනාති එත්ථ සඞ්ඛතලක්ඛණෙ; යං මාතුකුච්ඡිම්හි පඨමං චිත්තං උප්පන්නං පඨමං විඤ්ඤාණං පාතුභූතං තදුපාදාය සාවස්ස ජාතීති එත්ථ පටිසන්ධියං; සම්පති ජානො ආනන්ද බොධිසත්තො 'ති එත්ථ පසූතියං; අනුපකුට්ඨා ජාතිවාදෙනා'ති එත්ථ කුලෙ; යතොහං භගිනි අරියාය ජාතියා ජාතො'ති එත්ථ අරියසීලෙ; ඉධ පනායං සවිකාරෙසු පඨමාභිනිබ්බත්තඛන්ධෙසු වත්තති තස්මා ජායමානකවසෙන ජානීති ඉදමෙත්ථ සභාවපච්චත්තං; සඤ්ජාතන වසෙන සඤ්ජානීති උපසග්ගෙන පදං වඩ්ඪිතං; ඔක්කමනවසෙන ඔක්කමතීති ජායනට්ඨෙන වා ජාති; සා අපරිපුණ්ණායතනවසෙන වුත්තා; සඤ්ජායනට්ඨෙන සඤ්ජාති; සා පරිපුණ්ණායතනවසෙන වුත්තා; ඔක්කමනට්ඨෙන ඔක්කන්ති; සා අණ්ඩජ ජලාබුජවසෙන වුත්තා; තෙහි අණ්ඩකොසඤ්ච වත්ථිකොසඤ්ච ඔක්කමන්ති; ඔක්කමන්තාපි පවිසන්තා විය පටිසන්ධිං ගණ්හන්ති; අභිනිබ්බත්තනට්ඨෙන අභිනිබ්බත්ති; සා සංසෙදජඔපපාතිකවසෙන යුත්තා; තෙහි

පාකටායෙව හුත්වා නිබ්බත්තන්ති; අයං තාව සම්මුති කථා. ඉදානි පරමත්ථ කථා හොති; ඛන්ධායෙව හි පරමත්ථතෝ පාතුභවන්ති න සත්තා; තත්ථ ච **ඛන්ධානන්ති** එකවොකාරභවෙ එකස්ස චතුවොකාරභවෙ චතුන්නං පඤ්චවොකාරභවෙ පඤ්චන්නං ගහණං වෙදිතබ්බං; **පාතුභාවොති** උපපත්ති; **ආයතනානන්ති** එත්ථ තත්‍ර තත්‍ර උපපජ්ජමානායතනවසෙන සඞ්ගහො වෙදිතබ්බෝ; **පටිලාභොති** සන්තතියං පාතුභාවොයෙව; පාතුභවන්තා නෙවඞ්ගානි පටිලද්ධානි නාම හොන්ති; **අයං වුච්චති ජාති** අයං ජාති නාම කථියති; සා පනෙසා තත්ථ තත්ථ භවෙ පඨමාභිනිබ්බත්තිලක්ඛණා නියාතනරසා අනීතභවතො ඉධ * උපපජ්ජනපච්චුපට්ඨානා ඵලවසෙන දුක්ඛවිචිත්තතා පච්චුපට්ඨානාවා; ඉදානි ජාතියා දුක්ඛභෙදා වෙදිතබ්බොති අයං හි ජාති සයං න දුක්ඛා දුක්ඛූපපත්තියා පන වත්ථුභාවෙන දුක්ඛාති වුත්තා; කතරදුක්ඛස්ස පනායං වත්ථූති? යන්තං බාලපණ්ඩිතසුත්තාදිසු භගවතාපි උපමාවසෙන පකාසිතං ආපායිකදුක්ඛං යඤ්ච සුගතියං මනුස්සලොකෙ ගබ්භොක්කන්තිමූලකාදිභෙදං දුක්ඛං උපපජ්ජති තස්ස සබ්බස්සාපි එසා වත්ථු; තන්නිදානඤ්හි ගබ්භොක්කන්තිමූලකාදිභෙදං දුක්ඛං; අයං හි සත්තො මාතුකුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තමානො න උපපලපදුමපුණ්ඩරීකාදිසු නිබ්බත්තති අථඛො හෙට්ඨා ආමාසයස්ස උපරි පක්කාසයස්ස උදරපටලපිට්ඨිකණ්ඩකානං වෙමජ්ඣෙ පරමසම්බාධෙ නිබ්බත්තිකාමෙරං නානාකුණපගන්ධපරිභාවිතෙ අසුචිපරමදුග්ගන්ධපවනවිචරිතෙ අධිමත්තජෙගුච්ඡෙ කුච්ඡිප්පදෙසෙ පූතිමච්ඡපූතිකුම්මාසවසදිසනිකාදිසු කිමිවිය නිබ්බත්තති; සො තත්ථ නිබ්බත්තෙන්තා දසමාසෙ මාතුකුච්ඡිසම්භවෙන උසුමා පුටපාකං විය පච්චමානෝ පිට්ඨපිණ්ඩි විය සෙදියමානො සම්මිඤ්ජනපසාරණාදිරහිතෝ අධිමත්තං දුක්ඛං පච්චනුභොතීති ඉදං තාව ගබ්භොක්කන්තිමූලකං දුක්ඛං; යං පන සො මාතු සහසා උපක්කමනගමනනිසීදනථථානපරිවත්තනාදීසු සුරාධුත්තානඤ්ඤතෝ ඵලකෝ විය අභිගුණ්හීකහඤ්ඤතෝ සප්පපොතකෝ විය ච ආකඩ්ඪන පරිකඩ්ඪන ඔධුනන නිද්ධුනනාදිනා උපක්කමෙන අධිමත්තං දුක්ඛමනුභවති යං ච මාතු සීතුදකපානකාලෙ සීතනරකූපපතනෝ විය උණ්හයාගුභත්තාදිනි අජ්ඣොහරණකාලෙ අඞ්ගාරවුට්ඨි සම්පරිකිණ්ණෝ විය ලොණම්බිලාදි අජ්ඣොහරණකාලෙ ඛාරපටිච්ඡකාදි කම්මකරණපත්තෝ විය

* 'උම්මුජ්ජන' මරමම.

නිබ්බං දුක්ඛමනුභොනි; ඉදං ගබ්භපරිහරණමූලකං දුක්ඛං; යං පනස්ස මූලභූතගබ්භාය මාතුයා මිත්තාමච්චසුහජ්ජාදීහිපි අදස්සනා රහෙ දුක්ඛුප්පත්තිට්ඨානෙ ඡේදනඵාලනාදීනි දුක්ඛං උප්පජ්ජති; ඉදං ගබ්භවිපත්තිමූලකං දුක්ඛං; යං විජායමානාය මාතුයා කම්ම ජෙහි වාතෙහි පරිවත්තෙත්වා නරකපපාතං විය අතිභයානකං යොනිමග්ගං පටිපාදියමානස්ස පරමසම්බාධෙන යොනිමුඛෙන තාලච්ඡිග්ගලෙන විය නික්කඩ්ඪියමානස්ස මහා නාගස්ස නරක සන්තනස්ස විය ච සඞ්ඝාටපබ්බතෙහි විචුණ්ණියමානස්ස දුක්ඛං උප්පජ්ජති ඉදං විජායනමූලකං දුක්ඛං; යං පන ජාතස්ස තරුණ වණසදිසස්ස සුකුමාරසරීරස්ස හත්ථග්ගහණනහාපනධොවනවෙ ලපරිමජ්ජනාදි කාලෙ සුවිමුබ්බුරධාරවිජ්ජුනඵාලනසදිසං දුක්ඛං උප්පජ්ජති ඉදං මාතුකුච්ඡිතො බහිනික්ඛමනමූලකං දුක්ඛං; යං තතොපරං පවත්තියං අත්තනාව අත්තානං වධෙන්තස්ස අවෙලකවතාදිවසෙන ආතාපනපරිතාපනානුයොගමනුයුත්තස්ස කොධවසෙන අභුඤ්ජන්තස්ස උබ්බිඤ්ඤස්ස ච දුක්ඛං හොති ඉදං අත්තූපක්කම මූලකං දුක්ඛං; යං පන පරතො වධබන්ධනාදිනි අනුභවන්තස්ස දුක්ඛං උප්පජ්ජති ඉදං පරූපක්කමමූලකං දුක්ඛ න්නි ඉති ඉමස්ස සබ්බස්සාපි දුක්ඛස්ස අයං ජාති වත්ථුමෙව හොතීති; තෙනෙතං වුච්චති

ජායෙථ නොවෙ නරකෙසු සත්තො තත්ථග්ගිදාහාදිකමප්පසය්හං
ලභෙථ දුක්ඛංනු කුහිං පනිට්ඨං ඉච්චාහ දුක්ඛාති මුනීධ ජාතිං

දුක්ඛං තිරච්ඡෙසු කසාපතොද දණ්ඩාභිඝාතාදි භයං අනෙකං
යංතං කථං තත්ථ භවෙය්‍ය ජාතිං විනාතඤ්ච ජාති තතොපි දුක්ඛා.

පෙතෙසු දුක්ඛං පන බ්‍රහ්මපිපාසා වාතාතපාදිප්පභවං විචිත්තං
යසමා අජානස්ස න තත්ථ අත්ථි තස්මාපි දුක්ඛං මුනි ජාතිමාහ.

නිබ්බත්තකාරෙ ච අසඤ්ඤසීතෙ ලොකන්තරෙ යං අසුරෙසු දුක්ඛං
නතං භවෙ තත්ථ නවස්ස ජාති යතො අයං ජාති තතොපි දුක්ඛා.

යඤ්චාපි ගූථනරකෙ විය මාතුගබ්භෙ
සත්තො වසං විර මතො බහිනික්ඛමඤ්ච
පපොති දුක්ඛමතිඝොරමිදම්පි නත්ථි
ජාතිං විනා ඉතිපි ජාති රයං හි දුක්ඛා.

කිංහාසිතෙන බහුනා නනුයං කුහිඤ්චි
අජ්ජත්ත කිඤ්චි දපි දුක්ඛමිදං කදාචි

නෙවත්ථි ජාතිවිරහෙ යදතෝ මහෙසී
දුක්ඛානි සඞ්ඛපඨමං ඉමමාහ ජාතිනන්ති.

ජරානිද්දෙසෙ **ජරා**නි සභාවපච්චත්තං; **ජීරණතා**නි ආකාරනිද්දෙසෝ; ඛණ්ඩිච්චනන්ති ආදයෝ තයෝ කාලානික්කමෙ කිච්චනිද්දෙසා; පඨමා වෙ පකති නිද්දෙසා; අයං හි ජරානි ඉමිනා පදෙන සභාවතෝ දීපිතා; තෙනස්සා ඉදං සභාවපච්චත්තං; **ජීරණතා**නි ඉමිනා ආකාරතෝ තෙනස්සායං ආකාරනිද්දෙසෝ; **ඛණ්ඩිච්චනන්ති** ඉමිනා කාලානික්කමෙ දන්තානඛානං ඛණ්ඩිත භාවකරණා කිච්චතෝ, **පාලිච්චනන්ති** ඉමිනා කෙසලොමානං පලි තභාවකරණකිච්චතෝ; **වලිත්තච්චතා**නි ඉමිනා මංසං මිලාපෙත්වා තවෙ වලිත්තභාවකරණකිච්චතෝ දීපිතා; තෙනස්සා ඉමෙ ඛණ්ඩිච්චන්තී ආදයෝ තයෝ කාලානික්කමෙ කිච්චනිද්දෙසා; තෙහි ඉමෙසං විකාරාණං දස්සනවසෙන පාකටීභූතානි පාකට ජරාදස්සිතා; යථෙවහි උදකස්ස වා වාතස්ස වා අග්ගිනො වා නිණ්ණරුක්ඛාදීනං සංසග්ගපළිභග්ගතාය වා ඛීණතාය වා ගතමග්ගා පාකටා හොන්ති; නව සෝ ගතමග්ගා තානෙව උදකාදීනි එවමෙව ජරාය දන්තාදීසු ඛණ්ඩිච්චාදිවසෙන ගත මග්ගා පාකටා; චක්ඛුං උම්මිලිත්වාපි ගය්හති; නව ඛණ්ඩිච්චාදී නෙව ජරා නහි ජරා චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා හොති; **ආයුනො සංහානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකොති** ඉමෙහි පන පදෙහි කාලානික්ක මෙයෙව අනිබ්බත්තාය ආයුක්ඛයචක්ඛාදි ඉන්ද්‍රියපරිපාකසංඛා තාය පකතියා දීපිතා; තෙනස්සිමෙ පඨමා වෙ පකති නිද්දෙ සානි වෙදිතබ්බා; තස්ස යස්මා ජරං පත්තස්ස ආයු හායති තස්මා ජරා ආයුනො සංහානීති එලූපචාරෙණ වුත්තා; යස්මා දහර කාලෙ සුපසන්නානි සුබුමම්පි අත්තනො විසයං සුඛෙනෙව ගණ්හනසමත්ථානි චක්ඛාදීනි ඉන්ද්‍රියානි ජරං පත්තස්ස පරි පක්කානි ආලුලිතානි අවිසදානි ඔළාරිකම්පි අත්තනො විසයං ගහෙතුං අසමත්ථානි හොන්ති තස්මා ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකොති එලූපචාරෙනෙව වුත්තා; සා පනෙසා එවං නිද්දිට්ඨා සඞ්ඛාපි ජරා පාකටා පච්චක්ඛාන්‍යානි දුවිධා හොති; තත්ථ දන්තාදීසු ඛණ්ඩාදිභාවදස්සනතෝ රූපධම්මෙසු ජරා පාකටජරා නාම; අරූපධම්මෙසු පන ජරා තාදිස්ස විකාරස්ස අදස්සනතෝ පටි චජ්ඡන්නාජරා නාම; තත්ථ යථාඅයං ඛණ්ඩාදිභාවෝ දිස්සති; සෝ තාදිසානං දන්තාදීනං සුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා වණ්ණොයෙව; තං

චක්ඛුනා දිස්වා මනොවාරෙණ විනෙත්වා ඉමෙ දන්තා ජරාය පහටානි ජරං ජානාති උදකට්ඨානෙ බඩ්ගී ගොසිඞ්ගාදිනි ඔලොකෙත්වා හෙට්ඨා උදකස්ස අත්ථිභාව ජානනං විය; පුන අවීචි සවිත්ථි එවංපි අයං ජරා දුවිධා හොති තත්ථ මණිකනකරජත පවාලවණ්ණසුරියාදීනං මන්දදසකාදීසු පාණීනංච්ය ච පුප්ඵඵල පල්ලවාදිසු අපාණීනං විය ච. අනන්තරන්තරාවණ්ණවිසෙසාදීනං දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යත්තා ජරා අවීචිජරානාම; නිරන්තරජරානි අත්ථෙ; තතො අඤ්ඤසු පන යථා වුත්තෙනසු අනන්තරන්තරා ව ණ්ණවිසෙසාදීනං සුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා ජරා සවීචි ජරානාම; තත්ථ සවීචිජරා උපාදිනාඋපාදින්නාකවසෙන එවං දීපෙ තබ්බා; දහරකුමාරකානං හි පඨමමෙව ඛීර දන්තා නාම උට්ඨ හන්ති න තෙ චිරා; තෙසු පන පතිතෙසු පුන දන්තා උට්ඨහන්ති; තෙ පඨමමෙව සෙතා හොන්ති; ජරාවාතෙන පන පහටකාලෙ කාළිකා හොන්ති; කෙසා පන පඨමමෙව තම්බාපි හොන්ති කාළිකාපි සෙතාපි; ඡවි පන සලොහිතකා හොති; වඩ්ඪ න්තානං වඩ්ඪන්තානං ඔදාතානං ඔදාතභාවො කාළිකානං කාළිකභාවො පඤ්ඤායති; ජරාවාතෙන පන පහටකාලෙ වලිං ගණ්හාති; සබ්බම්පි සස්සං වාපිතකාලෙ සෙතං හොති පච්ඡා නීලං ජරාවාතෙන පන පහටකාලෙ පණ්ඩුකං හොති අම්බ ඛ්කුරෙනාපි දිපෙතුං වට්ටතිඑව; අයං වුච්චති ජරාති අයං ජරා නාම කථියති; සා පනෙසා ඛණ්ඩිපරිපාකලක්ඛණා මරණූපනය නරසා යොබ්බනවිනාසපච්චුපට්ඨානා; ජරාය දුක්ඛටෙඨා වෙදි තබ්බොති එත්ථ පන අයම්පි සයං න දුක්ඛා දුක්ඛස්ස පන වත්ථු භාවෙනා දුක්ඛාති වුත්තා; කතරස්ස දුක්ඛස්ස කාය දුක්ඛස්සවෙව දෙමනස්ස දුක්ඛස්සච; ජිණ්ණස්ස හි අතනභාවො ජරසකටං විය දුබ්බලො හොති; ඨාතුං වා ගන්තුං වා නිසීදිතුං වා වායමන්තස්ස බලවං කායදුක්ඛං උපපජ්ජති; පුත්තදාරෙ යථා පුරෙ අසල්ලක්ඛෙනෙන දෙමනස්සං උපපජ්ජති; ඉති ඉමෙසං විත්තම්පි දුක්ඛානං වත්ථුභාවෙන දුක්ඛානි වෙදිතබ්බා; අපිච

අඞ්ගානං සිථිලිභාවා ඉන්ද්‍රියානංවිකාරතො
යොබ්බනස්ස විනාසෙන බලස්ස උපඝාතතො.

විපපවාසා සතාදීනං පුත්තදාරෙහි අත්තනො
අපපසාදනීයතො ච භීයො බාලත්තපත්තියා.

පපොති දුක්ඛං යං මචෙචා කායිකං මානසං තථා
සබ්බමෙතං ජරාහෙතු යස්මා තස්මා ජරා දුඛානි.

මරණනිද්දෙසෙ චවනවසෙන චුති එකවතුපඤ්චවිඤ්ඤාණාය චුතියා සාමඤ්ඤවචනමෙතං; **චවනතා**නි භාවවචනෙන ලක්ඛණනිද්දෙසනං; **භෙදෙ**ති චුතිඛන්ධානං භඞ්ගුප්පත්තිපරිදීපනං; **අන්තරධානන්ති** ඝටස්ස විය භින්නස්ස භින්නානං චුතිඛන්ධානං යෙනකෙනචි පරියායෙන ඨානාභාව පරිදීපනං; **මච්චුමරණන්ති** මච්චුසංඛාතං මරණං; කාලො නාම අන්තකො තස්ස ක්‍රියා කාලක්‍රියා එත්තාවතා සම්මූතියා මරණං දීපිතං හොති; ඉදානි පරමත්ථෙන දීපෙතුං "ඛන්ධානං භෙදෙ" ති ආදිමාහ; පරමත්ථෙ නහි ඛන්ධායෙව භිජ්ජන්ති; න සත්තො නාම කොචි මරති; ඛන්ධෙසු පන භිජ්ජමානෙසු සත්තො මරති; භින්නෙසු මතොති වොහාරෙ හොති; එත්ථ ච චතුපඤ්ච වොකාරවසෙන ඛන්ධානං භෙදෙ; එකවොකාරවසෙන කාලෙබරස්ස නික්ඛෙපො; චතුවොකාරවසෙන වා ඛන්ධානං භෙදෙ; සෙසවයවසෙන කලෙබරස්ස නික්ඛෙපො වෙදිතබ්බා; කස්මා? භවවයෙපි රූපකාය සංඛාතස්ස කලෙබරස්ස සම්භවතො; යස්මාවා චාතුමහාරජිකාදිසු ඛන්ධා භිජ්ජන්තෙව න කිඤ්චි නික්ඛිපති තස්මා තෙසං වසෙන ඛන්ධානං භෙදෙ; මනුස්සාදිසු කලෙබරස්ස නික්ඛෙපො; එත්ථ ච කලෙබරස්ස නික්ඛිපකරණතො මරණං කලෙබරස්ස නික්ඛෙපොති වුත්තං; ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදෙති ඉමිනා ඉන්ද්‍රිය බඞ්ගසෙව මරණං නාම හොති; අනින්ද්‍රියබද්ධස්ස මරණං නාම නත්ථීති දස්සෙති; සස්සං මතං රුක්ඛා මතොති ඉදං පන වොහාරමත්තමෙව; අත්ථතො පන එවරූපානි වචනානි සස්සාදීනං ඛයවයභාවමෙව දීපෙන්ති; **ඉදං චුච්චති මරණන්ති** ඉදං සබ්බම්පි මරණං නාම කථියති; අපිචෙත්ථ ඛණිකමරණං සම්මුතිමරණං සමුච්ඡෙදමරණන්ති අයම්පි භෙදෙ වෙදිතබ්බා; තත්ථ ඛණිකමරණං නාම පවත්තෙන රූපාරූපධම්මානං භෙදෙ; නිස්සෙසා මතො ත්‍යස්සෙසා මතොති ඉදං සම්මුතිමරණං නාම; ඛීණාඝවස්ස අපපච්ඡිකා කාලක්‍රියා සමුච්ඡෙදමරණං නාම; ඉමස්මිං පනත්ථෙ සම්මුති මරණං අධිප්පෙතං; ජාතික්ඛයමරණං උපක්කමමරණං සරසමරණං ආයුක්ඛයමරණං පුඤ්ඤක්ඛයමරණන්තිපි තස්සෙව නාමං; තඤ්ච චුතිලක්ඛණං වියොගරසං විප්පවාසපච්චුපට්ඨානං; මරණස්ස දුක්ඛතො වෙදිතබ්බාති එත්ථ පන ඉදම්පි සයංන

දුක්ඛං දුක්ඛස්ස පන වත්ථුභාවෙන දුක්ඛන්ති වුත්තං; මරණන්ති කායිකා සාරීරිකා වෙදනා පටිවාතෙ ගහිතා ආදිත්තතිණුක්කා විය සරීරං නිදහන්ති, නරකනිමිත්තාදිනං උපට්ඨානකාලෙ බලවදෙමනස්සං උපපජ්ජති; ඉති ඉමෙසං ච්‍යාමපි දුක්ඛානං වත්ථුභාවෙන දුක්ඛන්ති වෙදිතබ්බං; අපිච...

පාපස්ස පාපකම්මාදි නිමිත්තමනුපස්සතො
හදයසේඵාපඝාතස්ස වියොගං පිය වත්ථුකං.

මීයමානස්ස යං දුක්ඛං මානසං අවිසෙසතො
සඛෙඩසං චාපි යං සන්ධි බන්ධනවෙජ්ඣනාදිකං.

විතුජ්ජමානධම්මානං හොති දුක්ඛං සරීරජං
අසයහමපපටිකාරං දුක්ඛසේඵාඨසිදං යතො
මරණං වත්ථු තෙනෙතං දුක්ඛම්චෙච භාසිතන්ති...

අපිච ඉමානි ජාතිජරාමරණානි නාම ඉමෙසං සත්තානං වධකපච්චාමිත්තා විය ඔතාරං ගවෙසන්තානි විවරන්ති; යථා හි පුරිසස්ස තීසු පච්චාමිත්තෙසු ඔතාරාපෙක්ඛිසු විවරන්නෙසු එකොවදෙය්‍ය අහං අසුක අරඤ්ඤස්ස නාම වණ්ණං කථෙත්වා එතං ආදාය තත්ථ ගම්ස්සාමි එත්ථමයහං දුක්කරං නත්ථි; දුතියොව දෙය්‍ය අහං තව එතං ගහෙත්වා ගතකාලෙ පොථෙත්වා දුබ්බලං කරිස්සාමි එත්ථ මයහං දුක්කරං නත්ථි; තතියො වදෙය්‍ය තයා එතස්මිං පොථෙත්වා දුබ්බලෙ කතෙ තිණ්හෙන අසිනා සීසවෙජ්ඣනං නාම මයහං භාරො හොතූති; තෙ එවං වත්වා තථා කරෙය්‍යුං; තත්ථ පඨමපච්චාමිත්තස්ස අරඤ්ඤස්ස වණ්ණං කථෙත්වා තං ආදාය තත්ථ ගතකාලො විය සුභජ්ඣානිමණ්ඩලතො නිකඛමිත්වා යත්ථ කත්ථචි නිබ්බත්තාපනං නාම ජාතියා කිච්චං; දුතියස්ස පොථෙත්වා දුබ්බලකරණං විය නිබ්බත්තක්ඛන්ධෙසු නිපතිත්වා පරාධීනමඛපරායනභාවකරණං ජරාය කිච්චං; තතියස්ස තිණ්හෙන අසිනා සීසවෙජ්ඣනං විය ජීවිතක්ඛය පාපනං මරණස්ස කිච්චන්ති වෙදිතබ්බං; අපිචෙත්ථ ජාතිදුක්ඛං සාදීනව මහාකන්තාරපටිවෙසො විය දට්ඨබ්බං; ජරාදුක්ඛං තත්ථ අන්නපාන රහිතස්ස දුබ්බලං විය දට්ඨබ්බං; මරණදුක්ඛං දුබ්බලස්ස ඉරියාපථවත්තනෙ විහතපරක්කමස්ස වාලාදීහි අනයබ්‍යසනාපාදනං විය දට්ඨබ්බං...සොකනිද්දෙසෙ බ්‍යසතීති බ්‍යසනං හිතසුඛං බ්‍යපති විබංසෙතීති අත්ථො; ඤාතීනං බ්‍යසනං ඤාතිබ්‍යසනං;

වොරරොගභයාදිහි ඤාතික්ඛයෝ ඤාතිවිනාසොති අත්ථෝ; තෙන ඤාතිබ්‍යසනෙන; ඵුට්ඨස්සා'ති අජ්ඣොත්ථටස්ස අභිභූතස්ස සමන්නාගතස්සාති අත්ථෝ; සෙසෙසුපි එසෙවනයෝ; අයං පන විසෙසෝ භොගානං බ්‍යසනං භොගබ්‍යසනං රාජවොරාදිවසෙන භොගක්ඛයෝ භොගවිනාසොති අත්ථෝ; රොගොයෙව බ්‍යසනං රොගබ්‍යසනං රොගෝ හි ආරොග්‍යං බ්‍යසති විනාසෙතීති බ්‍යසනං; සීලස්ස බ්‍යසනං සීලබ්‍යසනං දුස්සීල්‍යසෙසතං නාමං; සම්මාදිට්ඨිං විනාසයමානා උප්පන්නා දිට්ඨියෙව බ්‍යසනං දිට්ඨිබ්‍යසනං; එත්ථ ච පුරිමානි වෙ අනිප්පන්නානි; පච්ඡිමානි තීණි නිප්පන්නානි නිලක්ඛණබ්භාහතානි; පුරිමා ච තීණි නෙව කුසලානි න අකුසලානි සීලදිට්ඨිබ්‍යසනවයං අකුසලං; **අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙනා**ති ගහිතෙසු වා යෙන කෙනචි අගහිතෙසු වා මිත්තා මච්චබ්‍යසනාදිසු යෙන කෙනචි; **සමන්නාගතස්සා**'ති සමඞ්ගිභූතස්ස අපරිමුච්චමානස්ස; **අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙණ දුක්ඛධම්මෙනා**'ති යෙන කෙනචි සොකදුක්ඛස්ස උප්පත්ති හෙතුනා; **සොකොති** සොචනකවසෙන සොකෝ; ඉදංතෙහි කාරණෙහි උප්පජ්ජනකසොකස්ස සභාවපච්චත්තං; **සොචනාති** සොචනාකාරෝ; **සොචිතත්තන්ති** සොචිතභාවෝ; **අනෙනාසොකෝ**'ති අබ්භන්තරෙ සොකෝ; දුතියපදං උපසග්ගවසෙන වඩ්ඪිතං, සොහි අබ්භන්තරෙ සුක්ඛාපෙන්නොවිය පරිසුක්ඛාපෙන්නොඋප්පජ්ජතීති අන්තොසොකොඅන්තොපරිසොකොති වුච්චති; **චෙතසෝ පරිජ්ඣායනා**'ති චිත්තස්ස ඣානාකාරෝ සොකෝ හි උප්පජ්ජමානෝ අග්ගිවිය චිත්තං ඣාපෙති පරිදහති චිත්තං මෙ ඣාමං න මෙ කිඤ්චි පටිභාතීති වදාපෙති; දුක්ඛිතෝ මනෝ දුම්මනෝ තස්ස භාවෝ දෙමනස්සං; අනුපවිට්ඨවෙන සොකොව සල්ලන්ති සොකසල්ලං; **අයං වුච්චති සොකෝ**'ති අයං සොකෝ නාම කථියති සොපනායං කිඤ්චාපි අත්ථතෝ දෙමනස්සවෙදනාව හොති එවං සන්තෙපි අන්තොනිජ්ඣානලක්ඛණෝ චෙතසෝ පරිනිජ්ඣායනරසෝ අනුසොචනපච්චුපට්ඨානෝ; සොකස්ස දුක්ඛවෙදනාභාවෙ වෙදිතබ්බොති එත්ථ පන අයං සභාවදුක්ඛත්තා වෙව දුක්ඛස්ස ච වත්ථුභාවෙන දුක්ඛෝ'ති වුත්තෙනා කතරදුක්ඛස්සාති කායික දුක්ඛස්ස වෙව ජවනක්ඛණෙ ච දෙමනස්සදුක්ඛස්ස; සොක වෙගෙන හි හදයෙ මහා ගණ්ඩා උට්ඨහිත්වා පරිපච්චිත්වා භිජ්ජන්ති මුඛතොවා කාළලොහිතං නික්ඛමති බලවං කායදුක්ඛං උප්ප

ජජති එත්තකා මෙ ඤාතයෝ ඛයං ගතා එත්තකා මෙ භොගාති. විඤ්ඤාණස්ස ච බලවං දෙමනස්සං උප්පජ්ජති ඉති ඉමෙසං චිත්තානං දුක්ඛානං වත්ථුභාවෙන පෙස දුක්ඛාති වෙදිතබ්බා; අපි ච—

සත්තානං හදයං සොකො සල්ලං විය විතුජ්ජති
අගණිතඤ්ඤාව නාරාවෝ ඣාසං ච දහතෙ පුන
සමා වහති ච ව්‍යාධි ජරාමරණභෙදනං

දුක්ඛම්පි විවිධං යස්මා තස්මා දුක්ඛාති වුච්චතීති—

පරිදෙව නිද්දෙසෙ මයහං ඣිතා මයහං පුත්තොති එවං ආදිස්ස ආදිස්ස දෙවන්ති රොදන්ති එතෙනාති ආදෙවො; තං තං වණ්ණං පරිකිත්තෙන්තා පරි කිත්තෙන්තා දෙවන්ති එතෙනාති පරිදෙවො; තතො පරාණි වෙ වෙ පදානි පුරිමවයසෙව ආකාර භාවනිද්දෙසවසෙන වුත්තානි; **චාවාති** වචනං; **පලාපොති** තුච්ඡං නිරත්ථකවචනං; උපඩ්ඪභණ්ඩිතඅඤ්ඤභණ්ඩිතාදිවසෙන විරූපො පලාපො විප්පලාපො; **ලාලප්පොති** පුනප්පුනං ලපනං, ලාලප්පනාකාරො ලාලප්පනා; ලාලප්පිතස්ස භාවො ලාලප්පිතත්තං; **අඤ්ඤං වුච්චති පරිදෙවොති** අයංපරිදෙවො නාම කථියති, සො ලාලප්පන ලක්ඛණො ගුණදෙසපරිකිත්තනරසො සමහමපච්චුපට්ඨානො; **පරිදෙවස්ස දුක්ඛභාවා වෙදිනබ්බාති** එත්ථ පන අයම්පි සයංන දුක්ඛා කායදුක්ඛදෙමනස්සදුක්ඛානං පන වත්ථුභාවෙන දුක්ඛාති වුත්තො; පරිදෙවන්තොති අත්තනො ඛන්ධං මුඛෙහි පොථෙති උභොහි හත්ථෙහි උරං පහරති පිංඝති සීසෙන භිත්තියා සද්ධිං යුජ්ඣති තෙනස්ස බලවං කායදුක්ඛං උප්පජ්ජති එත්තකා මෙ ඤාතයෝ ඛයං වයං අබ්භත්ථං ගතානි ආදීනි චින්තෙති තෙනස්ස බලවං දෙමනස්සං උප්පජ්ජති, ඉති ඉමෙසං චිතමපි දුක්ඛානං වත්ථුභාවෙන දුක්ඛාති වෙදිතබ්බා; අපිච—

යං සොකසල්ලවිහතො පරිදෙවමානො
කණ්ඨෙඨ තාලුතලසොසඵජමප්පසය්හං
භීයොධිමත්තමධිගච්ඡති යෙව දුක්ඛං
දුක්ඛාති තෙන භගවා පරිදෙවමාහානි.

දුක්ඛදෙමනස්සනිද්දෙසා හෙට්ඨා ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං වණ්ණිතත්තා පාකටා එව; ලක්ඛණාදීනි පන තෙසං තත්ථ වුත්තානෙව; දුක්ඛස්ස දුක්ඛභාවා වෙදිතබ්බා දෙමනස්සස්ස

දුක්ඛවෙදා වෙදිතබ්බොති එත්ථ පන උභයමේපතං සයඤ්ච දුක්ඛතත්තා කායිකචෙතසිකදුක්ඛානඤ්ච වත්ථුභාවෙන දුක්ඛන්ති වුත්තං; හත්ථපාදනං හි කණ්ණනාසිකානඤ්ච ඡේදන දුන්නඤ්ච දුක්ඛිතස්ස අනාථසාලායං උච්චිඨිකපාලං පුරතෝ කත්වා නිපන්නස්ස වණමුඛෙහි පුළවකෙසු නික්ඛමන්තෙසු බලවං කාය දුක්ඛං උපපජ්ජති; නා නා රඞ්ගරත්තවත්ථමනුඤ්ඤුලඞ්කාරං නක්ඛත්තං කීළන්තං මහා ජනං දිස්වා බලවදෙමනස්සං උපපජ්ජති; එවං තාව දුක්ඛස්ස චින්තාමපි දුක්ඛානං වත්ථුභාවෝ වෙදිතබ්බෝ; අපිච—

පීළෙති කායිකමිදං දුක්ඛං දුක්ඛං ච මානසං භීයෝ
ජනයති යස්මා තස්මා දුක්ඛන්ති විසෙසතෝ වුත්තන්ති.

චෙතෝ දුක්ඛසමඵුට්ඨා පන කෙසෙ පකිරිය උරානි පහිංසෙන්ති ආවට්ටන්ති විවට්ටන්ති ඡින්නපපාතං පපතන්ති සත්ථං ආහරන්ති විසං ඛාදන්ති රජ්ජුයා උබ්බන්ධන්ති අග්ගිං පවිසන්ති තං තං විපරිතං වත්තුං තථා තථා විපටිසාරිනෝ පරිඩය්හමාන චිත්තා විනෙතන්ති; එවං දෙමනස්සස්ස උභින්නම්පි දුක්ඛානං වත්ථුභාවෝ වෙදිතබ්බෝ; අපිච—

පීළෙති යතෝ චිත්තං කායස්ස ච පීළනං සමාවහති
දුක්ඛන්ති දෙමනස්සං විදෙමනස්සා තතෝ ආහූති.

උපායාසන්දෙදසෙ අයාසනවෙඨන ආයාසෝ; සංසීදනවිසීදනාකාරපපවත්තස්ස චිත්තාකිලමථස්සෙතං නාමං; බලවං ආයාසෝ උපායාසෝ; ආයාසිතභාවෝ ආයාසිතත්තං; උපායාසිතභාවෝ උපායාසිතත්තං; **අයං වුච්චති උපායාසොති** අයං උපායාසෝ නාමකථියති; සොපනෙස ඛ්‍යාපත්තිලක්ඛණෝ; නිත්තුනනරසෝ; විසාදපච්චුපට්ඨානෝ; උපායාසස්ස දුක්ඛවෙදා වෙදිතබ්බොති එත්ථ පන අයම්පි සයං න දුක්ඛා; උභිනම්පි දුක්ඛානං වත්ථුභාවෙන දුක්ඛාති වුත්තෙතා; කුපිතෙන හි රඤ්ඤා ඉස්සරියං අවජීහිතා හතපුත්තභාතිකානං ආණත්තවධානං භයෙන අටවිං පවිසිත්වා නීලිනානං මහා විසාදපපත්තානං දුක්ඛවෙදනෙන දුක්ඛසෙය්‍යාය දුක්ඛනිසජ්ජාය බලවං කායදුක්ඛං උපපජ්ජති; එත්තකා නො සුතකා එත්තකා භොගා නඨාති චින්තෙතන්තානං බලවදෙමනස්සං උපපජ්ජති; ඉති ඉමෙසං චින්තාමපි දුක්ඛානං වත්ථුභාවෙන දුක්ඛොත් වෙදිතබ්බොති; අපිච—

චිත්තස්ස පරිදහනා කායස්ස විසාදනා ච අධිමත්තං
යං දුක්ඛමුපායාසෝ ජනෙති දුක්ඛෙකා තතෝ වුත්තෙනා.

එත්ථ ච මන්දගහිනා අනෙනාභාජනෙයෙව තෙලාදීනං පාකෝ විය සොකෝ; නික්ඛගහිනා පච්චමානස්ස භාජනතෝ බහිනික්ඛමනං විය පරිදෙවෝ; බහිනික්ඛන්තාවමසසස්ස නික්ඛමිතුම්පි අපපහොනතස්ස අනෙනාභාජනෙයෙව යාව පරික්ඛයා පාකෝ විය උපායාසෝ දට්ඨබ්බෝ. අපපියසම්පයොගනිදෙසෙ ලභතීති යෙ අස්ස; අනිට්ඨාති අපරියෙසිතා පරියෙසිතාවා හොනතු අපරියෙසිතා වා; නාමමෙවෙතං අමනාපාරම්මණානං, මන සම්පි නකමනති න පවිසනතීති අකනතා; මනසම්පි නා අපපියනති න වා මනං වඩ්ඪනතීති අමනාපා; රූපාති ආදි තෙසං සභාවනිදස්සනං; අනත්ථං කාමෙනති ඉච්ඡනතීති අනත්ථකාමා; අහිතං කාමෙනති ඉච්ඡනතීති අහිතකාමා; අඵාසුකං දුක්ඛවිහාරං කාමෙනති ඉච්ඡනතීති අඵාසුකකාමා; චතූහියොගෙහි ඛෙමං නිබ්භයං විවට්ටං න ඉච්ඡනති සභයං වට්ටමෙව තෙසං කාමෙනති ඉච්ඡනතීති අයොගක්ඛෙමකාමා; අපිච සඩ්ඪාදිනං වුඩ්ඪිසංඛාතස්ස අත්ථස්ස අකාමනතෝ තෙසං යෙව හානිසංඛාතස්ස අනත්ථස්ස ච කාමනතෝ අනත්ථකාමා; සඩ්ඪාදිනං යෙව උපායභූතස්ස හිතස්ස අකාමනතෝ සඩ්ඪහානිආදීනං උපායභූතස්ස අහිතස්ස ච කාමනතෝ අහිතකාමා ඵාසුකවිහාරස්ස අකාමනතෝ අඵාසුකවිහාරස්ස ච කාමනතෝ අඵාසුකකාමා; යස්ස කස්සචි නිබ්භයස්ස අකාමනතෝ භයස්ස ච කාමනතෝ අයොගක්ඛෙමකාමානි එවමෙත්ථ අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ; සංඝනතීති ගනත්වා සංයොගෝ; සමාගමොති ආගනතෙහි සංයොගෝ; සමොධානනතීති ඨානනිසජ්ජාදිසු සහභාවෝ; මිසසීභාවොති සබ්බකිච්චානං සහ කරණං; අයං සනතාවසෙන යොජනා; සංඛාරවසෙන පන යං ලබ්භති තං ගහෙතබ්බං; අයං වුච්චතීති අයං අපපියසම්පයොගෝ නාම කථියති; සෝ අනිට්ඨසමොධානලක්ඛණෝ චිත්තවිඝාතකරණරසෝ; අනත්ථභාවපච්චුපට්ඨානෝ; සෝ අත්ථතෝ එකොධම්මෝ නාමනතපි; කෙවලං අපපියසම්පයුත්තානං දුවිධස්සාපි දුක්ඛස්ස වත්ථුභාවතෝ දුක්ඛෙකානි වුත්තෙනා; අනිට්ඨානිහි වත්ථූනිස මොධානුභතානිවිජ්ඣනඡෙදනඵාලනාදීහිකායිකම්පිදුක්ඛංඋපපාදෙනති; උබ්බෙගංජනයතෝ මානසම්පි; තෙනෙතං වුච්චති.

දිට්ඨාවඅපියෙදුක්ඛංපඨමංහොතිවෙතසි.
තදුපක්කමසම්භූතමථකායෙයතොඉධ.

තතොදුක්ඛවියඤ්ඤාපිවත්ථුතොසොමහෙසිනා
දුක්ඛොවුත්තොතිවිඤ්ඤෙය්‍යොඅපියෙහිසමාගමොති.

පියවිප්පයොගනිද්දෙසෝ වුත්තපටිපක්ඛනයෙන වෙදිතබ්බෝ; මාතාවාති ආදිපනෙත්ථ අත්ථකාමෙ සරූපෙන දස්සෙතුං වුත්තං; තත්ථ මමායතීති මාතා; පියායතීති පිතා; භජතීති භාතා; තථා භගිනී; මෙත්තායනතීති මිත්තා; මිනාතීති වා මිත්තා; සබ්බගුයොසු අත්තානංඋපක්කිපතීති අත්තෝ; කිච්චකරණීයෙසු සහභාවට්ඨෙන අමා හොතීති අමච්චා. අයං අම්හාක අජ්ඣත්තිකොති එවං ජානන්ති සුයන්තීතිවා ඤාති ලොහිතෙන සම්බන්ධාති සාලොහිතා; එවමෙතානි පදානි අත්ථතො වෙදිතබ්බානි; අයං වුච්චතීති අයං පියෙහි විප්පයොගෝ නාම කථියති; සෝ ඉට්ඨවත්ථුවියොගලක්ඛණෝ සොකුප්පාදනරසෝ ව්‍යසන පච්චුපට්ඨානෝ; සෝ අත්ථතෝ එකෝ ධම්මොනාම නත්ථි; කෙවලං පියවිප්පයුත්තානං දුවිධස්සාපි දුක්ඛස්ස වත්ථුභාවතෝ දුක්ඛොතිවුත්තෝ; ඉට්ඨානිහි වත්ථූනි වියුජ්ජමානානි සරීරස්ස සොසනම්ලාපනාදිභාවෙන කායිකම්පි දුක්ඛං උප්පාදෙන්ති; යම්පි නො අහොසි තම්පි නො නත්ථීති අනුසොචාපනතො මානසම්පි; තෙනෙතං වුච්චති.....

ඤාතිධනාදිවියොගා සොකසරසමුපනයන්ති විතුජ්ජන්ති
බාලා යතො තතොයං දුක්ඛොතිමතො පියවියොගොතිං

ඉච්ඡානිද්දෙසෙ **ජාතිධම්මානන්ති** ජාතිසභාවානං ජාතිපකතිකානං; **ඉච්ඡාඋප්පජ්ජතීති** තණ්හා උප්පජ්ජති; **අභාවනාති** පත්ථනා; **නඛොපනෙතංඉච්ඡායපත්තබ්බන්ති**; යං එතං "අහොවත මයං න ජාතිධම්මා අස්සාම නව වත නො ජාති ආගච්ඡෙය්‍යාති" එවං පහීනසමුදයෙසු ඛන්ධෙසු විජ්ජමානං අජාතිධම්මතානං පරිනිබ්බුතෙසු ච විජ්ජමානං ජාතියා අනාගමනං ඉච්ඡිතං තං ඉච්ඡනෙනාපි මග්ගභාවනාය විනා අපත්තබ්බතො අනිච්ඡනෙනාපි ච භාවනාය පත්තබ්බතො න ඉච්ඡාය පත්තබ්බං නාම හොති; **ඉදම්පීති** එතම්පි උපරිසෙසානි උපාදාය පිකාරෙ, **යං පිච්ඡන්ති** යෙනපි ධම්මෙන අලබ්භනෙය්‍යං වත්ථු ඉච්ඡන්තෝ න ලභති; තං අලබ්භනෙය්‍යවත්ථුඉච්ඡනං දුක්ඛන්ති වෙදිතබ්බං;

ජරාධම්මානන්ති ආදිස්සුපි එසෙවනයෝ; එවමෙඤ්ඤ අලබ්භනෙය්‍ය වත්තුසු ඉච්ඡාව යංපිච්ඡං නලබ්භති තම්පි දුක්ඛන්ති වුත්තා; සා අලබ්භනෙය්‍ය වත්තු ඉච්ඡාතලක්ඛණා; තප්පරියෙසනරසා; තෙසං අප්පත්තී පච්චුපඨානා; ඉච්ඡාං පන දුක්ඛානං වත්තුභාවතෝ දුක්ඛාති වුත්තා; එකච්චොහි රාජා භවිස්සතීති සම්භාවිතෝ හොති සෝ ඡින්නභින්නා ගණෙන පරිවාරිතෝ පබ්බතවිසමං වා වනගහණං වා පවිසති; අථ රාජා තං පවත්තිං ඤත්වා බල කායං පෙසෙති; සෝ රාජපුරිසෙහි නිහතපරිවාරෝ සයම්පි ලඛ්ඨප්පහාරෙ පලායමානෝ රුක්ඛන්තරං වා පාසාණන්තරං වා පවිසති; තස්මිං සමයෙ මහා මෙඝෝ උට්ඨහති තිබ්බඛ්කාරා කාළවදලිකා හොති; අථ නං සමන්තතෝ කාළකිපිල්ලිකාදයෝ පාණා පරිවාරෙත්වා ගණ්හන්ති; තෙනස්ස බලවකායදුක්ඛං උප්පජ්ජති; මං එකං නිස්සාය එත්තකා ඤති ච හොඝා ච විනට්ඨාති විත්තෙන්තස්ස බලවදෙමනස්සං උප්පජ්ජති; ඉති අයං ඉච්ඡා ඉමෙසං ත්තිණ්ණම්පි දුක්ඛානං වත්තුභාවෙන දුක්ඛාති වෙදිතබ්බා; අපිච

තං තං පත්ථයමානානං තස්ස තස්ස අලාභතෝ
යං විඝාතමයං දුක්ඛං සත්තානං ඉධජ්ජයති.

අලබ්භනෙය්‍යවත්තූනං පත්ථනා තස්ස කාරණං
යස්මා තස්මා ජිනෝ දුක්ඛං ඉච්ඡිතා ලාභමබ්‍රවීති

උපාදානක්ඛන්ධදෙසෙ සංඛිත්තෙනාති දෙසනං සන්ධාය වුත්තං; දුක්ඛං හි එත්තකානි දුක්ඛසතානීති වා එත්තකානි දුක්ඛසහස්සානීති වා එත්තකානි දුක්ඛසතසහස්සානීති වා සංඛිපිතුං නසක්කා දෙසනා පන සක්කා තස්මා දුක්ඛං නාම අඤ්ඤං කිඤ්චි නත්ථි සංඛිත්තෙන පංචුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛාති දෙසනං සංඛිපෙත්වා එව මාහ; සෙය්‍යථීදන්ති නිපාතෝ; තස්ස තෙ කතමෙති අත්ථෝ; රූපූපාදානක්ඛොතිආදිනා අත්ථෝ ඛන්ධවිභඞ්ගෙ වණ්ණිතෝ යෙව; ඛන්ධානං දුක්ඛතොඅා වෙදිතබ්බොති එත්ථ පන

ජාතිපභුති තං දුක්ඛං යං වුත්තං ඉධ තාදිනා
අවුත්තං යඤ්ච තං සබ්බං විනා එතෙන විජ්ජති.

යස්මා තස්මා උපාදානක්ඛන්ධා සංඛෙපතෝ ඉධ
දුක්ඛාති වුත්තා දුක්ඛන්තදෙසකෙන මහෙසිනා

තත්‍රාහි ඉඞ්ඝනම්ව පාවකෝ ලක්ඛම්ව පහරණානි ගොරූප
ම්ව ඩංසමකසාදයෝ ඛෙත්තම්ව ලායකා ගාමං විය ගාමඝා
තකා; උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකමෙව ජාතිආදයෝ නානප්පකාරෙහි
බාධයමානා; නිණ්ණතාදීනි විය භූමියං පුප්ඵඵලපල්ලවාදීනී
විය රුක්ඛෙසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු යෙව නිබ්බත්තනතෝ; උපාදාන
ක්ඛන්ධානඤ්ච ආදී දුක්ඛං ජාති; මජ්ඣෙ දුක්ඛං ජරා; පරියෝ
සානදුක්ඛං මරණං; මාරණන්තිකදුක්ඛාභිඝාතෙන පරිඩය්හමාන
දුක්ඛං සොකෝ; තදසහනතෝ ලාලප්පනදුක්ඛං පරිදෙවෝ;
තතෝ ධාතුක්ඛෝභසංඛාතඅනිඵඵොඨබ්බසමායොගතෝ කාය
ස්ස ආබාධනදුක්ඛං දුක්ඛං; තෙන බාධියමානානං පුථුජ්ජනානං
තත්ථ පරිඝ්‍රුපත්තිතෝ චෙතොබාධනදුක්ඛං දෙමනස්සං; සොකා
දිවුඩ්ඪියා ඤාතිබ්‍යසනාදිනා අත්‍රත්තුනනදුක්ඛං උපායාසෝ; මනෝ
රථවිඝාතප්පත්තානං ඉච්ඡාවිඝාතදුක්ඛං ඉච්ඡිතාලාභෝහි එවං
නානප්පකාරතෝ උපපරික්ඛියමානා උපාදානක්ඛන්ධාව දුක්ඛා
නි; යදෙතං එකමෙකං දස්සෙත්වා උච්චමානං අනෙකෙහි
කප්පෙහි න සක්කා අසෙසතෝ වත්තුං; තං සබ්බම්පි දුක්ඛං එක
ජලබින්දුම්හි සකලසමුද්දජ්ඣරසං විය යෙසු කෙසුචි පඤ්චසු උපාදා
නක්ඛන්ධෙසු සංඛිපිත්වා දස්සෙතුං සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා
දුක්ඛාති භගවා අවොචාති.

දුක්ඛ සච්චනිද්දෙස කථා.

සමුදයසච්චනිද්දෙසෙ **යායං තණ්හා**ති යා අයං තණ්හා; **පෝ
නොභවිකා**ති පුනබ්භවකරණං පුනොබ්භවෝ; පුනොබ්භවෝ
සීලමස්සාති පොනොභවිකා; අපිච පුනබ්භවං දෙති පුනබ්භවාය
සංවත්තතීති පුනප්පුනං භවෙ නිබ්බත්තෙතීති පොනොභවිකා;
සා පනෙසා පුනබ්භවස්ස දායිකාපි අත්ථි අදායිකාපි; පුනබ්භවාය
සංවත්තනිකාපි අත්ථි අසංවත්තනිකාපි; දිට්ඨාය පටිසන්ධියා උපධි
වෙපක්කමත්තාපි; සා පුනබ්භවං දදමානාපි අදදමානාපි පුනබ්භ
වාය සංවත්තමානාපි අසංවත්තමානාපි දිට්ඨාය පටිසන්ධියා උප
ධිවෙපක්කමත්තාපි පොනොබ්භවිකා එවාති නාමං ලභති; අභි
නන්දනසංඛාතෙන නන්දිරාගෙන සහගතාති නන්දිරාගසහගතා;
නන්දිරාගෙන සබ්බං අත්ථතෝ එකත්තමෙව ගතානි වුත්තං හොති;
තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනීති යත්‍ර යත්‍ර අත්තභාවෝ තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී;

රූපාදිසුවා ආරම්මණේසු තත්‍ර තත්‍රාභිනන්දිනී; රූපාභිනන්දිනී සද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බධම්මාභිනන්දිනීති අත්ථෝ; **සෙසෘතීදනන්ති.** නිපාතෝ; තස්ස යා කතමාති වෙති අත්ථෝ; **කාමතණ්හාති** කාමේ තණ්හා කාමතණ්හා; පඤ්චකාමගුණිකරාගස්සෙතං නාමං, භවෙ තණ්හා භවතණ්හා; භවපත්ථනාවසෙන උප්පන්නස්ස සස්සතදිට්ඨිසහගතස්ස රූපාරූපභවරාගස්සච ඣානනිකන්තියා චෙතං අධිවචනං; විභවෙ තණ්හා විභවතණ්හා; උච්ඡෙදදිට්ඨිසහගතස්ස රාගස්සෙතං අධිවචනං; ඉදානි තස්සා තණ්හාය වත්තුං විත්ථාරතෝ දස්සෙතුං "සාඛොපනෙසානි" ආදිමාහ; තඤ්ච **උප්පජ්ජනීති** ජායති; **නිවිසතීති** පුනප්පුනං පවත්තිවසෙන පතිට්ඨහති; **යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපන්ති** යං ලොකස්මිං පියසභාවං චෙව මධුරසභාවඤ්ච; **චක්ඛුං ලොකෙති** ආදිසු ලොකස්මිං හි චක්ඛාදිසු මමත්තෙන අභිනිවිට්ඨා සත්තා සම්පත්තියං පතිට්ඨිතා අත්තනෝ චක්ඛුං ආදාසාදිසු නිමිත්තග්ගහණානුසාරෙණ විප්පසන්නාපඤ්චප්පසාදං සුවණ්ණ විමානෙ උග්ගාපිත මණිසීහපඤ්ජරං විය මඤ්ඤන්ති; සෝ තං රජතපනාළිකං විය පාමඞ්ගසුත්තකං විය ච මඤ්ඤන්ති; තුඞ්ගනාසාති ලඞ්ඝෙත්වා ඨිතහරිතාලවට්ටිං විය මඤ්ඤන්ති; ජිව්හං රත්තකම්බලපටලං විය මුදුසිනිඞ්ධමධුරරසදං මඤ්ඤන්ති; කායං සාලභඤ්ජිකා විය සුවණ්ණතොරණං විය ච මඤ්ඤන්ති; මනං අඤ්ඤසදිසං මනෙන අසදිසං උළාරං මඤ්ඤන්ති; රූපං සුවණ්ණකනිකාරපුප්ඵාදිවණ්ණං විය; සද්දං මත්තකරවීකකොකිලමඤ්ඤුමිතමණිවණ්ණසනිග්ඝොසං විය; අත්තනා පටිලද්ධානි චතුසමුට්ඨානිකඣානාරම්මණාදීනි කස්සඅඤ්ඤස්ස එවරූපානි අත්ථීති මඤ්ඤන්ති; තෙසං එවං මඤ්ඤමානානං තානි චක්ඛාදීනි පියරූපානි චෙව හොන්ති සාතරූපානිච; අථ නෙසං තඤ්ච අනුප්පන්නාවෙව තණ්හා උප්පජ්ජති උප්පන්නාව පුනප්පුනං පවත්තිවසෙන නිවිසති; තස්මා භගවා "චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපංසාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජතීති" ආදිමාහ; **තඤ්ච උප්පජ්ජමානන්ති** යදි උප්පජ්ජති තදා එඤ්ච උප්පජ්ජතීති අත්ථෝ; එසනයෝ සබ්බත්ථාපීති.

සමුදයසච්ච නිද්දෙස කථා.

නිරෝධසච්චනිද්දෙසෙ **යො තස්සා යෙව තණ්හාසා**නි එත්ථ යො තසෙසව දුක්ඛස්සාති වත්තබ්බෙ යස්මා සමුදයනිරොධෙ නෙව දුක්ඛං නිරුජ්ඣති නොඅඤ්ඤථා, යථාහ—

යථාපි මූලෙ අනුපද්දවෙ දළ්හෙ
ඡින්නොපි රුක්ඛො පුනරෙව රුහති
එවම්පි තණ්හා නුසයෙ අනූහතෙ
නිබ්බත්තති දුක්ඛමිදං පුනප්පුනන්ති—

තස්මා තං දුක්ඛනිරොධං දස්සෙතුකා සමුදයනිරොධෙන දස්සෙතුං එවමාහ; සීහසමානවුත්තිනොහි තථාගතා; තෙ දුක්ඛං නිරොධෙන්තා දුක්ඛනිරොධඤ්ච දස්සෙන්තා හෙතුම්හි පටිපජ්ජන්ති න ඵලෙ; සුවානවුත්තිනො පන අඤ්ඤතිත්ථියා; තෙ දුක්ඛං නිරොධෙන්තා දුක්ඛනිරොධඤ්ච දස්සෙන්තා අත්තකිලමථානුයොගෙනෙවෙව තස්සෙවච දෙසනාය ඵලෙ පටිපජ්ජන්ති හා හෙතුම්හිති සීහසමානවුත්තිතාය සත්ථා හෙතුම්හි පටිපජ්ජනෙනා "යො තස්සායෙවා"ති ආදිමාහ; තත්ථ **තස්සායෙවා**ති යා සා උපපත්ති නිවෙසවසෙන හෙට්ඨා පකාසිතා තස්සායෙව; **අසෙස විරාගනිරොධාති** ආදීනි සබ්බානි නිබ්බාණවෙවචනානෙව; නිබ්බාණංහි ආගම්ම තණ්හා අසෙසා විරජ්ජති නිරුජ්ඣති තස්මා තං තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධොතිවුච්චති; නිබ්බාණඤ්ච ආගම්ම තණ්හාච ජීයති පටිනිස්සජ්ජීයති මුච්චති න අල්ලීයති තස්මා නිබ්බාණං චාගොපටිනිස්සග්ගොමුත්ති අනාලයොති වුච්චති; එකමෙවහි නිබ්බාණං; නාමානි පනස්ස සබ්බසංඛතානං නාම පටිපක්ඛවසෙන අනෙකානි නිබ්බාණවෙවචනානෙව හොන්ති; සෙය්‍යථිදං? අසෙසවිරාගනිරොධො චාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයො තණ්හාක්ඛයො අනුප්පාදෙ අප්පවත්තං අනිමිත්තං අප්පණිහිතං අනායූහනං අප්පටිසන්ධි අනුප්පවත්ති අගති අචුතං අජරං අබ්‍යාධි අමතං අසොකං අපරිදෙවං අනුපායාසං අසංකිලිට්ඨන්ති ආදිනි; ඉදානි මගෙන ඡින්නාය නිබ්බාණං ආගම්ම අප්පවත්ති පත්තා යපි ච නිබ්බාණාය යෙසු වත්තූසු තස්සා උපපත්ති දස්සිතා තඤ්ඤෙව අභාවං දස්සෙතුං 'සා ඛොපනෙසා**ති**' ආදිමාහ; තත්ථ යථා පුරිසො ඛෙත්තෙ ජාතං තිත්තකඅලාබුවල්ලිං දිස්වා අග්ගතො පට්ඨාය මූලං පරියෙසිත්වා ඡින්දෙය්‍ය සා අනුපුබ්බෙන මිලායිත්වා අප්පවත්තිං

ගවෙජ්ඣය්‍ය තතෝ තස්මිං ඛෙත්තෙ තිත්තඅලාබුනිරුඬා පහීනාති වුච්චෙය්‍ය එවමෙව ඛෙත්තෙ තිත්තඅලාබු විය චක්ඛාදීසු තණ්හා; සා අරියමග්ගෙන මූලඝච්චාතා නීඛාණං ආගම්ම අපපවත්තිං ගවෙජ්ඣය්‍ය එවං ගතා පන තෙසු වත්ථූසු ඛෙත්තෙ තිත්තඅලාබු විය න පඤ්ඤායති; යථාච අටවිතෝ චොරෙ ආනෙත්වා නගරස්ස දක්ඛිණවාරෙ ඝාතෙතබ්බං තතෝ අටවියං චොරා මතා නීවා මාරිතාති වා වුච්චෙය්‍යුං එවමෙව අටවියං චොරා විය යා චක්ඛාදීසු තණ්හා; සා දක්ඛිණවාරෙ චොරාවිය නිඛ්ඛාණං ආගම්මනිරුඬත්තා නිඛ්ඛාණෙ නිරුඬා; එවං නිරුඬා පන තෙසු වත්ථූසු අටවියං චොරා විය න පඤ්ඤායති තෙනස්සා තණ්හාව නිරුඬං දස්සෙතුං "චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා පහියමානා පහීයති නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣතී"ති ආදිමාහ; සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

නිරොධසච්ච නිද්දෙස කථා.

මග්ගසච්චනිද්දෙසෙ අඤ්ඤමග්ගපටික්ඛෙපනත්ථං නියමනං; අට්ඨඞ්ගානි තං තං මග්ග වජ්ඣෙහි කිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියභාවකරත්තා අරියඵලපටිලාභකරත්තා ච අරියෝ; අට්ඨ ඞ්ගානි අස්සාති අට්ඨඞ්ගිකෝ; සච්චායං චතුරඞ්ගිකා විය සෙනා පඤ්චඞ්ගිකං විය තූරියං අඞ්ගමත්තමෙව හොති අඞ්ගවිනිම්මුත්තෙනා නත්ථි, නිබ්බාණත්ථිකෙහි මග්ගියති නිබ්බාණං වා මග්ගති කිලෙසෙ වා මාරෙන්තෙනා ගච්ඡතීති මග්ගෙනා; සෙය්‍යථීදන්ති සෙ කතමොති වෙ; ඉදානි අඞ්ගමත්තමෙව මග්ගෙනා දස්සෙතුං සම්මාදිට්ඨීති පෙ — සම්මාසමාධීති ආහ; තත්ථ සම්මා දස්සනලක්ඛණා සම්මාදිට්ඨි; සම්මා අභිනිරොපනලක්ඛණෙනා සම්මා සංකප්පෝ; සම්මා පරිග්ගහලක්ඛණා සම්මාවාචා; සම්මාසමුට්ඨාපනලක්ඛණෙනා සම්මාකම්මන්තෙනා; සම්මා වොදානලක්ඛණෙනා සම්මා ආජීවෝ; සම්මා පග්ගහලක්ඛණෙනා සම්මා වායාමෝ; සම්මා උපට්ඨානලක්ඛණා සම්මා සති; සම්මා සමාධානලක්ඛණෙනා සම්මා සමාධි; තෙසුව එකෙකස්ස තීණි තීණි කිච්චානි හොන්ති; සෙය්‍යථීදං? සම්මා දිට්ඨිතාව අඤ්ඤෙහිපි අත්තනෝ පච්චනිකකිලෙසෙහි සද්ධිං මිච්ඡාදිට්ඨිං පජහති නිරොධං ආරම්මණං කරොති සම්පයුත්තධම්මෙ

ව පස්සති තපපටිච්ඡාදකමොහවිධමනවසෙන අසම්මොහතො සම්මා සඞ්කප්පාදයොපි තථෙව මිච්ඡා සඞ්කප්පාදීනි ච පජහන්ති නිරොධඤ්ච ආරම්මණං කරොන්ති; විසෙසතො පනෙත්ථ සම්මා සඞ්කප්පො සහජාතධම්මෙ අභිනිරොපෙති; සම්මා වාචා සම්මා පරිග්ගණ්හාති; සම්මා කම්මන්තා සම්මා සමුට්ඨාපෙති; සම්මා ආජීවො සම්මා වොදපෙති; සම්මා වායාමො සම්මා පග්ගණ්හාති; සම්මා සති සම්මා උපට්ඨාති; සම්මා සමාධි සම්මා සමාදහති; අපි චෙසා සම්මා දිට්ඨි නාම පුඞ්ගලභාගෙ නානාඛණා නානාරම්මණා හොති මග්ගකාලෙ එකඛණා එකාරම්මණා කිච්චතො පන දුක්ඛං පරිඤ්ඤාති ආදීනි චත්තාරි නාමානි ලභති; සම්මාසඞ්කප්පාදයොපි පුඞ්ගලභාගෙ නානාඛණා නානාරම්මණා හොන්ති මග්ගකාලෙ එකඛණා එකාරම්මණා; තෙසු සම්මාසංකප්පො කිච්චතො නෙක්ඛම්මසංකප්පොති ආදීනි තීණි නාමානි ලභති; සම්මාවාචාදයො තයො පුඞ්ගලභාගෙ නානඛණා නානාරම්මණා විරතියොපි හොන්ති චෙතනායොපි මග්ගඛණෙ පන විරතියොව; සම්මා වායාමොපි සම්මා සතීති ඉදම්පි චයං කිච්චතොඅසම්මප්පධානසතිපඤ්ඤාවසෙන චත්තාරි නාමානි ලභති; සම්මා සමාධි පන පුඞ්ගලභාගෙපි මග්ගඛණෙපි සම්මා සමාධියෙව; ඉති ඉමෙසු අට්ඨසු ධම්මෙසු භගවතා නිබ්බාණාධිගමාය පටිපන්නස්ස යොගිනො බහූපකාරත්තා පඨමං සම්මාදිට්ඨි දෙසිතා; අයම්පි පඤ්ඤුපජ්ජාතො පඤ්ඤුසන්නත්ති ච වුත්තා; තස්මා එනාය පුඞ්ගලභාගෙ විපස්සනාඤාණසඞ්ඛාතාය සම්මා දිට්ඨියා අවිජ්ජන්ධකාරං විධංසෙත්වා කිලෙසචොරෙ ඝාතෙන්තො ඛෙමෙන යොගාවචරො නිබ්බාණං පාපුණාති; එතෙන වුත්තං නිබ්බාණාධිගමාය පටිපන්නස්ස යොගිනො බහූපකාරත්තා පඨමං සම්මාදිට්ඨි දෙසිතාති; සම්මා සඞ්කප්පො පන තස්සා බහූපකාරො; තස්මා තදනන්තරං වුත්තොති; යථාහ් හෙරඤ්ඤකිකො හත්ථෙන පරිවත්තෙත්වා පරිවත්තෙත්වා චක්ඛුනා කහාපණං ඔලොකෙත්වා අයං කූටො අයං ජෙකොති ජානාති; එවං යොගාවචරො පුඞ්ගලභාගෙ විතක්කෙන විතක්කෙත්වා විතක්කෙත්වා විපස්සනා පඤ්ඤාය ඔලොකයමානො ඉමෙ ධම්මා කාමාවචරා ඉමෙ ධම්මා රූපාවචරාදයොති ජානාති; යථාවා පන පුරිසෙන කොට්ඨං ගන්ත්වා පරිවත්තෙත්වා පරිවත්තෙත්වා දින්නං මහාරුක්ඛං තච්ඡකො වාසියා තච්ඡෙත්වා කම්මං උපනෙති එවං විතක්කෙන

විතක්කෙත්වා විතක්කෙත්වා දිස්සාධම්මෙ යොගාවචරෝ පඤ්ඤාය ඉමෙ ධම්මා කාමාවචරා ඉමෙ ධම්මා රූපාවචරාති ආදිනා නයෙන පරිච්ඡින්දිත්වා කම්මෙ උපනෙති තෙන වුත්තං සම්මා සංකප්පෝ පන තස්සා බහූපකාරෝ තස්මා තදනන්තරං වුත්තෙතා නි; සවායං යථා සම්මාදිට්ඨියා එවං සම්මාවාචායපි උපකාරකෝ; යථාහ; පුබ්බෙ ඛෝ ගහපති විතක්කෙත්වා විචාරෙත්වා පච්ඡා වාචං භින්දතීති තස්මා තදනන්තරං සම්මා වාචා වුත්තා; යස්මා පන ඉදච්දච කරිස්සාමාති පඨමං වාචාය සංවිදහිත්වා ලෙකෙ කම්මනෙත පයොජෙනති තස්මා වාචා කායකම්මස්ස උපකාරි කාති සම්මාවාචාය අනන්තරං සම්මා කම්මන්තෙතා වුත්තෙතා; චතු ඛ්බිධං පන වච්දුච්චරිතං තිවිධං කාය දුච්චරිතං පහාය උභයං සුචරිතං පූරෙන්තස්සෙව යස්මා ආජීවඨමකසීලං පූරති න ඉත රස්ස; තස්මා තදුභයානන්තරං සම්මා ආජීවෝ වුත්තෙතා; එවං සුධා 'ජීවෙන පරිසුඩ්ධෝ මෙ ආජීවොති එතත්තාවතා පරිතොසං අකත්වා සුත්තපමත්තෙතන විහරිතුං න යුත්තං අථඛෝ සබ්බ ඉරියාපථෙසු ඉදං විරියමාරභ්තබ්බන්ති දස්සෙතුං තදනන්තරං සම්මාවායාමෝ වුත්තෙතා; තතෝ ආරඛවිරියෙනාපි කායාදිසු චතූසු වත්ථූසු සති ස්‍රුපපතිට්ඨිතා කාතබ්බාති දස්සනත්ථං තදන න්තරං සම්මා සති දෙසිතා; යස්මා පන එවං සූපපතිට්ඨිතා සති සමාධිස්ස උපකාරානුපකාරාණං ධම්මානං ගතියෝ සමන්වෙසිත්වා පහොති එකත්තාරම්මණෙ චිත්තං සමාධාතුං තස්මා සම්මා සති අනන්තරං සම්මා සමාධි දෙසිතොති වෙදිතබ්බා — සම්මා දිට්ඨි නිදෙසෙ දුක්ඛෙඤාණන්ති ආදිනා චතුසච්චකම්මට්ඨානං දස්සි තං, තත්ථ පුරිමානි චෙ සච්චානි වට්ටං; පච්ඡිමානි විවට්ටං; තෙසු භික්ඛුනෝ වට්ටෙ කම්මට්ඨානාභි නිවෙසෝ හොති; විවට්ටෙ නත්ථි අභිනිවෙසෝ; පුරිමානි හි චෙ සච්චානි පඤ්චුක්ඛන්ධා දුක්ඛං තණ්හා සමුදයොති එවං සබ්බෙපෙතව කතමෙ පඤ්චුක්ඛ න්ධාති ආදිනා නයෙන විත්ථාරෙන ච ආචරියස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හිත්වා වාචාය පුනප්පුනං පරිවත්තෙතෙත්වා යොගාවච රෝ කම්මං කරොති ඉතරෙසු පන ද්වීසු සච්චෙසු නිරොධසච්චං ඉට්ඨං කන්තං මනාපං මග්ගසච්චං ඉට්ඨං කන්තං මනාපන්ති එවං සවණෙනෙව කම්මං කරොති; සෝ එවං කම්මං කරෝ නෙතා චත්තාරි සච්චානි එකෙන පටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති එකාභි සමයෙන අභිසමෙති; දුක්ඛං පරිඤ්ඤා පටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති;

සමුදයං පහාණපටිවෙධෙන; නිරොධං සච්ඡිකිරියපටිවෙධෙන; මග්ගං භාවනා පටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති; දුක්ඛං පරිඤ්ඤාභි සමයෙන...පෙ...මග්ගං භාවනාභිසමයෙන අභිසමෙති; එව මස්ස පුබ්බභාගෙ තීසු සච්චෙසු උග්ගහපරිපුච්ඡා සවණධාරණ සම්මසනපටිවෙධෝ හොති; තීසු සවණපටිවෙධෝ යෙව; අපර භාගෙ තීසු කිච්චතෝ පටිවෙධොහොති; නිරොධෙ ආරම්මණ පටිවෙධෝ; තඤ්ච ඛ්බම්පි පටිවෙධඤ්ඤණං ලොකුත්තරං; සවණ ධාරණසම්මසනඤ්ඤණං ලොකියං කාමාවචරං; පච්චවෙක්ඛණාපන පත්තසච්චස්ස හොති; අයං ච ආදිකම්මිකො තඤ්ඤා සා ඉධ නවු ත්තා; ඉමස්ස ච භික්ඛුනො පුබ්බෙ පරිග්ගහතො දුක්ඛං පරිජා නාමි සමුදයං පජහාමි නිරොධං සච්ඡිකරොමි මග්ගං භාවෙමීති ආභොගසමන්නාහාරමනසිකාරපච්චවෙක්ඛණා නත්ථි; පරිග්ගහ තො පඤ්ඤා හොති; අපරභාගෙ පන දුක්ඛං පරිඤ්ඤාතමෙව හොති;...පෙ... භාවිතොව හොති; තඤ්ච වෙ සච්චානි දුද්ද සත්තා ගම්භීරාණි; වෙ ගම්භීරත්තා දුද්දසානි; දුක්ඛසච්චං හි උප්පත්තිතො පාකටං ඛාණුකණ්ටකපහාරාදිසු අහො දුක්ඛන්ති වත්තබ්බතම්පි ආපජ්ජති; සමුදයම්පි ඛාදිතුකාමතාහුජිතුකාම තාදිවසෙන උප්පත්තිතො පාකටං; ලක්ඛණපටිවෙධතො පන උභයම්පි ගම්භීරං; ඉති තානි දුද්දසත්තා ගම්භීරාණි; ඉතරෙසං පන ච්ඡාදං දස්සනත්ථාය පයොගො භවග්ගග්ගහණත්ථං හත්ථප්පසා රණං විය අවීචිඋස්සදත්ථං පාදප්පසාරණං විය සතධාභින්නවාල ස්ස කොටියා කොටිං පටිපාදනං විය ච හොති; ඉති තානි ගම්භී රත්තා දුද්දසානි; එවං දුද්දසත්තා ගම්භීරෙසු ගම්භීරත්තාච දුද්ද සෙසු චතූ සච්චෙසු උග්ගහාදිවසෙන පුබ්බභාගඤ්ඤාණුප්පත්තිං සඤ්ඤාය "ඉදං දුක්ඛඤ්ඤණන්ති" ආදිවුත්තං; පටිවෙධක්ඛණෙ පන එකමෙව ඤාණං හොති...සම්මා සබ්බකපපනිදෙසෙ කාම තො නිස්සටොති නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පො; ව්‍යාපාදතො නිස්ස ටොති අව්‍යාපාදසඞ්කප්පො; විහිංසාය නිස්සටොති අවිහිංසා සඞ්කප්පො; තඤ්ච නෙක්ඛම්මවිතක්කො කාමවිතක්කස්ස පදඝා තං පදවෙජ්ඣං කරොන්තො උප්පජ්ජති; අව්‍යාපාදවිතක්කො ව්‍යාපාදවිතක්කස්ස; අවිහිංසා විතක්කො විහිංසා විතක්කස්ස; නෙ ක්ඛම්මවිතක්කොව කාමවිතක්කස්ස පච්චනිකො හුත්වා උප්ප ජ්ජති; අව්‍යාපාදඅවිහිංසා විතක්කා ව්‍යාපාදවිහිංසා විතක්කානං;

තත්ථ යොගාවචරෝ කාමවිතක්කස්ස පදඝාතනත්ථං කාමවිතක්කං වා සම්මසති අඤ්ඤං වා පන කිඤ්චි සඞ්ඛාරං; අථස්ස විපස්සනාක්ඛණෙ විපස්සනා සම්පයුත්තෙහි සඞ්කප්පෙහි තදඞ්ගවසෙන කාමවිතක්කස්ස පදඝාතනං පදවෙජ්දං කරොන්තෙහි උප්පජ්ජති; විපස්සනං උස්සුක්කා පෙත්වා මග්ගං පාපෙති; අථස්ස මග්ගක්ඛණෙ මග්ගසම්පයුත්තෙහි සඞ්කප්පෙහි සම්භෙජ්දවසෙන කාමවිතක්කස්ස පදඝාතං පදවෙජ්දං කරොන්තෙහි උප්පජ්ජති; ව්‍යාපාදවිතක්කස්සාපි පදඝාතනත්ථං ව්‍යාපාදවිතක්කං වා අඤ්ඤං වා සංඛාරං සම්මසති; විහිංසා විතක්කස්ස පදඝාතනත්ථං විහිංසා විතක්කං වා අඤ්ඤං වා සඞ්ඛාරං සම්මසති; අථස්ස විපස්සනාක්ඛණෙති සඞ්ඛං පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්බං; කාමවිතක්කාදිනං පන තිණ්ණම්පි පාළියං විහතත්තා අනිච්චානුපස්සනාරම්මණෙසු එකක්ඛණෙ ඤාණම්පි අප්පවත්තිකං නාම නත්ථි; එකන්තතො පන කාමවිතක්කස්ස තාව අසුභෙසු පඨමජ්ඣානමෙව පච්චනීකං; ව්‍යාපාදවිතක්කස්ස මෙත්තාය නිකවතුක්කජ්ඣානානි; විහිංසා විතක්කස්ස කරුණාය නිකවතුක්කජ්ඣානානි; තස්මා අසුභෙ පරිකම්මං කත්වා ඣානං සමාපන්නස්ස සමාපත්තික්ඛණෙ ඣාන සම්පයුත්තෙහි සඞ්කප්පෙහි වික්ඛම්භනවසෙන කාමවිතක්කස්ස පච්චනීකො හුත්වා උප්පජ්ජති; ඣානපාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙන්තස්ස විපස්සනාක්ඛණෙ විපස්සනා සම්පයුත්තෙහි සංකප්පෙහි තදඞ්ගවසෙන කාමවිතක්කස්ස පච්චනීකො හුත්වා උප්පජ්ජති; විපස්සනං උස්සුක්කා පෙත්වා මග්ගං පාපෙන්තස්ස මග්ගක්ඛණෙ මග්ගසම්පයුත්තෙහි සංකප්පෙහි සම්භෙජ්දවසෙන කාමවිතක්කස්ස පච්චනීකො හුත්වා උප්පජ්ජති; එවං උප්පන්නෙහි නෙක්ඛම්මසංකප්පෙහි වුච්චතීති වෙදිතබ්බං; මෙත්තාය පන පරිකම්මං කත්වා කරුණාය පරිකම්මං කත්වා ඣානං සමාපජ්ජතීති සඞ්ඛං පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්බං; එවං උප්පන්නෙහි අව්‍යාපාදසඞ්කප්පෙහි වුච්චති; අවිහිංසාසඞ්කප්පෙහි වුච්චතීති වෙදිතබ්බං; එවමෙතෙ නෙක්ඛම්මසංකප්පාදයො විපස්සනා ඣානවසෙන උප්පත්තිනං නානත්තා පුබ්බභාගෙ නානා; මග්ගක්ඛණෙ පන ඉමෙසු තීසු ඨානෙසු උප්පන්නස්ස අකුසලසංකප්පස්ස පදවෙජ්දතො අනුප්පත්ති සාධනවසෙන මග්ගඞ්ගං පූරයමානො එකොව කුසලසඞ්කප්පෙහි උප්පජ්ජති; අයං සම්මා සඞ්කප්පෙහි නාම

සම්මා වාචා නිද්දෙසෙපි යස්මා අත්ථෙනෙව චිත්තෙන මුසාවාදා විරමති අත්ථෙන පිසුණාවාචාදිහි තස්මා චතස්සොපෙතා වෙරමණියෝ පුබ්බභාගෙ නානා; මග්ගක්ඛණෙ පන මිච්ඡාවාචා සංඛාතාය චතුබ්බිධාය අකුසලදුස්සීල්‍යචෙතනාය පදවෙච්ඡදතෝ අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඞ්ගං පූරයමානා එකාව සම්මාවාචා සංඛාතා කුසලවෙරමණී උප්පජ්ජති. අයං සම්මාවාචා නාම.

සම්මාකම්මන්තනිද්දෙසෙපි යස්මා අත්ථෙනෙව චිත්තෙන පාණාතිපාතා විරමති අත්ථෙන අදින්නාදානා අත්ථෙන මිච්ඡාචාරා; තස්මා තිස්සොපෙතා වෙරමණියෝ පුබ්බභාගෙ නානා; මග්ගක්ඛණෙ පන මිච්ඡා කම්මන්තසංඛාය නිච්ඡාය අකුසලදුස්සිල්‍යචෙතනාය පදවෙච්ඡදතෝ අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඞ්ගං පූරයමානා එකාව සම්මා කම්මන්තසංඛාතා කුසලවෙරමණී උප්පජ්ජති අයං සම්මාකම්මන්තෝ නාම.

සම්මාආජීවනිද්දෙසෙ **ඉධා**ති ඉමස්මිං සාසනෙ; **අරියසාවකොති** අරියස්ස බුද්ධස්ස සාවකෝ; **මිච්ඡාආජීවංපහායා**ති පාපකං ආජීවං පජහිත්වා; **සම්මාආජීවෙනා**ති බුද්ධපඤ්ඤත්තෙන කුසල ආජීවෙන ජීවිකං කප්පෙතීති ජීවිතපවත්තිං පවත්තෙතීති; ඉධාපි යස්මා අත්ථෙනෙව චිත්තෙන කායවාරවීතික්කමා විරමති අත්ථෙන වචීවාරවීතික්කමා තස්මා පුබ්බභාගෙ නානාක්ඛණෙසු උප්පජ්ජති; මග්ගක්ඛණෙ පන ඒසු වාරෙසු සත්තන්නං කම්මපථානං වසෙන උප්පන්නාය මිච්ඡා ආජීවදුස්සීල්‍යචෙතනාය පදවෙච්ඡදතෝ අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඞ්ගං පූරයමානා එකාව සම්මා අජීවසංඛාතා කුසලවෙරමණී උප්පජ්ජති; අයං සම්මා ආජීවෝ නාම.

සම්මා වායාමනිද්දෙසෙ සම්මප්පධානවිභඞ්ගෙ අනුපදවණ්ණනාවසෙනආවිභවිස්සති; අයං පන පුබ්බභාගෙ නානා චිත්තෙසු ලබ්භති; අත්ථෙනෙවහි චිත්තෙන අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය වායාමං කරොති අත්ථෙන උප්පන්නානං පහානාය අත්ථෙනෙව අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය අත්ථෙන උප්පන්නානං ඨිතියා; මග්ගක්ඛණෙ පන එකචිත්තෙනයෙව ලබ්භති; එකමෙවහි මග්ගසම්පයුත්තං විරියං චතුකිච්චසාධනවසෙන චත්තාරි නාමානි ලභති.

සමාසනි නිදෙසොපි සතිපඨානවිභඞ්ගෙ අනුපදවණ්ණනා වසෙන ආවිභවිස්සති; අයම්පිච පුඞ්ගභාගෙනානා චිත්තෙහිසු ලබ්භති; අඤ්ඤතරෙනෙව චිත්තෙන කායං පරිග්ගණ්හාති අඤ්ඤතරෙන අඤ්ඤතරෙන වෙදනාදිනි; මග්ගක්ඛණෙ පන එකචිත්තෙනයෙව ලබ්භති එකායෙවහි මග්ගාසම්පයුත්තා සති චතුක්කිච්චසාධනෙන චත්තාරිනාමානි ලභති.

සම්මාසමාධි නිදෙසෙ චත්තාරි ඣානානි පුඞ්ගභාගෙපි නානා මග්ගක්ඛණෙපි; පුඞ්ගභාගෙ සමාපත්තිවසෙන නානා මග්ගක්ඛණෙ නානා මග්ගවසෙන; එකස්සහි පඨමමග්ගො පඨමජ්ඣානිකොහොති; දුතියමග්ගොදයොපි පඨමජ්ඣානිකා; දුතියා දීසු අඤ්ඤතරජ්ඣානිකාවා; එකස්ස පඨමමග්ගා දුතියාදිනං අඤ්ඤතරජ්ඣානිකො හොති; දුතියාදයොපි දුතියාදිනං අඤ්ඤතරජ්ඣානිකාවා පඨමජ්ඣානිකාවා; එවං චත්තාරොපි මග්ගා ඣානවසෙන සදිසාවා අසදිසාවා එකච්චයදිසා වා හොන්ති; අයං පනස්ස විසෙසො පාදකජ්ඣානනියාමෙන හොති; පාදකජ්ඣානනියාමෙන තාව පඨමජ්ඣානලාභිනො මඨමජ්ඣානා වුඨාය විපස්සන්තස්ස උපන්නමග්ගා පඨමජ්ඣානිකො හොති; මග්ගඞ්ගබොජ්ඣඞ්ගානි පනෙත්ථ පරිපුණ්ණානෙව හොන්ති; දුතියජ්ඣානතො උට්ඨාය විපස්සන්තස්ස උපන්නො දුතියජ්ඣානිකො හොති; මග්ගඞ්ගානි පනෙත්ථ සත්ත හොන්ති; තතියජ්ඣානතො උට්ඨාය විපස්සන්තස්ස උපන්නො තතියජ්ඣානිකො; මග්ගඞ්ගානි පනෙත්ථ යත්තකොජ්ඣඞ්ගානි ඡ හොන්ති; එසනයො චතුත්ථජ්ඣානතො පඨායයාව නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනා; ආරුප්පෙ චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානං උප්පජ්ජති; තඤ්චඛො ලොකුත්තරං නො ලොකියන්නිවුත්තං; එත්ථ කථන්නි? එත්ථාපි පඨමජ්ඣානාදීසු යතො වුඨායසොතාපත්තිමග්ගං පටිලභිත්වා අරූපසමාපත්තිං භාවෙත්වා සොආරුප්පෙ උප්පන්නො; තං ඣානි කාව තස්ස තත්ථ තයො මග්ගාඋප්පජ්ජන්ති; එවං පාදකජ්ඣානමෙව නියාමෙති; කෙචි පනථෙරා විපස්සනාය ආරම්මණභූතා ඛන්ධා නියාමෙන්තීති වදන්තීකෙචිපුග්ගලජ්ඣාසයො නියාමෙතීති වදන්ති; කෙචි වුඨානගාමිනි විපස්සනා නියාමෙතීති වදන්ති; තෙසං වාදවිනිච්ඡයො හෙට්ඨා චිත්තුප්පාදකණ්ඩෙ ලොකුත්තරපදභාජනීයවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙවවෙදිතබ්බො; අයං වුච්චති සම්මා සමාධීති යා ඉමෙසු චතූසු ඣානෙසු එකග්ගතා අයං පුඞ්ගභාගෙ ලොකියො

අපරභාගෙ ලොකුත්තරෝ සම්මාසමාධිනාම වුච්චතීති; එවං ලොකියලොකුත්තරවසෙන භගවා මග්ගසච්චං දෙසෙසි; තත්ථ ලොකියමග්ගෙ සඞ්ඛානෙව මග්ගඞ්ගානි යථානුරූපං ඡසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණානි හොන්ති; ලොකුත්තරමග්ගෙ පන චතුසච්චපටිවෙධාය පවත්තස්ස අරියස්ස නිබ්බාණාරම්මණං අවිජ්ජානුසයසමුග්ඝාතකං පඤ්ඤාචක්ඛු සම්මාදිට්ඨි; තථා සම්පන්නාදිට්ඨිස්ස තංසම්පයුත්තං නිච්ඡිච්ඡාසංකප්පසමුග්ඝාතකං චෙතසො නිබ්බාණපදභිනිරොපනං සම්මාසඞ්කප්පො; තථා පස්සන්නකායස්ස චිත්තක්ඛන්ධස්ස ච තං සම්පයුත්තාව චතුබ්භිධවචීදුච්චරිතසමුග්ඝාතිකා මිච්ඡා වාචාය විරති සම්මාවාචා; තථා විරමන්තස්ස තං සම්පයුත්තාව මිච්ඡාකම්මන්තසමුට්ඨෙදිකා තිවිධකායදුච්චරිතවිරති සම්මාකම්මන්තො; තෙසංයෙවස්ස වාචා කම්මන්තානං වොදානභූතා තං සම්පයුත්තාව කුහනාදිඅසමුට්ඨෙදිකා මිච්ඡා ආජීවවිරති සම්මාආජීවො; ඉමිස්සා සම්මා වාචාකම්මන්තා ජීවසඞ්ඛාතාය සීලභූමියං පතිට්ඨමානස්ස තදනුරූපො තං සම්පයුත්තොව කොසජ්ජසමුට්ඨෙදකො අනුප්පන්නුප්පන්නානං කුසලාකුසලානං අනුප්පාදපහානුප්පාදසිද්ධිසාධකො ච විරියාරම්භො සම්මා වායාමො; එවං වායමන්තස්ස තං සම්පයුත්තොව මිච්ඡා සති විනිබ්භුනකො කායාදීසු කායානුපස්සනාදිසාධකො ච චෙතසො අසම්මොසො සති; ඉති අනුත්තරාය සතියා සුවිභිනවිත්තාරක්ඛස්ස තං සම්පයුත්තාව මිච්ඡා සමාධි සමුග්ඝාතිකා චිත්තෙකග්ගතා සම්මා සමාධිති; එසලොකුත්තරෝ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො; යො සහලොකියෙන මග්ගෙන දුක්ඛනිරොධගාමිනීපටිපදාති සංඛං ගතො; සොඛොපනෙසමග්ගො සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඞ්කප්පානං විජ්ජාය සෙසධම්මානං චරණෙන සඞ්ගහිතත්තා විජ්ජාචෙව චරණඤ්ච; තථා තෙසං චින්තා විපස්සනා යානෙන ඉතරෙසං සමථයානෙන සංගහිතත්තා සමථොචෙවවිපස්සනාච; තෙසං වා චින්තා පඤ්ඤක්ඛන්ධෙන; තදනන්තරානං තිණ්ණං සීලක්ඛන්ධෙන; අවසෙසානං සමාධික්ඛන්ධෙන; අධිපඤ්ඤා අධිසීලඅධිචිත්තසික්ඛාහි ච සඞ්ගහිතත්තා ඛන්ධත්තයඤ්චව සික්ඛත්තයඤ්ච හොති; යෙනසමන්නාගතො අරියසාවකො දස්සනසම්පන්නෙහි චක්ඛූහි ගමනසම්පන්නෙහි ච පාදෙහි සමන්නාගතෝ අඞ්ගකො විය විජ්ජාචරණසම්පන්නො හුත්වා විපස්සනා යානෙන කාමසුඛල්ලිකානුයොගං සමථයානෙන අත්තකිලමථානුයොග

නන්ති අනන්තවයං පරිවජ්ජනතෝ මජ්ඣිමපටිපදං පටිපන්නෝ පඤ්ඤාක්ඛන්ධේන මොහක්ඛන්ධං සීලක්ඛන්ධේන දෝසක්ඛන්ධං සමාධික්ඛන්ධේන ච ලොභක්ඛන්ධං පදාලෙන්තෝ අධිපඤ්ඤාසික්ඛාය පඤ්ඤාසම්පදං අධිසීලසික්ඛාය සීලසම්පදං අධිචිත්තසික්ඛාය සමාධිසම්පදන්ති තිස්සොසම්පත්තියෝ පත්වා අමතං නිබ්බාණං සච්ඡිකරොති; ආදිමජ්ඣපරියොසානකල්‍යාණං සත්ත තිංසබොධිපක්ඛිය ධම්මරතනවිචිත්තං සම්පත්තනියාමසංඛාතං අරියභූමිඤ්ච ඔක්කන්තෝ හොතීති —

සුත්තනාමභාජනීය වණ්ණනා.

ඉදානි අභිධම්මභාජනීයං හොති; තත්ථ අරියසච්චානීති අවත්වා නිප්පදෙසතෝ පච්චයසඞ්ඛාතං සමුදයං දස්සෙතුං "චත්තාරිසච්චානි"ති වුත්තං; අරියසච්චානීති වුත්තෙ අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි අවසෙසාව සාසවා කුසලධම්මා න සඞ්ගය්හන්ති; නවකෙවලං තණ්හාව දුක්ඛං සමුදෙතීති; ඉමෙපි අවසෙසා ච කිලෙසාදයෝ පච්චයා සමුදෙන්තියෙව; ඉති ඉමෙපි පච්චයා දුක්ඛං සමුදෙන්තියෙවාති නිප්පදෙසතෝ පච්චයසංඛාතං සමුදයං දස්සෙතුං අරියසච්චානීති අවත්වා චත්තාරිසච්චානීති වුත්තං. නිදෙසවාරෙව නෙසං පඨමං දුක්ඛං අනිද්දිසිත්වා තස්සෙව දුක්ඛස්ස සුඛනිදෙසත්ථං දුක්ඛසමුදයෝ නිද්දිට්ඨෝ; තස්මිඤ්හි නිද්දිට්ඨෙ අවසෙසා ච කිලෙසාති ආදිනා නයෙන දුක්ඛසච්චං සුඛනිදෙසං හොති; නිරවඛ සච්චමෙපඤ්ච තණ්හාය පහාණං තණ්හාය ච අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං පහාණන්ති එවං යථා වුත්තස්ස සමුදයස්ස පහාණවසෙන පඤ්චහාකාරෙහි නිද්දිට්ඨං; මග්ගසච්චං පනෙත්ථ පඨමජ්ඣානිකසොතාපත්තිමග්ගවසෙන ධම්මචක්ඛුනියං විය තත්‍රස්ස දෙසනානයස්ස මුඛමත්තමෙව දස්සෙන්තෙන න නිද්දිට්ඨං; තත්ථ නයහෙදෝ වෙදිතබ්බෝ; තං උපරිපකාසයිස්සාම; යස්මා පන න කෙවලං අට්ඨඞ්ගිකෝ මග්ගොව පටිපදා දුක්ඛස්ස ඛා පනස්ස කායකම්මං වචීකම්මං ආජීවෝ සුපරිසුද්ධෝ හොතීති වත්තතෝ පන පුග්ගලජ්ඣාසයවසෙන පඤ්චඞ්ගිකොපි මග්ගෝ පටිපදාඵලවාති දෙසිතෝ තස්මා තං නයං දස්සෙතුං පඤ්චඞ්ගිකවාරෙපි නිද්දිට්ඨං; යස්මා ච න කෙවලං අට්ඨඞ්ගිකපඤ්චඞ්ගික

මග්ගාව පටිපදා සම්පයුත්තකා පන අනිරෙකපඤ්ඤාසඛම්මා පි පටිපදාඑව තඤ්ච තං නයං දස්සෙතුං තතියෝ සඛ්ඛඞ්ගාහිකවාරෝපි නිද්දිට්ඨෝ; තඤ්ච අවසෙසා ඛන්ධා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තානි ඉදං පරිහායති; සෙසං සඛ්ඛඤ්ච සදිසමෙව; තඤ්ච අඤ්ඤාභිකවාරස්ස තණ්හාය ච අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං පහානන්ති ආදිසු පඤ්චසු කොට්ඨාසෙසු පඨමකොට්ඨාසෙ තාව සොතාපත්තිමග්ගෙ ඛාණාභිනිවෙසෙ සුඛිකපටිපදා සුඛිකසුඤ්ඤතා සුඤ්ඤතපටිපදා සුඛිකඅප්පණිහිතං අප්පණිහිත පටිපදාති ඉමෙසු පඤ්චසු වාරෙසු ඒකන්තං ඒකන්තං චතුක්කපඤ්චක නයානං වසෙන දස්සනයා හොන්ති; එවං සෙසෙසුපිනි විසතියා අභිනිවෙසෙසු වෙ නයසතානි, තානි චතූහි අධිපතීහි චතුගුණිතානි අට්ඨසතානි; ඉති සුඛිකානි වෙ සාධීපති අඨාති සඛ්ඛම්පි නය සහස්සං හොති; යථා ච සොතාපත්තිමග්ගෙ එවං සෙසමග්ගෙසුපිනි චත්තාරි නයසහස්සානි හොන්ති; යථා ච පඨමකොට්ඨාසෙ චත්තාරි එවං සෙසෙසුපිනි අට්ඨඞ්ගිකවාරෙ පඤ්චසු කොට්ඨාසෙසු වීසති නයසහස්සානි හොන්ති; තථා පඤ්චඞ්ගිකවාරෙ සඛ්ඛඞ්ගාහිකවාරෙ චානි සඛ්ඛානිපි සත්තිනයසහස්සානි සත්තාරි විහත්තානි; පාළි පන සංඛෙපෙන ආගතා; එවම්දං නිච්ඡමහා වාරං පඤ්චදසකොට්ඨාසං සත්තිනයසහස්සපනිමණ්ඩිතං අභිඛම්ම භාජනියං නාම නිද්දිට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං.

අභිඛම්මභාජනිය වණ්ණනා.

පඤ්හාපුච්ඡකෙ චතුන්නම්පි සච්චානං ඛන්ධවිභඞ්ගෙ වුත්තනයානුසාරෙනෙව කුසලාදිභාවෝ වෙදිතබ්බෝ; ආරම්මණන්තිකෙසු පන සමුදයසච්චං කාමාවචරධම්මෙ අස්සාදෙන්තස්ස පරිත්තාරම්මණං හොති; මහග්ගතධම්මෙ අස්සාදෙන්තස්ස මහග්ගතාරම්මණං; පඤ්චක්ඛන්ධෙ අස්සාදෙන්තස්ස ච තණ්හාරම්මණං; දුක්ඛසච්චං කාමාවචරධම්මෙ ආරබ්භ උප්පන්නං පරිත්තාරම්මණං; රූපාරූපාවචරධම්මෙ ආරබ්භ උප්පත්තිකාලෙ මහග්ගතාරම්මණං; නවලොකුත්තරධම්මෙ පච්චවෙක්ඛණකාලෙ අප්පමාණාරම්මණං; පඤ්චක්ඛන්ධෙ පච්චවෙක්ඛණකාලෙ ච තණ්හාරම්මණං; මග්ගසච්චං සහජාතහෙතුවසෙන සඛ්ඛදාපි මග්ග හෙතුකං; විරියං වා වීමංසං වා ජෙට්ඨකං කත්වා මග්ගභාවනාකාලෙ මග්ගාධිපති; ඡන්දවිතෙනපි අඤ්ඤතරාධිපතිකාලෙ නවත්තබ්බං නාම හොති;

දුක්ඛසච්චං අරියානං මග්ගපච්චවෙක්ඛණකාලෙ මග්ගාරම්මණං; තෙසං යෙව ධම්මං ගරුං කත්වා පච්චවෙක්ඛණකාලෙ මග්ගාධිපති; සෙසධම්ම පච්චවෙක්ඛණකාලෙ න වත්තබ්බං හොති; **මෙ සච්චානීති** දුක්ඛසමුදයසච්චානි; එතානිහි අතීතාදිභෙදෙ ධම්මෙ ආරබ්භ උප්පත්තිකාලෙ අතීතාදි ආරම්මණානි හොන්ති; සමුදය සච්චං අජ්ඣත්තාදිභෙදෙ ධම්මෙ අස්සාදෙන්තස්ස අජ්ඣත්තාදි ආරම්මණං හොති; දුක්ඛසච්චං ආභිඤ්ඤෙය්‍යතන්තිකාලෙ නව ත්තබ්බාරම්මණම්පිහි වෙදිතබ්බං; ඉති ඉමස්මිං පඤ්හාපුච්ඡකෙ වෙ සච්චානි ලොකියානි හොන්ති; වෙ ලොකුත්තරාණි, යථා ච ඉමස්මිං එවං පුරිමෙසුපි ච්සු; සම්මාසම්බුද්ධෙන හි තීසුපි සුත්ත න්තභාජනියාදිසු ලොකියලොකුත්තරාණෙව සච්චානි කථිතානි; එවමයං සච්චවිභඞ්ගොපි නිපරිවට්ටං නිහරිත්වාව භාජෙත්වා දස්සිතොති.

සච්චවිභඞ්ග නිද්දෙසො.

ඉදානි තදනන්තරෙ ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ග ඛාමිසනිනිගණනපරිවෙජ්ජදෙ; **ඉන්ද්‍රියානීති** පරිඛ්ත්තාධම්මනිදස්සනං; ඉදානි **තානි** සරූපතො දස්සෙතුං චක්ඛුන්ද්‍රියන්ති ආදිමාහ; තත්ථ චක්ඛු වාරෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති චක්ඛුන්ද්‍රියං; සොතඝාණජීවහා කාය වාරෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති කායින්ද්‍රියං; විජානනලක්ඛණෙ ඉන්ද ට්ඨං කාරෙතීති මනින්ද්‍රියං; ඉත්ථිභාවෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති ඉත්ථින්ද්‍රි යං; පුරිසභාවෙ ඉන්දට්ඨංකාරෙතීති පුරිසින්ද්‍රියං; අනුපාලන ලක්ඛණෙ ඉන්දකට්ඨං කාරෙතීති ජීවිතින්ද්‍රියං; සුඛලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති සුඛින්ද්‍රියං; දුක්ඛ-සොමනස්ස-දොමනස්ස-උපෙක්ඛා ලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති උපෙක්ඛින්ද්‍රියං; අධිමොක්ඛලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති සද්ධින්ද්‍රියං, පග්ගහලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති විරියින්ද්‍රියං; උපට්ඨානලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙ තීති සතින්ද්‍රියං; අවික්ඛෙපලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති සමාධි න්ද්‍රියං; දස්සනලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති පඤ්ඤින්ද්‍රියං; අන ඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමීති පවත්තෙ ඤාණලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙ තීති අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං; සුතානංයෙව ධම්මානං ආජානනෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති අඤ්ඤින්ද්‍රියං; අඤ්ඤතා විභා වෙ ඉන්දට්ඨං කාරෙතීති අඤ්ඤතාවින්ද්‍රියං; ඉධ සුත්තන්තභාජනි

යං නාම න ගහිතං; කසමා සුත්තන්තෙ ඉමාය පටිපාටියා බාවිසතියා ඉන්ද්‍රියානං අනාගතත්තා; සුත්තසම්භූහි කඤ්ඤි වෙ ඉන්ද්‍රියානි කථිතානි; කඤ්ඤි තීණි; කඤ්ඤි පඤ; එවං පන නිරන්තරං වාවිසති ආගතා නාම නත්ථි.

අයං තාවෙත්ථ අධිකථා නයෝ; අයං පන අපරොනයෝ; එතෙසුහි

අඤ්ඤතෝ ලක්ඛණාදිහි-කමතෝ ච විජානියා
හෙදූ හෙදූ තථා කිච්චා-භූමිතෝ ච විනිච්ඡයං.

තත්ථ චක්ඛාදීනං තාව චක්ඛතීති චක්ඛූනි ආදිනා නයෙන අත්ථෝ පකාසිතෝ; පඨමෙසු පන තීසු පඨමං පුබ්බභාගෙ අනඤ්ඤාතං අමතං පදං චතුසච්චධම්මං වා ජානිස්සාමීති එවං පටිපන්නස්ස උප්පජ්ජනතෝ ඉන්ද්‍රියඛණසම්භවතෝ ච අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියන්ති වුත්තං; දුතියං ආජානනතෝ ච ඉන්ද්‍රියඛණසම්භවතොව අඤ්ඤින්ද්‍රියං; තතියං අඤ්ඤාතාවිනෝ චතූසු සච්චෙසු නිහිතඤ්ඤණකිච්චස්ස බිණාසවස්සෙව උප්පජ්ජනතෝ ඉන්ද්‍රියඛණසම්භවතෝ ච අඤ්ඤාතා වින්ද්‍රියං; කොපනෙස ඉන්ද්‍රියට්ඨෝ නාමාති; ඉන්දලිඞ්ගට්ඨෝ ඉන්ද්‍රියට්ඨෝ; ඉන්දදෙසිතට්ඨෝ ඉන්ද්‍රියට්ඨෝ; ඉන්දදිට්ඨට්ඨෝ ඉන්ද්‍රියට්ඨෝ; ඉන්දසිට්ඨට්ඨෝ ඉන්ද්‍රියට්ඨෝ; ඉන්දජුට්ඨට්ඨෝ ඉන්ද්‍රියට්ඨෝ; සො සබ්බොපි ඉධ යථායොගං යුජ්ජති; භගවා හි සම්මා සම්බුද්ධෝ පරමිස්සරියභාවතෝ ඉස්සෝ; කුසලාකුසල ච කම්මං කම්මෙසු කස්සචි ඉස්සරියභාවතෝ; තෙනෙවෙත්ථ කම්මසංඛාතානි ඉන්ද්‍රියානි කුසලාකුසලකම්මං උල්ලිඛෙන්තීති; තෙන ච සිද්ධානීති ඉන්දලිඞ්ගට්ඨෙන ඉන්දසිට්ඨට්ඨෙන ච ඉන්ද්‍රියානි; සබ්බානෙව පනෙතානි භගවතා යථා භූතතෝ පකාසිතානි ච අභිසම්බුද්ධානිචානි ඉන්දදෙසිතට්ඨෙනඉන්දදිට්ඨට්ඨෙන ච ඉන්ද්‍රියානි; තෙනෙව භගවතා මුනින්දෙන කානිචි ගොචරා සෙවනාය කානිචි භාවනා සෙවනාය සෙවිතානීති ඉන්දජුට්ඨට්ඨෙනපි ඉන්ද්‍රියානි; අපිච ආධිපච්චයසඞ්ඛාතෙන ඉස්සරියට්ඨෙනාපි එතානි ඉන්ද්‍රියානි; චක්ඛුවිඤ්ඤණාදිපවත්තියංහි චක්ඛාදීනං සිඛාධිපච්චං; තස්මිංහි තික්ඛෙ තික්ඛත්තා මන්දෙව මන්දත්තානි අයං තාවෙත්ථ අඤ්ඤතෝ විනිච්ඡයෝ. ලක්ඛණාදීහීති ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානෙහිපි චක්ඛාදීනං විනිච්ඡයං විජානියාති අත්ථෝ; තානි පනසං ලක්ඛණාදීනි හෙට්ඨාවුත්තනයෙනෙව; පඤ්ඤින්ද්‍රියාදීනීහි චත්තාරි අඤ්ඤතෝ අමොහොයෙව; සෙසානි තත්ථ සරූපෙනෙ වා ගතානි.

කමතොති අයමපි දෙසනාක්කමොව; තඤ්ච අජ්ඣත්තධම්මං පරිඤ්ඤය අරියභූමිපවිලාභො හොතීති අත්තභාවපරියාපන්නානි චක්ඛ්වාදීනි පඨමං දෙසිතානි; සො පන තත්තභාවොයං ධම්මං උපාදාය ඉත්ථීති වා පුරිසොති වා සඞ්ඛං ගච්ඡති අයං සොති නිදස්සනත්ථං තතො ඉත්ථින්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියඤ්ච; සො දුවිධොපි ජීවිතින්ද්‍රිය පටිබද්ධවුත්තීති ඤ්ඤපනත්ථං තතො ජීවිතින්ද්‍රියං; යාවතස්සපවත්තීතාව එතෙසං වෙදයිතානං අනිවත්තති යං කිඤ්චිවෙදයිතං සඞ්ඛං තං සුඛදුක්ඛන්ති ඤ්ඤපනත්ථං තතො සුඛින්ද්‍රියාදීනි; තං නිරොධත්ථං පන එතෙධම්මා භාවෙතබ්බාති පටිපත්ති දස්සනත්ථං තතො සඞ්ඛාදීනි; ඉමාය පටිපත්තියා එස ධම්මෙමා පඨමං අත්තනි පාතුභවතීති පටිපත්තියා අමොඝභාවදස්සනත්ථං තතො අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියං; තස්සෙව ඵලත්තා තතො අනන්තරං භාවෙතබ්බත්තා ච තතො අඤ්ඤින්ද්‍රියං, ඉතො පරං භාවනාය ඉමස්ස අධිගමො අධිගතෙව පනිමස්මිං නත්ථි කිඤ්චි උත්තරිකරණීයන්ති ඤ්ඤපනත්ථං අන්තෙ පරමස්සාසභූතං අඤ්ඤතාවින්ද්‍රියං දෙසිතන්ති අයමෙත්ථ කමොඅත්ථෙ හෙදෙ හෙදතී ජීවිතින්ද්‍රියස්සොව වෙත්ථ හෙදෙ තඤ්හි රූපජීවිතින්ද්‍රියං අරූපජීවිතින්ද්‍රියන්ති දුවිධං හොති; සෙසානං අභෙදෙනි එවමෙත්ථ භෙදාභෙදදතො විනිච්ඡයං විඤ්ඤාතුකිච්චාතිකිං ඉන්ද්‍රියානං කිච්චන්ති චෙ? චක්ඛ්වින්ද්‍රියස්ස තාව චක්ඛායතනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා තං සම්පයුත්තකානං ච ධම්මානං ඉන්ද්‍රියපච්චයෙන පච්චයොති වචනතො යං තං ඉන්ද්‍රියපච්චයභාවෙන සාධෙතබ්බං අත්තනො නික්ඛමනාදිභාවෙන චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීධම්මානං නික්ඛමනාදී සංඛාතං අත්තානුකාරානුවත්තනාපනං ඉදං කිච්චං; එවං සොත-ඝාණ-ජිව්හා-කායානං, මනින්ද්‍රියස්ස පන සහජාතධම්මානං අත්තනො වසවත්තාපනං; ජීවිතින්ද්‍රියස්ස සහජාතධම්මානුපාලනං; ඉත්ථිපුරිසින්ද්‍රියානං ඉත්ථිපුරිසනිමිත්තාකුත්තා කප්පාකාරානුවිධානං; සුඛදුක්ඛසොමනස්සදොමනස්සින්ද්‍රියානං සහජාතධම්මෙ අභිභවිත්වා ඨානුප්පත්තිකං ඔළාරිකාකාරානුප්පාපනං; උපෙක්ඛින්ද්‍රියස්ස සන්තපණීතමජ්ඣත්තාකාරානුප්පාපනං; සඞ්ඛාදීනං පටිපක්ඛාභිභවනං සම්පයුත්තධම්මානං ච පසන්නාකාරාදිභාවසම්පාපනං; අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියස්ස සංයොජනත්තයප්පහානං චෙව සම්පයුත්තකානංච තප්පහානාභිමුඛභාවකරණං; අඤ්ඤින්ද්‍රියස්ස කාමරාගව්‍යාපාදාදී තනුකරණප්පහානං චෙව සහජාතානං ච අත්තනො

වසානුවත්තනාපනං, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියස්ස සබ්බකිලෙසානං උප්පුඤ්ඡන පහානං වෙව අමතාභිමුඛභාවපච්චයතා ච සමපයුත්තානන්ති එවමෙත්ථ කිච්චතෝ විනිච්ඡයං විජානියා. ඝානඤ්ච භික්ඛවේ චක්ඛු සෝත ඝාණ ජිව්හා කාය ඉත්ථි පුරිස සුඛදුක්ඛදෝමනස්සිඤ්ඤියානි වෙත්ථ කාමාවචරානෙව; මනින්ද්‍රියජීවිතින්ද්‍රියඋපෙක්ඛින්ද්‍රියානි සබ්බා විරියසතිසමාධිපඤ්ඤින්ද්‍රියානි ච චතුභූමිපරියාපන්නානි; සොමනස්සින්ද්‍රියං කාමාවචරරූපාවචරලොකුත්තරවසෙන භූමිත්තයපරියාපන්නං; අවසානෙ තීණිලොකුත්තරානෙවාති එවං භූමිතෝ විනිච්ඡයං විජානියා එවඤ්හි විඤ්ඤාතෙන්නා.

සංවෙගබහුලෝ භික්ඛු යිතෝ ඉන්ද්‍රියසංවරෙ
ඉන්ද්‍රියානි පරිඤ්ඤාය දුක්ඛස්සන්තං නිගච්ඡතීති.

නිද්දෙසවාරෙ යං චක්ඛු චතුන්නං මහාභූතානන්නිආදිසබ්බං ධම්මසඞ්ගණියං පදභාජනෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, විරියින්ද්‍රියසමාධින්ද්‍රියනිද්දෙසාදිසු ච සම්මාවායාමෝ මිච්ඡාවායාමෝ සම්මාසමාධි මිච්ඡාසමාධිනි ආදිනි න වුත්තානි, කස්මා? සබ්බසංගාහකත්තා; සබ්බසඞ්ගාහකානි හි ඉධ ඉන්ද්‍රියානි කථිතානි; එවං සන්තෙ පෙත්ථ දසින්ද්‍රියානි ලොකියානි කාමාවචරානෙව තීණි ලොකුත්තරානි, නවලොකියලොකුත්තරමිස්සකානීති.

අභිධම්ම භාජනීයං.

පඤ්හාපුච්ඡකෙ සඛෙත්තමපි ඉන්ද්‍රියානං කුසලාදිවිභාගෝ පාළිනයානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බෝ; ආරම්මණත්තිකෙසු පන සත්තින්ද්‍රියානි අනාරම්මණානි චක්ඛුසෝතඝාණජිව්හාකායඉත්ථිපුරිසින්ද්‍රියානි සඞ්ඛාය වුත්තං; ජීවිතින්ද්‍රියං පන අරූපම්මිස්සකත්තා ඉධ අනාහටත්තං, මිත්‍රියානි වෙඉන්ද්‍රියා, සුඛදුක්ඛවයං සඞ්ඛායෙතං වුත්තං; තඤ්හි එකන්තපරිත්තාරම්මණං; දෙමනස්සින්ද්‍රියං සියා පරිත්තාරම්මණං සියා මහග්ගතාරම්මණන්ති කාමාවචරධම්මෙ ආරබ්භ පවත්තිකාලෙ පරිත්තාරම්මණං හොති; රූපාවචරාරූපාවචරෙ පන ආරබ්භ පවත්තිකාලෙ මහග්ගතාරම්මණං; පණිධානි ආරම්මණකාලෙ නවත්තබ්බාරම්මණං; න විඤ්ඤා සියා පරිත්තාරම්මණානි මනින්ද්‍රියජීවිතින්ද්‍රිය සොමනස්සින්ද්‍රියඋපෙක්ඛින්ද්‍රියානි වෙව සබ්බාදිපඤ්චකඤ්ච සඞ්ගය ඉදං වුත්තං; ජීවිතින්ද්‍රියං ඤහි රූපම්මිස්සකත්තා අනාරම්මණෙපි රූපධම්මෙසු සංගහිතම්පි

අරූපකොට්ඨාසෙන සියා පකෙඛ සංගහිතං; **වණ්ණාදි ඉන්ද්‍රියා** නීති සුඛදුක්ඛදෝමනස්සඅඤ්ඤතාවින්ද්‍රියාන් තානිහි මහග්ගා රමණත්තිකෙන හජ්ජන්ති; **මණ්ඩහෙතුකන්ති** සහජාතහෙතුං සන්ධාය වුත්තං; විරියවීමංසජෙට්ඨකකාලෙ සියා මග්ගාධිපති; ඡන්දචිත්තජෙට්ඨකකාලෙ සියා නවත්තබ්බා; දස ඉන්ද්‍රියා සියා උපපන්නා සියා උප්පාදිනොති සත්තරූපින්ද්‍රියානි තීණිව විපාකින්ද්‍රියානි සන්ධායෙතං වුත්තං, දසින්ද්‍රියානි දෝමනස්සෙන සද්ධිං හෙට්ඨාවුත්තානෙව තස්ස දෝමනස්සින්ද්‍රියං පණ්ණත්තිං ආරබ්භ පවත්තිකාලෙ නවත්තබ්බාරම්මණං; සෙසානි නිබ්බාණපච්චවෙ ක්ඛණකාලෙපි; තීණි ඉන්ද්‍රියානි බහිද්ධාරම්මණානීති තීණි ලොකුත්තරින්ද්‍රියානි, **වණ්ණාදීති** සුඛදුක්ඛසොමනස්ස දෝමනස්සානි, තානි හි අජ්ඣත්තධම්මෙපි බහිද්ධධම්මෙහිපි ආරබ්භ පවත්තන්ති; **අධිපතින්ද්‍රියාති** මනින්ද්‍රියජීවිතින්ද්‍රියඋපෙක්ඛින්ද්‍රියානිචෙව සද්ධාදි පඤ්චකඤ්ච, තත්ථ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනකාලෙ නවත්තබ්බාරම්මණතා වෙදිතබ්බා; ඉති ඉමස්මිම්පි පඤ්හාපුච්ඡකෙ දසින්ද්‍රියානි කාමාවචරානි; තීණි ලොකුත්තරානි නව ලොකියලොකුත්තර මිස්සකානෙව කථිතානීති අයම්පි අභිධම්මභාජනියෙන සද්ධිං එකපරිච්ඡෙදෙව හොති; අයං පන ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ගො වෙපරිවට්ටං නීහරිත්වා භාජෙත්වා දස්සිතොති.

ඉන්ද්‍රිය විභඞ්ග වණ්ණනා.

ඉදානි තදනන්තරෙ පටිච්චසමුප්පාදවිභඞ්ගෙ සා අයං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරානි ආදිනා නයෙන තන්ති නික්ඛිත්තා; තස්සා අත්ථසංවණ්ණනං කරොන්තෙන විභජ්ජවාදි මණ්ඩලං ඔතරිත්වා ආවරියෙ අනබ්භාචික්ඛන්තෙන සකසමයං අවොක්කමන්තෙන පරසමයං අනාරුහන්තෙන සුත්තං අප්පටිබාහන්තෙන විනයං අනුලොමෙන්තෙන මහා පදෙසෙ ඔලොකෙන්තෙන ධම්මං දීපෙන්තෙන අත්ථං සඞ්ගහන්තෙන තමෙවත්ථං පුන ආවත්තෙත්වා අපරෙහිපි පරියායෙහි නිද්දිසන්තෙන ච යසමා අත්ථසංවණ්ණනා කාතබ්බා හොති; පකතියාපි ච දුක්කරාව පටිච්චසමුප්පාදස්ස අත්ථසංවණ්ණනා; යථාහු පොරාණා.

සච්චං සත්තා පටිසන්ධි-පච්චයාකාර මෙවච
දුද්දසා චතුරෝ ධම්මා-දෙසෙතුඤ්ච සුදුක්කරා'ති.

තස්මා අඤ්ඤත්‍ර ආගමාධිගමපපත්තෙහි න සුකරා පටිච්චසමුප්පාදස්ස අත්ථවණ්ණනානි පරිතුලයිතුං.

වත්තුකාමෝ අහං අජ්ජ-පච්චයාකාරවණ්ණනං
පතිට්ඨං නාධිගච්ඡාමි-අජ්ඣාගාළ්හාව සාගරං.

සාසනං පනිදං නානා-දෙසනා නයමණ්ඩිතං
පුබ්බාචරියමග්ගෝව-අබ්බොච්ඡින්නෝ පවත්තති.

යස්මා තස්මා තදුභයං-සන්නිස්සායත්ථ වණ්ණනං
ආරභිස්සාම් එතස්ස-තං සුණාථ සමාහිතා.

වුත්තඤ්හේතං පුබ්බාචරියෙහි,

යෝකොචිමං අධිකත්වා සුණෙය්‍ය
ලභෙථ පුබ්බාපරියං විසෙසං
ලද්ධාන පුබ්බාපරියං විසෙසං
අදස්සනං මච්චුරාජස්ස ගච්ඡෙති.

"අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරානි" ආදිසුහි ආදිතෝ යෙව නාව,
දෙසනා භෙදතෝ අත්ථ-ලක්ඛණෙකවිධාදිතෝ
අඞ්ගානඤ්ච වවත්ථානා-විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයෝ.

තත්ථ දෙසනාභෙදතොති භගවතෝ හි වල්ලිහාරකානං චතුන්නං පුරිසානං වල්ලිග්ගහණං විය ආදිතොවා මජ්ඣතෝ වා පට්ඨාය යාවපරියොසානං තථා පරියොසානතෝ වා මජ්ඣතෝ වා පට්ඨාය යාවආදිනි චතුබ්බිධා පටිච්චසමුප්පාදදෙසනා; යථාහි වල්ලිහාරකෙසු චතූසු පුරිසෙසු එකෝ වල්ලියා මූලමෙව පඨමං පස්සති සෝ තං මූලෙ ඡෙත්වා සඞ්ඛං ආකඩ්ඪිත්වා ආදාය කමෙම උපනෙති එවං භගවා ඉතිබෝ භික්ඛවෙ අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා...පෙ...ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ආදිතෝ පට්ඨාය යාව පරියොසානාපි පටිච්චසමුප්පාදං දෙසෙති යථා පන තෙසු පුරිසෙසු එකෝ වල්ලියා මජ්ඣං පඨමං පස්සති සෝ මජ්ඣෙ ඡින්දිත්වා උපරිභාගංයෙව ආකඩ්ඪිත්වා ආදාය කමෙම උපනෙති එවං භගවා තඤ්ච තං වෙදනං අභිනන්දතෝ අභිවදතෝ අජ්ඣොසාය තිට්ඨතෝ උප්පජ්ජති නන්දි යා වෙදනාසු නන්දි තදුපාදානං තස්සුපාදානපච්චයා භවෝ භවපච්චයාජාතීති මජ්ඣතෝ පට්ඨාය යාවපරියොසානාපි දෙසෙති; යථාව තෙසු පුරිසෙසු එකෝ

වලලියා අග්ගං පඨමං පස්සති සෝ අඤ්ඤ ගහෙත්වා අග්ගානුසාරෙන යාව මූලා සඞ්ඛං ආදාය කම්මඤ්ඤ උපනෙති එවං භගවා– ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති; ඉතිඛෝ පනෙතං වුත්තං; ජාතිපච්චයා නුඛෝ භික්ඛවෙ ජරාමරණං නොවා කථංවා එත්ථ හොතීති? ජාතිපච්චයා භන්තෙ ජරාමරණං; එවං නෝ එත්ථ හොති ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති භවපච්චයා ජාති.....පෙ..... අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරාති ඉතිඛෝ පනෙතං වුත්තං; අවිජ්ජාපච්චයා නුඛෝ භික්ඛවෙ සඞ්ඛාරා නොවා කථංවා එත්ථ හොතීති? අවිජ්ජා පච්චයා භන්තෙ සංඛාරා එවං නෝ එත්ථ හොති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති පරියොසානතෝ පඨාය යාව ආදිතොපි පටිච්ච සමුප්පාදං දෙසෙති; යථා පන නෙසු පුරිසෙසු එකෝ වලලියා මජ්ඣිමෙව පඨමං පස්සති සෝ මජ්ඣිමෝ ඡින්දිත්වා හෙට්ඨා ඔතර නෙතා යාව මූලා ආදාය කම්මෙ උපනෙති; එවං භගවා ඉමෙව භික්ඛවෙ චත්තාරෝ ආහාරා කිං නිදානා කිංසමුදයා කිං ජාතිකා කිං පභවා? ඉමෙ චත්තාරෝ ආහාරා තණ්හා නිදානා තණ්හා සමුදයා තණ්හා ජාතිකා තණ්හාපභවා; තණ්හා කිං නිදානා? වෙදනා එසෙසා සළායතනං නාමරූපං විඤ්ඤාණං; සඞ්ඛාරා කිං නිදානා? සඞ්ඛාරා අවිජ්ජානිදානා අවිජ්ජාපභවාති මජ්ඣතෝ පට්ඨාය යාව ආදිතෝ දෙසෙති, කස්මා පනෙවං දෙසෙතීති? පටිච්චසමුප්පාදස්ස සමන්තභද්දකත්තා සයඤ්ච දෙසනාවිලාසපත්තත්තා, සමන්තභද්දකොහි පටිච්චසමුප්පාදෙ තතෝ තතෝ ඤාණපටිවෙධාය සංවත්තතියෙව; දෙසනාවිලාසපත්තෙනා ච භගවා චතුවෙසාරජ්ජපටිසම්භිදායොගෙන චතුබ්බිධ ගම්භීරභාවපත්තියාච සෝ දෙසනා විලාසපත්තත්තා නානානයෙහෙව ධම්මං දෙසෙති; විසෙසතෝ පනස්ස යා ආදිතෝ පට්ඨාය අනුලොමදෙසනා සා පවත්තිකාරණවිභාග සඞ්ඛිලිට්ඨං වෙනෙය්‍යජනං සමනුපස්සතෝ යථා සකෙහි කාරණෙහි පවත්තිඤ්ඤස්ස ඤාණං උපපත්තික්කම ඤාණස්ස ඤාණඤ්ච පවත්තිතානි ඤත්වා, යා පරියොසානතෝ පට්ඨාය පටිලොමදෙසනා සා කිච්ඡංවතායං ලොකෝ ආපන්නෝ ජායතිච ජීයතිච මියතිචාති ආදිනා නයෙන කිච්ඡාපන්නං ලොකමනුවිලොකයතෝ දුක්ඛභාගපටිවෙධානුසාරෙන තස්ස තස්ස ජරාමරණාදිකස්ස දුක්ඛස්ස අත්තනාධිගතකාරණ ඤාණස්ස ඤාණං; යා පන මජ්ඣතෝ පට්ඨාය යාව ආදි සා ආහාර නිදානවවත්ථාපනානුසාරෙන යාව අතීතං අද්ධානං අති හරිත්වා

පුන අතීතඩතොපහුති හෙතුඵලපරිපාටිසන්දස්සනත්ථං; යා පන මජ්ඣතො පට්ඨාය යාව පරියොසානා පවත්තා සා පවත්තුපපත්තිඅඩානෙ අනාගතඩහෙතු සමුට්ඨානතොපහුති අනාගතඩසන්දස්සනත්ථං; තාසු යා සා පවත්තිකාරණසම්මුළ්හස්ස වෙනෙය්‍යජනස්ස යථාසකෙහි කාරණෙහි පවත්තිසන්දස්සනත්ථං උපපත්තික්ඛණමසන්දස්සනත්ථඤ්ච ආදිතො පට්ඨාය අනුලොම දෙසනා වුත්තා සා ඉධ නික්ඛිත්තානි වෙදිතබ්බා; කස්මාපනෙත්ථ අවිජ්ජාආදිතො වුත්තා? කිං පකතිවාදීනං පකතිවිය අවිජ්ජාපි අකාරණං මූලකාරණං ලොකස්සාති න අකාරණං ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයොතිනි අවිජ්ජාය කාරණං වුත්තත්තා; අත්ථි පන පරියායො යෙන මූලකාරණං සියා තො පන තොන් වට්ට කථාය සීසභාවො භගවතිනි වට්ටකථං කථෙන්තො වෙ ධම්මෙ සීසං කත්වා කථෙසි අවිජ්ජංවා භවතණ්හංවා යථාහ; පුරිමාභික්ඛවෙ කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජාය ඉතො පුබ්බෙ අවිජ්ජානා හොසි අථ පච්ඡා සම්භවීති, එවමෙතං භික්ඛවෙ වුච්චති අථව පන පඤ්ඤායති ඉදප්පච්චයා අවිජ්ජානි, භවතණ්හං වා; යථාහ පුරිමා භික්ඛවෙ කොටිනපඤ්ඤායති භවතණ්හාය ඉතො පුබ්බෙ භවතණ්හා නාහොසී අථ පච්ඡා සම්භවිති, එවමෙතං භික්ඛවෙ වුච්චති අථව පන පඤ්ඤායති ඉදප්පච්චයා භවතණ්හානි, කස්මා පන භගවා වට්ටකථං කථෙන්තො ඉමෙ වෙයෙව ධම්මෙ සීසං කත්වා කථෙසීනි සුගති දුග්ගති ගාමිනො කම්මස්ස විසෙස හෙතු භූතත්තා; දුග්ගතිගාමිනොහි කම්මස්ස විසෙසහෙතු අවිජ්ජා, කස්මා? යස්මා අවිජ්ජාභිභූතො පුථුජ්ජනො අගහිසන්නා පලගුලාහි ඝානපරිස්සමාභිභූතාය වජ්ඣගාවියා තාය පරිස්සමාතුරතාය නිරස්සාදම්පි අත්තනො අනත්ථාවහම්පිච උණ්හොදක පානං විය කිලෙසස්සන්නාපතො නිරස්සාදම්පි දුග්ගති විනිපාත තොව අත්තනො අනත්ථාවහම්පි පාණාති පාතාදි අනෙකපපකාරං දුග්ගතිගාමි කම්මං ආරභති; සුගතිගාමිනො පන කම්මස්ස විසෙසහෙතු භවතණ්හා; කස්මා යස්මා භවතණ්හාභි භූතො පුථුජ්ජනා යථාවුත්තපපකාරාය ගාවියා සීතුදකතණ්හාය සමස්සාදං අත්තනො පරිස්සමවිනොදනඤ්ච සීතුදකපානං විය කිලෙසස්සන්නාපවිරහතො සඅස්සාදං සුගතිසම්පාපනෙන අත්තනො දුග්ගති දුක්ඛපරිස්සම විනොදනඤ්ච පාණාතිපාතා වෙරමණ්‍යාදිමනෙකපපකාරං සුගතිගාමිකම්මං ආරභති; එතෙසු පන වට්ටකථාය

සීසභූතෙසු ධම්මෙසු කත්ථචි භගවා එකධම්මමූලිකං දෙසනං භෙදෙසෙති; සෙය්‍යථිදං? ඉතිඛෝ භික්ඛවෙ අවිජ්ජූපනිසා සඞ්ඛාරා සඞ්ඛාරූපනිසං විඤ්ඤාණන්ති ආදි, තථා උපාදානියෙසු භික්ඛවෙ ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති තණ්හාපච්චයා උපාදානන්ති ආදි, කත්ථචි උභයමූලිකම්පි, සෙය්‍යථිදං? අවිජ්ජානිවරණස්ස භික්ඛවෙ බාලස්ස තණ්හාය සම්පයුත්තස්ස එවමයං කායො සමුදාගතො ඉති අයඤ්චෙව කායො බහිද්ධා ච නාමරූපං ඉත්ථෙතං ද්වයං; ද්වයං පටිච්ච ඵස්සා සළෙවායතනානි; යෙහි ඵුට්ඨො බාලො සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදෙතීතිආදි; නාසු නාසු දෙසනාසු අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරාති අයමිධ අවිජ්ජාවසෙන එකධම්මමූලිකාදෙසනාති වෙදිතබ්බා; එවං තාවෙත්ථ දෙසනා භෙදතො විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයො — අත්ථතොති අවිජ්ජාදීනං පදානං අත්ථතො; සෙය්‍යථිදං? පුරෙතුං අයුත්තතාථෙන කායදුච්චරිතාදි අවිඳ්දියං නාම අලද්ධබ්බන්ති අත්ථො; තං අවිඳ්දියං විඳතීති අවිජ්ජා, තබ්බිපරීතතො කායසුචරිතාදි විඳ්දියංනාම; තං විඳ්දියං නවිඳතීති අවිජ්ජා, ඛන්ධානං රාසට්ඨං ආයතනානං ආයතනට්ඨං ධාතූනං සුඤ්ඤතට්ඨං සච්චානං තථට්ඨං ඉන්ද්‍රියානං අධිපතෙය්‍යට්ඨං අවිදිතං කරොතීති අවිජ්ජා; දුක්ඛාදීනං පීළනාදිවසෙන වුත්තං චතුබ්බිධං චතුබ්බිධං අත්ථං අවිදිතං කරොතීතිපි අවිජ්ජා, අනන්තවිරහිතෙ සංසාරෙ සබ්බයොනි ගතිභව විඤ්ඤාණට්ඨිති සත්තාවසෙසු යථෙව ජවාපෙතීති අවිජ්ජා, පරමත්ථතො අවිජ්ජමානෙසු ඉත්ථිපුරිසාදිසු ජවති විජ්ජමානෙසුපි ඛන්ධාදිසු න ජවතීති අවිජ්ජා, අපිච වක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිනං වත්ථාරම්මණපටිච්ච සමුප්පාද පටිච්චසමුප්පන්නානං ධම්මානං ඤාදනතොපි අවිජ්ජා; යම්පටිච්ච ඵලමෙති සො පච්චයො; පටිච්චාති නවිනා තෙන තං අප්පච්චක්ඛිත්වාති අත්ථො; එතීති උප්පජ්ජති චෙව පවත්තති චාති අත්ථො; අපිච උපකාරකට්ඨො පච්චයට්ඨො; අවිජ්ජාවසා පච්චයොචාති අවිජ්ජාපච්චයො, තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සංඛතමභිසඞ්ඛරොන්තීති සඞ්ඛාරා, අපිච අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා සඞ්ඛාර සදෙදන ආගත සඞ්ඛාරවාති ද්විධා සඞ්ඛාරා; තත්ථ පුඤ්ඤ පුඤ්ඤානඤ්ජාභිසඞ්ඛාරා තයො කායවචීචිත්තසඞ්ඛාරා තයොති ඉමෙඡ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; තෙසඤ්චෙපි ලොකියකුසලාකුසලචෙතනා මත්තමෙව හොන්ති; සඞ්ඛතසඞ්ඛාරො අභිසඞ්ඛත සඞ්ඛාරො අභිසඞ්ඛරණක සඞ්ඛාරො පයොගාභිසඞ්ඛාරොති

ඉමේ පන චත්තාරෝ සඞ්ඛාරසද්දේන ආගත සඞ්ඛාරා; තඤ්ච අනිච්චා වත සඞ්ඛාරාති ආදිසු වුත්තා සබ්බෙපි සපච්චයා ධම්මා සඞ්ඛතසඞ්ඛාරානම; කම්මනිබ්බත්තා තෙභූමකාරූපාරූපධම්මා අභිසඞ්ඛතසඞ්ඛාරාති අට්ඨකථාසු වුත්තා; තෙපි අනිච්චා වත සඞ්ඛාරාති එත්තෙව සංගහං ගච්ඡන්ති; විසුං පන නෙසං ආගත ට්ඨානං න පඤ්ඤායති; තෙභූමකකුසලාකුසලචෙතනා පන අභිසංඛරණසඞ්ඛාරොති වුච්චති තස්ස අවිජ්ජාගතෝ අයං භික්ඛවෙ පුරිසපුග්ගලෝ පුඤ්ඤඤ්චෙව අභිසංඛාරං අභිසංඛරොතීති ආදිසු ආගතට්ඨානං පඤ්ඤායති; කායිකචෙතසිකම්පන විරියං පයොගාභිසංඛාරොති වුච්චති, සෝ යාවතිකා අභිසඞ්ඛාරස්ස ගති තාව තීකං ගන්ත්වා ඇඤ්ඤාහතං මඤ්ඤේ අට්ඨාසීති ආදිසු ආගතෝ; න කෙවලඤ්ච එතෙයෙව අඤ්ඤෙපි සඤ්ඤාවෙදයිත නිරොධං සමාපජ්ජන්නස්ස ඛො ආවුසො විසාඛ භික්ඛුනෝ පඨමං නිරුජ්ඣති වචීසඞ්ඛාරෝ තතෝ කායසඞ්ඛාරෝ තතෝ චිත්තසඞ්ඛාරොති ආදිනානයෙන සඞ්ඛාරසද්දෙන ආගතා අනෙකසංඛාරා; තෙසු නත්ථි සෝ සඞ්ඛාරෝ යෝ සඞ්ඛත සඞ්ඛාරෙ සඞ්ගහං නගවෙය්‍යය; ඉතෝ පරං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති ආදිසු වුත්තනාවුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බං; අවුත්තෙන පන විජානාතීති විඤ්ඤාණං; නමනීති නාමං; රුප්පනීති රූපං; ආයෙතනොතීති ආයතඤ්ච නයතීති ආයතනං; ඵුසතීති ඵස්සෝ; වෙදයතීති වෙදනා; පරිතස්සතීති තණ්හා; උපාදියතීති උපාදානං; භවති භාවයති වාති භවෝ; ජනනං ජාති; ජීරණං ජරා; මරන්ති එතෙනාති මරණං; සොචනං සොකෝ; පරිදෙවනං පරිදෙවෝ; දුක්ඛයතීති දුක්ඛං; උපපාදට්ඨිතිවසෙන වා වෙදා ඛණතීති දුක්ඛං; දුම්මනස්ස භාවෝ දෙමනස්සං; භූසෝ ආයාසෝ උපායාසෝ; සම්භවන්තීති නිබ්බත්තන්ති; න කෙවලඤ්චි සොකාදීහෙව අථ ඛො සබ්බපදෙහි සම්භවන්තීති සදදස්සයොජනා කාතබ්බා; ඉතර ට්ඨානි අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරාති වුත්තෙ කිං කරොන්තීති න පඤ්ඤායෙය්‍යුං සම්භවන්තීති පන යොජනාය සති අවිජ්ජා වසා පච්චයොවාති අවිජ්ජාපච්චයෝ තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා සම්භවන්තීති පච්චයපච්චුප්පන්නවවත්ථානං කතං හොති; එස නයෝ සබ්බත්ථ; එවන්ති නිද්දිට්ඨනයනිදස්සනං; තෙන අවිජ්ජාදිහෙවකාරණෙහි න ඉස්සර නිම්මාණාදිහිත්ති දස්සෙති; එතස්සාති යථාවුත්තස්ස; කෙවලස්සාති අසම්මිස්සස්ස සකලස්ස වා; දුක්ඛඛන්ධ

සඝාති දුක්ඛසමූහස්ස න සත්තස්ස න සුඛසුභාදිනං; සමුදයොති නිබ්බත්තති; හොතීති සම්භවති; එවමෙත්ථ අත්ථතෝ විඤ්ඤාණතඞ්හා විනිච්ඡයොලක්ඛණාදිතොති අවිජ්ජාදිනං ලක්ඛණාදිතෝ; කෙසඤ්ඵිදං? අඤ්ඤාණලක්ඛණා අවිජ්ජා සම්මොහනරසා ඤාදනපච්චුපට්ඨානා ආසවපදට්ඨානා; අභිසඞ්ඛරණලක්ඛණා සඞ්ඛාරා ආයූහනරසා චෙතනා පච්චුපට්ඨානා අවිජ්ජාපදට්ඨානා; විජානනලක්ඛණං විඤ්ඤාණං පුබ්බඞ්ගමරසං පටිසන්ධිපච්චුපට්ඨානං සඞ්ඛාරපදට්ඨානං වත්ථාරම්මණපදට්ඨානං වානාමනලක්ඛණං නාමං සම්පයොගරසං අවිනිබ්භොගපච්චුපට්ඨානං විඤ්ඤාණපදට්ඨානං; රූපපනලක්ඛණං රූපං වීකිරණරසං අබ්‍යාකතපච්චුපට්ඨානං විඤ්ඤාණපදට්ඨානං; ආයතනලක්ඛණං සළායතනං දස්සනාදිරසං වත්ථුවාරභාවපච්චුපට්ඨානං නාමරූපපදට්ඨානං; ඵුසනලක්ඛණෝ ඵස්සෝ සඞ්ඝට්ටනරසෝ සඞ්ගති පච්චුපට්ඨානෝ සළායතනපදට්ඨානෝ; අනුභවනලක්ඛණා වේදනා විසයරසසම්භොගරසා සුඛදුක්ඛපච්චුපට්ඨානා එස්ස පදට්ඨානා; හෙතුලක්ඛණා තණ්හා අභිනන්දනරසා අතිත්තිභාවපච්චුපට්ඨානා වේදනා පදට්ඨානා; ගහණලක්ඛණං උපාදානං අමුඤ්චනරසං තණ්හා දළහත්තදිට්ඨි පච්චුපට්ඨානං තණ්හා පදට්ඨානං; කම්මකම්මඵලලක්ඛණෝ භවෝ භාවන භවනරසෝ කුසලාකුසලාබ්‍යාකතපච්චුපට්ඨානෝ උපාදාන පදට්ඨානෝ; ජාතිආදීනං ලක්ඛණාදීනි සච්චවිභඞ්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි; එවමෙස ලක්ඛණාදිතොපි විඤ්ඤාතබ්බෝ විනිච්ඡයොඑකවිධාදිතොති එස අවිජ්ජා අඤ්ඤාණදස්සන මොහාදිභාවතෝ එකවිධා; අපපටිපත්ති මිච්ඡාපටිපත්තිතෝ දුවිධා තථා සඞ්ඛාරා යඞ්ඛාරතෝ වෙදනාත්තය සම්පයොගතෝ තිවිධා; චතුසච්චාපටිවේධතෝ චතුබ්බිධා; ගතිපඤ්චකාදිනවවිඤ්ඤාණතෝ පඤ්චවිධා; වාරාරම්මණතෝ පන සබ්බෙසුපි අරූපධම්මෙසු ඡබ්බිධතා වෙදිතබ්බා; සඞ්ඛාරා සාසවවිපාකධම්මධම්මාදිභාවතෝ එකවිධා; කුසලාකුසලතෝ දුවිධා; තථා පරිත්තමහග්ගතනියාමඅනියාමමිච්ඡත්තසම්මත්තනියතා නියතතෝ, තිවිධා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදි භාවතෝ, චතුබ්බිධා චතුයොනිසංවත්තනතෝ, පඤ්චවිධා පඤ්චගතිගාමිතෝ; විඤ්ඤාණං ලෝකියවිපාකාදිභාවතෝ එකවිධං; සහෙතුකාහෙතුකාදිභෙදතෝ දුවිධං; භවත්තයපරියාපන්නතෝ වෙදනාත්තය සම්පයොගතෝ අහෙතුකදුහෙතුක තිහෙතුකෝ ච තිවිධං; යොනිගති

මසෙන චතුබ්බිධං; පඤ්චවිධඤ්ච; නාමරූපං විඤ්ඤාණසන්නිස්සයතෝ කම්මපච්චයතොව එකවිධං; සාරම්මණාරම්මණතෝ දුවිධං; අතීතාදිතෝ තිවිධං; යොනි-ගතිවසෙන චතුබ්බිධං පඤ්චවිධඤ්ච; සළායතනං සඤ්ඤාති සමොසරණඤාණතෝ එකවිධං; භූතපසාදවිඤ්ඤාණාදිතෝ දුවිධං; සම්පත්තාසම්පත්ත නොභයගොචරතෝ තිවිධං; යොනි-ගති පරියාපන්නතෝ චතුබ්බිධං පඤ්චවිධඤ්චාති; ඉමිනා නයෙන පස්සාදිනමපි එකවිධාදිභාවෝ වෙදිතබ්බොති එවමෙව එකවිධාදිතොපි විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයෝ.

අඞ්ගානඤ්ච වවත්ථානානි සොකාදයෝ වෙපි භවචක්කස්ස අවිවෙච්ඡදස්සනත්ථං වුත්තා, ජරාමරණබ්භාහතස්සහි බාලස්ස තෙ සම්භවන්ති; යථාහ; අස්සුතවා භික්ඛවෙ පුථුජ්ජනො කායිකාය දුක්ඛාය වෙදනාය ඵුට්ඨොසමානො සොචති කිලමති පරිදෙවති උරත්තාලිං කන්දති සම්මොහමාපජ්ජතීති යාවච තෙසං පවත්තිතාව අවිජ්ජායානි පුනපි අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති සම්බන්ධමෙව හොති භවචක්කං; තස්මා තෙසම්පි ජරාමරණෙනෙව එකසඞ්ඛෙපං කත්වා මාදසෙව පටිච්චසමුප්පාදඞ්ගානි වෙදිතබ්බානි එවමෙව අඞ්ගානං වවත්ථානතොපි විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයෝ; අයං තාවෙත්ථ උද්දෙසවාරවසෙන සඞ්ඛෙපකථා.

ඉදානි නිද්දෙසවාරවසෙන විත්ථාරකථා හොති; අවිජ්ජාපච්චයාසඞ්ඛාරාති හි වුත්තං; තත්ථ අවිජ්ජා පච්චයෙසු සඞ්ඛාරෙසු දස්සෙතබ්බෙසු යස්මා පුත්තෙන කථෙතබ්බෙ පඨමං පිතා කථියති එවං හි සති මිත්තස්සපුත්තෙනා දත්තස්ස පුත්තොති වුත්තෙනා සුකථිතො හොති තස්මා දෙසනාකුසලෙන සත්ථා සඞ්ඛාරානං ජනකත්තෙන පිතු සදිසං අවිජ්ජං තාවදස්සෙතුං තත්ථ කතමා අවිජ්ජා දුක්ඛෙඅඤ්ඤාණන්ති ආදිමාහ; තත්ථ යස්මා අයං අවිජ්ජා දුක්ඛසච්චස්ස යා තාව සරසලක්ඛණං ජානිතුං පස්සිතුං පටිවිජ්ඣිතුං න දෙති ඡාදෙන්තා පරියොනන්ධිත්වා ගණ්හන්තා තිට්ඨති තස්මා දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණන්ති වුච්චති; තථා යස්මා දුක්ඛස්ස මූදයස්ස දුක්ඛනිරොධස්ස දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාය යා තාව සරසලක්ඛණං ජානිතුං පස්සිතුං පටිවිජ්ඣිතුං න දෙති ඡාදෙන්තා පරියොනන්ධිත්වා ගණ්හන්තා තිට්ඨති තස්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණන්ති වුච්චති; ඉමෙසු චතුසුට්ඨානෙසු

සුත්තන්තිකපරියායෙන අඤ්ඤාණං අවිජ්ජාති කථිතං; නික්ඛිපකණ්ඩපන අභිධම්මපරියායෙන පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණන්ති අපරෙසුපි චතූසු ඨානෙසු අඤ්ඤාණං ගහිතං; තත්ථ **පුබ්බන්තෙනන්ති** අතීතො අද්ධා අතීතානි ඛන්ධාතු ආයතනානි, **අපරන්තෙනන්ති** අනාගතො අද්ධා අනාගතානි ඛන්ධාතුආයතනානි; **පුබ්බන්තා පරන්තෙනන්ති** තදුභයං; **ඉදප්පච්චයතාති** සඞ්ඛාරාදීනං කාරණානි අවිජ්ජාදීනි අඞ්ගානි; පටිච්චසමුප්පන්නාධම්මාති අවිජ්ජාදිහි නිබ්බත්තා සඞ්ඛාරාදයො ධම්මා; තත්‍රායං අවිජ්ජා යස්මා අතීතානං ඛන්ධාදීනං යථාව සරසලක්ඛණං ජානිතුං පස්සිතුං පටිවිජ්ඣිතුං නදෙති ඡාදෙන්ති පරියොනන්ධිත්වා ගණ්හන්ති තිට්ඨති තස්මා පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණන්ති වුච්චති; තථා යස්මා අනාගතානං ඛන්ධාදීනං අතීතානාගතානං ඛන්ධාදීනං ඉදප්පච්චයතාය වෙව පටිච්චසමුප්පන්නාධම්මානඤ්ච යා නාව සරසලක්ඛණං ජානිතුං පස්සිතුං පටිවිජ්ඣිතුං න දෙති ඡාදෙන්ති පරියොනන්ධිත්වා ගණ්හන්ති තිට්ඨති තස්මා "ඉදප්පච්චයතාපටිච්චයසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණන්ති" වුච්චති; ඉමෙසු අට්ඨසු ඨානෙසු අභිධම්මපරියායෙන අඤ්ඤාණං අවිජ්ජාති කථිතං; එවං කිං කථිතං හොති කිච්චතො වෙව ජාතිතො ච අවිජ්ජා කථිතා නාම හොති; කථං අයං හි අවිජ්ජා ඉමානි අට්ඨට්ඨානානි ජානිතුං පස්සිතුං පටිවිජ්ඣිතුං න දෙතීති කිච්චතො කථිතා; උප්පජ්ජමානාපි ඉමෙසු අට්ඨසු ඨානෙසු උප්පජ්ජතීති ජාතිතොපි කථිතා; එවං කථෙත්වා පුන යං එවරූපං අඤ්ඤාණං අදස්සනන්ති ආදිනි පඤ්චවිසති පදානි අවිජ්ජාය ලක්ඛණං දස්සෙතුං ගහිතානි තත්ථ යස්මා අයං අවිජ්ජා ඉමෙහි අට්ඨහි පදෙහි කථිතාපි පුන පඤ්චවීසතියා පදෙහි ලක්ඛණෙ අකථිතෙ සු කථිතා නාම න හොති; ලක්ඛණෙ පන කථිතෙයෙව සුකථිතා නාම හොති; යථා පුරිසො නට්ඨං ගොණං පරියෙසමානො මනුස්සෙ පුච්ඡෙය්‍ය අපි අය්‍යෙ සෙතං ගොණං පස්සථ රත්තං ගොණං පස්සථාති, තෙ එවං වදෙය්‍යුං ඉමස්මිං රට්ඨෙ සෙතරත්තානං ගොණානං අන්තො නත්ථි; කින්තෙ ගොණස්ස ලක්ඛණන්ති; අථ තෙන සඞ්ඛානං වා නඞ්ගලං වාති වුත්තෙ ගොණො සුකථිතො නාම භවෙය්‍ය එවමෙව යස්මා අයං අවිජ්ජා අට්ඨහි පදෙහි කථිතාපි පුන පඤ්චවීසතියා පදෙහි ලක්ඛණෙ අකථිතෙ සුකථිතා නාම නහොති, ලක්ඛණෙ පන කථිතෙයෙව සුකථිතා නාම හොති තස්මා යා තස්සා ලක්ඛණදස්සනත්ථං පඤ්ච

වීසති පදානි කථිතානි තෙසම්පි වසෙන වෙදිතබ්බා; සෙය්‍යථීදං? ඤාණං නාම පඤ්ඤා; සා අත්තත්ථං කාරණාකාරණං චතුසච්චධම්මං විදිතං පාකටං කරොති; අයං පන අවිජ්ජා උප්පජ්ජිත්වා තං විදිතං පාකටං කාතුං න දෙතීති ඤාණපච්චනිකතො අඤ්ඤාණං; දස්සනන්තිපි පඤ්ඤා; සාපිතං ආකාරං පස්සති; අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිත්වා තං පස්සිතුං නදෙතීති අදස්සනං; අභිසමයොතිපි පඤ්ඤා; සා තං ආකාරං අභිසමෙති; අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිත්වා තං අභිසමෙතුං න දෙතීති අනභිසමයෝ; අනුබොධොසමෙබොධොපටිබොධොතිපි පඤ්ඤා සා තං ආකාරං අනුබුජ්ඣති සම්බුජ්ඣතීති පටිවිජ්ඣතීති අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිත්වා තං අනුබුජ්ඣිතුං සම්බුජ්ඣිතුං පටිවිජ්ඣිතුං නදෙතීති අනනුබොධොඅසමෙබොධොඅප්පටිවෙධෝ; සංගාහණන්තිපි පඤ්ඤා; සා තං ආකාරං ගහෙත්වා සංසිත්වා ගණ්හාති; අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිත්වා තං ගහෙත්වා සංසිත්වා ගණ්හිතුං නදෙතීති අසංගාහණා; පරියොගාහණාතිපි පඤ්ඤා; සා තං ආකාරං ඔගාහිත්වා අනුපවිසිත්වා ගණ්හාති; අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිත්වා තං ඔගාහිත්වා අනුපවිසිත්වා ගණ්හිතුං න දෙතීති අපරියොගාහණා; සමපෙක්ඛණාතිපි පඤ්ඤා; සා තං ආකාරං සමං සම්මා ච පෙක්ඛති; අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිත්වා තං සමං සම්මාව පෙක්ඛිතුං න දෙතීති අසමපෙක්ඛනා; පච්චවෙක්ඛණාතිපි පඤ්ඤා; සා තං ආකාරං පච්චවෙක්ඛති; අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිත්වා තං පච්චවෙක්ඛිතුං න දෙතීති අප්පච්චවෙක්ඛණා; නාස්සා කිඤ්චි කම්මං පච්චක්ඛං අත්ථි සයඤ්ච අප්පච්චවෙක්ඛිත්වා කතං කම්මන්ති අප්පච්චක්ඛකම්මං; දුම්මේධභාවතාය දුම්මේජ්ඣං; බාලභාවතාය බාල්‍යං; සම්පජඤ්ඤන්තිපි පඤ්ඤා; සා අත්තත්ථං කාරණාකාරණං චතුසච්චධම්මං සම්මා පජානාති අවිජ්ජා පන උප්පජ්ජිත්වා තං අකාරං පජානිතුං නදෙතීති අසම්පජඤ්ඤං; මොහනවසෙන මොහෝ; පමොහනවසෙනපමොහෝ; සම්මොහනවසෙන සම්මොහෝ; අවිඤ්ඤියං විඳතීති ආදිනා වසෙන අවිජ්ජා; චත්තාරිමානි ඔඝනන්ති ඔසීදාපෙතීති අවිජ්ජොඝෝ; චත්තාරිමානි යොජෙතීති අවිජ්ජායොගෝ; අප්පහීනවසෙන පුනප්පුනං උප්පජ්ජනතොච අවිජ්ජානුසයෝ; මඝෙ පරියුට්ඨි තවොරා අඩ්කෙ විය කුසලචිත්තං පරියුට්ඨාති ගණ්හාති විලුම්පතීති අවිජ්ජා පරියුට්ඨානං; යථා නගරවාරෙ පලිඝසඞ්ඛාතාය ලඛිය්‍යා පතිතාය අන්තො නගරෙ මනුස්සානං බහිනගරගමනම්පි බහි

නගරෙ මනුස්සානං අනෙනා නගරපපවෙසනම්පි පඤ්ඤායති එවමෙව යස්ස සකකාය නගරෙ අයං පඨිතා තස්ස නිබ්බාණ සම්පාපකං සුණගමනං පඤ්ඤතීති අවිජ්ජාලඞ්ගී නාම හොති; අකුසලඤ්ච තං මූලඤ්ච අකුසලානං වා මූලන්ති අකුසලමූලං; තං පන න අඤ්ඤං; ඉධා ධිපෙතො මොහොති මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාති අයං එවං ලක්ඛණා අවිජ්ජා නාමාති වුච්චති, එවං පඤ්චවීසති පදවසෙන අවිජ්ජාය ලක්ඛණං වෙදිතබ්බං; එවං ලක්ඛණා පනායං අවිජ්ජා දුක්ඛාදිසු අඤ්ඤාණන්ති වුත්තාපි දුක්ඛසච්චස්ස එකදෙසො හොති; සහජාතා හොති තං ආරම්මණං කරොති ඡාදෙති; සමුදයසච්චස්ස න එකදෙසො හොති සහජාතා හොති තං ආරම්මණං කරොති ඡාදෙති; නිරොධසච්චස්ස නෙව එකදෙසො හොති න සහජාතා න තං ආරම්මණං කරොති කෙවලං ඡාදෙති; මග්ගසච්චස්සාපි න එකදෙසො න සහජාතා නතං ආරම්මණං කරොති කෙවලං ඡාදෙති; දුක්ඛාරම්මණතා අවිජ්ජා උපපජ්ජති තඤ්ච ඡාදෙති; සමුදයාරම්මණතා අවිජ්ජා උපපජ්ජති තඤ්ච ඡාදෙති; නිරොධාරම්මණතා අවිජ්ජා නුපපජ්ජති තඤ්ච ඡාදෙති; මග්ගාරම්මණතා අවිජ්ජා නුපපජ්ජති තඤ්ච ඡාදෙති; වෙ සච්චා දුද්දසතතා ගම්භීරා; වෙ සච්චා ගම්භීරතතා දුද්දසා; අපිච බො පන දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං ගම්භීරඤ්චව දුද්දසඤ්ච; තඤ්ච දුක්ඛං නාම පාකටං ලක්ඛණස්ස පන දුද්දසතතා ගම්භීරං නාම ජාතං; සමුදයෙපි එසෙවනයො; යථා පන මහාසමුද්දං මන්ථෙත්වා ඔජාය නීහරණං නාම භාරො සිනෙරු පාදතො වාලිකාය උඩ්ඩරණං නාම භාරො පඛ්ඛතං පීලෙත්වා රසස්ස නීහරණං නාම භාරො එවමෙව වෙ සච්චානි ගම්භීරතායඑව දුද්දසානි; නිරොධසච්චං පන අති ගම්භීරඤ්ච අති දුද්දසඤ්චාතිඑවං දුද්දසතතා ගම්භීරානං ගම්භීරතතාච දුද්දසානං චතුන්නං අරියසච්චානං පටිච්ඡාදකං මොහඛ්ඛකාරං අයං වුච්චති අවිජ්ජාති ... අවිජ්ජාපදං ... සඞ්ඛාර පදෙ ගෙඪා වුත්තසඞ්ඛාරෙසු සඞ්ඛාරසදෙදන ආගතසඞ්ඛාරෙ අනාමසිත්වා අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරෙයෙව දස්සෙතුං තත්ථ කතමෙ අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරොති ආදි මාහ; තස්ස පුනාති අත්තනො කාරකං පුරෙතිවස්ස අජ්ඣාසයං පුඤ්චඤ්ච භවං නිබ්බත්තෙතීති පුඤ්ඤං; අභිසඞ්ඛාරොති විපාකං කටත්තා රූපඤ්චාති අභිසඞ්ඛාරො; පුඤ්ඤඤ්ච අභිසඞ්ඛාරො

පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ; පුඤ්ඤූපට්ඨකතෝ අපුඤ්ඤා; අපුඤ්ඤාව අභිසඞ්ඛාරෝ අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ; න ඉඤ්ජනීති ආනෙඤ්ජා; ආනෙඤ්ජමෙව අභිසඞ්ඛාරෝ ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෝ; කායෙන පවත්තිතෝ කායතෝ වා පවත්තෝ කායස්ස වා සඞ්ඛාරෝති කායසඞ්ඛාරෝ; වචීසඞ්ඛාර චිත්තසඞ්ඛාරෙසුපි එසෙවනයෝ; තත්ථ පඨමත්තිකෝ පරිවීමංසන සුත්තවසෙන ගහිතෝ; තත්ථහි පුඤ්ඤූපගෝ හොති විඤ්ඤාණං; අපුඤ්ඤූපගෝ හොති විඤ්ඤාණං; ආනෙඤ්ජූපගෝ හොති විඤ්ඤාණන්ති වුත්තං, දුතියත්තිකෝ තදනන්තරස්ස විභඞ්ගසුත්තස්ස වසෙන ගහිතෝ; සම්මාදිට්ඨි සුත්තපරියායෙන ගහිතොනිපි වත්තුං වට්ටතියෙව; තත්‍ර හි තයෝ මෙ භික්ඛවෙ සඞ්ඛාරා; කතමෙ තයෝ? කායසඞ්ඛාරෝ වචීසඞ්ඛාරෝ චිත්තසඞ්ඛාරොති වුත්තං; කස්මා පනෙතෙසං සුත්තානං වසෙන නෙගහිතානි අයං අභිධම්මොති ච න අධුනාකතෝ නාපි බාහිරකඉසීහි වා සාවකෙහි වා දෙවතාහි වා භාසිතෝ; සබ්බඤ්ඤු ජිනභාසිතෝ පන අයං අභිධම්මෙපි හි සුත්තෙපි එකසදිසාව තන්ති නිද්දිට්ඨා. ඉමස්සත්ථස්ස දීපනත්ථං; ඉමානි තෙ සඞ්ඛාරෙ පභෙදතෝ දස්සෙතුං "තත්ථ කතමෝ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරොති" ආදි මාහ; තත්‍ර **කුසලාචෙතනානි** අනියමතෝ චතුභූමකඅචෙතනාපි වුත්තා; කාමාවචරා රූපාවචරාති නියමිතත්තා පන අට්ඨ කාමාවචරකුසලචෙතනා පඤ්ච රූපාවචරකුසලචෙතනාති තෙරසචෙතනා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ නාම; දානමයාති ආදීහි තාසං යෙව චෙතනානං පුඤ්ඤක්‍රියවත්ථු වසෙන පවත්තී දස්සිතා; තත්‍ර අට්ඨකාමාවචරාව දානසීලමයා හොන්ති; භාවනාමයා පන තෙරසපි; යථාහි පගුණං ධම්මං සජ්ඣායමානෝ එකං වෙ අනුසන්ධිගතෙපි න ජානාති; පච්ඡා ආවජ්ජන්තෝ ජානාති එවමෙව කසිණපරිකම්මං කරොන්තස්ස පගුණජ්ඣානං පච්චවෙක්ඛණාභූතස්ස පගුණකම්මට්ඨානඤ්ච මනසිකරොන්තස්ස ඤාණවිප්පයුත්තාපි භාවනාහොන්ති; තෙන වුත්තං භාවනාමයා පනා තෙරසපීති; තත්‍ර දානමයාදිසු දානං ආරබ්භ දානමධිකිච්ච යා උප්පජ්ජති චෙතනා සංචෙතනා චෙතසිකත්තං අයං වුච්චති දානමයෝ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරොති; සීලං ආරබ්භ භාවනාමධිකිච්ච යා උප්පජ්ජති චෙතනා සංචෙතනා චෙතසිකත්තං

අයං වුච්චති භාවනාමයෝ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝති; අයං සඞ්ඛේප දෙසනා; විවරාදිසු පන චතූසු පච්චයෙසු රූපාදීසු වා ඡසු ආරම්මණෙසු අන්නාදීසු වා දසසු ඤාණවත්ථූසු තං තං දෙන්තස්ස තෙසං උප්පාදනතෝ පඨාය පුබ්බභාගෙ පරිච්චාගකාලෙ පඨමා සොමනස්ස චිත්තෙන අනුස්සරණෙවාති තීසුකාලෙසු පවත්තා චෙතනා ඤාණමයානාම; සීලං පරිපූරණත්ථාය පන පබ්බජිස්සාමීති විහාරං ගච්ඡන්තස්ස පබ්බජන්තස්ස මනොරථං මත්ථකං පාපෙන්තා පබ්බජිතෙව තඤ්ඤෙ සාධු සුට්ඨූති ආවජ්ජන්තස්ස පාතිමොක්ඛං සංවරන්තස්ස චීවරාදයො පච්චයෙ පච්චවෙක්ඛන්තස්ස ආපාථගතෙසු රූපාදීසු චක්ඛුවාරාදිනි සංවරන්තස්ස ආජීවං සොධෙන්තස්සච පවත්තා චෙතනා සීලමයානාම; පටිසම්භිදායං වුත්තෙන ච්පසසනා මගෙන චක්ඛුං අනිච්චතෝ දුක්ඛතෝ අනත්තතොභාවෙ නන්තස්ස රූපෙ...පෙ...ඛමෙම චක්ඛුවිඤ්ඤාණං...පෙ... මනෝ විඤ්ඤාණං චක්ඛුසම්ඵස්සං...පෙ...මනෝ සම්ඵස්සං චක්ඛුසම්ඵස්සජං වෙදනං...පෙ...මනෝ සම්ඵස්සජං වෙදනං රූපසඤ්ඤං...පෙ...ජරාමරණං අනිච්චතෝ දුක්ඛතෝ අනත්තතෝ භාවෙන්තස්ස පවත්තා චෙතනා භාවනාමයානාමාති අයං විත්ථාරකථා; අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරනිද්දෙසෙ **අකුසලාචෙතනාති** වාදස අකුසලචිත්තසම්පයුත්තා චෙතනා, **කාමාවචරාති** කිඤාපි තත්ථ ඨපෙත්වා වෙ දොමනස්ස සහගතචෙතනා සෙසාරූපාරූප භවෙ උප්පජ්ජන්ති; තත්ථ පන පටිසන්ධිං න ආකඞ්ඛන්ති කාමාවචරෙයෙව පටිසන්ධිවසෙන විපාකං අවවාරෙන්තීති කාමාවචරා නෙව වුත්තා; ආනෙඤ්ජාභි සඞ්ඛාරනිද්දෙසෙ **කුසලාචෙතනා අරූපාවචරාති** වත්තසෙසා අරූපාවචරකුසලචෙතනා; එතාහි චත්තසෙසා අනිඤ්ජනට්ඨෙන අනිඤ්ජනස්සච අභිසඞ්ඛාරනට්ඨෙන ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරොනි වුච්චන්ති; රූපාවචරචතුජ්ඣානතො හි නිස්සෙසා කුසලවිපාකකිරියචෙතනා චාදසඅරූපාවචරචෙතනානි පඨවසඞ්ඛම්මා අනිච්චලට්ඨෙන අථද්ධනට්ඨෙන ආනෙඤ්ජා නාම; තත්ථ රූපාවචරා කුසලා චෙතනා අනිඤ්ජාසමානාපි අත්තනා සරික්ඛකම්පි සඉඤ්ජනම්පි අනිඤ්ජනම්පි රූපාරූපං ජනෙතීති ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො නාම හොති; විපාකකිරිය චෙතනා පන අවිපාකත්තා විපාකං න අභිසඞ්ඛරොන්ති; තථා අරූපවචරා විපාකකිරිය චෙතනාති එකාදසාපි එතාචෙතනා; ආනෙඤ්ජා පන අභිසඞ්ඛාරා චතුබ්බිධා පන අරූපාවචරකුසල

චෙතනා; යථා හත්ථි අස්සාදීනං සදිසාව ඡායා හොන්ති එවං අත්තනා සදිසං නිච්චලං අරූපමෙව ජනෙතීති ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරොතිවුච්චතීති; එවං පුඤ්ඤාභි සඞ්ඛාරවසෙන තෙරස; අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරවසෙන වාදස ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරවසෙන චතුසොති සඞ්ඛාපෙතා පරිපිණ්ඩිතා එකූනතිංසචෙතනා හොන්ති; ඉති භගවා අපරිමාණෙසු චක්කවාළෙසු අපරිමාණානං සත්තානං උපපජ්ජනකකුසලා කුසලාචෙතනා මහාතුලාය ධාරයමානො නාළියං පක්ඛිපිත්වා මිනමානො විය ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා එකූනතිංසමෙව දසෙසසි; ඉදානි අපරිමාණෙසු චක්කවාළෙසු අපරිමාණාසත්තා කුසලාකුසලකම්මං ආයූහමානා යෙ හි වාරෙහි ආයූහන්ති තානි තීනි කම්මවාරානි දසෙතෙතා තත්ථ කතමො කාය සඞ්ඛාරො කායසඤ්චෙතනාති ආදිමාහ; තත්ථ කායසඤ්චෙතනාති කායවිඤ්ඤත්තත්ථං සමුට්ඨාපෙත්වා කාය වාරතො පවත්තා අට්ඨකාමාවචරකුසලචෙතනා වාදසඅකුසල චෙතනාති සම්පිණ්ඩිතා චෙතනා කායවාරෙ ආදාන ගහණමොචනං පාපයමානා උප්පන්නා වීසති කුසලා කුසලචෙතනාතිපි වත්තුං වට්ටති, වචීසඤ්චෙතනාති වචීවිඤ්ඤත්තිං සමුට්ඨාපෙත්වා වචීවාරතො පවත්තා තායෙව වීසති චෙතනා වචීවාරෙහනුසඤ්ඤාපනං වාක්‍යභෙදං පාපයමානා උප්පන්නා වීසති චෙතනා තිපි වත්තුං වට්ටති; අභිඤ්ඤා චෙතනා පනෙත්ථ පරතො විඤ්ඤාණස්ස පච්චයො න හොතීති නගහිතා; යථාච අභිඤ්ඤා චෙතනා එවං උඩ්ඩච්චචෙතනාපි න හොති තස්මා යාපි විඤ්ඤාණස්ස පච්චයභාවෙ අපනෙතබ්බා; අවිජ්ජාපච්චයා පන සඞ්ඛාපෙතාහොන්තී; මනො සඤ්චෙතනානි උභොපි විඤ්ඤත්තියො අසමුට්ඨාපෙත්වා මනොවාරෙ උප්පන්නා සඞ්ඛාපි එකූනතිංසචෙතනා; ඉති භගවා අපරිමාණෙසු චක්කවාළෙසු අපරිමාණා සත්තා කුසලාකුසල කම්මං ආයූහමානා ඉමෙහි තීහි වාරෙහි අංයූහනතීති ආයූහණ කම්මවාරං දසෙසතීති ඉමෙසං පන චින්තාමපි තික්කානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්පයොගො වෙදිතබ්බො; කථං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො හි කායදුච්චරිතා විරමන්තස්ස සියා කායසඞ්ඛාරො; වචීදුච්චරිතා විරමන්තස්ස සියා වචීසඞ්ඛාරො; එවං අට්ඨකුසලචෙතනා කාමාවචරා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරොව හොති කායසඞ්ඛාරො ච වචීසඞ්ඛාරොව; මනොවාරෙ උප්පන්නා පන තෙරසචෙතනා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරොව හොති චිත්තසඞ්ඛාරො ච; අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරොපි කාය

දුච්චරිතවසෙන පවත්තියං සියා කායසඞ්ඛාරෝ වචීදුච්චරිතව සෙන පවත්තියං සියා වචීසඞ්ඛාරෝ; වෙ වාරානි මුඤ්චිත්වා මනොවාරෙ පවත්තියං සියා චිත්තසඞ්ඛාරොති; එවං අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ කායසඞ්ඛාරොපි හොති වචීසඞ්ඛාරොපි චිත්තසඞ්ඛාරොපි; කායසඞ්ඛාරෝ පන සියා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ සියා අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ න ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෝ; තථා වචීසඞ්ඛාරෝ, චිත්තසඞ්ඛාරෝ පන සියා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ සියා අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ සියා ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරොති ඉමෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරානාම; කථං පනෙතං ඤායිතබ්බං; ඉමෙ සඞ්ඛාරා අවිජ්ජාපච්චයා හොන්තීති; අවිජ්ජා භාවෙ භාවතො, යස්ස හි දුක්ඛාදීසු අවිජ්ජාසඞ්ඛාතං අඤ්ඤාණං අපහීනං හොති සො දුක්ඛෙ තාව පුඛ්ඛන්නාදීසු ච අඤ්ඤාණෙන සංසාරදුක්ඛං සුඛසඤ්ඤාය ගහෙත්වා තස්ස හෙතුභූතෙ තිවිධෙපි සඞ්ඛාරෙ ආරභති; සමුදයෙ අඤ්ඤාණෙන දුක්ඛහෙතුභූතෙපි තණ්හා පරික්ඛාරෙ සඞ්ඛාරෙ සුඛහෙතුතො මඤ්ඤමානො ආරභති, නිරොධෙ පන මග්ගෙච අඤ්ඤාණෙන දුක්ඛස්ස අනිරොධභූතෙපි ගනිච්ඡෙසෙ දුක්ඛනිරොධසඤ්ඤි හුත්වා නිරොධස්ස ච අමඟභූතෙසුපි යඤ්ඤ අමරනපාදිසු නිරොධධම්මසඤ්ඤිහුත්වා දුක්ඛනිරොධං පත්ථයමානො යඤ්ඤමරනපාදිමූඛෙන තිවිධෙපි සඞ්ඛාරෙ ආරභති; අපිච සො තාය වතූසු සවෙවසු අපහීනාවිජ්ජතාය විසෙසතො ජාතිජරා රොග මරණාදි අනෙකාදිනවොකිණ්ණං පුඤ්ඤඵලසඞ්ඛාතං දුක්ඛං දුක්ඛතො අජානනෙනා තස්ස අධිගමාය කායවචිචිත්තසඞ්ඛාරභෙදං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං ආරභති; දෙවඡරකාමකොවිය මරූපපාතං, සුඛසම්මතස්සාපිච තස්ස පුඤ්ඤඵලස්ස අනෙන මහාපරිළාහජනකං විපරිනාමදුක්ඛතං අපජානාදනඤ්ච අපජානනෙනාපි තපපච්චයං වුත්තනපකාරමෙව පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං ආරභති, සලභොවිය දීපසිඛාභිනිපාතං මධුබින්දුගිද්ධොවිය ච මධුලිත්තසත්ථධාරාලෙහනං කාමුපසෙවනාදිසු ච සවිපාකෙසු ආදීනවං අපස්සනෙනා සුඛසඤ්ඤායවෙව කිලෙසාභිභූතතාය ච මාරත්තයපවත්තනම්පි අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං ආරභති; බාලොවිය ගූථගිලනං මරිතුකාමොවිය ච විසඛාදනං ආරුප්පවිපාකෙසුවාපි සඞ්ඛාරවිපරිණාම දුක්ඛතං අනවබුජ්ඣමානො සස්සතාදිවිපල්ලාසෙන චිත්තසඞ්ඛාරභූතං ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරං ආරභති; දිසාමූළෙහොවිය පිසාචනගරාභි මුඛමඟගමනං; එවං

යස්මා අවිජ්ජාභාවතොව සඞ්ඛාරභාවෝ න අභාවතෝ තස්මා ජානිතබ්බමෙතං ඉමේ සඞ්ඛාරා අවිජ්ජා පච්චයා හොන්තීති; වුත්තම්පිචෙතං අව්වා භික්ඛවෙ අවිජ්ජාගතෝ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරම්පි අභිසඞ්ඛරොති අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරම්පි අභිසඞ්ඛරොති ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරම්පි අභිසඞ්ඛරොති යතොඛෝ භික්ඛවෙ භික්ඛු නො අවිජ්ජාපහිනා විජ්ජා උපජ්ජතා සෝ අවිජ්ජාවිරාගා විජ්ජුප්පාදා නෙව පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොතීති; එත්ථාහ ගණ්හාමතාව එතං අවිජ්ජාසඞ්ඛාරාණං පච්චයොති, ඉදං පන වත්තබ්බං කතමෙසං සඞ්ඛාරානං කථං පච්චයෝ හොතීති? තන්ත්‍රිදං වුච්චති.

පච්චයෝ හොති පුඤ්ඤානං-දුවිධානෙකධා පන
පරෙසං පඨමානං සා-එකධා පච්චයෝ මතා.

තත්‍ථ පුඤ්ඤානං දුවිධාහි ආරම්මණපච්චයෙන ච උපනිස්සය පච්චයෙනවාති වෙධා පච්චයෝ හොති; සාහි අවිජ්ජං ඛයතොව යතෝ සම්මසනකාලෙ කාමාවචරානං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරානං ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයෝ හොති; අභිඤ්ඤා විත්තෙන සමොහවිත්තජානනකාලෙ රූපාවචරානං අවිජ්ජාසමතික්කමනත්‍ථාය පන දුනාදීනි වෙව කාමාවචරපුඤ්ඤකිරියවත්‍ථූනි පුරෙතරායස රූපාවචරජ්ඣානානිච උපපාදෙතබ්බස්ස විතාරම්පි තෙසං උපනිස්සපච්චයෙන පච්චයෝ හොති; තථා අවිජ්ජාසම්මූළ්හතාය කාමභවරූපභවසම්පත්තියෝ පත්ථෙන්ථා තාසෙව පුඤ්ඤානි කරොතොස්ස; අනෙකධා පන පරෙසන්ති අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරානං අනෙකධා පච්චයෝ හොති; කථං එසානි අවිජ්ජං ආරබ්භ රාගාදීනං උප්පජ්ජනකාලෙ ආරම්මණපච්චයෙන ගරුං කත්වා අස්සාදනකාලෙ ආරම්මණාධිපති ආරම්මණූපනිස්සයෙහි අවිජ්ජා සම්මූළ්හස්ස අනාදීනවදස්සාවිනෝ පාණාතිපාතාදීනි කරොතොස්ස උපනිස්සයපච්චයෙන දුතියජවනාදීනං අනන්තරසමනන්තරානන්තරූපනිස්සයාසෙවනත්‍ථිවිගතපච්චයෙහි; යං කිඤ්චි අකුසලං කරොතොස්ස හෙතුසහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයසම්පයුත්තඅත්‍ථිඅවිගතපච්චයෙහීති අනෙකධා පච්චයෝ හොති; පඨමානං සා එකධා පච්චයෝ මතාති ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරානං උපනිස්සය පච්චයෙන එකධා පච්චයෝ මතා; සෝ පනස්සා උපනිස්සයභාවෝ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝනි; එත්ථාහ කිං පනායමෙකාව අවිජ්ජාසඞ්ඛාරානං පච්චයෝ උදාහු

අඤ්ඤපි පච්චයා හොන්තීති; කිඤ්චාපි යදිත්‍රාව එකාව එක කාරණවාදෙ ආපජ්ජති අථ අඤ්ඤපි සන්ති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති එකකාරණනිදෙසො නූපපජ්ජතීති; නනූපපජ්ජති; කසමා? යසමා...

"එකං න එකතො ඉධ-නානෙක මනෙකතොපි නො එකං
ඵලමත්ථි අත්ථි පන එක-හෙතුඵලදීපනෙ අත්ථො...

...එකතොහි කාරණතො න ඉධ කිඤ්චි එකං ඵලමත්ථි න අනෙකං; නාපි අනෙකෙහි කාරණෙහි එකං; අනෙකෙහි පන කාරණෙහි අනෙකමෙව හොති; තථාහි අනෙකෙහි උතු පඨවී බීජ සලිල සඞ්ඛාතෙහි කාරණෙහි අනෙකමෙව රූපගන්ධරසාදි අංකුර සඞ්ඛාතං ඵලමුපපජ්ජමානං දිස්සති; යං පනෙතං අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති එකෙකහෙතුඵලදීපනං කතං; තඤ්ච අත්ථො අත්ථි පයොජනං විජ්ජති; භගවාහි කඤ්චි පඨානත්තා කඤ්චි පාකටත්තා කඤ්චි අසාධාරණත්තා දෙසනා විලාසසස්ස වෙනෙය්‍යානඤ්ච අනුරූපතො එකමෙව හෙතුං වා ඵලංවා දීපෙති; ඵස්සපච්චයා වෙදනාති හි එකමෙව හෙතුං ඵලඤ්චාහ; එසෙහි වෙදනාය පඨාන හෙතු යථා ඵස්සං වෙදනා ව්‍යඤ්ජනතො; වෙදනාව ඵස්සස්ස පඨානඵලං යථා වෙදනං ඵස්සව්‍යඤ්ජනතො; සෙමහ සමුට්ඨානා ආබාධාති පාකටත්තා එකං හෙතුමාහ; පාකටො හෙස්ස සෙමෙහා න කම්මාදයො; යෙ කෙචි භික්ඛවෙ අකුසලා ධම්මා සඞ්ඛෙතෙ අයොනිසො මනසිකාරමූලකාති අසාධාරණත්තා එකං හෙතුමාහ; අසාධාරණොහි අයොනිසොමනසිකාරො අකුසලානං සාධාරණානි වජ්ජාරම්මණාදීනීති; තස්මා අයම්පි අවිජ්ජා විජ්ජමානෙසුපි අඤ්ඤෙසු වජ්ජාරම්මණසහජාතධම්මාදිසු සඞ්ඛාරකාරණෙසු අස්සාදානුපස්සිතො තණ්හා පවඩ්ඪතීතිව අවිජ්ජාසමුදයා ආසවසමුදයොතිව වචනතො අඤ්ඤෙසම්පි තණ්හාදිනං සඞ්ඛාරහෙතූනං හෙතූති පඨානත්තා අවිචා භික්ඛවෙ අවිජ්ජාගතො පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරම්පි අභිසඞ්ඛරොතීති පාකටත්තා අසාධාරණත්තාච සඞ්ඛාරාණං හෙතුභාවෙන දීපිතානි වෙදිතබ්බා; එතෙනෙවව එකෙකහෙතුඵල දීපනපරිහාරවචෙනන සබ්බත්ථ එකෙකහෙතුඵලදීපනෙ පයොජනං වෙදිතබ්බන්ති; එත්ථාහ එවං සන්තෙපි එකන්තානිච්චඵලාය සාවජ්ජාය අවිජ්ජාය කථං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරපච්චය තත්තං යුජ්ජති; නහි නිම්බබීජතො උච්ඡුඵලපජ්ජතීති කථං නාහු ජ්ජිස්සති? ලොකසම්මුතිහි...

"විරුද්ධෝ චාවිරුද්ධොච-සදිසාසදිසෝ තථා
ධම්මානං පච්චයෝ සිද්ධෝ-විපාකාඑව තෙව න..."

ධම්මානඤ්හි ඤාණසභාවකිච්චාදිවිරුද්ධොච අවිරුද්ධොව පච්චයෝ ලොකෙ සිද්ධෝ; පුරිමචිත්තඤ්හි අපරචිත්තස්ස ඨානවිරුද්ධෝ පච්චයෝ පුරිමසිප්පාදි සික්ඛාච පඨමා පවත්තමානානං සිප්පාදික්‍රියානං කම්මං රූපස්ස සභාවවිරුද්ධෝ පච්චයෝ; ඛීරාදීනිව දධිආදීනං; ආලොකෝ චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස කිච්චවිරුද්ධෝ; ගුළාදයොව ආසවාදීනං; චක්ඛුරූපාදයෝ පන චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනං ඨානාවිරුද්ධා පච්චයා; පුරිමජවනාදයෝ පච්ඡිමජවනාදීනං සභාවාවිරුද්ධා කිච්චාවිරුද්ධාව; යථාච විරුද්ධාවිරුද්ධා පච්චයා සිද්ධා එවං සදිසාසදිසාපි සදිසමෙවඞ්හි උතුආහාරසඞ්ඛාතං රූපං රූපස්ස පච්චයෝ හොති; සාලිබීජාදීනිව සාලිඵලාදීනං; අසදිසම්පි රූපං අරූපස්ස අරූපඋරූපස්ස පච්චයොහොති; ගොලොමාවිලොමවිසාණදධිනිලපිඨාදීනිව දබ්භතනඛාදීනං; යෙසඤ්ච ධම්මානං යෙ විරුද්ධාවිරුද්ධා සදිසා සදිසා පච්චයා නතෙ ධම්මා තෙසං ධම්මානං විපාකායෙව; ඉති අයං අවිජ්ජා විපාකවසෙන එකන්නා නිට්ඨඵලසභාවවසෙනව සාවජ්ජාපිසම්පා සඞ්ඛසම්පි එතෙසං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදීනං යථානුරූපං ඨානකිච්චසභාව විරුද්ධාවිරුද්ධපච්චයවසෙන සදිසාසදිසපච්චයවසෙනව පච්චයෝ හොතීති වෙදිතබ්බා; සොචස්සා පච්චයභාවෝ; යස්සඞ්හි දුක්ඛාදිසු අවිජ්ජාසඞ්ඛාතං අඤ්ඤාණං අපහීනං හොති සෝ දුක්ඛෙ ඤාව පුබ්බන්තාදිසුච අඤ්ඤාණෙන සංසාරදුක්ඛං සුඛසඤ්ඤාය ගහෙත්වා තස්සහෙතුභූතෙ නිබ්බෙපි සංඛාරෙ ආරභතීති ආදිනා නයෙන වුත්තොඑව; අපිච අයං අඤ්ඤෝපි පරියායෝ...

"චුතූපපාතෙ සංසාරෙ-සඞ්ඛාරානඤ්ච ලක්ඛණෙ
යෝ පටිච්චසමුප්පන්නා-ධම්මෙසුව විමුය්හති."

"අභිසඞ්ඛරොති සෝ එතෙ-සඞ්ඛාරෙ නිබ්බෙ යතෝ
අවිජ්ජාපච්චයෝ තෙසං-නිබ්බා නම්පි යං තතෝ නි..."

කථං පන යෝ එතෙස්‍රුපි මුය්හතී සෝ නිබ්බෙපෙතෙ සඞ්ඛාරෙ කරොතීති වෙ; චුතියා තාව විමූළ්හා සබ්බෙ ඛන්ධානං භෙදෙ මරණන්තී චුතිං අගණ්හනෙනා යතෙනා මරති; සත්තස්ස දෙසනන්තරසඞ්කමනන්තී ආදීනි වික්පෙති; උපපාතෙ විමූළ්හා සබ්බෙ ඛන්ධානං පාතුභාවෝ ජාතීති උපපාතං අග

ණහනෙනා සනෙනා උපපජ්ජති සත්තස්ස නවසරීරපාතුභාවොති ආදිනි වික්පෙපති; සංසාරෙ විමූළ්හෙහා යෙ එස...

"ඛන්ධානඤ්ච පටිපාටි-ධාතුආයතනානඤ්ච
අබ්බොච්ඡින්නංවත්තමානා-සංසාරොති පවුච්චතීති...

එවං වණ්ණිතෙ සංසාරෙ; තං එවං අගණ්හනෙනා අයං සත්තෙනා අස්මාලොකා පරං ලොකං ගච්ඡති පරස්මා ලොකා ඉමං ලොකං ආගච්ඡතීති ආදිනි වික්පෙපති; සඞ්ඛාරානං ලක්ඛණෙ විමූළ්හෙහා සඞ්ඛාරානං සභාව ලක්ඛණං සාමඤ්ඤලක්ඛණඤ්ච අනගණ්හනෙනා සඞ්ඛාරෙ අත්තතො අත්තනියතො ධුවතො සුභ තො සුඛතොච වික්පෙපති; පටිච්චසමුප්පන්නාධමෙමසු විමූ ළ්හෙහා අවිජ්ජාදිහි සඞ්ඛාරාදිනං පවත්තිං අගණ්හනෙනා අත්තා ජානාති වා න ජානාති වා සො එව කරොති ච කාරෙති ච සො පටිසන්ධිඤං උපපජ්ජති; තස්ස අනු ඉස්සාරදයො කලලාදිභාවෙන සරීරං සණ්ඨපෙතා ඉන්ද්‍රියානි සම්පාදෙත්ති; සො ඉන්ද්‍රිය සම්ප න්නො ඵුසති වෙදයති තණ්හියති උපාදියති භවියති; සො පුන භවන්තරෙ භවතීනිවා සඞ්ඛ සත්තා නීයති සඞ්ගති භවපරිණ තානි වා වික්පෙපති; සො එවං අවිජ්ජාය අසීකතො එවං වික පෙපෙනෙනා යථානාම අන්ධා පථවියං විවරනෙනා මඟම්පි අමඟම්පි ඵලම්පි නිත්තම්පි යම්ම්පි විසම්ම්පි පටිපජ්ජති එවං පුඤ්ඤම්පි අපුඤ්ඤම්පි ආනෙඤ්ජම්පි සඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොතීති;-තෙනෙතං වුච්චති...

යථාපිනාම ජච්චන්ධා-නරෙ අපරිනායකා
එකදුයානි මහොඝ-උම්මඝෙනාපි එකදු.

සංසාරෙ සංසරං බාලා-තථා අපරිනායකා
කරොති එකදුපුඤ්ඤං-අපුඤ්ඤම්පිව එකදු.

යදු ඤඤාව සො ධම්මං-සච්චානි අභිසමෙසති
තදු අවිජ්ජූපසමා-උපසන්තෙනා චරිස්සතීති...

අයං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති පදස්මිං විත්ථාරකථා... සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණපදනිද්දෙසෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණන්ති ආදීසු චක්ඛුවිඤ්ඤාණං කුසලවිපාකං අකුසලවිපාකන්ති දුවිධං හොති; තථා සොත ඝාණ ජිව්හා කාය විඤ්ඤාණානි; මනොවිඤ්ඤාණං පන කුසලාකුසලවිපාකා වෙමනොධාතුයො තිස්සොා අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා අට්ඨමහෙතුකානි කාමාවචරවි

පාකචිත්තානි පඤ්චරූපාවචරානි චත්තාරි අරූපාවචරානීති ඛාවීසති විධං හොති; ඉති ඉමෙහි ඡහි විඤ්ඤාණෙහි සඛ්ඛා නිපි බත්තිංසලොකියවිපාකවිඤ්ඤාණානි සඞ්ගහිතානි හොන්ති; ලොකුත්තරානි පන වට්ටකථායං න යුජ්ජන්තීති න ගහිතානි; තඤ්ච සියා කථං පනෙතං ඤාතබ්බං? ඉදං වුත්තප්පකාරං විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරපච්චයාහොතීති උපචිතකම්මාභාවෙ විපාකා භාවතෝ; විපාකඤ්හතං විපාකඤ්ච නඋපචිතකම්මා භාවෙ උප්පජ්ජති; යදි උප්පජ්ජෙය්‍ය සබ්බෙසං සබ්බවිපාකානි උප්පජ්ජ යුං; නව උප්පජ්ජන්තීති ඤාතබ්බමෙතං සඞ්ඛාරපච්චයා ඉදං විඤ්ඤාණං හොතීති; කතරසඞ්ඛාරපච්චයා කතරවිඤ්ඤාණන්ති වෙ? කාමාවචරපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරපච්චයා තාව කුසලවිපාකානි පඤ්චවොකාවිඤ්ඤාණාදිනි මනොවිඤ්ඤාණෙ එකාමනොධාතු වෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතුයෝ අට්ඨකාමාවචරමහාවිපාකානීති සොළස; යථාහ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කටත්තා උප චිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති.....පෙ..... සොත ඝාණ ජිව්හා කාය විඤ්ඤාණං.....පෙ.....විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති; මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති; සොමනස්සසහගතා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති; උපෙක්ඛාසහගතා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති; සොම නස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සොමනස්ස සහගතා ඤාණ සම්ප යුත්තා සසඞ්ඛාරෙන, සොමනස්ස සහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා; සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන; උපෙක්ඛා සහගතා ඤාණසම්පයුත්තා, උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙන; උපෙක්ඛා සහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා. උපෙක්ඛාසහ ගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඞ්ඛාරෙනාති; රූපාවචරපුඤ්ඤාභිස ඞ්ඛාරපච්චයා පන පඤ්චරූපාවචරවිපාකානි; යථාහ තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං විවිච්චෙවකාමෙහි.....පෙ.....පඨමජ්ඣානං.....පෙ.....පඤ්ච මජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතීති; එවං පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරපච්චයා එකවීසති විධං විඤ්ඤාණං හොති; අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරපච්චයා පන අකුසලවිපාකානි පඤ්ච චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිනි එකාමනෝ ධාතු එකාමනොවිඤ්ඤාණධාතුනි එවං සත්තවිධං විඤ්ඤාණං හොති; යථාහ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති; සොත-ඝාණ-ජිව්හා-

කාය විඤ්ඤාණං; විපාකාමනොධාතු; විපාකාමනෝ විඤ්ඤාණධාතු උපපන්නා හොතීති; ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරපච්චයා පන චත්තාරි අරූපවිපාකානීති එවං චතුබ්බිධං විඤ්ඤාණං හොතීති; යථාහ තසෙව අරූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සඞ්ඛසෝ රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා ආකාසානඤ්චාය තනසඤ්ඤාසහගතං පෙ විඤ්ඤාණඤ්චායතන සඤ්ඤාසහගතං පෙ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං පෙ නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා පෙ චතුත්ථජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතීති; එවං යං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං හොති තං ඤත්වා ඉදානිස්ස එවං පවත්ති වෙදිතබ්බා; සඞ්ඛමෙවහි ඉදං පවත්ති පටිසන්ධි වසෙන ච්ඡා පවත්තති; තත්ථ වෙ පඤ්චවිඤ්ඤාණානි වෙ මනොධාතුයෝ සොමනස්ස සහගතා හෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතූති ඉමානි තෙරසපඤ්චොකාරභවෙ පවත්තියඤ්ඤෙව පවත්තන්ති; සෙසානි එකූනවීසති තීසුභවෙසු යථානු රූපං පවත්ති යම්පි පටිසන්ධියම්පි පවත්තන්ති; කථං කුසලවිපාකානි තාව චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනි පඤ්චකුසලවිපාකෙනවා අකුසලවිපාකෙනවා නිබ්බත්තස්ස යථාකම්මං පරිපාකමුපගතින්ද්‍රියස්ස චක්ඛාදිනං ආපාථගතං ඉට්ඨං වා ඉට්ඨමජ්ඣත්තං වා රූපාදිආරම්මණං ආරබ්භ චක්ඛාදි පසාදං නිස්සාය දස්සනසවණඝායනසායනඵුසනකිච්චං සාධයමානානි පවත්තන්ති; තථා අකුසලවිපාකානි පඤ්ච; කෙවලඤ්හි තෙසං අනිට්ඨංඅනිට්ඨමජ්ඣත්තං වා රූපාදී ආරම්මණං හොති; අයමෙව විසෙසෝ; දසාපි චෙතානි නියතවාරාරම්මණ වත්ථූනානි නියතකිච්චානෙවව භවන්ති; තතො කුසලවිපාකානං චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනං අනන්තරං කුසලවිපාකමනොධාතු තෙසඤ්ඤෙව ආරම්මණමාරබ්භ හදයවත්ථුං නිස්සාය සම්පටිච්ඡන කිච්චං සාධයමානා පවත්තති; තථා අකුසලවිපාකානං අනන්තරා අකුසලවිපාකා; ඉදඤ්ච පන වයං අනියතවාරාරම්මණං නියතවත්ථූනං නියතකිච්චං ච හොති; සොමනස්ස සහගතා පන අහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු කුසලවිපාකමනොධාතුයා අනන්තරං තස්සායෙව ආරම්මණං ආරබ්භ හදයවත්ථුං නිස්සාය සන්තීරණකිච්චං සාධයමානාව ජවු වාරෙසු බලවාරම්මණෙ කාමාවචරසත්තානං යෙඤ්ඤෙත්ථ ලොභසම්පයුත්තජවනාවසා නෙ භවඞ්ගවිපිං පච්ඡින්දිත්වා ජවනෙන ගහිතාරම්මණෙ තදාරම්ම

ණවසෙන සකිං වා ච්ඡඩ්ඩෙතුං වා පවත්තති; චිත්තපවත්ති ගණනායං පන සබ්බවාරෙසු තදාරම්මණෙ වෙ එව චිත්තවාරාඅා ගතා; ඉදං පන චිත්තං තදාරම්මණන්ති ච පිණ්ඩිභවඩ්ඩගන්ති චානි වෙනාමානි ලභති; අනියතවාරාරම්මණං නියතවත්ථුකං අනිය තඣානකිච්චඤ්ච හොතීති එවං තාව තෙරස පඤ්චවොකාර භවෙ පවත්තියඤෙව පවත්තනන්තීති වෙදිතබ්බානි; සෙසෙසු එකූනවීසතියා චිත්තෙසු න කිඤ්චි අත්තනො අනුරූපාය පටිසන්ධියා න පවත්තති; පවත්තියං පන කුසලාකුසලවිපාකා තාව වෙඅහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා පඤ්චවාරෙ කුසලා කුසලවිපාකමනොධාතුනං අනන්තරං සන්තීරණකිච්චං ඡසු වාරෙසු පුබ්බ වුත්තනයෙනෙව තදාරම්මණකිච්චං අත්තනා දින්නාපටිසන්ධිතො උඩ්ඪං අයති භවඞ්ගුපවෙච්ඡදකෙ චිත්තුප්පාදෙ භවඞ්ගකිච්චං අනෙන චුතිකිඤ්චානි චත්තාරි කිච්චානි සාධය මානා නියතවත්ථුකා අනියතාරම්මණඣානකිච්චා හුත්වා පවත්ත න්ති; අඣකාමාවචරසහෙතුකචිත්තානි පවත්තියං වුත්තනයෙ නෙව ඡසු වාරෙසු තදාරම්මණකිච්චං අත්තනාදින්නාපටිසන්ධිතො උඩ්ඪං අයති භවඞ්ගුපවෙච්ඡදකෙ චිත්තුප්පාදෙ භවඞ්ගකිච්චං අනෙන චුතිකිච්චඤ්චානි තීණි කිච්චානි සාධයමානානි නියත වත්ථුකානි අනියතාරම්මණඣානකිච්චානි හුත්වා පවත්තන්ති; පඤ්චරූපාවචරානි චත්තාරිව අරූපාවචරානි අත්තනාදින්නාපටි සන්ධිතො උඩ්ඪං අයති භවඞ්ගුපවෙච්ඡදකෙ චිත්තුප්පාදෙ භවඞ්ග කිච්චං අනෙන චුතිකිච්චඤ්චානි කිච්චවයං සාධයමානානි පව ත්තන්ති; තෙසු රූපාවචරාණි නියතවත්ථාරම්මණානි අනියත ඣානකිච්චානි; ඉතරානි අවත්ථුකානි නියතාරම්මණානි අනිය තඣානකිච්චානි හුත්වා පවත්තන්තීති එවං තාව බත්තිංස විධංපි විඤ්ඤාණං පවත්තියා සඞ්ඛාරපච්චයා පවත්තති; තත්‍රාස්ස තෙ තෙ සඞ්ඛාරා කම්මපච්චයෙනෙව උපනිස්සයපච්චයෙනෙව පච්චයා හොන්ති; තඤ්ච යානෙතානි එකාදසතදාරම්මණචිත්තානි වුත්තානි තෙසු එකම්පි රූපාරූපභවෙ තදාරම්මණං හුත්වා නපපව ත්තති; කස්මා? බීජාභාවා; තඤ්හි කාමාවචරවිපාකසඞ්ඛාතං පටිසන්ධිබීජං නත්ථි; යං රූපාදීසු ආරම්මණෙසු පවත්තියං තස්ස ජනකං භවෙය්‍ය චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිනඤ්පි රූපභවෙ අභාවො ආපජ්ජතීතිවෙ; න ඉන්ද්‍රියපවත්ති ආනුභාවතො වාරවිභිහෙ දෙ චිත්තනියමතොව; යථාවෙතං තදාරම්මණං එකනෙතන

රූපාරූපභවෙ නපපවත්තනි තථා සඞ්ඛිපි අකාමා වවරෙ ධමෙම නානුබන්ධනි; කසමා? අජනකත්තාවෙව ජනකයසව අසදිසත්තා; තඤහි යථා නාම හෙහානිඤඤමිච්ඡා බහිගනතුකාමො තරුණදරකො අත්තනො ජනකං පිතරං වා අඤඤං වා පිතු සදිසං හිතකාමං ඤනිං අඞ්ගුලියං ගහෙත්වා අනුබන්ධති; න අඤඤං රාජපුරිසාදිං තථා එතමපි භවඞ්ගාරමමණතො බහිනි ඤඤමිතුකාමං සභාගතාය අත්තනො ජනකං පිතරං වා පිතුසදි සං වා කාමාවචරජවනමෙව අනුබන්ධති; න අඤඤං මහගගතං අනුත්තරංවා; යථා වෙතං මහගගතලොකුත්තරෙ ධමෙම නානුබ න්ධති; තථා යදු එතෙ කාමාවචරධම්මාපි මහගගතාරමමණා හුත්වා පවත්තනන්ති තදු තෙපි නානුබන්ධති; කසමා? අපරිවිතදෙසත්තා අචචන්තපරිත්තාරමමණත්තාව; තඤහි යථා පිතරංවා පිතුසදිසං වා ඤනිං අනුබන්ධනෙනාපි තරුණදරකො ඤරවාරඅන්තර වීථි චතුක්කාදිමහි පරිවිතෙයෙව දෙසෙ අනුබන්ධති න අඤඤං වා යුඞ්හභූමිං වා ගච්ඡන්තං එවං කාමවචරධමෙම අනුබන්ධන්තමපි අමහග්ගතාදිමහී පරිවිතෙයෙව දෙසෙපවත්තමානෙ ධමෙම අනු බන්ධති; නමහගගත ලොකුත්තරධමෙම ආරබහපවත්තමානෙනි, යසමාචස්ස සඞ්ඛා කාමාවචරවිපාකො කිරියමනොධාතු කිරිය අහෙතුකමනොවිඤඤාණධාතු සොමනස්ස සහගතා ඉමෙ ධම්මා පරිත්තාරමමණානි එවං අචචන්තපරිත්තමෙව ආරමමණං වුත්තං තසමා පෙතං මහගගතලොකුත්තරාමමණෙ කාමාවචරධමෙමපි නානුබන්ධතීති වෙදිතබ්බං; කිංවා ඉමාය යුත්ති කථාය; අඞ්කථා යඤහි එකන්තෙනෙව වුත්තං එකාදසතදරමමණවිත්තානි නාම ගොත්තං ආරබහ ජවනෙ ජවිතෙ තදරමමණං න ගණ්හන්ති; පණ්ණත්තිං ආරබහ ජවනෙ ජවිතෙ තදරමමණංනලබහති; නිල ඤඤාරමමණිකවිපස්සනාය තදරමමණං න ලබහති; වුඩ්ඨානගාමි නියා බලවවිපස්සනාය තදරමමණං නලබහති; රූපාරූපධමෙම ආරබහජවනෙ ජවිතෙ තදරමමණං නලබහති; මිච්ඡත්තනියත ධමෙමසු තදරමමණං න ලබහති; සම්මත්තනියතධමෙමසු තදු රමමණං න ලබහති; ලොකුත්තර ධමෙම ආරබහ ජවනෙජවි තෙ තදරමමණං න ලබහති; අභිඤඤාඤාණං ආරබහජවනෙ ජවිතෙ තදරමමණං නලබහති; පටිසම්භිදඤඤාණං ආරබහ ජව නෙ ජවිතෙ තදරමමණං න ලබහති; කාමාවචරෙ දුබ්බලාරම මණෙ තදරමමණං න ලබහති; ඡසු මාරෙසු බලවාරමමණෙ ආපාථ

ගතෙ යෙව ලබහති; ලබ්භමානඤ්ච කාමාවචරෙයෙව ලබහති; රූපාරූපභවෙ තදුභයම්පි නාම නත්ථීති; යං පන වුත්තං සෙ සෙසු එකූනවීසතියාවිත්තෙසු න කිඤ්චි අත්තනෝ අනුරූපාය පටිසන්ධියා නපපජ්ජතීති තං අනිසංඛිත්තත්තා දුබ්බිඤ්ඤනං තෙ නස්ස විඤ්ඤාරනයදස්සනත්ථං වුච්චති කතිපටිසන්ධියෝ කතිපටි සන්ධිවිත්තානි කෙන කත්ථ පටිසන්ධි හොති කිං පටිසන්ධියා ආර මම්මණන්ති; අසඤ්ඤපටිසන්ධියා සද්ධිං වීසති පටිසන්ධියෝ; වුත්ත පකාරෙනෙව එකූනවීසති පටිසන්ධිවිත්තානි; තත්ථ අකුසල විපාකාය අහෙතුකමනෝ විඤ්ඤාණධාතුයා අපායෙසු පටිසන්ධි හොති; කුසලවිපාකාය මනුස්සලොකෙ ජච්චන්ධජාතිබධිරජාති උම්මත්තකඑළමූගනපුංසකාදිනං; අට්ඨහි සහෙතුකමහාවිපාකෙහි කාමාවචරදෙවෙසු චෙව මනුස්සෙසුච පුඤ්ඤවන්තානං පටි සන්ධිහොති; පඤ්චහිරූපාවචරවිපාකෙහි රූපිබ්‍රහ්මලොකෙ; චතූහි අරූපාවචරවිපාකෙහි අරූපලොකෙති යෙනවයත්ථපටිසන්ධිහොති සා එව තස්ස අනුරූපපටිසන්ධිනාම; සංඛෙපතො පටිසන්ධියා තීණි ආරම්මණානිහොන්ති කම්මං කම්මනිමිත්තං ගතිනිමිත්තන්ති; තත්ථ කම්මංනාම ආයූහිතා කුසලාකුසලචෙතනා; කම්මනිමිත්තං නාම යං වත්ථුං ආරම්මණං කත්වා කම්මං ආයූහති තත්ථ අතීතෙ කප්පකොටිසතසහස්සමත්ථ කස්සම්පි කම්මෙකතෙ තස්මිං ඛණෙ කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා උපට්ඨාති; තත්‍රිදං කම්ම නිමිත්තස්ස උපට්ඨානෙ වත්ථු-හොපකසීවලි කිර නාම තාලපිට්ඨික විහාරෙ චෙතියං කාරෙසි; තස්ස මරණමඤ්චෙනිපසන්නස්ස චෙතියං උපට්ඨාසි; සො තදෙව නිමිත්තං ගහෙත්වා කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තති; අඤ්ඤ සම්මූළ්හ කාලක්‍රියා නාමහොති; පරම්මුඛං ගච්ඡන්තස්සඤ්ච පච්ඡතො තික්ඛිණෙන අසිනා සීසං ඡින්දන්ති නිප ජ්ජිත්වා නිද්දායන්තස්සාපි තික්ඛිණෙන අසිනා සීසං ඡින්දන්ති උද කෙ ඔසීදාපෙත්වා මාරෙන්ති; එවරූපෙපි කාලෙ අඤ්ඤතරං කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා උපට්ඨාති; අඤ්ඤං ලහුකමරණං නාම අත්ථි; නිබ්බාදනදණ්ඩකමත්ථකසම්ඵඝෙ නිලීනමක්ඛිකං මුග්ගරෙණ පහරි ත්වාපිං සන්ති එවරූපෙපි කාලෙ කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා උප ට්ඨාති, එවං පිංසියමානාය පන මක්ඛිකාය පඨමං කායවාරවජ්ජ නං භවඞ්ගං නාවට්ටෙති; මනොවාරවජ්ජනමෙව ආවට්ටෙති; අථ ජවනං ජවිත්වා භවඞ්ගං ඔතරති; දුතියවාරෙ කායවාරව ජ්ජනං භවඞ්ගං ආවට්ටෙති; තතො කායවිඤ්ඤාණං සම්පටිච්ඡනං

සන්නීරණං වොස්සජ්ජනන්ති විපිච්චිතත්තානි පවත්තන්ති; ජවනං ජවිත්වා භවඞ්ගං ඔතරති; තතියවාරෙ මනොවාරාවජ්ජනං භවඞ්ගං ඔතරති; එතස්මිං ඨානෙ කාලකිරියං කරොති; ඉදං කිමත්ථං ආහතං; අරූපධම්මානං විසයොනාම එවං ලහුකොති දීපනත්ථං; ගතිනිමිත්තං නාම නිබ්බත්තනකඞ්කාසෙ එකො වණ්ණො උපට්ඨාති; තස්ස නිරයෙ උපට්ඨහනෙන ලොහකුම්භී සදිසො හුත්වා උපට්ඨාති; මනුස්සලොකෙ උපට්ඨහනෙන මාතුකුච්ඡිකම්බලයානසදිසා හුත්වා උපට්ඨාති; දෙවලොකෙ උපට්ඨහනෙන කපරුක්ඛවිමානසයනාදිනි උපට්ඨහන්ති; එවං කම්මං කම්මනිමිත්තං ගතිනිමිත්තන්ති සංඛෙපතො පටිසන්ධියා තීණි ආරම්මණානි හොන්ති; අපරොනයො පටිසන්ධියා තීණි ආරම්මණානි හොන්ති අතීතං පච්චුප්පන්නං න වත්තබ්බං; අසඤ්ඤිපටිසන්ධි අනාරම්මණානි; තස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනනෙව සඤ්ඤායතනං අසඤ්ඤායතනපටිසන්ධිනං අතීතමෙව ආරම්මණං; දස න්නං කාමාවචරාණං අතීතං වා පච්චුප්පන්නංවා; සෙසානං නව ත්තබ්බං; එවං තීසු ආරම්මණෙසු පවත්තනමානාපන පටිසන්ධි යස්ස අතීතා රම්මණස්ස වා නවත්තබ්බාරම්මණස්ස වා චුතිචිත්තස්ස අනන්තරමෙවහොති; පච්චුප්පන්නාරම්මණං පන චුතිචිත්තං නාම නත්ථි තස්මා තීසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණාය චුතියා අන්නන්තරං තීසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණාය පටිසන්ධියා සුගති දුග්ගති වසෙන පවත්තනාකාරො වෙදිතබ්බො; සෙය්‍යථිදං? කාමාවචරසුගතියං තාව ඨිතස්ස පාපකම්මිනො පුග්ගලස්ස තානි වස්ස තස්මිං සමයෙ ඔලම්බන්තීති ආදිවචනතො මරණමඤ්චෙ නිපන්නස්ස යථූපචිතං පාපකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා මනොවාරෙ ආපාථමාගච්ඡති; තං ආරබ්භ උප්පන්නාය තදා රම්මණ පරියොසානාය සුඛායවා ජවනවීථියා අනන්තරං භවඞ්ග විසයං ආරම්මණං කත්වා චුතිචිත්තං උප්පජ්ජති; තස්මිං නිරුද්ධෙ තදෙව ආපාථගතං කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආරබ්භ අනුප ච්ඡින්නාකිලෙසබලවවිඤ්ඤාණං දුග්ගතිපරියාපන්නං පටිසන්ධි චිත්තං උප්පජ්ජති; අයං අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා අතී තාරම්මණා පටිසන්ධි; අපරස්ස මරණසමයෙ වුත්තප්පකාරකම්ම වසෙන නරකාදීසු අග්ගිජාලවණ්ණාදිකං දුග්ගති නිමිත්තං මනොවාරෙ ආපාථමාගච්ඡති; තස්ස වීථිචිත්තානු භවඞ්ගමුප ජ්ජිත්වා නිරුද්ධෙ තං ආරම්මණං ආරබ්භ එකං ආවජ්ජනං මරණ

සසඅාසන්නභාවෙන මඤ්ඤිතවෙගත්තා පඨමජවනානි වෙ තදාරම්මණානීති තීණි විඤ්ඤත්තානානි උපජ්ජන්ති; තතෝ භවඞ්ග විසයං ආරම්මණං කත්වා එකං චුතිචිත්තං; එත්තාවතා එකාදස චිත්තක්ඛණා අතීතා හොන්ති; අථාවසෙසපඨමචිත්තක්ඛණායුකෙ තස්මිං යෙව ආරම්මණෙ පටිසන්ධිචිත්තං උපපජ්ජති; අයං අතීතා රම්මණාය චුතියා අනන්තරා පච්චුප්පන්නාරම්මණා පටිසන්ධි; අපරස්ස මරණසමයෙ පඨන්නං වාරානං අඤ්ඤතරස්මිං වාරෙ රාගාදී හෙතුභූතං නිමිත්තාරම්මණං ආපාථමාගච්ඡති; තස්ස යථා කමෙන උපපන්නාවොඣ්ඣපනාවසානෙ මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මඤ්ඤිතවෙගත්තා පංචජවනානි වෙ තදාරම්මණානි ච උපපජ්ජන්ති; තතෝ භවංගවිසයමාරම්මණං කත්වා එකං චුතිචිත්තං; එත්තාවතා වෙ භවඞ්ගානි ආවජ්ජනං දස්සනං සම්පටිච්ඡනං සංතීරණං වොඣ්ඣපනං පංචජවනානි වෙ තදාරම්මණානි එකං චුතිචිත්තන්ති පංචදසචිත්තක්ඛණා අතීතා හොන්ති, අථාව සෙසඑකචිත්තක්ඛණායුකෙ තස්මිං එව ආරම්මණෙ පටිසන්ධිචිත්තං උපපජ්ජති; අයංපි අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා පච්චුප්පන්නාරම්මණාපටිසන්ධි, එසතාව අතීතාරම්මණාය සුගතිචුතියා අනන්තරා අතීතපච්චුප්පන්නාරම්මණාය දුග්ගතිපටිසන්ධියා පවත්තනාකාරෝ; දුග්ගතියං ඨිතස්ස පනඋපචිතානව ජ්ජකම්මස්ස උත්තනයෙනෙව තං අනවජ්ජකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා මනොවාරෙ ආපාථමාගච්ඡතීති කණ්හපක්ඛෙ සුක්කපක්ඛං ඨපෙත්වා සබ්බං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, අයං අතීතා රම්මණාය දුග්ගතිචුතියා අනන්තරා අතීතපච්චුප්පන්නාරම්මණාය සුගතිපටිසන්ධියා පවත්තනාකාරෝ; සුගතියං ඨිතස්ස පන උපචිතානවජ්ජකම්මස්ස තානිවස්ස තස්මිං සමයෙ ඔලම්බන්තීනි ආදිවචනතෝ මරණමඤ්ඤෙ නිපන්නස්ස යථූපචිතං අනවජ්ජකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා මනොවාරෙ ආපාථමාගච්ඡති; තංවඤ්ඤෙ උපචිතකාමාවචරානවජ්ජකම්මසෙසෙව, උපචිතමහග්ගතකම්මස්ස පන කම්මනිමිත්තමෙව ආපාථමාගච්ඡති; තං ආරබ්භ උපපන්නාය තදාරම්මණපරියොසානාය සුඛාය වා ජවනවීථියා අනන්තරං භවංගවිසයං ආරම්මණං කත්වා චුතිචිත්තමුපපජ්ජති; තස්මිං නිරුද්ධෙ තදෙව ආපාථගතං කම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආරබ්භ අනුපවත්තිනානාකිලෙසබලවවිතාමිතං සුගතිපරියාපන්නං පටිසන්ධිචිත්තමුපපජ්ජති; අයං අතීතාරම්මණාය චුතියා

අනන්තරා අතීතාරම්මණා න වත්තබ්බාරම්මණා වා පටිසන්ධි; අපරස්ස මරණසමයෙ කාමාවචරා න චජ්ජකම්මවසෙන මනුස්සලොකෙ මාතුකුච්ඡිවණ්ණසංඛාතං වා දෙවලොකෙ උය්‍යානකපපරුක්ඛාදි වණ්ණසඞ්ඛාතං වා සුගතිනිමිත්තං මනොවාරෙ ආපාථමාගච්ඡති; තස්ස දුග්ගති නිමිත්තෙන දස්සිතානුක්කමෙනෙව චුති චිත්තානන්තරං පටිසන්ධිචිත්තං උප්පජ්ජති; අයං අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා පච්චුප්පන්නාරම්මණා පටිසන්ධි, අපරස්ස මරණසමයෙ ඛීණාසවස්ස අයං තාත තවච්චාය බුද්ධපූජා කරීයති චිත්තං පසාදෙතීති වත්වා පුප්ඵූපහාරපූජාපටාකාදි වසෙන රූපාරම්මණං වා ධම්මසවණ තූරියපූජාදිවසෙන සද්දාරම්මණං වා ධූමවාසගන්ධාදි වසෙන ගන්ධාරම්මණං වා ඉදං තාත සාසස්සු තවච්චාය ඵාණිතං දෙය්‍යධම්මන්ති වත්වා මධුඵාණිතාදි වසෙන රසාරම්මණං වා ඉදං තාත ඵුස්සස්සු තවච්චාය ඵාණිතං දෙය්‍යධම්මන්ති වත්වා චිනපටසොමාරපටාදි වසෙන පොට්ඨබ්බාරම්මණං වා පංචවාරෙ උපසංහරන්ති, තස්ස තස්මිං ආපාථගතෙ රූපාදිආරම්මණෙ යථාක්කමෙන උපපන්නාථොට්ඨබ්බනාවසානෙ මරණස්ස ආසන්නභාවෙන මන්දීභූතවෙගත්තා පංචජවනානි එවතද්දාරම්මනානි ච උප්පජ්ජන්ති; තතො භවඞ්ගවිසයං ආරම්මණං කත්වා එකං චුතිචිත්තං තදවසානෙ තස්මිඤ්ඤෙව එකවිත්තක්ඛණසීතිකෙ ආරම්මණෙ පටිසන්ධිචිත්තං උප්පජ්ජති, අයංපි අතීතාරම්මණාය චුතියා අනන්තරා පච්චුප්පන්නාරම්මණා පටිසන්ධි; අපරස්ස පන පඨවිකසිණජ්ඣානාදිවසෙන පටිලද්ධමහග්ගතස්ස සුගතියං ඨිතස්ස මරණසමයෙ කාමාවචරකුසලකම්මකම්මනිමිත්තගතිනිමිත්තානං අඤ්ඤතරං පඨවිකසිණාදිකං වා නිමිත්තං මහග්ගතචිත්තං වා මනොවාරෙ ආපාථමාගච්ඡති වකඛුසොතානං වා අඤ්ඤතරස්මිං කුසලූපපත්තිහෙතුභූතං පණීතමාරම්මණං ආපාථමාගච්ඡති; තස්සයථාක්කමෙන උපපන්නාවොච්ඡිනාවසානෙ මරණස්සආසන්නභාවෙන මන්දීභූතවෙගත්තා පංචජවනානි උපජ්ජන්ති; මහග්ගතගතිකානං පන තදාරම්මණං නත්ථි තස්මා ජවනානන්තරං එව භවඞ්ගවිසයං ආරම්මණං කත්වා එකං චුතිචිත්තං උප්පජ්ජති, තස්සාවසානෙ කාමාවචරමහග්ගතසුගතීනං අඤ්ඤතරසුගතිපරියාපන්නං යථූපඨිතෙසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණං පටිසන්ධි චිත්තං උප්පජ්ජති; අයං නවත්තබ්බාරම්මණාය සුගතිචුතියා අනන්තරා අතීතපච්චුප්පන්නානවත්තබ්බා

නං අඤ්ඤතරාරම්මණා පටිසන්ධි; එතෙනානුසාරෙන ආරූප චුතියාපි අනන්තරා පටිසන්ධි වෙදිතබ්බා, අයං අතීතනවත්තබ්බා රම්මණාය සුගතිචුතියා අනන්තරා අතීතනවත්තබ්බපච්චුපන්නා රම්මණාය පටිසන්ධියා පවත්තනාකාරෝ; දුග්ගතියං ඨිතස්ස පන පාපකම්මිනෝ වුත්තනයෙනෙව කම්මං කම්මනිමිත්තං ගතිනිමිත්තං වා මනොද්වාරෙ පඤ්චද්වාරෙ පන අකුසලූපපත්තිහෙතුභූතං ආරම්මණං අපාථමාගච්ඡති; අථස්ස යථාකම්මෙන චුතිචිත්තානන්තරා සානෙදුග්ගතිපරියාපන්නා තෙසු ආරම්මණෙසු අඤ්ඤතරාරම්මණං පටිසන්ධිචිත්තං උප්පජ්ජති, අයං අතීතාරම්මණාය දුග්ගති චුතියා අනන්තරා අතීතපච්චුපන්නාරම්මණාය පටිසන්ධියා පවත්තනාකාරොති, එත්තාවතා එකූනවීසති විධස්සාපි විඤ්ඤාණස්ස පටිසන්ධිවසෙන පවත්ති දීපිතා හොති, තයිදං සබ්බම්පි එවං—

පවත්තමානං සන්ධිම්හි-ච්ඡධාකමෙන වත්තති.
මිස්සාදීහි ච හෙදෙහි-භෙදස්ස දුවිධාදිකොති—

ඉදානි එකූනවීසතිවිධම්පි විපාකවිඤ්ඤාණං පටිසන්ධිම්හි පවත්තමානං ච්ඡධා කමෙන වත්තති; යථා සකඤ්හි එතස්ස ජනකං කම්මං නානාඛණිකකම්මපච්චයෙන වෙව උපනිස්සය පච්චයෙන ච පච්චයෝ හොති; වුත්තඤ්හෙතං කුසලාකුසලං කම්මං විපාකස්ස උපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයොති, එවං වත්තමානස්ස පනස්ස මිස්සාදීහි භෙදෙහි දුවිධාදිකොපි භෙදෙ වෙදිතබ්බෝ; සෙය්‍යථීදං? ඉදං හි පටිසන්ධිවසෙන එකධා වත්ත මානම්පි රූපෙන සහ මිස්සාමිස්සභෙදතෝ දුවිධං; කාමරූපා රූපභවභෙදතෝ තිවිධං; අණ්ඩජජලාබුජසංසෙදජඔපපාතික යොනිවසෙන චතුබ්බිධං; ගතිවසෙන පඤ්චවිධං; විඤ්ඤාණට්ඨිති වසෙන සත්තවිධං, සත්තාවාසවසෙන අට්ඨවිධං හොති; තත්‍ර.

මිස්සං ච්ඡධා භාවභෙදා-සභාවං තත්‍ර චච්ඡධා.
චෙ වා තයෝ වා දසකා-ඔමතෝ ආදිනා සහ—

මිස්සං ච්ඡධා භාවභෙදතී යඤ්හෙතමෙත්‍ථඤ්ඤත්‍රඅරූපභවා රූපමිස්සං පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං උප්පජ්ජති, තං රූපභවෙ ඉත්ථී න්ද්‍රියපුරිසින්ද්‍රියසංඛාතෙන භාවෙන විනා උප්පත්තිතෝ කාම භවෙ අඤ්ඤත්‍ර ජාති පණ්ඩකපටිසන්ධියාභාවෙන සහඋප්පත්ති තෝ සභාවං අභාවන්ති ච්ඡධා හොති; සභාවං තත්‍ර ච ච්ඡධාති තත්‍රාපි ච යං සභාවං තං ඉත්ථී පුරිසභාවනං අඤ්ඤතරෙන සහ

උපපත්තිතෝ දුවිධමෙව හොති...මවෝ තයොවා දසකා ඔම තෝ ආදිනා සහානි යඤ්ඤතමෙත්ථම්සසං අම්සසත්ති වයෙ ආදිභූතං රූපම්සසං පටිසන්ධිවික්ඛණං තෙන සහ වත්ථුකාය දසකවසෙන චෙවා වත්ථුකාය භාවදසකවසෙන තයොවා දසකා ඔමතෝ උපපජ්ජන්ති; නත්ථි ඉතෝ පරං රූපපරිහානීති තං පණීතං එවං ඔමකපරිමාණං උපපජ්ජමානං අණ්ඩජජලාබුජ නාමිකාසු විසුයොනිසු ජාති උණ්ණාය එකෙන අංසුනා උඩ තතෙලසපිමණ්ඩපපමාණං කලලන්ති ලඩ්ඩුඩ්ඩං හුත්වා උපප ජ්ජති; තත්ථ යොනීනං ගනිවසෙන සම්භවහෙදෙ වෙදිතබ්බා; එතාසුහි...

නිරයෙ භූමමවජෙජසු-දෙවෙසු ච න යොනියො.
නිසෙසා පුරිමිකාහොන්ති-චතසෙසාපි ගතිත්තයෙ...

තත්ථ දෙවෙසුවාති වසදෙන යථා නිරයෙව භූමමවජෙජසු ව දෙවසු එවං නිජ්ඣාමතණ්හිකපෙතෙසු ව පුරිමකා නිසෙසා යොනියො න සන්තීති වෙදිතබ්බා; ඔපපාතිකා එවහි තෙ හොන්ති; සෙසෙ පන තිරච්ඡාන පෙත්තිවිසයමනුස්සසඞ්ඛාතෙ ගතිත්තයෙ පුබ්බෙ වජ්ජිතභූමදෙවෙසු චතසෙසායොනියො හොන්ති; තත්ථ...

නිංසනවචෙව රූපිසු-සත්තති උකඛංසතොව රූපානි
සංසෙදජොපපාතීසු-අථවා අවකංසතො නිංස...

රූපි බ්‍රහ්මසු තාව ඔපපාතිකයොනිකෙසු චක්ඛුසොතවත්ථු දසකානං ජීවිතනවකස්සවාති චතුන්නං කලාපානං වසෙන නිංස ව නවවපටිසන්ධිවික්ඛණෙන සහ රූපානි උපපජ්ජන්ති; රූපි බ්‍රහ්ම පන ඨපෙත්වා අසඤ්ඤසු සංසෙදජඔපපාතිකෙසු උකඛං සතො චක්ඛුසොතඝාණජිව්හාකායභාවවත්ථුදසකානං වසෙන සත්තති; තානිව නිච්චං දෙවෙසු; තත්ථ වණ්ණො ගන්ධො රසො ඕජාවතස්සෙවාපි ධාතුයො චක්ඛුපසාදෙ ජීවිතින්ද්‍රියන්ති අයං දසරූපපරිමාණෙ රූපපුඤ්ජො චක්ඛුදසකො නාම; එවං සෙසා වෙදිතබ්බා; අවකංසතො පන ජච්චන්ධබධිරඅඝාණකනපුංසක ස්ස ජිව්හා කායවත්ථුදසකානං වසෙන නිංසරූපානි උපපජ්ජන්ති; උකඛංසාවකංසානං පනඅන්තරෙ අන්තරූපතො විකපෙපා වෙදි තබ්බා; එවං විදිත්වා පුන...

ඛන්ධාරම්මණගතිහෙතු-වෙදනා පිතිචිතකකවිචාරෙහි
හෙදුහෙදවිසෙසෝ-චුති සන්ධිනං පරිසෙසඤ්ඤයේ‍යා

යා හෙසා මිස්සාමිස්සතෝ දුවිධාපටිසන්ධි; යාවස්සා අතීතා නන්තරාවුති තාසං ඉමෙහි ඛන්ධාදිහි හෙදුහෙදවිසෙසෝ සුත ඛෝති අත්ථෝ; කථං? කදාචි චතුක්ඛන්ධාය අරූපවුතියා අන නන්තරා චතුක්ඛන්ධාව ආරම්මණතොපි අභින්නාපටිසන්ධීහොති; කදාචිඅමහග්ගතඛහිඩාරම්මණාය මහග්ගතඅජ්ඣත්තාරම්මණා; අයංතාව අරූපභූමිසුයෙව නයෝ; කදාචි පන චතුක්ඛන්ධාය ආරූපවුතියා අනන්තරා පඤ්චක්ඛන්ධා කාමාවචරපටිසන්ධි; කදාචි පඤ්චක්ඛන්ධාය කාමාවචරවුතියා රූපාවචරවුතියා වා අනන්තරා චතුක්ඛන්ධා ආරූපපටිසන්ධි; එවං අතීතාරම්මණ වුති යා අතීතනවත්තබ්බපච්චුප්පන්නාරම්මණා පටිසන්ධි; එකච්ච සුඛනි වුතියා එකච්චදුග්ගතිපටිසන්ධි; අහෙතුකවුතියා සහෙතුක පටිසන්ධි; දුහෙතුකවුතියා තිහෙතුකපටිසන්ධි; උපෙක්ඛාසහගත වුතියා සොමනස්සසහගතපටිසන්ධි; අපතිතිකවුතියා සපතිතිකපටි සන්ධි; අවිතක්කවුතියා සවිතක්කපටිසන්ධි; අවිචාරවුතියා සවි චාරපටිසන්ධි; අවිතක්කඅවිචාරවුතියා සවිතක්කසවිචාරපටිස න්ධීති තස්ස තස්ස විපරිතතොච යථායොගං යොජෙතබ්බං.

ලබ්භපච්චයම්හිධම්ම-මත්තමෙතං භවන්තරම්හුපෙති.
නාස්ස තතෝ සංකන්ති-න තතෝ හෙතුං විනා හොති.

ඉති හෙතං ලබ්භපච්චයං රූපාරූපධම්මමත්තං උපපජ්ජමානං භවන්තරං උපෙතීති වුච්චති; න සත්තෝ න ජීවෝ; තස්ස නාපි අතීතභවතෝ ඉධ සංකන්ති අත්ථි, නාපි තතෝ හෙතුං විනා ඉධ පාතුභාවෝ; තයිදං පාකටෙන මනුස්සචුතිපටිසන්ධික්ක මෙන පකාසයිස්සාම; අතීතභවස්මිඤ්හි සරසෙන උපක්කමෙන වා සමාපන්නමරණස්ස අසඝාතානං සබ්බඝපච්චඩගසන්ධිබන්ධන වෙඡදකානං මාරණන්තිකවෙදනා සත්තානං සන්නිපාතං අස හන්තස්ස ආතපෙ පක්ඛිත්තං හරිතතාලපණ්ණම්ව කමෙන උප සුස්සමානෙ සරීරෙ නිරුඩ්ඩෙසු චක්ඛාදිසු ඉන්ද්‍රියෙසු හදයවත්ථු මත්තෙ පතිට්ඨිතෙසු කායින්ද්‍රියමනින්ද්‍රියජීවිතින්ද්‍රියෙසු තබ්බණ්ණව සෙසහදයවත්ථු සන්නිස්සිතං විඤ්ඤාණං ගරුසමාසෙවිතාසන්න පුබ්බකතානං අඤ්ඤතරං සද්දූපසෙසපච්චයසංඛාරසබ්බකං කම්මං

වා තදුපඨාපිතං වා කම්මනිමිත්තගතිනිමිත්තසංඛාතං විසය මාරබ්භ පවත්තති; තදෙවං පවත්තමානං තණ්හා අවිජ්ජානං අපගීනත්තා අවිජ්ජා පටිච්ඡාදිතාදිනවෙ තස්මිං විසයෙ තණ්හා නාමෙති සහජාතසඞ්ඛාරා ඛිපන්ති; තං සන්තති වසෙන තණ්හාය නාමියමානං සංඛාරෙහි ඛිපපමානං ඔරිමතීරරුක්ඛ විනිබ්බඳ්ධරජ්ජුමාලම්බිත්වා මානිකා නික්ඛමතො විය පුරිමං ච නිස්සය ං ජහති අපරඤ්ච කම්මසමුට්ඨාපිතං නිස්සයං අස්සාදයමානං වා අනස්සාදයමානං වා ආරම්මණාදිභියෙව පච්චයෙහි පවත්තති එත්ථ ච පුරිමං වවනතො චුති පච්ඡිමංභවන්තරාදි පටිසන්ධාන තො පටිසන්ධීති වුච්චති; තදෙතං නාපි පුරිමභවා ඉධ ආගතං නාපි තතො කම්මසංඛාරනාමිතවිසයාදිහෙතුං විනා පාතුභූත නති වෙදිතබ්බං.

සියුං නිදස්සනානෙත්ථ-පටිඝො සාදිකා අථ
සන්තානබන්ධිතො නත්ථි-එකතානාපි නානතා.

එත්ථ චෙතස්ස විඤ්ඤාණස්ස පුරිමභවතො ඉධ අනාගමනෙ අතීතභවපරියාපන්නහෙතූහි ච උප්පාදෙ පටිඝොසපදීපමුදඤ්ච පටිබිම්බපකාරධම්මා නිදස්සනානි සියුං; යථාහි පටිඝොසපදීප මුදවජ්ජායා සදෘදි හෙතුකා අඤ්ඤත්ර අගන්ත්වා හොන්ති; එව මෙව ඉදං චිත්තං; එත්ථ ච සන්තානබන්ධනතො නත්ථි එකතා නාපි නානතා; යදිහි සන්තානබන්ධෙ සති එකන්තමෙකතා භවෙය්‍ය; න ඛීරතො දධිසම්භූතං සියා; අථාපි එකන්තනානතා භවෙය්‍ය න ඛීරස්සාධිනො දධි සියා; එසනයො සඞ්ඛහෙතු හෙතු සමුප්පන්නෙසු; එවඤ්ච සති සඞ්ඛලොකවොහාරලොපො සියා; සොව අනිඨො තස්මා එත්ථ න එකන්තමෙකතාවා නානතා වා උපගන්තබ්බානි; එත්ථාහ නනු එවං අසඞ්කන්ති පාතුභාවෙ සති යෙ ඉමස්මිං මනුස්සත්තභාවෙ ඛන්ධා තෙසං නිරුද්ධත්තා ඵලපච්ච යස්සව කම්මස්ස තත්ථ අගමනතො අඤ්ඤස්ස අඤ්ඤතො ච තං ඵලං සියා; උපභුඤ්ජකෙ ච අසති කස්ස තං ඵලං සියා තස්මා න සුන්දරමිදං විධානන්ති; තන්නිදං වුච්චති.

සන්තානෙ යං ඵලං එතං-නාඤ්ඤස්ස න ච අඤ්ඤතො.
බීජානං අභිසඞ්ඛාරො-එතස්සත්ථස්ස සාවකොං

එකසන්තානස්මිඤ්හි ඵලමුප්පජ්ජමානං තත්ථ එකන්තං එකත්තනානත්තානං පටිසිද්ධත්තා අඤ්ඤස්සාති වා අඤ්ඤ

තොනි වා න හොනි; එතස්ස ච පනඤ්ඤස්ස බීජානං අභිසඞ්ඛාරෝ ඝාඩකෝ; අම්බබීජාදීනඤ්හි අභිසංඛාරෙසු කතෙසු තස්ස බීජස්ස සන්තානෙ ලඞ්ඝපච්චයා කාලන්තරෙ ඵලවිසයෝ උපපජ්ජමානෝ න අඤ්ඤබීජානං; නාපි අඤ්ඤස්මිං සංඛාරපච්චයා උපපජ්ජති නව තානි බීජානි අභිසඞ්ඛාරා වා ඵලඨානා වා ගුණන්ති; එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං; විජ්ජාසිප්පෙසු ඨාදීහි වාපි බාලසරීරෙ උපපත්තෙහි කාලන්තරෙ වුඞ්ඪ සරීරාදීසු ඵලදෙහි අයමත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ; යඤ්පි වුත්තං උපභුඤ්ජකෙ ච අසති කස්ස තං ඵලං සියාති; තඤ්ච.....

ඵලසඤ්ඤපත්ති යා එව සිඛා භුඤ්ජකසම්මුති
ඵලූපපාදෙන රුක්ඛස්ස යථා ඵලති සම්මුති.

යථාහි රුක්ඛසංඛාතානං ඛන්ධානං එකදෙසභූතස්ස රුක්ඛ ඵලස්ස උපපත්තියා එව රුක්ඛා ඵලන්ති වා ඵලිතොති වා වුච්චති තථා දෙවමනුස්සසංඛාතානං ඛන්ධානං එකදෙසභූතස්ස උපභොගසඞ්ඛාතස්ස සුඛදුක්ඛඵලස්ස උපපාදෙනෙව දෙවොවා මනුස්සොවා උපභුඤ්ජතීති වා සුඛිතො දුක්ඛිතොති වා වුච්චති තස්මා න එත්ථ අඤ්ඤෙන උපභුඤ්ජකෙන නාම කොචි අත්ථෝ අත්ථීති යොපි වදෙය්‍ය එවං සන්තෙපි එතෙ සඞ්ඛාරා විජ්ජමානා වා ඵලස්ස පච්චයා සියුං අවිජ්ජමානා වා; යදිව විජ්ජමානා පවත්තික්ඛණෙ යෙව නෙසං විපාකෙන භවිතබ්බං; අථ අවිජ්ජමානා පවත්තීතො පුබ්බෙ ච පච්ඡාව නිච්චං ඵලාවහාසියුන්ති; සොඑවං වත්තබ්බොඋ.....

කතත්තා පච්චයා එතෙ නව නිච්චං ඵලාවහා
පාටිභොගාදිකං තඤ්ච වෙදිතබ්බං නිදස්සනං.....

කතත්තා එවහි සංඛාරා අත්තනෝ ඵලස්ස පච්චයෝ හොන්ති න විජ්ජමානත්තාවා අවිජ්ජමානත්තා වා; යථාහ. කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං වක්ඛු විඤ්ඤාණං උපපන්නං හොතීති ආදි; යථාරහස්ස අත්තනෝ ඵලස්ස පච්චයා හුත්වා න පුන ඵලාවහා හොන්ති විපක්කවිපාකත්තා; එතස්ස ච ඤ්ඤස්ස විභාවනෙ ඉදං පාටිභොගාදිකං නිදස්සනං වෙදිතබ්බං; යථාහි ලොකෙ යෝ කස්සචි අත්ථස්ස නීයාතනත්ථං පාටිභොගෝ හොති භණ්ඩං වා කිණාති ඉණං වා ගණ්හාති තස්ස තං ක්‍රියාකරණමත්තමෙව තදත්ථනියාතනාදිම්හි පච්ච

යෝ හොති න කිරියාය විජ්ජමානතාවා අවිජ්ජමානතාවා නව තදඤ්ඤියඤ්ඤතාදිතෝ පරමපි ධාරකොව හොති; කස්මා? නීයඤ්ඤතාදීනං කතත්තා එවං කතත්තාව සඞ්ඛාරාපි අත්තනෝ ඵලස්ස පච්චයාහොන්ති නව යථාරහං ඵලදානතෝ පරමපි ඵලාවහා හොන්තීති; එත්තාවතා මිස්සාමිස්ස වසෙන ච්ඨාපි පවත්තමානස්ස පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස සඞ්ඛාරපච්චයා පවත්ති දීපිතා හොති; ඉදානි සබ්බෙ සෙව තෙසු බත්තිංසවිඤ්ඤාණෙසු සමෙමාහවිඤ්ඤාණන්ති

පටිසන්ධිපවත්තීනං වසෙනෙතෙ භවාදිසු
විඤ්ඤාණා තබ්බා සඞ්ඛාරා යථා යෙසඤ්චපච්චයා.

තත්ථ තයෝ භවා චතස්සෝ යොනියෝ පඤ්චගතියෝ සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියෝ නව සත්තාවාසාති එතෙ භවාදයෝ නාම; එතෙසු භවාදිසු පටිසන්ධියං පවත්තෙන ච එතෙ යෙසං විපාකවිඤ්ඤාණානං පච්චයා යථාච පච්චයා හොන්ති තථා විඤ්ඤාණ තබ්බාති අත්ථෝ; තත්ථ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ තාව කාමාවචරඅඨවෙතනාභෙදෙ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ අවිසෙසෙන කාමභවෙ සුගතියං නවන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං පටිසන්ධියං නානාඛණිකකම්මපච්චයෙන වෙව උපනිස්සයපච්චයෙනචාති ද්විධා පච්චයෝ; රූපාවචරපඨමකුසලචෙතනා භෙදෙ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ රූපභවෙ පටිසන්ධියං එව පඤ්චන්නං; වුත්තප්පභෙදකාමාවචරෝ පන කාමභවෙ සුගතියං උපෙක්ඛාසහගතාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුවජ්ජානං සත්තන්නං පරිත්තවිපාකවිඤ්ඤාණානං වුත්තනයෙනෙව ද්විධා පච්චයෝ පවත්තෙ නො පටිසන්ධියං; වෙව රූපභවෙ පඤ්චන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ නො පටිසන්ධියං; කාමභවෙ පන දුග්ගතියං අට්ඨන්නම්පි පරිත්තවිපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ නො පටිසන්ධියං; තත්ථ නිරයෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස නරකචාරිතාදීසු ඉද්ධාරම්මණසමායොගෙ යො පච්චයෝ හොති; තිරච්ඡානෙසු පන නාගසුපණ්ණෙ තම්හිඞ්කෙසු ච ඉද්ධාරම්මණං ලබ්භතියෙව, සෙව කාමභවෙ සුගතියං සොළසන්නම්පි කුසලවිපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙනව පටිසන්ධියඤ්ච; අවිසෙසෙන පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ රූපභවෙ දසන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙනව පටිසන්ධියඤ්ච; චාදසාකුසලචෙතනා භෙදෙ අපුඤ්ඤාභි

භිසඞ්ඛාරෝ කාමභවේ දුග්ගතියං එකස්සවිඤ්ඤාණස්ස තථෙව පච්චයෝ පටිසන්ධියං නෝ පවත්තෙන; ඡන්නං පවත්තෙ නෝ පටිසන්ධියං, සත්තන්නම්පිඅකුසලවිපාකවිඤ්ඤාණානං පවත්තෙ ච පටිසන්ධියඤ්ච; කාමභවේ පන සුගතියං තෙසංයෙව සත්තන්නං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ නෝ පටිසන්ධියං; රූපභවෙ චතුන්නම්පි විඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ නෝ පටිසන්ධියං; සොචඛෝ කාමාවචරෙ අනිඳ්ධිරූපදස්සනසද්දසවණවසෙන; බ්‍රහ්මලොකෙ පන අනිඳ්ධිරූපාදයෝ නාම නත්ථි; තථා කාමාවචරදෙවලොකෙපි; අනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෝ අරූපභවෙ චතුන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ ච පටිසන්ධියඤ්ච; කාමාවචරකුසලාකුසලතෝ පන සඞ්ඛසඞ්ගාහිකනයෙන චිත්තෙ චෙතනා හෙදෙපි කායසඞ්ඛාරෝ කාමභවේ දසන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං පටිසන්ධියං නානාඛණිකකම්මපච්චයෙනවෙව උපනිස්සයපච්චයෙනචාති ද්විධාපච්චයෝ; වෙව කාමභවේ තෙරසන්නං රූපභවෙ නවන්නං විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ නෝ පටිසන්ධියං; සෙවව කාමභවේ තෙවිසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ ච පටිසන්ධියඤ්ච; වචිසඞ්ඛාරෙපි එසෙවනයෝ; අඤ්ඤෙසන්ති එකූනතිංසචෙතනාහෙදෙපි පන චිත්තසඞ්ඛාරෝ තීසු භවෙසු එකූනවීසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පටිසන්ධියං නෝ පවත්තෙන; සෙඛව ද්විසු භවෙසු හෙට්ඨාවුත්තානං තෙරසන්නඤ්ච නවන්නඤ්චාති වාවීසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ නෝ පටිසන්ධියං; තීසු පන භවෙසු චතුන්නංසාය විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පච්චයෝ පවත්තෙ චෙව පටිසන්ධියඤ්ච; එවං තාව භවෙසු පටිසන්ධිපවත්තීනං වසෙන තෙ සඞ්ඛාරා යෙසං පච්චයා යථාව පච්චයාහොන්ති තථා විජානිතබ්බා; එතෙනෙව නයෙන යොනි ආදීසුපි වෙදිතබ්බා; තන්දිං ආදිතෝ පට්ඨාය මුඛමත්තපකාසනං; ඉමෙසුහි සඞ්ඛාරෙසු යස්මා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ තාව තීසු භවෙසු පටිසන්ධිං දත්වා සබ්බං අත්තනෝ විපාකං ජනෙති තථා අණ්ඩජාදීසු චතූසු යොනීසු දෙවමනුස්සසඞ්ඛාතාසු තීසු ගතීසු නානත්තනානත්තකායනානත්තසඤ්ඤී නානත්තකාය එකත්තසඤ්ඤී එකත්තකාය නානත්තසඤ්ඤී එකත්තකාය එකත්තසඤ්ඤී සඞ්ඛාතාසු මනුස්සානමෙව පඨම දුතියතතියජ්ඣානභූමිනව වසෙන චතූසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු; අසඤ්ඤසත්තාවාසෙ පනෙස රූපමත්තමෙවාහි සඞ්ඛ

රොතීති චතූසු යෙව සත්තාවාසෙසුව පටිසන්ධිං දත්වා සබ්බං අත්තනෝ විපාකං ජනෙති තස්මා එස එතෙසු තීසු භවෙසු චතූසු යොනීසු තීසු ගතීසු චතූසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු චතූසු සත්තාවාසෙසු ච එකවීසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං වුත්තනයෙනෙව පවත්තියෝ හොති යථා සම්භවං පටිසන්ධියං පවත්තෙත ච; අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ පන යස්මා එකස්මිඤ්ඤව කාමභවෙ චතූසු යොනීසු අවසෙසාසු තීසු ගතීසු නානත්තකාය එකත්තසඤ්ඤී සඞ්ඛාතාය එකිස්සා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා නාදිසෙයෙවච එකස්මිං සත්තාවාසෙ පටිසන්ධි වසෙන විපච්චති තස්මා එස එකස්මිං භවෙ චතූසු යොනීසු තීසු ගතීසු එකිස්සා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා එකමෙවච සත්තාවාසෙ සත්තන්නං විපාකවිඤ්ඤාණං වුත්තනයෙනෙව පවත්තියෝ හොති පටිසන්ධියං පවත්තෙතව; ආනෙඤ්ජාභි සඞ්ඛාරෝ පන යස්මා එකස්මිං අරූපභවෙ එකිස්සා ඔපපාතිකයොනියා; එකිස්සාදෙවගතියා; ආකාසානඤ්චායතනාදිසු තීසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු ආකාසානඤ්චායතනාදීසුව චතූසු සත්තාවාසෙසු පටිසන්ධිවසෙන විපච්චති තස්මා එවඑකස්මිංයෙව භවෙ එකිස්සා යොනියා එකිස්සා දෙවගතියා තීසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු චතූසු සත්තාවාසෙසු චතුන්නං විඤ්ඤාණානං වුත්තනයෙනෙව පවත්තියෝ හොති පටිසන්ධියං පවත්තෙත ච; කායසඞ්ඛාරොපි යස්මා එකස්මිං කාමභවෙ චතූසු යොනීසු පඤ්චසු ගතීසු තීසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු තීසු සත්තාවාසෙසු පටිසන්ධිං දත්වා සබ්බං අත්තනෝ විපාකං ජනෙති තස්මා එස එකස්මිං භවෙ චතූසු යොනීසු පඤ්චසු ගතීසු තීසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු තීසු සත්තාවාසෙසු තෙවීසතියා විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පවත්තියෝ පටිසන්ධියං පවත්තෙතව; වචීසඞ්ඛාරෙපි එසෙවනයෝ; චිත්තසඞ්ඛාරෝ පන යස්මා එකං සත්තාවාසං ඨපෙත්වා න කත්ථචි න විපච්චති තස්මා එසතීසු භවෙසු චතූසු යොනීසු පඤ්චසු ගතීසු සත්තසු විඤ්ඤාණට්ඨිතීසු අට්ඨසු සත්තාවාසෙසු යථාසෙගං වත්තිංසාය විපාකවිඤ්ඤාණානං තථෙව පවත්තියෝ පටිසන්ධියං පවත්තෙතව; අවිඤ්ඤාණකෙ පන සත්තාවාසෙ සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං නත්ථි; අපි ච පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ අසඤ්ඤසත්තෙසු කථත්තා රූපානං නානාක්ඛණික කම්මපච්චයෙන පවත්තියෝති; එවං.....

පටිසන්ධිපවත්තීනං වසෙන තෙ භවාදිසු
විජානිතබ්බා සඞ්ඛාරා යථා යෙසඤ්ච පවත්තියාති.....

සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ නිද්දෙසෝ.

විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනිද්දෙසෙ

දෙසනා හෙදතෝ සඞ්ඛභවාදීසු පවත්තිතෝ
සඞ්ගහා පච්චයනයා විඤ්ඤාතඞ්ගා විනිච්ඡයෝ

දෙසනාහෙදතෝති තත්ථ කතමං රූපං චත්තාරෝ ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපන්ති එවං තාව සුත්තන්තෙ ච ඉධ ච රූපපදස්ස අභෙදතෝ එකඝදිසා දෙසනා කතා; නාම පදස්ස පන භෙදතෝ; සුත්තන්තන්තරෙ තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනා ඤඤ්ඤා චෙතනා එසෙසා මනසිකාරොති වුත්තං; ඉධ වෙදනා ක්ඛන්ධෝ ඤඤ්ඤක්ඛන්ධෝ සඞ්ඛාරක්ඛන්ධෝ ති තත්ථ යඤ්ඤි චක්ඛුවිඤ්ඤාණපච්චයා නාමං උප්පජ්ජති; උප්පන්නඤ්ච විත්තස්ස සීති අරූපිනං ධම්මානං ආයූති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයෙන අගහෙතබ්බතෝ පාකටං තං දසෙසන්තෙනා චෙතනා එස්සමනසිකාරවසෙන සඞ්ඛාරක්ඛන්ධං නිධා භින්දිත්වා වීහි ඛන්ධෙහි සඞ්ගං දෙසෙසි ඉධ පන තත්ථ උත්තඤ්ච අවුත්තඤ්ච සඞ්ඛං නාමං සඞ්ගණ්හන්තෙනා තයෝ ඛන්ධා වෙදනාක්ඛන්ධෝ ඤඤ්ඤක්ඛන්ධෝ සඞ්ඛාරක්ඛන්ධෝති ආහ; කිං පන ඉමෙ තයෝ ඛන්ධාව නාමං විඤ්ඤාණං නාමං න හොතීති; නොන හොති; තඤ්ච පන ගය්හමානෙ නාම විඤ්ඤාණස්ස ච පච්චයවිඤ්ඤාණස්සවානි ච්ඡන්නං විඤ්ඤාණානං සහභාවෙ ආපජ්ජති තස්මා විඤ්ඤාණං පච්චයඨානෙ ඨපෙත්වා පච්චයනිබ්බත්තං නාමං දසෙසතුං තයෝ ව ඛන්ධා වුත්තානි; එවං තාව දෙසනා භෙදතෝ විඤ්ඤාතඞ්ගා විනිච්ඡයෝ සඞ්ඛභවාදීසු පවත්තිතෝති එත්ථ පන නාමං එකං සත්තාවාසං ඨපෙත්වා සඞ්ඛභවයොනිගතිවිඤ්ඤාණඨිති සෙස සත්තා වාසෙසු පවත්තන්ති; රූපං තීසු භවෙසු චතූසු යොනීසු පඤ්චසු ගතීසු පුරිමාසු චතූසු විඤ්ඤාණඨිතීසු පඤ්චසුව සත්තා වාසෙසු පවත්තන්ති; එවං පවත්තමානෙ චෙතස්මිං නාමරූපෙ යස්මා අභාවකගබ්භසෙය්යකානං අණ්ඩජානඤ්ච පටිසන්ධික්ඛණෙ වත්ථුකායවසෙන රූපතෝ වෙ සත්තන්ති සීසානි තයොව අරූපිනෝ ඛන්ධා පාතුභවන්ති තස්මා තෙසං විත්ථාරෙන රූපාරූපතෝ වීසති ධම්මා තයොව අරූපිනෝ ඛන්ධාති එතෙ තෙවීසති ධම්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බා;

අගහිතගහණෙන පන එකඝනන්තනි සීසතො නව රූපධම්මෙ අපනෙත්වා චුද්දස; සභාවකානං භාවදසකං පක්ඛිපිත්වා තෙ පන්නිංස; තෙසම්පි අගහිතගහණෙන ඝනන්තනි සීසවයමතා අඨා රසරූපධම්මෙ අපනෙත්වා පඤ්ඤාරස; යසමාව ඔපපාතිකස තෙනසු බ්‍රහ්මකායිකාදිනං පටිසන්ධික්ඛණෙ චක්ඛුසොතවත්‍ථුදස කානං ජීවිතින්ද්‍රියනවකස්ස ච වසෙන රූපරූපතො චත්තාරි ඝනන්තනි සීසානි තයො ච අරූපිනො ඛන්ධා පාතුභවන්ති තසමා තෙසං විඤ්ඤාරෙන රූපරූපතො එකූනචත්තාලීසධම්මා තයොව අරූපිනො ඛන්ධාති එතෙ වා චත්තාලීසධම්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බා; අගහිතගහණෙන පන ඝනන්තනි සීස න්තයතො සන්තත්වීසති ධම්මෙ අපනෙත්වා පඤ්ඤාරස; කාමභවෙප නයසමා සෙසඔපපාතිකානං සංසෙදජානං වා සභාවකපරිපුණ්ණා යතනානං පටිසන්ධික්ඛණෙ රූපරූපතො සත්තඝනන්තනි සීසානි තයොව අරූපිනො ඛන්ධා පාතුභවන්ති තසමා තෙසං විඤ්ඤාරෙන රූපරූපතො සත්තතති ධම්මා තයොව අරූපිනො ඛන්ධාති එතෙ තෙ සත්තති ධම්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බා අගහිතගහණෙ න පන ඝනන්තනි සීසඡක්කතතො චතුපඤ්ඤාසධ මෙම අපනෙත්වා එකූනවීසති; එසඋකකංසතතො; අවකංසෙන පන තං තං රූපඝනන්තනි සීසවිකලානං තස්ස තස්ස වසෙන හා පෙත්වා හාපෙත්වා සංඛෙපතො ච විත්ථාරතො ච පටිසන්ධිවිඤ්ඤා ණපච්චයා නාමරූපසංඛාතා වෙදිතබ්බා; අරූපිනං පන තයොව අරූපිනො ඛන්ධා; අසඤ්ඤීනං රූපතො ජීවිතින්ද්‍රියනවකමෙ වාති එස තාව පටිසන්ධියං නයො; පවත්තෙ පන සබ්බත්‍ථ රූපප වත්තති දෙසෙ පටිසන්ධිවිත්තසස සිනික්ඛණෙ පටිසන්ධිවිත්තෙන සහ පවත්තතඋතුතො උතුසමුට්ඨානං සුඛඨකං පාතුභවති; පටිසන්ධි චිත්තං පන රූපං නසමුට්ඨාපෙති; තඤ්හි යථා පපාතෙ පතිත පුරිසො පරස්ස පච්චයො හොතුං න සක්කොති; එවං වත්‍ථුදුබ්බල තාය දුබ්බලත්තා රූපං සමුට්ඨාපෙතුං න සක්කොති; පටිසන්ධිවිත්ත තො පන උඩ්ඩං පඨමභවඞ්ගතො පභුති චිත්තසමුට්ඨානකං සුඛඨ කං; සද්දපාතුභාවකාලෙ පටිසන්ධික්ඛණතො උඩ්ඩං පවත්තඋතු තො වෙව චිත්තතොව සද්දනවකං; යෙ පන කබළිංකාරාහාරූප ජීවිතොනබහසෙය්‍යකසත්තානෙසං—

යක්ඛස්ස භුඤ්ජතී මාතා—අන්නං පානඤ්ච භොජනං
තෙන සො තත්ත යාපෙති—මාතුකුච්ඡිගතො නරොති—

වචනතෝ මාතරා අපේක්ඛාහරිතාහාරෙන අනුගතෙ සරීරෙ ඔපපාතිකානං සඞ්ගපඨමං අත්ත නෝ මූඛගතං ඛෙලං අපේක්ඛා හරණකාලෙ ආහාරසමුට්ඨානං සුඛඨිකන්ති ඉදං ආහාරසමුට්ඨාන ස්ස සුඛඨිකස්ස උතුචිත්තසමුට්ඨානඤ උභතොසන්තතිං විඤ්ඤාණ නවකානං වසෙන ඡබ්බිධතිවිධං පුඤ්ඤ එකෙකචිත්තක්ඛණෙ තීණ්ණං උප්පජ්ජමානානං වුත්තං කම්මසමුට්ඨානං සන්තති විධඤ්ඤාවුතිවිධං රූපං තයොව අරූපිනෝ ඛන්ධා සමායතෝ නවනවුති ධම්මා යස්මා වා සදෙව අනියතෝ කදාචි දෙව පාතු භාවතෝ නස්මා දුවිධම්පිතං අපනෙත්වා ඉමෙසත්තනවුති ධම්මා යථා සම්භවං සඞ්ඛසත්තානානං විඤ්ඤාණපච්චයා නාම රූපන්ති වෙදිතබ්බා; තෙසඤ්හි සුත්තානම්පි පමත්තානම්පි වරන්තානම්පි ඨාදන්තානම්පි පිවන්තානම්පි දිවාව රත්තිඤ එතෙ විඤ්ඤාණපච්චයා පවත්තන්ති; තඤ නෙසං විඤ්ඤාණපච්චය භාවං පරතෝ වණ්ණයිස්සාම යං පනෙතමෙත්ථකම්මජරූපං තං භවයොනිගති විඤ්ඤාණඨිතිසත්තාවාසෙසු සඞ්ගපඨමං පතිට්ඨහන්තම්පි සමුට්ඨානිකරූපෙන අනුපත්ථඩං න සක්කොන්ති සණ්ඨාතුං නාපි නිසමූට්ඨානිකං තෙන අනුපත්ථඩං අට්ඨඛෝ වාත ඛාහාහතාපි වතුද්දියා වවත්ථාපිතා නළකලාපියෝ විය උම්මිවෙ ගඛාහතාපි මහාසමුද්දෙ කත්ථචි ලඞ්ඝනිට්ඨා භින්නාවාහනි කාචියව අඤ්ඤමඤ්ඤූපත්ථඩා නෙවෙතානි අපතිමානානි සඞ්ඝ ගිඛා එකම්පි වස්සං වෙපි වස්සානි...පෙ... වස්සසතම්පි යාව තෙසං සන්තානං ආයූක්ඛයෝ වා පුඤ්ඤක්ඛයෝ වා නාවපවත්ත නතීති එවං සඞ්ඛවාදීසු පවත්තිතෝ පෙත්ථ විඤ්ඤාතඛ්ඛා විනිච්ඡයෝ...සඞ්ඝහානි එත්ථ ච යං ආරුපෙප පවත්තිපටිසන්ධීසු පඤ්චොකාරභවෙ ච පවත්තියා විඤ්ඤාණපච්චයා නාම මෙව යඤ අසඤ්ඤීසු සඞ්ඛත්ථඤ චොකාරභවෙ ච පවත්තියා විඤ්ඤාණපච්චයා රූපමෙව යඤ පඤ චොකාරභවෙ සඞ්ඛත්ථවිඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං තං යඞ්කිඤ නාමඤ රූපං ච නාමරූපඤ නාමරූපන්ති එවං එකදෙසසරූපෙකසෙස නයෙන සඞ්ගහෙත්වා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති වෙදිතබ්බං අසඤ්ඤීසු විඤ්ඤාණාභාවා අයුත්තන්ති චෙ? නායුත්තං; ඉදමපි...

නාමරූපස්ස යං හෙතුවිඤ්ඤාණං තං විඩා මතං
විපාකම්විපාකඤ් යුත්තමෙව යතො ඉදං...

යඤ්හිනාමරූපස්ස හෙතුවිඤ්ඤාණං තං විපාකාවිපාක භෙදතො චිධාමතං ඉදඤ අසඤ්ඤසත්තෙසු කම්මසමුට්ඨානත්තා පඤ්චවොකාරභවෙ පවත්තඅභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණපච්චයා රූපං තථා පඤ්චවොකාරෙ පවත්තියං කුසලාදි චිත්තක්ඛණෙ කම්මසමුට්ඨානන්ති යුත්තමෙව ඉදං එවං සංගහතො පෙළ විඤ්ඤාතක්ඛා විනිවජ්ජෙත්වා පච්චයනයානි එළිහි.

නාමස්ස පාකවිඤ්ඤාණං නවධා හොති පච්චයෙ
වත්තු රූපස්ස නවධා සෙසරූපස්ස අට්ඨධා.

අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං හොති රූපස්ස එකධා
තදඤ්ඤං පන විඤ්ඤාණං තස්ස තස්ස යථා රහං.

යඤ්චතං පටිසන්ධියං පවත්තියං වා විපාක සඞ්ඛාතං නාමං තස්ස රූප මිස්සාසුවා රූපඅමිස්සාසුවා පටිසන්ධිකංවා අඤ්ඤං වා විපාකවිඤ්ඤාණං සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයසම්පයුත්තවිපාක ආහාරඉන්ද්‍රිය අත්ථිඅවිගතපච්චයෙහි නවධා පච්චයෙ හොති වත්තු රූපස්ස පටිසන්ධියං සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයවිපාකආහාර ඉන්ද්‍රියවිප්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතපච්චයෙහි නවධා පච්චයෙ හොති ඨපෙත්වා පන වත්තුරූපං සෙසරූපස්ස ඉමෙසු නවසු අඤ්ඤමඤ්ඤ පච්චයං අපනෙත්වා සෙසෙහි අට්ඨහි පච්චයෙහි පච්චයෙ හොති අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණං පන අසඤ්ඤසත්තරූපස්ස වා පඤ්චවොකාරෙවා කම්මජස්ස සුත්තනන්තිකපරියායෙනඋපනිස්සයවසෙන එකධාව පච්චයෙ හොති අවසෙසං පඨමභවඞ්ගතො පභුති සඞ්ඛිපි විඤ්ඤාණං තස්ස තස්ස නාමරූපස්ස යථාරහං පච්චයෙ හොතීති වෙදිතබ්බං විත්ථාරතො පන තස්ස පච්චයනයෙ දස්සියමානෙ සඞ්ඛාපි පඤ්ඤකථා විත්ථාරෙතබ්බා හොතීති න නං ආරභාම; තස්ස සියා කථං පනෙතං ඤාතිතබ්බං පටිසන්ධිනාමරූපං විඤ්ඤාණපච්චයා හොතීති සුත්තතො යුත්තිතො ච සුත්තෙහි චිත්තානු පරිවත්තිනො ධම්මාති ආදිනා නයෙන බහුධා වෙදනාදීනං විඤ්ඤාණපච්චය නා සිද්ධා යුත්තිතො පන.

චිත්තජෙන හි රූපෙන ඉධ දිට්ඨෙන සිජ්ඣති
අදිට්ඨස්සාපි රූපස්ස විඤ්ඤාණං පච්චයෙ ඉති.

චිත්තෙහි පසන්නෙ අප්පසන්නෙ වා තදනු රූපානි රූපානි උපපජ්ජමානානි දිට්ඨානි, දිට්ඨෙන ච අදිට්ඨස්ස අනුමානං

හොතීති ඉමිනා ඉධ දිට්ඨෙන චිත්තජරූපෙන අදිට්ඨස්සාපි පටිස න්ධිරූපස්ස විඤ්ඤාණං පච්චයෝ හොතීති ජානිතබ්බමෙතං; කම්ම සමුට්ඨානස්සාපි හි තස්ස චිත්තසමුට්ඨානසෙසෙව විඤ්ඤාණපච්චය තා පට්ඨානෙ ආගතානි එවං පච්චයනයතෝ පෙළ විඤ්ඤාණ ඛො විනිවිජ්ඣයෝ; එළුව විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති භාසමා නෙන භගවතා යඤ්ඤා උපපරික්ඛමානානං පණ්ඩිතානං පරමත්ථ තෝ නාමරූපමත්තමෙව පවත්තමානං දිස්සති නා සත්තෝ න පොසෝ තස්මා අපපටිවත්තියං සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙ වෙන වා මාරෙණ වා බ්‍රහ්මුණවා කෙනචි වා ලොකස්මිං අනුත්ත රං ධම්මචක්කං පවත්තිතං හොතීති.

විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූප නිද්දෙසෝ.

නාමරූපපච්චයා සළායතන නිද්දෙසෙ.

නාමං ඛන්ධත්තයං රූපං භූතවත්ථාදිකං මතං
කතෙකසෙසං තන්නස්ස තාදිසසෙව පච්චයෝ.

යඤ්හි තං සළායතනස්ස පච්චයභූතං නාමරූපං තළු නාමන්ති වෙදනාදික්ඛන්ධත්තයං; රූපං පන *සක්සන්තනිපරියා පන්නං නියමතෝ චත්තාරි භූතානි ඡ වත්ථූනි ජීවිතින්ද්‍රියන්ති එවං භූත වත්ථාදිකං මතන්ති වෙදිතබ්බං; තං පන නාමඤ්ච රූපඤ්ච නාමරූපඤ්ච නාම රූපන්ති එවං කතෙකසෙසං ඡට්ඨායතනඤ්ච සළායතනඤ්ච සළායතනන්ති එවං කතෙකසෙසසෙසෙව සළාය තනස්ස පච්චයොති වෙදිතබ්බං; කස්මා? යස්මා ආරුප්පෙ නාම මෙව පච්චයෝ; තඤ්ච ඡට්ඨායතනසෙසෙව න අඤ්ඤස්ස; නාම පච්චයා ඡට්ඨායතනන්තිහි අබ්‍යාකතවාරෙ වක්ඛති ඉධ සංග හිතමෙව හි තළු විභත්තන්ති වෙදිතබ්බං; තළු සියා කථං පනෙතං ජානිතබ්බං නාමරූපං සළායතනස්ස පච්චයොති; නාමරූපභාවෙ භාවතෝ නස්ස තස්ස හි නාමස්ස රූපස්ස ච භාවෙ තං තං ආයතනං හොති න අඤ්ඤථා; සා පනස්ස තබ්භා වභාවිභාවතා පච්චයනයසම්ම ඤේඤව ඇවි භවිස්සති; තස්මා.

පටිසන්ධියං පවත්තෙවා-හොති යං යස්ස පච්චයෝ,
යථාව පච්චයෝ හොති-තථා නෙය්‍යං විභාවිනා.

---

*එකසන්තති:-

තත්‍රායං අත්‍ථදීපනා—

නාමමෙවහි ආරුප්පෙ-පටිසන්ධිපවත්තිසු,
පච්චයෝ සත්තධා ඣාඃ-හොති තං අවකංසතෝ—

කථං පටිසන්ධියං තාව අවකංසතෝ සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයසම්පයුත්තවිපාකඅත්ථිඅවිගතපච්චයෙහි සත්තධා නාමං ඣායතීති ඣානං ඣායතනස්ස පච්චයෝ හොති? කිඤ්චි පනෙත්‍ථ හෙතුපච්චයෙන කිඤ්චි ආහාරපච්චයෙනාති එවං අඤ්ඤථාපි පච්චයෝ හොති තස්සවසෙන උක්කංසාවකංසෝ වෙදිතබ්බෝ; පවත්තෙපි විපාකං උත්තනායෙනෙව පච්චයෝ හොති; ඉතරං පන අවකංසතෝ උත්තපපකාරෙසු පච්චයෙසු විපාකපච්චයවජ්ජෙහි ඡහි පච්චයෝ හොන්ති; කිඤ්චිපනෙත්‍ථ හෙතුපච්චයෙන කිඤ්චිආහාර පච්චයෙනාති එවං අඤ්ඤථාපි පච්චයෝ හොති; තස්ස වසෙන උක්කංසාවකංසෝ වෙදිතබ්බෝ—

අඤ්ඤස්මිම්පි භවෙ-නාමං තථෙව පටිසන්ධියං
ඣාඃස්ස ඉතරෙ සං තං-ඡහාකාරෙහි පච්චයෝ—

ආරුප්පතොති අඤ්ඤස්මිම්පි පඤ්චවොකාරභවෙ තං විපාකං නාමං හදයවත්‍ථුතෝ සහායං හුත්වා ඣාඃස්ස මනායතනස්ස යථා ආරුප්පෙ වුත්තං තථෙව අවකංසතෝ සත්තධා පච්චයෝ හොති; ඉතරෙසං පනෙතං පඤ්ඤාං චක්ඛායතනාදීනං චතුමහාභූතසහායං හුත්වා සහජාතනිස්සයවිපාකවිප්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතවසෙන ඡහාකාරෙහි පච්චයෝ හොති; කිඤ්චිපනෙත්‍ථ හෙතුපච්චයෙන කිඤ්චි ආහාරපච්චයෙනාති එවං අඤ්ඤථාපි පච්චයෝ හොති; තස්ස වසෙන උක්කංසාවකංසෝ වෙදිතබ්බෝ—

පවත්තෙනපි තථා හොති-පාකං පාකස්ස පච්චයෝ
අපාකං අවිපාකස්ස-ඣා ඣාඃස්ස පච්චයෝ—

පවත්තොපි හි පඤ්චවොකාරභවෙ යථා පටිසන්ධියං තථෙව විපාකනාමං විපාකස්ස ඣායතනස්ස අවකංසතෝ සත්තධා පච්චයෝ හොති, අවිපාකං පන අවිපාකස්ස ඣාඃස්ස අවකංසතොව තතෝ විපාකපච්චයං අපනෙත්වා ඣාඃව පච්චයෝ හොති; වුත්තනයෙනෙව පනෙත්‍ථ උක්කංසාවකංසෝ වෙදිතබ්බෝ—

තථෙව සෙසපඤ්චන්නං-විපාකං පච්චයෝ භවෙ
චතුධා අවිපාකම්පි-එවමෙව පකාසිතං—

තසෙව හි පවත්තෙ සෙසානං චක්ඛායතනාදීනං පඤ්චන්නං චක්ඛුප්පසාදාදිවත්ථුකම්පි ඉතරම්පි විපාකතාමං පත්ථාජාත විප්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතපච්චයෙහි චතුධා පච්චච්චයෝ හොති; යථා ච විපාකං අවිපාකම්පි එවමෙව පකාසිතං තස්මා කුසලාදිභෙදම්පි තෙසං චතුධා පච්චයෝ හොතීති වෙදිතබ්බං; එවං තාව නාමමෙව පටිසන්ධියං පවත්තෙ වා යස්ස යස්ස ආයතනස්ස පච්චයෝ හොති, යථාච හොති තථා වෙදිතබ්බං.

රූපං පනෙත්ථ ආරුප්ප-භවෙභවපච්චයෝ
න එකායතනස්සාපි-පඤ්චක්ඛන්ධභවෙ පන.

රූපතෝ සන්ධියං වත්ථු-ඡධා ඡළඞ්ගස්ස පච්චයෝ
භූතානි චතුධා හොන්ති-පඤ්චන්නං අවිසෙසතෝ.

රූපතෝ හි පටිසන්ධියං වත්ථුරූපං ඡළඞ්ගස්ස මනායතනස්ස සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයවිප්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතපච්චයෙහි ඡධා පච්චයෝ හොති චත්තාරි පන භූතානි අවිසෙසතෝ පටිසන්ධියං පවත්තෙ ච යං යං ආයතනං උපපජ්ජති තස්ස තස්ස වසෙන පඤ්චන්නම්පි චක්ඛායතනාදීනං සහජාතනිස්සයඅත්ථි අවිගතපච්චයෙහි චතුධා පච්චයා හොන්ති.

තිධා ජීවිතමෙතෙසං-ආහාරොව පවත්තියං
තානෙව ඡධා ඡළඞ්ගස්ස-වත්ථු තස්සෙව පඤ්චධා.

එතෙසං පන චක්ඛායතනාදීනං පඤ්චන්නං පටිසන්ධියං පවත්තෙතව අත්ථි අවිගතඉන්ද්‍රියවසෙන රූපජීවිතං තිධා පච්චයෝ හොති. ආහාරොචාති ආහාරෝ ච අත්ථි අවිගතආහාරවසෙන තිධා පච්චයෝ හොති; සොවඛෝ යෙ සත්තා ආහාරූපජීවිනෝ තෙසං ආහාරානුගතෙ කායෙ පවත්තියං යෙව නො පටිසන්ධියං; තානි පනපඤ්චචක්ඛායතනාදීනි ඡළඞ්ගස්ස චක්ඛුසොතඝාණජිව්හාකායවිඤ්ඤාණඝඩ්ඛාතස්ස මනායතනස්ස නිස්සය පුරෙජාත ඉන්ද්‍රිය විප්පයුත්ත අත්ථි අවිගතවසෙන ඡහාකාරෙහි පච්චයා හොන්ති පවත්තෙ; නො පටිසන්ධියං; ඨපෙත්වා පන පඤ්චවිඤ්ඤාණානි තස්සෙව අවසෙසමනායතනස්ස වත්ථුරූපං නිස්සයපුරෙජාත විප්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතවසෙන් පඤ්චධා පච්චයෝ හොති පවත්තෙ නො පටිසන්ධියං; එවංරූපමෙව පටිසන්ධියං පවත්තෙවා යස්ස යස්ස ආයතනස්ස පච්චයෝ හොති; යථාව හොති තථා වෙදිතබ්බං.

නාමරූපං පනුභයං-හොති යං යස්ස පච්චයෝ
යථාව තම්පි සඞ්ඛ්‍යං-විඤ්ඤාතබ්බං විභාවිනා.

සෙය්‍යථිදං? පටිසන්ධියං තාව පඤ්චවොකාරභවෙ ඛන්ධත්තය චක්ඛුරූපසඞ්ඛාතං නාමරූපං ඡළායතනස්ස සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයවිපාකසම්පයුත්තවිපයුත්ත අත්ථි අවිගතපච්චයාදීහි පච්චයෝ හොතීති ඉදං මෙත්ථ මුඛමත්තං; වුත්තනයානුසාරෙන පන සක්කා සබ්බං යොජෙතුන්ති න එත්ථ විත්ථාරෝ දස්සිතොති.

නාමරූපපච්චයා සළායතනනිද්දෙසෝ.

සළායතනපච්චයා ඵස්සනිද්දෙසෙ.

ඡළෙවඵස්සා සඞ්ඛිපා-චක්ඛුසම්ඵස්ස ආදයෝ
විඤ්ඤාණම්ව ඛත්තිංස-විත්ථාරෙන භවන්තිතෙ.

සඞ්ඛිපතෝ හි පාළියං චක්ඛුසම්ඵොසෙත්‍යාදයෝ ඡළෙව ඵස්සා ආගතා, විත්ථාරෙන පන චක්ඛුසම්ඵස්සාදයෝ පඤ්චකුසලවිපාකා පඤ්ච අකුසලවිපාකානිදස; සෙසා බාවීසති ලොකියවිපාකවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා ච බාවීසතීති එවං සඞ්ඛිපි සඞ්ඛාරපච්චයා වුත්තවිඤ්ඤාණම්ව ඛත්තිංස හොන්ති; යං පනෙතස්ස ඛත්තිංසවිධස්සාපි ඵස්සස්ස පච්චයෝ සළායතනං, තස්ස.

ඡළෙන සහ අජ්ඣත්තං-චක්ඛාදිං බාහිරෙහිපි
සළායතනමිච්ඡන්ති-ඡහි සබ්බං විචක්ඛණා.

තත්ථ යෙ තාව උපාදින්නකපවත්තිකථා අයන්ති එකඝනන්ති පරියාපන්නමෙව පච්චයං පච්චයුප්පන්නඤ්ච දිපෙන්ති තෙ ඡළායතනපච්චයා ඵස්සොති පාළිඅනුසාරතො ආරුළ්හෙ ඡළායතනඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤ සඞ්ඛසඞ්ගහතො සළායතනඤ්ච ඵස්සස්සපච්චයොති එකදෙසසරූපෙකසෙසං කත්වා ඡළෙන සහ අජ්ඣත්තං චක්ඛාදිං සළායතනන්ති ඉච්ඡන්ති; තඤ්හි ඡළායතනඤ්ච සළායතනඤ්ච සළායතනඤ්ඤෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති, යෙ පන පච්චයුප්පන්නමෙව එකඝනන්ති පරියාපන්නං දිපෙන්ති පච්චයං පන භින්නඝනන්නානම්පි තෙ යං යං ආයතනං ඵස්සස්ස පච්චයෝ හොති තං සබ්බං දීපෙන්තා බාහිරම්පි පරිග්ගහෙත්වා තදෙව ඡළෙන සහ අජ්ඣත්තං බාහිරෙහිපි රූපායතනාදීහි සබ්බං සළා

යතනන්ති ඉමිඤ්ච, තම්පිහි ඡට්ඨායතනඤ්ච සළායතනඤ්ච සළා
යතනන්ති එතෙසංඑකමෙසෙ කතෙ සළායතනඤ්ඤෙව සඞ්ඛං
ගච්ඡති, එත්ථාහ න සඞ්ඛායතනෙහි එකෝ එසෙසා සම්භාති
නාපි එකම්හා ආයතනා සඞ්ඛෙ එසෙසා අයඤ්ච සළායතනපච්චයා
එසෙසාති එකොව වුත්තොතා; සෝ කසමාහි? තන්දිං විසෙසජ්ජනං
සච්චමෙතං, සඞ්ඛෙහි එකෝ එකම්හා වා සඞ්ඛෙන සම්භොන්ති,
සම්භොති පන අනෙකෙහි එකෝ; යථා චක්ඛුසම්එසෙසා චක්ඛා
යතනා රූපායතනා චක්ඛුවිඤ්ඤාණසඞ්ඛාතා මනායතනා අව
සෙසා සම්පයුත්තධම්මායතනාවාති එවං සඞ්ඛඤ්ඤ යථානුරූපං
යොජෙතබ්බං; තස්මා එවහි—

එකෝ පනෙකායතනපපභවෝ ඉති දීපිතෝ
එසෙසා යං එකවචන නිද්දෙසෙ නීඩ තාදිනා—

එකවචනනිද්දෙසෙ නාති සළායතනපච්චයා එසෙසාති ඉම්
නාහි එකවචනනිද්දෙසෙන අනෙකෙහි ආයතනෙහි එකෝ
එසෙසා හොතීති තාදිනා දීපිතොති අත්ථෝ; ආයතනෙසු
පන—

ඡධා පඤ්ච තතෝ එකං-නවධා බාහිරානිඡ
යථා සම්භවමෙතස්ස-පච්චයන්ති විභාවයෙ—

තත්‍රායං විභාවනා චක්ඛායතනාදීනි තාව පඤ්චවක්ඛුසම්ප
සාදි භෙදතො පඤ්චවිධස්ස එස්සස්ස නිස්සයපුරෙජාතඉන්ද්‍රිය
විපයුත්තඅත්ථිඅවිගතවසෙන ඡධා පච්චයා හොන්ති, තතෝ
පරං එකං විපාකමනායතනං අනෙකභෙදස්ස විපාකමනෝ
සම්ඵස්සස්ස සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයවිපාකආහාරඉන්ද්‍රියසම්ප
යුත්තඅත්ථිඅවිගතවසෙන නවධා පච්චයෝ හොති; බාහිරෙසු පන
රූපායතනං චක්ඛුසම්ඵස්සස්ස ආරම්මණපුරෙජාතඅත්ථිඅවිගත
වසෙන චතුධා පච්චයෝ හොති; තථාසද්දායතනාදීනි සොත
සම්ඵස්සාදීනං; මනොසම්ඵස්සස්ස පන තානිව ධම්මායතනඤ්ච
තථාව ආරම්මණපච්චයමත්තෙනෙව චානි එවං බාහිරානි ඡ
යථාසම්භවමෙතස්ස පච්චයන්ති විභාවයෙති—

සළායතනපච්චයෝ ඵස්සනිද්දෙසෝ.

එස්සපච්චයා වෙදනා නිද්දෙසෙ

චාරතෝ වෙදනාවුත්තා-චක්ඛුසම්ඵස්සජාදිකා
ඡළෙව තා පභෙදෙන-එකූනනවුතීමතා

"චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා" ති ආදිනා හි නයෙන පාළියං ඉමා චක්ඛුසම්ඵස්සජාදිකා චාරතෝ ඡළෙවවෙදනා වුත්තා; තා පන පභෙදෙන එකූන නවුතියා චිත්තෙහි සම්පයුත්තත්තා එකූනවුතීති මතා

වෙදනාසු පනෙතාසු-ඉධ බත්තිංස වෙදනා
විපාකචිත්තයුත්තාව-අධිප්පෙතානි භාසිතා.

අඤ්ඤා තඤ්ච පඤ්ඤාං-පඤ්චාරම්භි පච්චයෝ,
සෙසානං එකධා එසෙෂා-මනොචාරෙපි සෝ තථා

තඤ්ච හි පඤ්චාරෙ චක්ඛුපසාදාදි වත්ථුකානං පඤ්ඤාං වෙදනානං චක්ඛුසම්ඵස්සාදිකෝ එසෙෂා සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයවිපාකආහාරසම්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතවසෙන අඤ්ඤා පච්චයෝ හොති; සෙසානං පන එකෙකස්මිං චාරෙ සම්පටිච්ඡනසන්තීරණතදාරම්මණවසෙනපවත්තානං කාමාවචරවිපාකවෙදනානං චක්ඛුසම්ඵස්සාදිකෝ එසෙෂා උපනිස්සයවසෙන එකධාව පච්චයෝ හොති මනොචාරෙපි සෝ තථාපි මනොචාරෙපීහි තදාරම්මණවසෙන පවත්තානං කාමාවචරවිපාකවෙදනානං සෝ සහජාතමනොසම්ඵස්සසඞ්ඛාතෝ එසෙෂා තථෙව අඤ්ඤා පච්චයෝ හොති; පටිසන්ධිභවඞ්ගචුතිවසෙන ච පවත්තානං තෙහූමකවිපාකවෙදනානම්පි; යා පනෙතා මනොචාරෙ තදාරම්මණවසෙන පවත්තා කාමාවචරවෙදනා තාසං මනොචාරෙ ආවජ්ජනසම්පයුත්තෙ මනොසම්ඵස්සෙ උපනිස්සයවසෙන එකධා පච්චයෝ හොතීති

එස්සපච්චයා වෙදනා නිද්දෙසෝ.

වෙදනාපච්චයා තණ්හා නිද්දෙසෙ

රූපතණ්හාදිභෙදෙන ඡ තණ්හා ඉධ දීපිතා
එකෙකා තිවිධා තඤ්ච පවත්තා කාරතෝ මතා

ඉමස්මිඤ්හි වෙදනාපච්චයා තණ්හා නිද්දෙසෙ සෙඞ්ගුත්තෙනා බ්‍රාහ්මණපුත්තෙනාති පිතිතෝ නාමවසෙන පුත්තෙනා විය ඉමා රූප තණ්හා...පෙ...ධම්මතණ්හානි ආරම්මණතෝ නාමවසෙන ච තණ්හා දීපිතා පකාසිතා කථිතානි අත්ථෝ; තත්ථ රූපෙ තණ්හා රූපතණ්හානි ඉමිනා නයෙන පදත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ; තාසුව පන තණ්හාසු එකෙකා තණ්හා පවත්තති ආකාරතෝ කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හානි එවං තිවිධා මතා; රූපතණ්හාඑවහි යදා චක්ඛුස්සආපාථගතං රූපාරම්මණං කාමස්සාදවසෙන අස්සා දයමානා පවත්තති තදා කාමතණ්හානාම හොති; යදා තදෙවා රම්මණං ධුවං සස්සතන්ති පවත්තනාය සස්සතදිට්ඨියා සඞ්ං පවත්තති තදා භවතණ්හා නාම හොති; සස්සතදිට්ඨිසහගතොහි රාගෝ භව තණ්හානි වුච්චති; යදා පන තදෙවාරම්මණං උච්ඡිජ්ජති විනස්ස තීති පවත්තනාය උච්ඡෙදදිට්ඨියා සඞ්ං පවත්තති තදා විභවතණ්හා නාම හොති; උච්ඡෙදදිට්ඨිසහගතා හි රාගෝ විභවතණ්හානි වුච්චති; එසෙවනයෝ සද්දතණ්හාදීසුපීති එතා අට්ඨාරසතණ්හා හොන්තීති; තා අජ්ඣත්තරූපාදීසු අට්ඨාරස බහිද්ධා අට්ඨාරසාති ඡත්තිංස, ඉතිඅතීතාඡත්තිංසඅනාගතා ඡත්තිංසපච්චුප්පන්නා ඡ ත්තිංසාති අට්ඨසතං තණ්හා හොන්තීති; තා පන සංඛිපමානා රූපාදි ආරම්මණවසෙන ච කාමතණ්හාදිවසෙනවා නිස්සෙසාව තණ්හා හොන්තීති වෙදිතබ්බා; යස්මා පනිමෙ සත්තා පුත්තං අස්සා දෙත්වා පුත්තෙ මමත්තෙන ධාතියා විය රූපාදි ආරම්මණවසෙන උප්ප ජ්ජමානං වෙදනං අස්සාදෙත්වා වෙදනාය මමත්තෙන රූපාදි ආරම්මණද්වයකානං චිත්තකාරගන්ධබ්බගන්ධිකසූදතන්තවායරස යන චිඛාසකවෙජ්ජාදීනං මහාසඤ්කාරං කරොන්තීති තස්මා සඛා පෙසා වෙදනා පච්චයා තණ්හා හොතීති වෙදිතබ්බා...

යස්මාවෙත්ථ අධිප්පෙතා-විපාකසුඛවෙදනා
එකාවෙකධා වෙසා-තස්මා තණ්හාය පච්චයෝ...

එකධාති උපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයෝ හොති, යස්මාවා...

දුක්ඛී සුඛං පත්ථයති-සුඛීභීය්‍යොපි ඉච්ඡති
උපෙක්ඛාපනසන්තත්තා-සුඛමිච්චෙව භාසිතා,
තණ්හාය පච්චයා තස්මා-හොන්තී තිස්සොපි වෙදනා
වෙදනා පච්චයා තණ්හා-ඉති වුත්තා මහෙසිනා...

වෙදනාපච්චයා චාපි-යසමානානුසයං විනා
හොති තසමා නසා හොති-බ්‍රාහ්මණසස වුසීමතොති

වෙදනාපච්චයා තණ්හානිද්දෙසො.

තණහා පචචයා උපාදාන නිද්දෙසෙ

උපාදානානි චත්තාරි තානි අට්ඨවිභාගතො
ධම්මසඞ්ඛෙපවිත්ථාරා කමතො ච විභාවයෙ

පාළියඤහි උපාදානන්ති කාමූපාදානං පෙ අත්තවාදූපාදානන්ති ඉමානි චත්තාරි උපාදානානිආගතානි; තෙසං අයං අට්ඨවිභාගො, වත්ථුසඞ්ඛාතං කාමං උපාදියතීති කාමූපාදානං; කාමොචසොඋපාදානංචාතිපි කාමූපාදානං; උපාදානන්ති දළහගහණං; දළහතථො හෙට්ඨ උපසදෙදු උපායාසඋපකණ්ඨාදීසු විය; තථා දිට්ඨිචසාඋපාදානාති දිට්ඨුපාදානං; දිට්ඨිංඋපාදියතීති වා දිට්ඨුපාදානං; සසසතො අත්තාච ලොකොචාති ආදිසූ හි පුරිමදිට්ඨිං උත්තරදිට්ඨි උපාදියති; තථාසිලඛ්බතං උපාදියතීති සීලඛ්බතූපාදානං; සිලඛ්බතඤච්තං උපාදානඤාතිපි සීලඛ්බතූපාදානං; ගො සීල ගො වතාදිනිහි එවං සුඛිනි අභිනිවෙසතො සයමෙව උපාදානානීති; තථා වදන්ති එතෙනාතිවාදෙ; උපාදියන්ති එතෙනාති උපාදානං; කිංවදන්ති උපාදියන්තිවා; අත්තානං අත්තනො වාදූපාදානං අත්තවාදූපාදානං, අත්තවාදමත්තමෙවවා අත්තානි උපාදියන්ති එතෙනාති අත්තවාදූපාදානං; අයං තාව තෙසං අට්ඨවිභාගො; ධම්මසඞ්ඛෙපවිත්ථාරෙ පන කාමූපාදානං තාව "තත්ථ කතමං කාමූපාදානං යොකාමෙසු කාමච්ඡන්දෙ කාමරාගො කාමනන්දී කාමතණ්හා කාමසෙනහො කාමපරිළාහො කාමමුච්ඡා කාම ජ්ඣොසානං ඉදං වුච්චති කාමූපාදානන්ති" ආගතත්තා සඞ්ඛෙපතො තණ්හාදළහත්තං වුත්තං; තණ්හාදළහත්තං නාම පුරිමත තණ්හා උපනිසසයපච්චයෙන දළහසමඵුතා උත්තරතණ්හාඑව; කෙචි පනාහු අපපත්තවිසයපත්ථනා තණහා අන්ධකාරෙ චොරසස හට්ඨපසාරණං විය; සම්පත්තවිසයගගහණං උපාදානං තසෙසව හණ්ඩගගහණං විය; අපිචඡත්තා සනතුට්ඨිපටිපක්ඛාවතෙ ධම්මා; තථා පරියෙසනාරක්ඛදුක්ඛමූලාති; සෙසුපාදාන්තත්තයං පන සඞ්ඛෙපතො දිට්ඨිමත්තමෙව; විත්ථාරතො පන පුඤ්ඤ රූපාදිසු

වුත්තනාය අඤ්ඤතපපභෙදායපි තණ්හාය දළහභාවෝ කාමුපාදානං; දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨුපාදානං; යථාහ "තත්ථ කතමං දිට්ඨුපාදානං නත්ථි දින්නං නත්ථි යිට්ඨං පෙ යඤ්ඤි කත්වා පවෙදෙන්තීති යා එවරූපා දිට්ඨි පෙ විපරියෙසග්ගාහෝ ඉදං වුච්චති දිට්ඨුපාදාන" න්ති; සීලවතෙහි සුබ්බි පරාමාසනං පන සීලබ්බතුපාදානං; යථාහ "තත්ථ කතමං සීලබ්බතුපාදානං සීලෙන සුබ්බි වතෙන සුබ්බි සීලබ්බතෙන සුබ්බිති යා එවරූපා දිට්ඨි පෙ විපරියෙසග්ගාහෝ ඉදං වුච්චති සීලබ්බතුපාදාන" න්ති; වීසති වත්ථුකා සක්කායදිට්ඨි අත්තවාදුපාදානං; යථාහ "තත්ථ කතමං අත්තවාදුපාදානං ඉධ අස්සුතවා පුථුජ්ජනෝ පෙ සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතෝ රූපං අත්තතෝ සමනුපස්සති පෙ විපරියෙසග්ගාහෝ ඉදං වුච්චති අත්තවාදුපාදාන" න්ති; අය මෙත්ථ ධම්මසඞ්ඛෙපවිත්ථාරෝ; කමතොනි එත්ථ පන තිවිධෝ කමෝ උපපත්තික්කමෝ පහානක්කමෝ දෙසනාක්කමොව; තත්ථ අනමතග්ගෙ සංසාරෙ ඉමස්ස පඨමං උපපත්තීති අභාවතෝ කිලෙසානං නිපරියායෙන උපපත්තික්කමෝ න වුච්චති; පරියායෙන පන යෙභුය්‍යෙන එකස්මිං භවෙ අත්තග්ගාහ සුබ්බඩ්ඩභාවෝ සස්සතුච්ඡෙදානිවෙසෝ; තතෝ සස්සතෝ අයං අත්තානි ගණ්හතෝ අත්තවිසුබ්බ්ඨිං සීලබ්බතුපාදානං උප්පජ්ජතීති ගණ්හතෝ පරලොකනිරපෙක්ඛස්ස කාමුපාදානන්ති එවං පඨමං අත්තවාදුපාදානං; සතෝ දිට්ඨි සීලබ්බතුපාදානානීත් අයමෙතෙසං එකස්මිං භවෙ උපපත්තික්කමෝ; දිට්ඨුපාදානාදීනි චෙත්ථ පඨමං පහීයන්ති සොතාපත්තිමග්ගවජ්ඣත්තා; කාමුපාදානං පච්ඡා අරහත්තමග්ගවජ්ඣත්තාති අයමෙතෙසං පහාණක්කමෝ; මහා විසයත්තා පන පාකටත්තාව එතෙසු කාමුපාදානං පඨමං දෙසිතං; මහාවිසයඤ්හි තං අඤ්ඤත්තසමපයොගා; අපපවිසයානි ඉතරානි චතුවිත්තසමපයොගා; යෙභුය්‍යෙනව ආලයරාමතාය. පජාය පාකටං කාමුපාදානං න ඉතරානි; කාමුපාදානං වා වත්ථුකාමානං සමධිගමත්ථං. කොතූහලමඞ්ගලාදි බහුලෝ හොති න සස්සතදිට්ඨි තදනන්තරං දිට්ඨුපාදානං; තං පහිජ්ජමානං සීලබ්බතඅත්ත වාදුපාදානවසෙන ද්විධා හොති; තස්මිං වයෙ ගොක්‍රියං වා කුක්කුරක්‍රියං වා දිස්වාපි වෙදිතබ්බතෝ ඔළාරිකත්තා සීලබ්බතු පාදානං පඨමං දෙසිතං; සුඛුමත්තා අනත්තා අත්තවාදුපාදානන්ති අයමෙතෙසං දෙසනාක්කමෝ.

තණ්හාව පුරිමස්සේව-එකධා හොති පච්චයෝ
සන්තධා අඤ්ඤාවාපි-හොති සෙසත්තයස්ස සා.

එත්ථ ච එවං දෙසිතෙ උපාදානවත්තුකෙ පුරිමස්ස කාමුපාදානස්ස කාමතණ්හා උපනිස්සයවසෙන එකධාව පච්චයෝ හොති තණ්හාභිනන්දි තෙසු විසයෙසු උපපත්තිතො; සෙසත්තයස්ස පන සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයසම්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතහෙතුවසෙන සන්තධා වා උපනිස්සයෙන සහ අඤ්ධා වාපි පච්චයෝ හොති; යදුව සා උපනිස්සයවසෙන පච්චයෝ හොති තදඅසහජාතාව හොතීති.

තණ්හාපච්චයා උපාදානනිද්දෙසෝ.

උපාදානපච්චයා භවනිද්දෙසෙ.

අත්ථතෝ ධම්මතෝ චෙව-සාසනතෝ භෙදසඞ්ගහා
යං යස්සපච්චයෝ චෙව-විඤ්ඤාතබ්බා විනිච්ඡයෝ.

තත්ථ භවන්ති භවෝ; **දුවිධෙනාති** ඉමිනා ආකාරෙන පවත්තිතොති අත්ථෝ; අථවා දුවිධෙනානි පච්චත්තෙ කරණවචණං; දුවිධොති වුත්තං හොති; **අත්ථීති** සංවිජ්ජති; කම්මමෙවභවෝ කම්මභවෝ; උපපත්තියෙව භවෝ උපපත්තිභවෝ; එත්තව උපපත්තිභවනීති භවෝ; කම්මං පන යථා සුඛකාරණත්තා සුඛොබ්බිනං උපපාදෙති වුත්තෙනා එවං භවකාරණත්තා ඵලවොහාරෙන භවොති වෙදිතබ්බං; **තත්ථ කතමෝ කම්මභවොති** තෙසු ද්වීසු භවෙසු යෝ කම්මභවොති වුත්තෙනා සෝ කතමොති අත්ථෝ; පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදයෝ වුත්තත්ථායෙව; **සඞ්ඛතන්ති** අනවසෙසං; භවංගච්ඡති ගමෙතිවාති භවගාමී; ඉමිනා ලොකුත්තරං පටික්ඛිපති; අයඤ්හි වට්ටකථා, තඤ්ච විවට්ටනිස්සිතන්ති; කරීයතීති කම්මං; කාමසඞ්ඛාතො භවෝ කාමභවෝ; එසනයෝ රූපාරූපභවෙසු; සඤ්ඤාව තං භවෝ සඤ්ඤාවා එත්ථ භවෙ අත්ථීති සඤ්ඤාභවෝ; විපරියායෙන අසඤ්ඤාභවෝ; ඔළාරිකසඤ්ඤාය අභාවා සුඛුමාය ච භාවා නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා අස්මිං භවෙති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවෝ; එකෙන රූපක්ඛන්ධෙන වොකිණ්ණත්තා භවෝ එකවොකාරභවෝ එකොවා වොකාරෝ අස්ස භවස්සාති එකවොකාරභවෝ; එසෙවනයෝ චතුඔකාරපඤ්චවොකාරභවෙ

සු; අඝංවුච්චති උපපත්තිභවොති එසනවිධොපි උපපත්තිභවො නාම වුච්චතීතිඑවං නාවෙසඅඤ්ඤතො විඤ්ඤත්තිඛොවිනිච්ඡයොඋධම්මතො පන එත්ථහි පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ ධම්මතෝ තෙරසවෙතනා; අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෝ ලාදස; අනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෝ චතසෙසා; සඛ්බම්පි භවගාමිකම්මන්ති එතෙන සඛෙ පෙතෙ ධම්මාවෙතනා සම්පයුත්තා වා කම්මසඞ්ඛාතා ආචයගාමිනො ධම්මා සඞ්ගහිතා; කාමභවො පඤ්චඋපාදින්නඛන්ධා; තථා රූපභවො; අරූපභවො චත්තාරෝ; සඤ්ඤාභවො චතුපඤ්ච; අසඤ්ඤාභවො එකො උපාදින්නඛන්ධොඋ; නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවො චත්තාරෝ; එකාවොකාරභවාදයො එකවතුපඤ්චඛන්ධා උපාදින්නඛන්ධෙහිති එවමෙත්ථ ධම්මතොපි විඤ්ඤත්තඛොවිනිච්ඡයොසාත්ථතොති යථා ච භවනිද්දෙසෙ තත්ථෙව කාමඤ්ච සඞ්ඛාරනිද්දෙසෙ පි පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදයොව වුත්තා එවං සන්තෙ පි පුරිමා අතීතකම්මවසෙන ඉධ පටිසන්ධියා පච්චයත්තා වුත්තා; ඉමෙ පච්චුප්පන්නකම්මවසෙන ආයතිං පටිසන්ධියා පච්චයත්තාති පුන වචනං සාත්ථකමෙව; පුඛෙ වා තත්ථ කතමෙ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙ කුසලචෙතනා කාමාවචරාති එවමාදිනා නයෙන චෙතනාව සඞ්ඛාරාති වුත්තා; ඉධ පන සඛ්බම්පි භවගාමිකම්මන්ති වචනතො චෙතනා සම්පයුත්තාපි; පුඛෙවවිඤ්ඤාණපච්චයමෙව කම්මං සඞ්ඛාරාති වුත්තං; ඉදානි අසඤ්ඤාභවනිඛ්ඛත්තකම්පි; කිංවා බහුනා; "අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා" නි එත්ථ පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදයොව කුසලාකුසලධම්මා වුත්තා; "උපාදානපච්චයා භවො" නි ඉධ පන උපපත්ති භවස්සාපි සඞ්ගහිතත්තා කුසලාකුසලාබ්‌යාකතා ධම්මා වුත්තා; තස්මා සඛ්බථාපි සාත්ථකමෙවිදං පුන වචනන්ති එවමෙත්ථ සාත්ථතොපි විඤ්ඤත්තඛොවිනිච්ඡයොභෙදසඞ්ගහානි උපාදානපච්චයා භවස්ස භෙදතො වෙව සඞ්ගහතොච, යඤ්හි කාමූපපාදානපච්චයා කාමභවනිඛ්ඛත්තකං කම්මං කරීයති සො කම්මභවො; තදභිනිඛ්ඛත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවො; එසනයො රූපාරූපභවෙසු; එවං කාමූපාදානපච්චයා වෙ කාමභවා තදනෙනාගධාව සඤ්ඤාභවපඤ්චවොකාරභවා, වෙරූපභවා තදනෙනාගධාව සඤ්ඤාභවඅසඤ්ඤාභවඑකවොකාරභවපඤ්චවොකාරභවා; වෙ අරූපභවා තදනෙනාගධාව සඤ්ඤාභවනෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවචතුවොකාරභවාති සබ්බං අනෙනාගධෙහි ඡ භවා; යථාව කාමූපාදානපච්චයා සබ්බං අනෙනා

ගඩෙහි ඡ; තථා සෙසුපාදුනපච්චයා පිනි එවං උපාදුනපච්චයා හෙදතෝ සබ්බං අනෙකාගඩෙහි චතුවීසති භවා; සඞ්ගහතෝ පන කම්මභවං උපපත්තිභවඤ්ච එකතෝ කත්වා කාමුපාදුන පච්චයා සබ්බං අනෙකාගඩෙහි එකෝ කාමභවෝ තථාරූපාරූප භවාති තයෝ භවා; තථා සෙසුපාදුනපච්චයාපිනි එවං උපාදුන පච්චයා සඞ්ගහතෝ සබ්බං අනෙකාගඩෙහි ඒකදසභවා; අපිච අවි සෙසෙන උපාදුනපච්චයා කාමභවූපගං කම්මං කම්මභවෝ; තදභි නිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවෝ; එසනයෝ රූපාරූපභවෙසු; එවං උපාදුනපච්චයා සබ්බං අනෙකාගඩෙහි වෙ කාමභවා වෙ රූපභවා වෙ අරූපභවාති අපරෙනපි පරියායෙන සඞ්ගහතෝ ඡ භවා; කම්මභවඋපපත්තිභවභෙදං වා අනුපගම්ම සබ්බං අනෙකා ගඩෙහි කාමභවාදිවසෙන තයෝ භවා හොන්ති; කාමභවාදි භෙදඤ්චාපි අනුපගම්ම කම්මභවඋපපත්තිභවවසෙන වෙ භවා හොන්ති; කම්මූපපත්තිභෙදඤ්චඅනුපගම්ම උපාදුනපච්චයා භවොති භවවසෙන එකෝ භවෝ හොතීති එවමෙව උපාදුනපච්චයස්ස භවස්ස භෙදසඞ්ගහාපි විඤ්ඤාණාදිනිච්ඡයොයංයස්සප චචයොවෙවාති යඤ්චේව උපාදුනං යස්ස පච්චයෝ හොති තතෝ පි විඤ්ඤාණාදිනිච්ඡයෝනි අත්ථෝ; කිං පනෙත්ථ කස්ස පච්ච යෝ හොති; යංකිඤ්චි යස්ස කස්සචි පච්චයෝ හොති යෙව; උම්ම තතකෝ විය හි පුථුජ්ජනෝ; සෝ ඉදං යුත්තං ඉදං අයුත්තන්නති අවිචාරෙත්වා යස්සකස්සචි උපාදුනස්ස වසෙන යං කිඤ්චි භවං පත්ථෙත්වා යං කිඤ්චි කම්මං කරොතියෙව තස්මා යදෙකච්චෙ සීලබ්බතුපාදුනෙන රූපාරූපභවා න හොන්තීති වදන්ති තං න ගහෙතබ්බං; සබ්බෙන පන සබ්බා හොතීති ගහෙතබ්බං; සෙය්‍ය ථීදං? ඉධෙකච්චෝ අනුස්සවවසෙන වා දිට්ඨානුසාරෙන වා කාමා නාමෙතෙ මනුස්සලොකෙ වෙව ඛත්තියමහාසාලාදීසු ඡ කාමා වචරදෙවලොකෙ ච සම්බාහනා විනෙතබ්බා තෙසං අධිගමත්ථං අස ඛම්මසවණාදී හි වඤ්චිතෝ ඉමිනා කම්මෙන කාමා සම්පජ්ජ න්තීති මඤ්ඤමානෝ කාමුපාදුනවසෙන කායදුච්චරිතාදීනිපි කරොති සෝ දුච්චරිතපාරිපූරියා අපායෙ උපපජ්ජති; සන්දිට්ඨිකෙ වා පන කාමෙ පත්‍ථයමානෝ පට්ලබ්භෙ වා ගොපයමානෝ කාමු පාදුනවසෙන කායදුච්චරිතාදීනිපි කරොති සෝ දුච්චරිතපාරිපූ රියා අපායෙ උපපජ්ජති; තත්‍රාස්ස උපපත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මභවෝ; කම්මාභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්ති භවෝ; සඤ්ඤා

භවපඤ්චවොකාරභවා පන තදන්නොගධාඑව; අපරෝ පන සඞ්ඛ මසවණාදිහි උපබ්‍රූහිතඤ්ඤණෝ ඉමිනා කම්මෙන කාමා සම්පජ්ජන්තීති මඤ්ඤමානෝ කාමූපාදානවසෙන කායසුචරිතා දීනි කරොති සෝ සුචරිතපාරිපූරියා දෙවෙසු වා මනුස්සෙසු වා උපපජ්ජති; තත්‍රාස්ස උපපත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මභවෝ; කම්මාභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්ති භවෝ; සඤ්ඤීභවපඤ්චවොකා රභවා පන තදන්නොගධාඑව; ඉති කාමූපාදානං සප්පභෙදස්ස සාන්නොගධස්ස කාමභවස්ස පච්චයෝ හොති; අපරෝ රූපාරූප භවෙසු තතෝ සම්භතරා කාමාති සුත්වා වා පරිකප්පෙත්වා වා කාමූපාදානවසෙනෙව රූපාරූපසමාපත්තියෝ නිබ්බත්තෙත්වා සමාපත්ති බලෙන රූපාරූපබ්‍රහ්මලොකෙ උපපජ්ජති; තත්‍රාස්ස උපපත්ති හෙතුභූතං කම්මං කම්මභවෝ; කම්මාභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්ති භවෝ; සඤ්ඤී අසඤ්ඤී නෙවසඤ්ඤී නාසඤ්ඤී එක වොකාරචතුවොකාරපඤ්චවොකාරභවා පන තදන්නොගධාඑව; ඉති කාමූපාදානං සප්පභෙදානං සාන්නොගධානං රූපාරූපභවා නම්පි පච්චයෝ හොති; අපරෝ අයං අත්ථා නාම කාමාවචරසම්ප ත්තිභවෙවා රූපාරූපභවානං වා අඤ්ඤතරස්මිං උච්චින්නෝ සුට්ඨ චිච්චින්නෝ හොතීති උච්ඡෙදදිට්ඨිං උපාදාය තදුපගං කම්මං කරොති තස්ස තං කම්මං කම්මභවෝ; කම්මාභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්ති භවෝ; සඤ්ඤී භවාදයෝ පන තදන්නොගධාඑව; ඉති දිට්ඨුපා දානං සප්පභෙදානං සාන්නොගධානං තිණ්ණම්පි කාමරූපාරූප භවානං පච්චයෝ හොති; අපරෝ අයං අත්ථා නාම කාමාවචර සම්පත්ති භවෙ වා රූපාරූපභවානං වා අඤ්ඤතරස්මිං සුඛී හොති විගතපරිළාහෝ හොතීති අත්තවාදුපාදානෙන තදුප ගං කම්මං කරොති තස්ස තං කම්මං කම්මභවෝ, තදභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්ති භවෝ; සඤ්ඤීභවාදයෝ පන තදන්නොගධා එව; ඉති අත්තවාදුපාදානං සප්පභෙදානං සාන්නොගධානං තිණ්ණං භවානං පච්චයෝ හොති; අපරෝ ඉදං සීලබ්බතං නාම කාමාවචරසම්පත්තිභවෙවා රූපාරූපභවානං වා අඤ්ඤතරස්මිං පූරෙන්තස්ස සුඛං පාරිපූරිං ගච්ඡතීති සීලබ්බතුපාදාන වසෙන තදුපගං කම්මංකරොති තස්ස තං කම්මං කම්මභවෝ; තදභිනිබ්බ ත්තා ඛන්ධා උපපත්තිභවෝ; සඤ්ඤීභවාදයෝ පන තදන්නොගධාඑව; ඉති සීලබ්බතුපාදානම්පි සප්පභෙදානං සාන්නොගධානං තිණ්ණං භවානං පච්චයෝ හොතීති එවමෙත්ථ යංයස්ස පච්ච යෝ හොති තතොපි විඤ්ඤත්තබ්බෝ විනිච්ඡයෝ; කිං පනෙත්ථ කස්ස භවස්ස කථං පච්චයෝ හොතීතිවෙ.....

රූපාරූපභවා නං උපනිස්සය පච්චයෝ උපාදානං
සහජාතාදිභිපි නං කාමභවස්සාති විඤ්ඤායති.

රූපාරූපභවානඤ්හි කාමභවපරියාපන්නාස්ස ච කාමභවේ කුසලකම්මස්සෙව උපපත්තිභවස්සචෙතං චතුබ්බිධම්පි උපාදානං උපනිස්සයපච්චයෙන එකධා පච්චයෝ හොති; කාමභවෙ අත්ත නා සම්පයුත්තඅකුසලකම්මභවස්ස සහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සය සම්පයුත්තඅත්ථිඅවිගතහෙතුපච්චයපභෙදෙහි සහජාතාදිභි පච්ච යෝ හොති; විපයුත්තස්ස පන උපනිස්සයපච්චයෙනෙවාති.

උපාදානපච්චයා භවනිද්දෙසෝ.

භවපච්චයා ජාති නිද්දෙසාදීසු ජාති ආදිනං විනිච්ඡයෝ සච්ච විභඞ්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ; භවෝති පනෙස කම්මභවොව අධිප්පෙතෝ; සෝ හි ජාතියා පච්චයෝ න උප පත්ති භවෝ; සෝ පන කම්මපච්චයඋපනිස්සයපච්චයවසෙන විධා පච්චයෝ හොතීති; තස්ස ඉමස්ස කථං පනෙතං ඤාතබ්බං භවෝ ජාතියා පච්චයෝ හොතීති වෙ, බාහිරපච්චයසමත්තෙපි හීන පණීතතාදිවිසෙසදස්සනතෝ; බාහිරා නඤ්හි ජනක ජනෙත්තීසුක්කසොණිතාහාරාදිනං පච්චයානං සමත්තෙපි සත්තා නං යමකානම්පි සතං හීනපණීතතාදිවිසෙසෝ දිස්සති; සෝ ච න අහෙතුකෝ සබ්බදාව සඞ්ඛෙ සඞ අභාවතෝ; න කම්මභවතෝ අඤ්ඤහෙතුකෝ තදභිනිබ්බත්තකඛන්ධානං අජ්ඣත්තඛන්ධා නෙ අඤ්ඤස්ස කාරණස්ස අභාවතොති කම්මභවහෙතුකොව; කම්මඤ්හි සත්තානං හීනපණීතාදිවිසෙහෙතු; තෙනාහ භගවා කම්මං සත්තෙ විභජති යදිදං හීනපණීතායාති; තස්මා ජාති තබ්බමෙතං භවෝ ජාතියා පච්චයොති; යස්මා ච අසති ජාතියා ජරාමරණං නාම සොකාදයෝ ච ධම්මා න හොන්ති; ජාතියා පන සති ජරාමරණමෙව ජරාමරණසඞ්ඛාතදුක්ඛධම්මප්පඵස්ස ච බාලස්ස ජරාමරණාභි සම්බන්ධා වා තෙන තෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස අනභිසම්බන්ධා වා සොකාදයෝ ච ධම්මා හොන්ති තස්මා අයං ජාති ජරාමරණස්ස වෙව සොකාදීනඤ්ච පච්චයෝ හොතීති වෙදිතබ්බා; සා පන උපනිස්සයකොටියා එකධාව පච්චයෝ හොතීති.

භවපච්චයාජාති ආදිනිද්දෙසෝ.

එවමෙතස්සාති ආදීනං අත්ථෝ උද්දෙසවාරේ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ; සඞ්ගති ආදීනි සමුදයවෙවචනානෙව; යස්මා පනෙත්ථ සොකාදයෝ අවසානෙවුත්තා නස්මා යාසා අවිජ්ජා අවිජ්ජාපච්චයා යඞ්කාරාති එවමෙතස්ස භවචක්කස්ස ආදිමතී වුත්තා සා සොකාදීහි අවිජ්ජා සිඛා; භවචක්කමවිදිතාදිම්දං කාරකවෙදකරහිතං මාදසවිධසුඤ්ඤතා සුඤ්ඤං සතතං සමිතං පවත්තතීති වෙදිතබ්බං; කථං පනෙත්ථ සොකාදීහි අවිජ්ජා සිඛා? කථම්දං භවචක්කං අවිදිතාදි? කථං කාරකවෙදකරහිතං? කථං මාදසවිධසුඤ්ඤතා සුඤ්ඤනතීවෙ? එත්ථහි සොකදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසා අවිජ්ජාය අවියොගිනෝ; පරිදෙවෝ ච නාම මූළ්හස්සානි තෙසු තාව සිඬෙසු සිඛාව හොති අවිජ්ජා, අපිච ආසවසමුදයා අවිජ්ජා සමුදයොනිඛි වුත්තං; ආසවසමුදයා චෙතෙ සොකාදයෝ හොනති; කථං? වට්ටකාමවියොගෙ තාව සොකෝ කාමාසවසමුද්දයොහොති; යථාහ ...

තස්සවෙ කාමයානස්ස ඡින්නජාතස්ස ජනතුනෝ,
තෙ කාමා පරිහායන්ති සල්ලවිඬොව රුප්පතීති...

යථාවාහ කාමතෝ ජායතී සොකොති; සබ්බෙපි චෙතෙ දිඨාසවසමුදයා හොනති; යථාහ තස්ස අහං රූපං මම රූපන්ති පරියුට්ඨායිනෝ රූපවිපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජනති සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසාති; යාථාව දිඨාසවසමුදයා එවං භවාසවසමුදයාපි; යථාහ යෙපි තෙ දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවනෙතා සුඛබහුලා උච්චෙසු විමානෙසු චිරං දිඝමඬානං නිඣායන්තිතෙපි තථාගතස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා භයං සන්තාසං සංවෙගමාපජ්ජනති; පඤ්චසුඛනිමිත්තානි දිස්වා මරණභයෙන සන්තජ්ජිතානං දෙවානං වියානි; යථාව භවාසවසමුදයා එවං අවිජ්ජාසවසමුදයාපි; යථාහ ස ඛෝ භික්ඛවෙ බාලෝ දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිවිඛං දුක්ඛදෙමනස්සං පටිසංවෙදෙතීති; ඉති යස්මා ආසවසමුදයා එතෙ හොනති තස්මා එතෙ භිජ්ඣිමානා අවිජ්ජාය හෙතුභූතෙ ආසවෙ සාධෙන්ති ආසවෙසුව සිඬෙසු පච්චයභාවෙ භාවතෝ අවිජ්ජාපි සිඛාව හොතීති; එවං තාවෙත්ථ සොකාදීහි අවිජ්ජා සිඛා හොතීති වෙදිතබ්බා; යස්මා පන එවං පච්චයභාවෙ භාවතෝ අවිජ්ජාය සිඛාය පුන අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා සඞ්ඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණන්ති එවං හෙතුඵලපරම්පරායපරියොසානං

නත්ථි; තඤ්ච තං හෙතුඵලසම්බන්ධවසෙන පවත්තං වාදසඞ්ඛං භවචක්කං අවිදිතාදීනි සිද්ධං හොති; එවං සති අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරාති ඉදං ආදිමත්ත කථනං විරුජ්ඣතීති චෙ; නයිදං ආදිමත්තකථනං පඨමනධම්මකථනං පනෙතං; තිණ්ණඤ්හි වට්ටානං අවිජ්ජා පඨමා; අවිජ්ජාගහණෙනහි අවසෙසං කිලෙසවට්ටඤ්ච කම්මාදිනි ච බාලං පළිවෙඨෙන්ති; සපපඤ්චගහණෙන සෙසං සපපඤ්චං විය බාහං, අවිජ්ජා සමුච්ඡෙදෙ පන කතෙ තෙහි විමොක්ඛා හොන්ති සපපඤ්චච්ඡෙදෙ කතෙ පළිවෙඨිතබාහා විමොක්ඛා විය; යථාහ අවිජ්ජායත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධොති ආදි; ඉති යං ගණ්හතො බන්ධො මුඤ්චතො ච මොක්ඛා හොති තස්ස පඨමනධම්මස්ස කථනමිදං න ආදිමත්තකථනන්ති එවමිදං භවචක්කං අවිදිතාදීති වෙදිතබ්බං; නයිදං යස්මා අවිජ්ජාදිහි කාරණෙහි සඞ්ඛාරාදිනං පවත්ති තස්මා තතො අඤ්ඤො න බ්‍රහ්මා මහා බ්‍රහ්මා සෙඨොසත්තාති එවං පරිකප්පිතෙන බ්‍රහ්මාදිනාවා සංසාරස්ස කාරකෙන; සොඛො පන මෙ අයං අත්තා වදෙ වෙදෙය්‍යොති එවං පරිකප්පිතෙන අත්තනා වා සුඛදුක්ඛානං වෙදකෙන රහිතං; ඉති කාරකවෙදකරහිතන්ති වෙදිතබ්බං; යස්මාපනෙත්ථ අවිජ්ජාඋදයඛයධම්මකත්තා ධ්‍රුවභාවෙන සංකිලිට්ඨත්තා සංකිලෙසිකත්තාච සුභභාවෙන උදයබ්බයපටිපීළිත්තා සුඛභාවෙන පච්චයායත්තවුත්තිත්තා වසව ත්තනහුතෙන අත්තභාවෙන ච සුඤ්ඤං; තථා සඞ්ඛාරාදිනිපි අඛ්ඛානි; යස්මා වා අවිජ්ජා න අත්තා න අත්තනො න අත්තනි න අත්තවත්තිනි; තථා සඞ්ඛාරාදිනිපි අඛ්ඛානි ත්‍යස්මා වාදසව්ධසු ඤ්ඤතා සුඤ්ඤමිදං භවචක්කන්ති වෙදිතබ්බං; එවඤ්ච විදිත්වා පුන—

තස්ස අවිජ්ජා තණ්හා මූලමිතීතාදයො තයො කාලා,
වෙ අඤ්ඤෙ එවව සරූපතො නෙසු අඛ්ඛානි—

තස්ස ඛො පනෙ තස්ස භවචක්කස්ස අවිජ්ජා තණ්හා වාති වෙ ධම්මා මූලන්ති වෙදිතබ්බා; තදෙතං පුඛන්නතාහරණතො අවිජ්ජා මූලං වෙදනාවසානං අපරන්තසන්තානතො තණ්හාමූලං ජරාමරණාවසානන්ති දුවිධං හොති; තත්ථ පුරිමං දිඞ්චරිතවසෙන වුත්තං; පච්ඡිමං තණ්හාචරිතවසෙන; දිඞ්චරිතානඤ්හි අවිජ්ජා; තණ්හාචරිතානං තණ්හා සංසාරනායිකා; උච්ඡෙදදිඞ්සමුග්ඝාතාය වා පඨමං එලුපපත්තියා හෙතූනං අනුපච්ඡෙදප්ප

කාසනතෝ; සඞ්ඝාතදිඞ්ඝසමුග්ඝාතාය දුතියං උපපන්නානං ජරා මරණපකාසනතෝ; ගබ්භසෙය්යකවසෙන වා පුරිමං අනුපුබ්බ පවත්තිදීපනතෝ; ඔපපාතිකවසෙන පච්ඡිමං සහුප්පත්තී දීපනතෝ; අතීතපච්චුප්පන්නානාගතාවඞ්ග තයෝ කාලා; තෙසු පාළියං සරූපතෝ ආගතවසෙන අවිජ්ජාසඞ්ඛාරාවාති වෙ අඞ්ගානි අතීතකාලානි; විඤ්ඤාණාදීනි භවාවසානානි අට්ඨ පච්චුප්පන්නාකාලානි; ජාතිවෙව ජරාමරණඤ්ච වෙ අනාගතකාලානීති වෙදිතබ්බානි; පුන—

හෙතුඵලහෙතුපුබ්බක-නිසන්ධි චතුභෙදසඞ්ගහඤ්චතං,
වීසති ආකාරාරං-නිවට්ටමනවඤ්ඤතං භමති—

ඉතිපි වෙදිතබ්බං; තත්ථ සඞ්ඛාරානඤ්ච පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණ ඤ්ඤව අනන්තරා එකෝ හෙතුඵලසඞ්ගිනාම; වෙදනාය ච තණ්හා යව අනන්තරා එකෝ ඵලහෙතුසඞ්ගිනාම; භවස්ස ච ජාතියා ච අනන්තරා එකෝඵලහෙතුසඞ්ගීති එවම්දං හෙතුඵලහෙතුපුබ්බකති සන්ධිනි වෙදිතබ්බං; සඞ්ගීනං ආදිපරියොසානවවත්ථා පනස්ස චත්තාරෝ සඞ්ගහා හොන්ති; සෙය්යථිදං? අවිජ්ජාසඞ්ඛාරා එකෝ සඞ්ගහෝ; විඤ්ඤාණනාමරූපසළායතනඵස්සවෙදනා දුතියෝ; තණ්හා උපාදානභවා තතියෝ; ජාතිජරාමරණං චතුත්ථෝති එවම්දං චතුභෙදයඞ්ගහනන්ති වෙදිතබ්බං—

අතීතෙ හෙතවෝ පඤ්ච-ඉදානි ඵලපඤ්චකං;
ඉදානි හෙතවෝ පඤ්ච-ආයතිං ඵලපඤ්චකන්ති—

එතෙහි පන වීසතියාකාරෙහි වීසතිආකාරන්ති වෙදිතබ්බං; "තත්ථ අතීතෙහෙතවෝ පඤ්චාති" අවිජ්ජාසඞ්ඛාරාවාති ඉමෙ තාව වෙ වුත්තාඅෙව; යස්මා පන අවිජ්ජා පරිතස්සති පරිත සිතෝ උපාදියති තස්ස උපාදානපච්චයා භවෝ තස්මා තණ්හු පාදානභවාපි ගහිතා හොන්ති; තෙනාහ පුරිමකම්ම භවස්මිං මොහෝ අවිජ්ජා; ආයූහනා සඞ්ඛාරා; නිකන්ති තණ්හා; උපගමනං උපාදානං; චෙතනා භවොති ඉමෙ ඵඤ්ච ධම්මා පුරිම කම්මභවස්මිං ඉධපටිසන්ධියා පච්චයාති; තත්ථ "පුරිමකම්මභවස්මි න්ති" පුරිමෙ කම්මභවෙ; අතීතජාතියං කම්මභවෙ කරියමානෙති අත්ථෝ; "මොහෝ අවිජ්ජාති" යෝ තස්ස දුක්ඛාදිසු මොහෝ යෙන මූළ්හෝ කම්මං කරොති සා අවිජ්ජා; "ආයූහනා සඞ්ඛාරාති"

තං කම්මං කරොතො පුරිමචෙතනායො යථා දූතං දස්සා මීති චිත්තං උප්පාදෙත්වා මාසම්පි සංවච්ඡරම්පි දූතූපකරණානි සිරෙජන්තස්ස උප්පන්නා පුරිමචෙතනායො; පටිග්ගාහකානං පන හත්ථෙ දක්ඛිණං පතිට්ඨාපයතො චෙතනාභවොති වුච්චති; එකාවජ්ජනෙසු වා ජවනෙසු චෙතනා ආයූහනසඞ්ඛාරානාම; සත්තමා චෙතනා භවොං; යා කාචිවා පන චෙතනා භවොං; තං සම්පයුත්තා අයූහනසඞ්ඛාරානාම; "නිකන්ති තණ්හානි" යා කම්මං කරොන්තස්ස තස්ස ඵලෙ උපපත්තිභවෙ නිකාමනා පත්ථනා සා තණ්හානාම; "උපගමනං උපාදූනන්ති" යං කම්මං භවස්ස පච්චයභූතං ඉදං කත්වා අසුකස්මිං නාම ඨානෙ කාමෙ සෙවිස්සාමි උපපජ්ජිස්සාමීති ආදිනා නයෙන පවත්තං උපගමනං ගහණං පරාමසනං ඉදං උපාදූනංනාම; "චෙතනාභවොති" ආයූහනා විසෙන වුත්තචෙතනා භවොති එවමෙතෙ වෙදිතබ්බා. "ඉදූනි ඵලපඤ්චකන්ති" විඤ්ඤාණාදි වෙදනාවසානං පාළියං ආගතමෙව; යථාහ ඉධ පටිසන්ධි විඤ්ඤාණං, ඔක්කන්තියා නාමරූපං, පසාදෙ ආයතනං, ඵුට්ඨො එස්සො, වෙදයිතං වෙදනා, ඉති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ඉධූපපත්තිභවස්මිං පුරෙ කතස්ස කම්මස්ස පච්චයාති; තත්ථ "පටිසන්ධි විඤ්ඤාණන්ති" යං භවන්තර පටිසන්ධානවසෙන උප්පන්නත්තා පටිසන්ධීති වුච්චති තං විඤ්ඤාණං; "ඔක්කන්ති නාමරූපන්ති" යා ගබ්භෙ රූපාරූප ධම්මානං ඔක්කන්ති ආගන්ත්වා පවිසනං විය ඉදං නාමරූපං; "පසාදෙ ආයතනන්ති" ඉදං චක්ඛාදිපඤ්චායතනවසෙන වුත්තං; "ඵුට්ඨො එස්සොති" යො ආරම්මණං ඵුට්ඨො ඵුසනෙන උප්පන්නා අයං එස්සො; "වෙදයිතං වෙදනාති" යං පටිසන්ධි විඤ්ඤාණෙ නවා සළායතන පච්චයෙනවා එස්සෙන සහුප්පන්නං විපාක වෙදයිතං සා වෙදනාති එවමෙතෙ වෙදිතබ්බා. "ඉදූනි ඡෙතවො පඤ්චාති" තණ්හාදයො පාළියං ආගතාව තණ්හූ පාදූනභවා; භවෙ පන ගහිතෙ තස්ස පුබ්බභාගා තංසම්පයුත්තා වා සඞ්ඛාරා ගහිතාව හොන්ති; තණ්හූපාදූනගහණෙන ච තං සම්පයුත්තා; යායවා මූලෙහා කම්මං කරොති සා අවිජ්ජා ගහිතාව හොතීති එවං පඤ්ච; තෙනාහ ඉධපරිපක්කත්තා ආයතනානං මොහො අවිජ්ජා; අයූහනා සඞ්ඛාරා; නිකන්ති තණ්හා, උපගමනං උපාදූනං, චෙතනා භවො; ඉති ඉමෙපඤ්ච ධම්මා ඉධ කම්මභවස්මිං ආයතිං පටිසන්ධියා පච්චයාති; තත්ථ

ඉධ පරිපක්කානං ආයතනානන්ති පරිපක්කායතනස්ස කම්මක
රණකාලෙ සම්මොහෝ දස්සිතෝ; සෙසං උත්තානත්ථමෙව.
"ආයතිං ඵලපඤ්ඤත්තියා" විඤ්ඤාණාදීනි පඤ්ච, තානි ජාති
ගහණෙන වුත්තානි; ජරාමරණං පන තෙසං යෙව ජරාමරණං;
තෙනාහ ආයතිං පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං; ඔක්කන්තීති නාමරූපං
පස්සාදෙ අයතනං, ඵුඩ්ඨෝ එස්සෝ, වෙදයිතං වෙදනා; ඉති ඉමෙ
පඤ්ච ධම්මා ආයතිං උපපත්තිභවස්මිං ඉධ කතස්ස කම්මස්ස
පච්චයානි, එවමිදං විසති ආකාරං හොති; තත්ථ පුරිමභවස්මිං
පඤ්චකම්මසම්භාරා එතරහි පඤ්චවිපාකධම්මා එතරහි පඤ්ච
කම්මසම්භාරා අනාගතෙ පඤ්චවිපාකධම්මානි දසධම්මා කම්මං;
දසවිපාකොති ච්සු ඨානෙසු කම්මං කම්මං නාම; ච්සු ඨානෙසු
විපාකෝ විපාකෝ නාමාති සඞ්ඛමෙපතං භවචක්කං ඡච්චයා
කාරවට්ටං කම්මක්ඛෙවව කම්මවිපාකොව; තථා ච්සු ඨානෙසු
කම්මං කම්මසඞ්ඛෙපෝ ච්සු ඨානෙසු විපාකෝ විපාකසඞ්ඛෙ
පොති සඞ්ඛමෙපතං කම්මසඞ්ඛෙපොවෙව විපාකසඞ්ඛෙපොව;
ච්සු ඨානෙසු කම්මං කම්මවට්ටං ච්සු ඨානෙසු විපාකෝ
විපාකවට්ටන්ති සඞ්ඛමෙපතං කම්මවට්ටං වෙව විපාකවට්ටඤ්ච;
තථා ච්සු ඨානෙසු කම්මං කම්මභවෝ ච්සු ඨානෙසු විපාකෝ
විපාකභවොති සඞ්ඛමෙපතං කම්මභවෝ වෙව විපාකභවොව;
ච්සු ඨානෙසු කම්මං කම්මපවත්තං ච්සු ඨානෙසු විපාකෝ විපාක
පවත්තන්ති සඞ්ඛමෙපතං කම්මපවත්තංවෙව විපාකපවත්තඤ්ච;
තථා ච්සු ඨානෙසු කම්මං කම්මසන්තතීති ච්සු විපාකෝ විපාක
සන්තතීනි සඞ්ඛමෙපතං කම්මසන්තතිංවෙව විපාකසන්තතිඤ්ච;
ච්සු ඨානෙසු කම්මං ක්‍රියානාම ච්සු විපාකෝ ක්‍රියාඵලංනාමාති
සඞ්ඛමෙපතං ක්‍රියාවෙව ක්‍රියාඵලඤ්ච.

එවං සමුප්පන්නමිදං සහෙතුකං
දුක්ඛං අනිච්චඵලමිත්තරාබ්භුවං,
ධම්මෙහි ධම්මා පභවන්ති හෙතු සෝ
නහෙත්ථ අත්තාව පරොව විජ්ජති.

ධම්මා ධම්මෙ සඤ්ජනෙන්ති හෙතුසඞ්ඛාරපච්චයා,
හෙතූනඤ්ච නිරොධාය ධම්මෝ බුද්ධෙන දෙසිතෝ.

හෙතූසු උපරුද්ධෙසු ඛීණානං වට්ටං න වත්තති,
එවං දුක්ඛස්සකිරියාය බ්‍රහ්මචාරිධ * වුස්සති
සත්තෙවනුපලබ්භන්තෙ ථොවුච්චෙජ්ජෙ න සස්සතං.

* විජ්ජති.

තිවට්ටමනවඞ්ඨිතං භමතීති එත්ථ පන සඞ්ඛාරභවා කම්මවට්ටං අවිජ්ජා තණ්හුපාදානානි කිලෙසවට්ටං විඤ්ඤාණනාමරූපසළායතනඵස්සවෙදනා විපාකවට්ටන්ති ඉමෙහි තීහි වට්ටෙහි නිවට්ටමිදං භවචක්කං යාවකිලෙසවට්ටං න උපච්ඡිජ්ජති තාව අනුපච්ඡින්නපච්චයත්තා අනවඞ්ඨිතං පුනප්පුනං පරිවට්ටනතෝ භමතී යෙවාති වෙදිතබ්බං; තයිදමෙවං භමමානං.....

සච්චප්පභවතෝ කිච්චා-චාරණා උපමාහිව;
ගම්භීරනයභෙදත්ත-විඤ්ඤාතබ්බ යථාරහං.....

තත්ථ යස්මා කුසලාකුසලකම්මං අවිසෙසෙන සමුදය සච්චන්ති සච්චවිභඞ්ගෙ වුත්තං තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරානි අවිජ්ජාය සඞ්ඛාරා දුතියසච්චප්පභවං දුතියසච්චං; සඞ්ඛාරෙහි විඤ්ඤාණං දුතියසච්චප්පභවං පඨමසච්චං; විඤ්ඤාණාදීහි නාමරූපාදීනි විපාකවෙදනා පරියොසානානි පඨමසච්චප්පභවං පඨමසච්චං, වෙදනාය තණ්හා පඨමසච්චප්පභවං දුතියසච්චං; තණ්හාය උපාදානං දුතියසච්චප්පභවං දුතියසච්චං; උපාදානතෝ භවෝ දුතියසච්චප්පභවං පඨමදුතියසච්චවයං, භවතෝ ජාති දුතියසච්චප්පභවං පඨමසච්චං, ජාතියා ජරාමරණං පඨමසච්චප්පභවං පඨමසච්චන්ති එවං තාවිදං සච්චප්පභවතෝ විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං, යස්මා පනෙත්ථ අවිජ්ජා වත්ථූසුච සන්තෙ සමෙමාහෙති පච්චයොව හොති සඞ්ඛාරානං පාතුභාවාය; තථා සඞ්ඛාරා සඞ්ඛතඤ අභිසඞ්ඛරොන්ති පච්චයාව හොන්ති විඤ්ඤාණස්ස; විඤ්ඤාණම්පි වත්ථුඤ්ච පටිවිජානාති පච්චයාව හොති නාමරූපස්ස, නාමරූම්පි අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච උපපජ්ජමෙහති පච්චයොව හොති සළායතනස්ස; සළායතනම්පි සවිසයෙව වත්තති පච්චයොව හොති ඵස්සස්ස; ඵස්සොපි ආරම්මණඤ්ච ඵුසති පච්චයොව හොති වෙදනාය; වෙදනාපි ආරම්මණරසඤ්ච අනුභවති පච්චයොව හොති තණ්හාය; තණ්හාපි රජ්ජනීයෙව ධම්මෙ රජ්ජති පච්චයොව හොති උපාදානස්ස; උපාදානම්පි උපාදනීයෙව ධම්මෙ උපාදියති පච්චයොව හොති භවස්ස, භවොපි නානාගතීසුච විකප්පති පච්චයොව හොති ජාතියා; ජාතිපි ඛන්ධෙව ජනෙති තෙසං අභිනිබ්බත්තති භාවෙන පවත්තිත්තා පච්චයොව හොති ජරාමරණස්ස; ජරාමරණම්පි ඛන්ධානං පාකභෙදභාවඤ්ච අධිවචනති පච්චයොව හොති භවන්තරපාතු

භාවාය සොකාදිනං අධිඨානතතා; තසමා සබ්බපදෙසු ච්ඨා පවත්තකිච්චතොපි ඉදං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං; යසමා වෙත්ථ අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරාති ඉදං කාරකදසසනති වාරණං; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති අත්තසඞ්කන්තිදසසන නිවාරණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති අත්තනි පරිකප්පිත වත්ථුභෙදදසසනතො ඝනසඤ්ඤා නිවාරණං; නාමරූපපච්චයා සාලායතනන්ති ආදීසු අත්තා පසසති පෙ විජානාති ඵුසති වෙදයති තණ්හියති උපාදියති භවති ජායති ජීයති මියතීති එවමාදිදසසනනිවාරණං; තසමා මිච්ඡා දසසනනිවාරණතා පෙතං භවචක්කං විඤ්ඤාතබ්බං යථාරහං, යසමා පනෙත්ථ සලක්ඛණ යාථාවසඤ්ඤලක්ඛණවසෙන ධම්මානං අදසසනතො අන්ධො විය අවිජ්ජා, අන්ධසස උපක්ඛලනං විය අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා; උපක්ඛලිතසස පතනං විය සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං; පතිතසස ගණ්ඩපාතුභාවො විය විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං; ගණ්ඩභෙදපිළිකා විය නාමරූපපච්චයා සළායතනං; ගණ්ඩපිළි කානං ඵුටනං විය සළායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵුටනදුක්ඛං විය ඵස්සපච්චයා වෙදනා, දුක්ඛස්ස පටිකාරාභිලාසො විය වෙදනා පච්චයා තණ්හා; පටිකාරාභිලාසෙන අසපපායගහණං විය තණ්හා පච්චයා උපාදානං, උපාදිනනඅසපපායාලෙපනං විය උපාදානපච්චයා භවෝ; අසපපායාලෙපනෙන ගණ්ඩවිකාර පාතුභාවො විය භවපච්චයා ජාති; ගණ්ඩවිකාරතො ගණ්ඩභෙදෙ විය ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, යසමාපනෙත්ථ අවිජ්ජා අපපටිපත්ති මිච්ඡාපටිපත්ති භාවෙන සත්තෙ අභිභවති පටලං විය අක්ඛීනි, තදභිභූතො ච බාලෝ පොනොභවිකෙහි සඞ්ඛාරෙ හි අත්තනානං වෙඨෙති; කොසකාරකිමි විය කොසපපදෙසෙහි, සඞ්ඛාර පරිග හීතං විඤ්ඤාණං ගතීසු පතිඨං ලභති පරිනායක පරිගහිතො විය රාජකුමාරො රජ්ජ උපපත්ති නිමිත්තං පරිකප්පනතො විඤ්ඤාණං පටිසන්ධියං අනෙකපපකාරං නාමරූපං අභිනිබ්බ තෙතති; මායාකාරො විය මායං; නාමරූපෙ පතිඨිතං සළායතනං වුඩ්ඪිං විරුළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණාති සුභූමියං පතිඨිතො වනපප ගුඛො විය, ආයතන ඵස්සනතො එසෙසා ජායති අරණීස හිතාභිමන්ථනතො අග්ගි විය; එසෙසන ඵුඨසස වෙදනා පාතුභවති අග්ගිනා ඵුඨසස ඛාහො විය, වෙදියමානසස තණ්හා වඩ්ඪති ලොණුදකං පිවතො පිපාසා විය; තසිතො භවෙසු

අභිලාසං කරොති පිපාසිතො විය පානියෙ; තදස්සුපාදානං; උපාදානෙන භවං උපාදියති ආමිසලොභෙන මච්ඡො බලිසං විය, භවෙ සති ජාති හොති බීජෙ සති අඞ්කුරො විය; ජාතස්ස අවස්සං ජරාමරණං උපපන්නස්ස රුක්ඛස්ස පතනං විය; තස්මා එවං උපමාහි පෙතං භවචක්කං විඤ්ඤූහි ඤාතබ්බං යථාරහං, යස්මා ච භගවතා අත්ථොපි ධම්මතොපි දෙසනාතොපි පටිවෙධතොපි ගම්භීරභාවං සන්ධාය ගම්භීරොවායං ආනන්ද පටිච්චසමුප්පාදෙ ගම්භීරාවභාසොවාති වුත්තං; තස්මා ගම්භීරභෙදතො පෙතං භවචක්කං විඤ්ඤූහි ඤාතබ්බං යථා රහං; තත්ථ යස්මා න ජාතිතො ජරාමරණං නහොති නව ජාතිං විනා අඤ්ඤතො හොති ඉත්ථඤ්ච ජාතිතො සමුදාගච්ඡතීති එවං ජාතිපච්චයසමුදාගතත්තස්ස දුරවබොධනීයතො ජරාමරණස්ස ජාතිපච්චයසම්භූතසමුදාගතත්තා ගම්භීරො; තථා ජාතියා භවපච්චය පෙ සඞ්ඛාරානං අවිජ්ජාපච්චයසම්භූතසමුදාගතත්තා ගම්භීරො තස්මා ඉදං භවචක්කං අත්ථගම්භීරන්ති අයං තාවෙත්ථ අත්ථගම්භීරතා; හෙතුඵලඤ්හි අත්ථොති වුච්චති; යථාහ හෙතුඵලලක්ඛණං අත්ථපටිසම්භිදායං; යස්මා පන යෙනාකාරෙන යදවත්ථාව අවිජ්ජා තෙසං තෙසං සඞ්ඛාරානං පච්චයො හොති තස්ස දුරවබොධනීයතො අවිජ්ජාය සඞ්ඛාරානං පච්චයත්තා ගම්භීරො; තථා සඞ්ඛාරානං පෙ ජාතියා ජරාමරණස්ස පච්චයත්තා ගම්භීරො තස්මා ඉදං භවචක්කං ධම්මගම්භීරන්ති අයමෙත්ථ ධම්මගම්භීරතා; හෙතුනො හි ධම්මොති නාමං, යථාහ හෙතුම්හි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා; යස්මා වස්ස තෙන තෙන කාරණෙන තථා තථා පවත්තෙ තඤ්ඤතා දෙසනාපි ගම්භීරා න තත්ථ සඞ්ඛ ඤ්ඤූහි ඤාණතො අඤ්ඤං ඤාණං පතිට්ඨං ලභති; තථා හෙතං කත්ථචි සුත්තෙ අනුලොමතො කත්ථචි පටිලොමතො කත්ථචි අනුලොමපටිලොමතො කත්ථචි වෙමජ්ඣතො පට්ඨාය අනුලොමතොවා පටිලොමතොවා කත්ථචි තිසන්ධි චතුසඞ්ඛෙපං කත්ථචි විසන්ධි තිසන්ධිඛෙපං කත්ථචි එකසන්ධි විසන්ධිඛෙපං දෙසිතං; තස්මා ඉදං භවචක්කං දෙසනා ගම්භීරන්ති අයං දෙසනා ගම්භීරතා, යස්මා පනෙත්ථ යො අවිජ්ජාදීනං සභාවො යෙන පටිවිඛෙන අවිජ්ජාදයො ධම්මා සලක්ඛණතො පටිවිද්ධා හොන්ති සොපුපරියොගාළ්හත්තා ගම්භීරො තස්මා ඉදං භවචක්කං පටිවෙධ ගම්භීරං; තථා හෙත්ථ අවිජ්ජාය අඤ්ඤාණාදිභාවන

ත්වා 'සප්පටිවෙධඩ්ඨෝ ගම්භීරෝ; සඞ්ඛාරානං අභිසඞ්ඛරණා යූහනසරාගවිරාගඨෝ; විඤ්ඤාණස්ස සුඤ්ඤතඅබ්‌යාපාර අසඞ්ඛතාතිපටිසන්ධිපාතුභාවඨෝ; නාමරූපස්ස එකුප්පාද විනිබෙභාගා විනිබෙභාගනමනරූපනඨෝ; සලායතනස්ස අධිපතිලොකවාරඛෙත්තවිසයවිසයීභාවඨෝ; ඵස්සස්ස ඵුසන සඞ්ඝට්ටනසඞ්ගති සන්නිපාතඨෝ; වෙදනාය ආරම්මණරසානු භවනසුඛදුක්ඛමජ්ඣත්තභාවනිජ්ජීවවෙදයිතඨෝ; තණ්හාය අභි නන්දිතජෙක්ඛාසානසරිතාලලනාදිතණ්හා සමුදදදුප්පුරණඨෝ; උපාදානස්ස ආදානගහණාභිනිවෙසපරාමාසදුරතික්කමනඨෝ; භවස්ස ආයූහනාභිසඞ්ඛරණයොනිගතිඨිතිනිවාසෙසු ඛිපනඨෝ; ජාතියා ජාතිසංජාතිඔක්කන්තිනිබ්බත්තිපාතුභාවඨෝ; ජරාමර ණස්ස ඛයවයභෙදවිපරිණාමඨෝ, ගම්භීරොති; අයමෙත්ථ පටිවෙධගම්භීරතා; යඤ්හි පනෙත්ථ එකත්තනයෝ නාත්තනයෝ අබ්‌යාපාරනයෝ එවං ධම්මතා නයොති චත්තාරෝ ඤාතනයා හොන්ති නසමා නයභෙදතෝ පෙතං භවචක්කං විඤ්ඤාතඛ්ඛං යථාරහං; තත්ථ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා සඞ්ඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණන්ති එවං බීජස්ස අඞ්කුරාදීභාවෙන රුක්ඛ භාවපත්ති විය සන්තානානුපවෙජ්දෙ එකත්තනයෝ නාම; යං සම්මාපස්සනෙනා හෙතුඵලසම්බන්ධෙන පවත්තමානස්ස සන්තානස්ස අනුපවෙජ්දවබොධතෝ උවෙජ්දදිට්ඨිං පජහති; මිච්ඡාපස්සනෙනා හෙතුඵලසම්බන්ධෙන පවත්තමානස්ස සන්තානානුපවෙජ්දස්ස එකත්තගහණතෝ සස්සතදිට්ඨිං උපාදියති; අවිජ්ජාදීනං ඒන යථාසකං ලක්ඛණවවත්ථානං නානා ත්තනයෝ නාම; යං සම්මාපස්සනෙනා නවනවානං උප්පාදස්ස නතෝ සස්සතදිට්ඨිං පජහති, මිච්ඡාපස්සනෙනා එකසන්තාන පතිතස්ස භින්නාසන්තානසෙව නානත්තගහණතොඋවෙජ්ද දිට්ඨිං උපාදියති, අවිජ්ජාය සඞ්ඛාරා මයා උප්පාදෙතබ්බා සඞ්ඛාරා නං වා විඤ්ඤාණං අමෙහනිනි එවමාදිව්‍යාපාරාභාවෝ අබ්‌යා පාරනයෝ නාම; යං සම්මාපස්සනෙනා කාරකස්ස අභාවාව බොධතෝ අත්තදිට්ඨිං පජහති; මිච්ඡාපස්සනෙනා යෝ අත්ත පිඛ්‍යාපාරේ අවිජ්ජාදිනං සභාවනියමසිඩෝ හෙතුභාවෝ තස්ස අගහණතෝ අකිරියදිට්ඨිං උපාදියති, අවිජ්ජාදීහි පන කාරණෙහි සඞ්ඛාරාදීනං යෙව සම්භවෝ කිරාදීහි දධිආදීනං විය න අඤ්ඤෙ සන්ති අයං එවං ධම්මතා නයෝ නාම; යං සම්මා පස්සනෙනා

පච්චයානුරූපතො ඵලාවබොධතො අහෙතුකදිට්ඨිඤ්ච අකිරිය දිට්ඨිඤ්ච පජහති; මිච්ඡාපස්සනෙතා පච්චයානුරූපං ඵලපප වත්තිං අගහෙත්වා යතො කුතොචි යස්ස කස්ස චි අසම්භවග හණතො අහෙතුක දිට්ඨෙව නියතවාදඤ්ච උපාදියතීති එවම්දං භවචක්කං.

යච්චපපභවතො කිච්චා වාරණා උපමාඛිව,
ගම්භීරනයඤ්ඤත්ථ විඤ්ඤූ, තඛ්බං යථාරහං.

ඉදඤ්හි ගම්භීරතො අගාධං, නානානයගහණතො දුරභි යානං, ඤණාසිනා සමාධි පවරසිලායං සුනිසිතෙන භවචක්ක මපදලෙත්වා අසනිවිචක්කමිව නිච්චනිම්මථනං සංසාරභයම තීතො න කොචි සුපිනන්තරෙපාස්සි; වුත්තම්පි චෙතං භවගතා ගම්භීරොවායං ආනන්ද පටිච්ච සමුප්පාදෙ, ගම්භීරාවභාසොව එතස්සවානන්ද ධම්මස්ස අඤ්ඤාණා අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමයං පජා නන්තා කුලකජාතා වුතා ගුණ්ඩිකජාතා මුඤ්ජ බබ්බජභූතා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තන්තීති; තස්මා අත්තනොවා පරෙසං වා ඔතාය සුඛාය පටිපන්නෙන අවසෙසකිච්චානි පහාය

ගම්භීරෙ පච්චයාකාරපපභෙදෙ ඉධ පණ්ඩිතො;
යථාගාධං ලභෙථෙව මනුස්සුඤ්ඤසදෙ සතොතිං

සුත්තන්තභාජනියං.

එවං මහා පඨවිං පත්ථරන්තො විය ආකාසං විත්ථාරයන්තො විය සඛඛමෙසු අප්පටිහතඤණෙ සත්ථා සුත්තන්තභාජනියෙ ත්ගහණත්ථං නීජ්ජටං පච්චයාකාරං නානාචිත්ත වසෙන දසෙසන්තො ඉදානි යස්මා න කෙවලං අයං පච්චයාකාරො නානාඛිත්තෙසුයෙව හොති එකචිත්තෙපි හොතියෙව තස්මා අභිධම්මභාජනියවසෙන එකචිත්තක්ඛණිකං පච්චයාකාරං නානප්පකාරතො දසෙතුං "අවිජ්ජාපච්චයා සඛඛාරා" ආදිනා නයෙන මාතිකං තාව ඨපෙසි; එවං ඨපිතාය පන මාතිකාය:—

අවිජ්ජාදීහි මූලෙහි නවමූලපදා නව
නයා තත්‍ථ චතුක්කානි වාරභෙදඤ්ච දීපයෙ.

තත්‍රායං දීපනා එත්‍ථහි අවිජ්ජා සඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණනාම ඡ්ඣායතනඵස්සවෙදනාතණ්හාඋපාදානභවෙදෙහි අවිජ්ජාදීහි නවහි මූලපදෙහි * අවිජ්ජාදිකෝ සඞ්ඛාරාදිකෝ විඤ්ඤාණාදිකෝ නාමාදිකෝ ඡ්ඣායතනාදිකෝ ඵස්සාදිකෝ වෙදනාදිකෝ තණ්හාදිකෝ උපාදානාදිකෝනි ඉමෙ නවමූලපදා නව නයා හොන්‍ති; තෙසු යෝ නාව අයං අවිජ්ජාදිකෝ නයෝ, තත්‍ථ පච්චයචතුක්කං හෙතුචතුක්කං සම්පයුත්තනචතුක්කං අඤ්ඤමඤ්ඤචතුක්කනන්‍ති චත්තාරි චතුක්කානි හොන්‍ති; යථා චෙත්‍ථ එවං සෙසෙසුපීති එකෙකස්මිං නයෙ චතුන්නං චතුන්නං චතුක්කානං වසෙන ඡ්ඣත්තිංස චතුක්කානි; තත්‍ථ එකෙකෙන චතුක්කෙකන චතුන්නං චතුන්නං වාරාණං සඞ්ගහිතත්තා චතුන්නම්පි චතුක්කානං වසෙන එකෙකස්මිං නයෙ සොළස සොළසවාරානි චතුවත්තාළී සාධිකං වාරසතං හොතීති වෙදිතබ්බං; තත්‍ථ යදෙතං සබ්බපඨමෙ අවිජ්ජා මූලකෙ නයෙ පච්චය චතුක්කං තස්මිං පඨමෙ නාමරූපඨානෙ නාමස්ස සළායතනඨානෙ ඡ්ඣායතනස්සච වුත්තත්තා අපරිපුණ්ණඅඞ්ගවයයුත්තෙනා චාදසඞ්ගිකවාරෙ නාම; දුතියෙ නමරූපඨානෙ නාමස්සෙව සළායතනඨානෙව න කස්සචි වුත්තත්තා අපරිපුණ්ණඑකඞ්ගයුත්තෙනා එකාදසඞ්ගිකවාරෙ නාම; තතියෙ සළායතනඨානෙ ඡ්ඣායතනස්ස වුත්තත්තා අපරිපුණ්ණඑකඞ්ගයුත්තෙනා චාදසඞ්ගිකවාරෙ නාම, චතුත්‍ථෙ පන පරිපුණ්ණචාදසඞ්ගිකෙ යෙව; තත්‍ථ සියා අයම්පි ඡ්ඣායතනපච්චයා ඵස්සොනි වුත්තත්තා අපරිපුණ්ණෙකඞ්ගයුත්තෙනා යෙවානි; න තස්ස අනඞ්ගත්තා, ඵස්සොයෙව හෙත්‍ථ අඞ්ගං න ඡ්ඣායතනං; තස්මා තස්ස අනඞ්ගත්තා නායං අපරිපුණ්ණෙකඞ්ගයුත්තෙනාති; අඤ්ඤථායං පන වුත්තං පඨමෝ සබ්බසඞ්ගාහිකඤෙන; දුතියෝ පච්චයවිසෙසඤෙන; තතියෝ ගබ්භසෙය්‍යකසත්තානං වසෙන; චතුත්‍ථෝ ඔපපාතිකසත්තානං වසෙන ගහිතෝ, තථා පඨමෝ සබ්බසඞ්ගාහිකඤෙන; දුතියෝ පච්චවිසෙසඤෙන; තතියෝ අපරිපුණ්ණායතනවසෙන; චතුත්‍ථෝ පරිපුණ්ණායතනවසෙන ගහිතෝ; තථා පඨමෝ සබ්බ

* අවිජ්ජාදිතෝ.

සඞ්ඛාතිකඤ්චෙතෙව, දුතියෝ මහා නිද්දානසුත්තන්තවසෙන; තතියෝ රූපභවවසෙන, චතුත්ථෝ කාමභව වසෙන ගහිතොති; තඤ්ච පඨමෝ ඉමෙසු දුතියාදීසු තීසු වාරෙසු න කඤ්චි න පවිසතීති සඞ්ඛසඞ්ඛාතිකොති වුත්තෝ; සෙසානං විසෙසෝ පරතෝ ආවිභවිස්සති; තස්සාවිභාවත්ථං—

යං යඤ්ච අඤ්ඤථා වුත්තං අවුත්තඤ්චාපි යං යතිං;
යං යථා පච්චයෝ යස්ස තං සඞ්ඛමුපලක්ඛයෙ—

තත්‍රායං නයෝ අවිසෙසෙන තාව චතූසුපි එතෙසු සුත්තන්තභාජනියෙ විය සඞ්ඛාරානි අවත්වා සඞ්ඛාරොති වුත්තං තං කස්මාති; එකචිත්තක්ඛණිකත්තා; තත්‍රහි නානාචිත්තක්ඛණිකො පච්චයා කාරෝ විහත්තෝ; ඉධ එකචිත්තක්ඛණිකො ආරම්භා; එකචිත්තක්ඛණෙව බහුවෙදනා න සන්තීති සඞ්ඛාරානි අවත්වා සඞ්ඛාරොති වුත්තං; පඨමවාරෙ පනෙඤ්ච එකචිත්තක්ඛණ පරියාපණ්ණධම්මසඞ්ගහණතෝ සඞ්ඛඤ්ඤාසාධාරණතොව රූපං ඡඩ්ඩෙත්වා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමඤ්ඤෙව වුත්තං; තඤ්හි එකචිත්තක්ඛණපරියාපණ්ණං සඞ්ඛඤ්ඤාසාධාරණඤ්ච න කඤ්චි විඤ්ඤාණපවත්තිඨානෙ න පවත්තති; යස්මාව එකචිත්තක්ඛණ පරියාපණ්ණා එකෝ වෙඤ්ච එසෝ තස්මා තස්සානුරූපං පච්චයභූතං ආයතනං ගණ්හන්තෝ සළායතනඨානෙ නාම පච්චයා ඡළායතනන්ති එකංනායතනං යෙව ආහ; තඤ්හි එකස්ස අකුසලඵස්සස්ස අනුරූපං පච්චයභූතං; කාමඤ්චේතං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති එත්තාපි වුත්තං; හෙතුඵලවිසෙස දස්සනත්ථං පන අඞ්ගපුණ්ණත්තඤ්ච පුන ඉධගහිතං; තත්‍රහි එතස්ස විසෙසෙන සඞ්ඛාරෝ හෙතු; අවිසෙසෙන නාමං ඵලං; ඉධ පනස්ස අවිසෙසෙන නාමං හෙතු; විසෙසෙන එසෝ ඵලන්ති; සොකාදයෝ පන යස්මා සඞ්ඛෙ එකචිත්තක්ඛණෙ න සම්භවන්ති සඞ්ඛ්‍යම්ච චිත්තපවත්තිඨානෙ වෙව චිත්තෙච න පවත්තන්ති තස්මා න ගහිතා; ජාතිජරාමරණානි පන අවිත්තක්ඛණමත්තානි පි සමානානි චිත්තක්ඛණෙ අනෙකාභධත්තා අඞ්ගපරිපූරණත්ථං ගහිතානි; එවං තාවඤ්ච යං අඤ්ඤථා වුත්තං යඤ්ච අවුත්තං තං වෙදිතබ්බං; යංපනෙත්ථ ඉතෝ පරෙසු වාරෙසු වුත්තං තස්සතෝ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; යස්මිං යස්මිං පන වාරෙ යෝ යෝ විසෙසෝ ආගතෝ තං තං තත්ථ තත්ථෙව පකාසයිස්සාම; යං

යථා පච්චයෝ යස්සාති එත්ථ පන සඞ්ඛාරස්ස අවිජ්ජාසම්පයුත්ත ධම්මසාධාරණේහි සහජාත අඤ්ඤමඤ්ඤ නිස්සය සම්පයුත්ත අත්ථි අවිගතපච්චයේහි ඡහි හෙතුපච්චයෙනවාති සත්තධා පච්චයෝ; තත්ථ යස්මා පරතොහෙතුචතුක්කාදීනි තීණි චතුක්කානි අවිගත සම්පයුත්ත අඤ්ඤමඤ්ඤ පච්චයවසෙන වුත්තානි තස්මා ඉධ තානි අපනෙත්වා අවසෙසානං වසෙන අවිජ්ජාසඞ්ඛාරස්ස චතුධා පච්චයොති වෙදිතබ්බා සඞ්ඛාරෝ විඤ්ඤාණස්ස සාධාරණේහි ඡහි කම්මාහාරපච්චයේහි චාති අට්ඨධා පච්චයෝ; ඉධ පන තෙයෙව තයෝ අපනෙත්වා පඤ්චධා විඤ්ඤාණං නාමස්ස සාධාරණේහි ඡහි ඉන්ද්‍රියාහාරාධිපතීහිවාති නවධා; ඉධ පන තයෝ අපනෙත්වා ඡධා; නාමං ඡළායතන ස්ස සාධාරණේහි ඡහි; කිඤ්චිපනෙත්ථ අධිපති පච්චයෙන කිඤ්චි ආහාරපච්චයාදිහිනි අනෙකධා; ඉධ පන තෙයෙව තයෝ අපනෙත්වා නිධා චතුධා පඤ්චධාවා; ඡළායතනං ඵස්සස්ස යථාවිඤ්ඤාණං නාමස්ස එවං ඵස්සෝ වෙදනාය සාධාරණේහි ඡහි ආහාරපච්ච යෙනවාති සත්තධා; ඉධ පන තෙයෙව තයෝ අපනෙත්වා චතුධා වෙදනා තණ්හාය සාධාරණේහි ඡහි වානින්ද්‍රියපච්චයෙහිවාති අට්ඨධා; ඉධ පන තෙයෙව තයෝ අපනෙත්වා පඤ්චධා; තණ්හා උපාදානස්ස යථා අවිජ්ජාසඞ්ඛාරස්ස එවං උපාදානං භවස්ස සාධා රණේහි ඡහි මග්ගපච්චයෙනවාති සත්තධා; ඉධ පන තෙයෙව තයෝ අපනෙත්වා චතුධා; භවෝ ජාතියා යස්මා ජාතිනි ඉධ සඞ්ඛතලක්ඛණං අධිප්පෙතං තස්මා පරියායෙන උපනිස්සය පච්චයෙනෙව පච්චයෝ; තථා ජාතිජරාමරණස්සාති; යෙ පන එවං වදන්ති ඉමස්මිං චතුක්කෙ සඞ්ඛෙපෙපි සඞ්ඛාරාදීනං අවිජ්ජා දයෝ සහජාතපච්චයෙන පච්චයා හොන්ති සහජාතපච්චයවසෙ නෙව හි පඨමවාරෙ ආරබ්භාති; තෙ භවාදීනං තථා අභාවං සෙසපච්චයානඤ්ච සම්භවං දස්සෙන්තා පටික්ඛිපි තබ්බා; නහි භවෝ ජාතියා සහජාතපච්චයෝ හොති; න ජාති ජරාමරණස්ස; යෙ වෙ තෙසං සඞ්ඛාරාදීනං අවසෙසා පච්චයා වුත්තා තෙපි සම්භව න්තියෙව තස්මා නස්සකා ඡඩ්ඩෙතුන්ති; එවං තාව පඨම වාරෙ යං යස්ස අඤ්ඤථා වුත්තං අවුත්තඤ්ච යං යහිං යඤ්ච යථා පච්චයෝ හොති තං වෙදිතබ්බං; දුතියවාරාදීසුපි එසෙවනයෝ, අයං පන විසෙසෝ දුතියවාරෙ නාම පච්චයා එස්සෙත්වා වක්ඛා සළායතනඤ්ඤෙ න කිඤ්චි වුත්තං තං කිමත්ථන්ති; පච්චය

විසෙසදස්සනත්ථඤ්ච මහානිදානදෙසනා සඞ්ගහත්ථඤ්ච එස්සස්සහි න කෙවලඤ්ච ඡළායතනමෙව පච්චයෝ වෙදනාක්ඛන්ධාදයෝ පන තයෝ ඛන්ධාපි පච්චයායෙව; මහා නිදානසුත්තන්තෙන චස්ස අත්ථි ඉදප්පච්චයා එසෙවා; ඉති පුඤ්ඵෙන සතානන්ද අත්ථි නිස්ස වචනීයං; කිං පච්චයා එසෙවා ඉති චෙ වදෙය්‍ය නාමපච්චයා එසෙවාති ඉච්ච ස්ස වචනීයන්ති එවං සළායතනං ඡඩ්ඩෙත්වා එකාදසඞ්ගිකො පටිච්චසමුප්පාදෙ වුත්තෙනා තස්මා ඉමස්ස පච්චය විසෙසස්ස දස්ස නත්ථං ඉමිස්සාව මහානිදානසුත්තන්තදෙසනාය පරිගහත්ථං දුතිය වාරෙ නාම පච්චයා එසෙවාති වත්වා සළායතනඤානෙ න කිඤ්චි වුත්තන්ති; එස තාව දුතියවාරෙ විසෙසො, තතියවාරෙ පන විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති සුත්තන්තභාජනියෙ ආගත මෙව චතුත්ථ මඞ්ගං වුත්තං තං එකච්චන්තක්ඛණිකත්තා පච්චයා කාරස්ස ඉධ අයුත්තන්තිවෙ; තං නායුත්තං; කස්මා? සලක්ඛණෙ පච්චයභාවතො; සවෙපි හි තත්ථ රූපං චිත්තක්ඛණතො උඩ්ඪං තිඤ්ඨති තථාපිස්ස තං විඤ්ඤාණං සලක්ඛණෙ පච්චයෝ හොති; කථං පුරෙජාතස්ස තාවචිත්තසමුට්ඨානස්ස අඤ්ඤස්ස වා පච්ඡාජාත පච්චයෙන; වුත්තඤෙතං පච්ඡාජාතා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස පච්ඡාජාතපච්චයෙන පච්චයොති; සහජාතස්ස පන චිත්තසමුට්ඨානස්ස නිස්සයපච්චයෙන පච්චයො; යථාහ චිත්තචෙතසිකා ධම්මා චිත්තසමුට්ඨානානං රූපානං නිස්සයපච්චයෙන පච්චයොති; යදි එවං පුරිමවාරෙසු කස්මා එවං නවුත්තන්ති, රූපප්පවත්ති දෙසං සඤ්ඤාය දෙසිතත්තා, අයඤ්හි පච්චයාකාරෝ රූපප්පවත්ති දෙසෙ කාම භවෙ ගබ්භසෙය්‍යකානඤෙව අපරිපුණ්ණායතනඔපපාතිකානඤ්ච රූපාවචරදෙවානඤ්ච වසෙන දෙසිතොත්; තෙනෙවෙත්ථ නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති අවත්වා ඡඩ්ඩායතනන්ති වුත්තං, තත්ථ නාමං හෙට්ඨාවුත්තනයමෙව; රූපං පන හදය රූපං වෙදිතබ්බං; තං පනෙතස්ස ඡඩ්ඩායතනස්ස නිස්සය පච්චයෙනෙවෙව පුරෙජාතපච්චයෙනචානි ච්ඡා පච්චයෝ හොතීති; එස තතියවාරෙ විසෙසො; චතුත්ථ වාරෙ පන යොනිව සෙන ඔපපාතිකානං ආයතනවසෙන පරිපුණ්ණායතනානං භවවසෙන කාමාවචරසත්තානං වසෙන වුත්තෙනා; තෙනෙවෙත්ථ නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති වුත්තං; තත්ථ නාමං ඡඩ්ඩායත නස්ස සහජාතාදීහි චක්ඛායතනාදීනං පච්ඡාජාතපච්චයෙන;

රූපෙ හදයරූපං ඡළායතනස්ස නිස්සයපච්චයපුරෙජාතපච්චයෙහි; චත්තාරිමහාභූතානි චක්ඛායතනාදීනං සහජාතනිස්සය අත්ථි අවිගතෙහි; යස්මා පනෙස එකච්චතක්ඛණිකෝ පච්චයාකාරෝ තස්මා එත්ථ සළායතනපච්චයාති අවත්වා ඡළායතන පච්චයා එසෙවාති වුත්තොනි; අයං චතුත්ථවාරෙ විසෙසෝ එව මෙතෙසං නානාකරණං ඤත්වා පුනසඛ්ඛෙපෙව තෙසු විසෙසෙන පඨමකා ච වාරා අරූපභවෙ පච්චයාකාරදස්සනත්ථං වුත්තානි වෙදිතබ්බා; අරූපභවස්මිඤ්හි රූපෙන අසම්මිස්සානි පටිච්ච සමුප්පාදඞ්ගානි පවත්තන්ති; තතියෝ රූපභවෙ පච්චයාකාර දස්සනත්ථං වුත්තෙනා; රූපභවස්මිඤ්හි සතිපි රූපසම්මිස්සත්තෙන සළායතනං න පවත්තති; චතුත්ථෝ කාමභවෙ පච්චයාකාර දස්සනත්ථං වුත්තෙනා, කාමභවස්මිඤ්හි සකලං සළායතනං පව ත්තති තතියෝ වා රූපභවෙවෙව කාමභවෙච අපරිපුණ්ණා යතනානං අකුසලපවත්තික්ඛණං සන්ධාය වුත්තෙනා; චතුත්ථෝ වා කාමභවෙ පරිපුණ්ණායතනානං පඨමෝ වා සඛ්ඛත්ත ගාමිතං සන්ධාය වුත්තෙනා; සොහි න කත්ථචි චිත්තපවත්ති දෙසෙ න පවත්තති; දුතියෝ පච්චයවිසෙසං සන්ධාය වුත්තෙනා, එකාදසඞ්ගි කත්තඤ්චත්ථ එස්සසඤ්ච නාමපච්චයත්තං පච්චයවිසෙසෝ, තතියෝ පුරිමයොනිවයං සන්ධාය වුත්තෙනා; පුරිමාසු හි තීසු යොනීසු සෝ සම්භවති තත්ථ සදා සළායතනස්ස අසම්භවතෝ චතුත්ථෝ පච්ඡිමයොනිවයං සන්ධාය වුත්තෙනා; පච්ඡිමාසු හි සෝ තීසු යොනීසු සම්භවති තත්ථ සදා සළායතනස්ස සම්භවතොති එත්තාවතාච යං වුත්තං චතූසුපි වාරෙසු—

යං යත්ථ අසඤ්ඤාථා වුත්තං අවුත්තඤ්චාපි යං යහිං;
යං යථා පච්චයෝ යස්ස තං සඛ්ඛමුපලක්ඛයෙති.

ගාථාය අත්ථ දීපනා කථා හොති.

එතෙනෙවානුසාරෙන සඛ්ඛමෙතං නයං ඉතෝ
විසෙසෝ යොච තං ඤත්වා චතුක්කෙසු පරෙසුපි.

තත්ථ යෝ තාව ඉධ වුත්තෙනා නයෝ සෝ සඛ්ඛත්ථ පාකටෝ යෙව; විසෙසෝ පන එවං වෙදිතබ්බෝ; හෙතුවතුක්කෙ තාව අවිජ්ජාහෙතු අස්සාති අවිජ්ජාහෙතුකෝ; අවිජ්ජා අස්සඤ්ච වත්තනතෝ යාව භඞ්ගා පවත්තිකා ගම්කාති වුත්තං හොති; අවිජ්ජා පච්චයා නිව එත්තාවතා සහජාතාදිපච්චයවසෙන

සාධාරණතෝ සඞ්ඛාරස්ස අවිජ්ජාපච්චයොති දස්සෙන්තා පුන අවිජ්ජාහෙතුකොති එතෙනෙව විසෙසතෝ අවිගතපච්චයතා දස්සිතා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරහෙතුකන්ති ආදීසුපි එසෙවනයෝ; කස්මා පන භවාදිසු හෙතුඵලගහණං න කතන්ති? අවිගතපච්චයනියමාභාවතෝ අභාවතොව අවිගතපච්චයස්ස, ඨපෙත්වා උපාදානං වෙදනාඣඞ්ගෝ සඤ්ඤාඣඞ්ගෝ සඞ්ඛාරඣඞ්ගෝ විඤ්ඤාණඣඞ්ගෝ අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවොති වචනතෝ උපාදානපච්චයා චතුන්නං ඛන්ධානං ඉධ භවොති නාමං; සඞ්ඛාරඣඞ්ගෝව ජාති මීහි ඛන්ධෙහි සඞ්ගහිතානි ආදිවචනතෝ ජාතිජරාමරණානි අන්තොගධානි; තස්ස යාව උපාදානං තාව ජාතිජරාමරණානං අනුපලබ්භනතෝ උපාදානං භවස්ස න නියමතෝ අවිගතපච්චයෝ හොති; යා තෙසං තෙසං ඛන්ධානං ජාතීති ආදිවචනතෝ සඞ්ඛතලක්ඛණෙසු ජාතියා ජරාමරණසඞ්ඛාතස්ස භවස්ස ජාතිඣඞ්ගමත්තෙයෙව අභාවතෝ අවිගතපච්චයභාවෝ න සම්භවති; තථා ජාතියා ජරාමරණඣඞ්ගෙ අභාවතෝ, උපනිස්සයපච්චයෙනෙව පන භවෝ ජාතියා; ජාති ජරා මරණස්ස පච්චයොති සඞ්ඛ්‍යාපි අවිගතපච්චයනියමාභාවතෝ අභාවතොව අවිගතපච්චයස්ස භවාදිසු හෙතුඵලගහණං නකතන්ති වෙදිතබ්බං, කෙචිපනාහු භවෝ දුවිධෙනාති වචනතෝ උපපත්තිභවස්ස උපාදානං අවිගතපච්චයෝ හොතීති උපාදානපච්චයා භවෝ උපාදානහෙතුකොති අවත්වා උපාදානපච්චයා භවොති වුත්තෙතා; ඉධ පඨිජ්ජන්නන්නා පරතොපි න වුත්තන්නි, තං ඉධ උපපත්තිභවස්ස අනධිප්පෙතත්තා අයුත්තං; අරූපඣඞ්ගා හි ඉධ භවොති ආගතා; භවපච්චයාජාතීති එත්ථ ඨපෙත්වා ජාති ජරාමරණානි අවසෙසෝ භවෝ ජාතියා පච්චයොති වෙදිතබ්බෝ; කස්මා? ජාති ආදීනං ජාතියා අපච්චයත්තා, යදි එවං ඨපෙත්වා ජාතිජරාමරණානි භවෝ ජාතියා පච්චයොති වත්තබ්බොති; ආම වත්තබ්බෝ; වත්තබ්බපදෙසාභාවතෝ පන න වුත්තෙතා දස මඞ්ගනිද්දෙසෙහි උපාදානපච්චයසමුහතෝ භවෝ වත්තබ්බෝ එකාදසමඞ්ගනිද්දෙසෙ ජාතිවත්තබ්බා යෝ පන භවෝ ජාතියා පච්චයෝ තස්ස වත්තබ්බපදෙසෝ නත්ථීති වත්තබ්බපදෙසාභාවතෝ න වුත්තෙතා අවුත්තෙතාපි පන යුත්තිතෝ ගහෙතබ්බොති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති ආදීසුව විඤ්ඤාණාදිනං අවිගත

භාවපච්චයභාවසම්භවතෝ විඤ්ඤාණහෙතුකාදිවචනං කතන්ති; එසහෙතුචතුක්කෙ විසෙසෝ; සම්පයුත්ත චතුක්කෙපි අවිජ්ජා පච්චයාති එත්තාවතා සහජාතාදි පච්චයවසෙන සඞ්ඛාරස්ස අවිජ්ජා පච්චයතං දස්සෙත්වා පුන අවිජ්ජාසම්පයුත්තෙනාති සම්පයුත්තපච්චයතා දස්සිතා; සෙසපදෙසුපි එසෙව නයෝ, යස්මා පන අරූපිනං ධම්මානං රූපධම්මෙහි සම්පයොගෝ නත්ථි තස්මා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති ආදිසු තතියචතුත්ථවාරපදෙසු විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමන්ති ආදිනා නයෙන යං ලබ්භති තදෙවගහිතන්ති; එසසම්පයුත්තචතුක්කෙ විසෙසෝ; අඤ්ඤමඤ්ඤචතුක්කෙපි අවිජ්ජා පච්චයාති සහජාතාදි පච්චයවසෙන සඞ්ඛාරස්ස අවිජ්ජා පච්චයතං දස්සෙත්වා සඞ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජාති අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයතා දස්සිතා; සෙසපදෙසුපි එසෙව නයෝ; යස්මා පන භවෝ නිප්පදෙසෝ උපදානං සප්පදෙසං, සප්පදෙසධම්මෝ ච නිප්පදෙසධම්මස්ස පච්චයෝ හොති න නිප්පදෙසධම්මෝ සප්පදෙසධම්මස්ස; තස්මා එත්ථ භවපච්චයාපි උපාදානන්ති න වුත්තං, හෙට්ඨාවා දෙසනාය පඤ්ඤාත්තා එවං න වුත්තං; යස්මා ච නාමරූපපච්චයා සළායතනං අත්ථි සළායතන පච්චයා එකචිත්තක්ඛණෙ නාමරූපං නත්ථි, යස්ස සළායතනං අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයෝ භවෙය්‍ය තස්මා චතුත්ථවාරෙ ඡළායතන පච්චයාපි නාමරූපන්ති යං ලබ්භති තදෙව ගහිතන්ති එසඅඤ්ඤ මඤ්ඤචතුක්කෙ විසෙසෝ.

අවිජ්ජා මූලකනයමාතිකා.

ඉදානි "සඞ්ඛාරපච්චයා අවිජ්ජාති" සඞ්ඛාරමූලකනයෝ ආරඩෝ; තත්ථාපි යථා අවිජ්ජා මූලකෙ එවං චත්තාරි චතුක්කානි සොළසව වාරා වෙදිතබ්බා; පඨමචතුක්කෙ පන පඨමවාර මෙව දස්සෙත්වා දෙසනා සඞ්ඛිත්තා, යථාවෙත්ථ එවං විඤ්ඤාණ මූලකාදීසුපි; තත්ථ සඛෙඛසෙව තෙසු සඞ්ඛාරමූලකාදීසු අඞ්සු නයෙසු සඞ්ඛාරපච්චයා අවිජ්ජාති ආදිනා නයෙන සහජාතාදි පච්චයවසෙන අවිජ්ජාය සඞ්ඛාරාදිපච්චයතං දස්සෙත්වා පුන අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරොති ආදිනා නයෙන එකචිත්තක්ඛණෙපි පච්චයාකාරවක්කස්ස පවත්තිදස්සිතා; තස්මා පන භවමූලකා ජාතිජරාමරණමූලකා වා න්යා නවුත්තා; කිං භවපච්චයා අවි-

ජරා න හොතීති; නො නහොනි; සඞ්ඛාරපච්චයා අවිජ්ජානි එව මාදීසු පන වුච්චමානෙසු න කොචිභවපරියාපන්නා ධම්මා අවිජ්ජාය පච්චයෝ නවුත්තෙතා; තසමා අපුඛ්ඛස්ස අඤ්ඤස්ස අවිජ්ජා පච්චසස්ස වත්තඛ්ඛස්ස අභාවතෝ භවමූලකෝ නයෝ න වුත්තෙතා භවගහණෙන ච අවිජ්ජාපි සඞ්ගහංගච්ඡති; තසමා භවපච්චයා අවිජ්ජානි වුච්චමානෙ අවිජ්ජාපච්චයා අවිජ්ජානිපි වුත්තං සියා; නව එකචිත්තක්ඛණෙ අවිජ්ජා අවිජ්ජාය පච්චයෝ නාම හොනි; තස්ස පඨමුප්පත්තිතාව ජානි ජරා මරණමූලකාපි නයානගහිතා; අපි ච භවෙ ජානි ජරා මරණානිපි අන්නොගධානි; නවෙතානි එකචිත්තක්ඛණෙ අවිජ්ජාය පච්චයා හොනතීනි භවමූලකා ජාති ජරා මරණ මූලකාවා නයා නවුත්තානි.—මානිකාකථා—

ඉදානි යථා හෙඨා චිත්තුප්පාදකණ්ඩෙ කුසලත්තිකං ආදිං කත්වා නික්ඛිත්තමානිකාය පටිපාටියා පඨමං කුසලං භාජිතං තථා ඉධ මානිකාය අනික්ඛිත්තත්තා පඨමං කුසලං අනාමසිත්වා අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරොනි අකුසලධම්මවසෙන මානිකාය නික්ඛිත්තත්තා නික්ඛෙපපටිපාටියාව අවිජ්ජාදීනි පටිච්චසමුප්පාද ඞ්ගානි භාජෙත්වා දසෙතුං කතමෙධම්මා අකුසලානි ආදිමාහ; තසසපෙතා හෙඨා චිත්තුප්පාදකණ්ඩෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො; යසමා පන එකචිත්තක්ඛණෙ තණ්හාය ච කාමුපාදානසස සම්භවො නත්ථි තසමා යං එත්ථ තණ්හාපච්චයා උපාදානං ලබ්භති තදෙව දසෙතුං දිට්ඨි දිට්ඨිගතන්නි ආදිවුත්තං; භව නිදෙසෙ ච යසමා උපාදානං සඞ්ඛාරක්ඛන්ධෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති තසමා ඨපෙත්වා උපාදානං වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධොති වුත්තං; එවඤ්හි වුච්චමානෙ උපාදානසස උපාදානපච්චයත්තං ආපජ්ජෙය්‍ය; නව තදෙව තසස පච්චයො හොනි; ජානිආදි නිදෙසෙසු යසමා එතෙ අරූප ධම්මානං ජානිආදයො තසමා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිත්තවතා චුති චවනත්තානි න වුත්තං; එවං පඨමවාරං නිට්ඨපෙත්වා පුන දුතියවාරෙ යසමිං සමයෙ පඨමවාරෙ න පච්චයාකාරෙ දසසිතො තසමිංයෙව සමයෙ අපරෙනපි නයෙන පච්චයාකාරං දසෙතුං විසුං සමයවවත්ථානවාරං අවත්වා තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරොනි ආදිනාව නයෙන දෙසනාකතා; තත්ථ ඨපෙත්වා එසස නන්ති ඉදං යසමා එසෙසාපි නාම පරියාපන්නා තසමා එසසසස

නාමතෝ නීහරණත්ථං වුත්තං; තතියවාරෙ යස්ස චිත්තසමුට්ඨාන රූපස්ස විඤ්ඤාණං පච්චයෝ තස්මිං පවත්තමානෙ යස්මා තෙනුපත්ථම්භානං චක්ඛායතනාදීනං උපචිතත්තං පඤ්ඤායති තස්මා චක්ඛායතනස්ස උපචයොති ආදිවුත්තං; යස්මා ච කම්මජ රූපස්සපි තස්මිං සමයෙ වත්තමානස්ස විඤ්ඤාණං පච්ඡාජාත පච්චයෙන පච්චයෝ හොති තස්මාපි එවං වුත්තං; තත්ථ කිඤ්චාපි කම්මජං චිත්තසමුට්ඨානන්නි වෙව සන්නතියෝ ගහිතා ඉතරාපි පන වෙසන්නතියෝ ගහෙතබ්බා; තාසංපි හි විඤ්ඤාණං පච්චයෝ හොතියෙව; චතුප්පවාරෙ පන යස්මා එකචිත්තක්ඛණෙපි මහා භූතරූපපච්චයා චක්ඛායතනාදිනි හදයරූපපච්චයා ඡ්ඣායතනං නාමපච්චයාව පච්ඡාජාතඝජාතාදිවසෙන යථානුරූපං සබ්බා නිපි පවත්තන්නි තස්මා තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සළායතනං චක්ඛායතනන්නි ආදිවුත්තං. **පඨම චතුක්ක නිද්දෙසෝ**. දුතියචතුක්කෙ සබ්බං උත්තානමෙව. තතිය චතුක්කෙ යස්ස සම්පයුත්තපච්චයභාවෝ න හොති; යස්ස ච හොති තං විසුං විසුං දස්සෙතුං ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමන්නි ආදිවුත්තං, **තතියචතුක්කනිද්දෙසෝ**. චතුත්ථ චතුක්කෙ ඵස්සපච්චයා නාම නිද්දිසෙ කිඤ්චාපි ඨපෙත්වා ඵස්සං වෙදනාක්ඛන්ධා. පෙ. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධා ඉදං වුච්චති ඵස්සපච්චයා නාමන්නි වුත්තං තථාපි අනන්තරාතීතපදනිද්දෙසෙ ඨපෙත්වා ඵස්සං වෙදනාක්ඛන්ධා. පෙ. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධාති වුත්තත්තා අවුත්තම්පි තං වුත්තමෙව හොති; යදෙව හි නාමං ඵස්සස්ස පච්චයෝ ඵස්සොපි තස්සෙව පච්චයොති. **චතුත්ථචතුක්කනිද්දෙසෝ**. යථාචායං චතුත්ථචතුක්කෙ සොළසවාරපපභෙදෙ අවිජ්ජාමූලකෝ පඨමනයෝ එතස්මිං පඨමාකුසලචිත්තෙන පකාසිතෝ, එවං සඞ්ඛාරමූලකාදයෝ අට්ඨනයාපි වෙදිතබ්බා; පාළි පන සඞ්ඛිත්තා, එවමෙව තස්මිං පඨමා කුසලචිත්තෙයෙව නවනයා ඡත්තිංස චතුක්කානි චතුවත්තාළීසාධිකඤ්ච වාරසතං හොතීති වෙදිතබ්බං. ඉදානි ඉමිනාව නයෙන සෙසාකුසල චිත්තෙසුපි පච්චයාකාරංදස්සෙතුං කතමෙ ධම්මා අකුසලාති ආදිආරද්ධං; තත්ථ යස්මා දිට්ඨිවිප්පයුත්තෙසු තණ්හාපච්චයා උපාදානං නත්ථි තස්මා උපාදානට්ඨානෙ උපාදානං විය දළ්හනිපා තිනා අධිමොක්ඛෙන පදං පූරිතං; දෙමනස්ස සහගතෙසු ච

යස්මා වෙදනාපච්චයා තණ්හාපි නත්ථි තස්මා තණ්හාඨානෙ තණ්හාවිය බලවකිලෙසෙන පටිසෙන පදංපූරිතං; උපාදාන ඨානෙ අධිමොක්ඛනෙව; විචිකිච්ඡා සම්පයුත්තෙ පන යස්මා සන්නිට්ඨානාභාවතෝ අධිමොක්ඛොපි නත්ථි තස්මා තණ්හාඨානෙ බලවකිලෙසභූතාය විචිකිච්ඡාය පදං පූරිතං; උපාදානට්ඨානං පරිහිනමෙව, උඩ්ඩච්චසම්පයුත්තෙ පන යස්මා අධිමොක්ඛා අත්ථි තස්මා තණ්හාඨානෙ බලවකිලෙසෙන උඩ්ඩච්චෙන පදං පූරිතං; උපාදානට්ඨානෙ අධිමොක්ඛනෙව; සබ්බත්ථෙව ච විසෙසමත්තං දස්සෙන්ථා පාළි සඞ්කිත්තනා; යොචායං විසෙසෝ දස්සිතෝ තත්ථ කෙවලං අධිමොක්ඛනිද්දෙසොව අපුඤ්ඤා සෙසං හෙට්ඨා ආගත මෙව; අධිමොක්ඛනිද්දෙසෙ පන අධිමුච්චනවසෙන අධි මොක්ඛා; අධිමුච්චතීවා තෙන ආරම්මණෙ චිත්තං නිඛ්ඛි විකිච්ඡතාය සන්නිට්ඨානං ගච්ඡතීති අධිමොක්ඛා; අධිමුච්චනා කාරෝ අධිමුච්චනා; තස්ස චිත්තස්ස තස්මිං වා ආරම්මණෙ අධි මුත්තතාති තදධිමුත්තතා සබ්බචිත්තෙසු ච පඨමචිත්තෙ වුත්ත නයෙනෙව නයචතුක්කවාරපපභෙදෙ වෙදිතබ්බා; කෙව ලඤ්හි විචිකිච්ඡාසම්පයුත්තෙ උපාදානමූලකස්ස නයස්ස අභාවා අට්ඨනයා චත්තාරිංස චතුක්කානි අට්ඨවීසාධිකානි ච වාරසතං හොතීති — අකුසලනිද්දෙසෝ — ඉදානි ඉමිනාව නයෙන කුසලචිත්තාදීසුපි පච්චයාකාරං දස්සෙතුං කතමෙ ධම්මා කුසලාති ආදි ආරබ්ධං; යථාපන අකුසලෙ පඨමං මාතිකං නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා නිද්දෙසෝ කතෝ න තථා ඉධ; කස්මා? අපපණ්ණා වාරෙ නානත්ත සම්භවතෝ; ලෝකියකුසලාදීසු හි තෙසං ධම්මානං දුක්ඛසච්ච පරියාපන්නත්තා එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්සාති අපපණ්ණා හොති; ලොකුත්තරකුසලාදීසු එවමෙතෙසං ධම්මා නන්ති තස්මා එත්ථාධාරණතෝ මාතිකං ඨපෙතුං නාසක්කාති පාටියෙක්කං තෙසං තෙසං කුසලාදීනං මාතිකං උද්දිසිත්වාව නිද්දෙසෝ කතොති; තත්ථ යස්මා එකචිත්තක්ඛණෙ කුසලසඞ්ඛා රෙණ සඞ්ගං අවිජ්ජා නත්ථි තස්මා තං අවත්වා අවිජ්ජා විය අකුසලා නං කුසලානංමූලතෝ කුසලමූලං; තණ්හුපාදානානඤ්ච අභාවතා තණ්හා ඨානෙ තණ්හා විය ආරම්මණෙ අපෙක්ඛාගාළ්හා පසාදෙ, උපාදානට්ඨානෙ උපාදානං විය දළ්හනිපාති නාම අධි මොක්ඛා වුත්තෙතා, සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදි තබ්බන්ති — කුසලනිද්දෙසෝ — අබ්‍යාකතං හෙට්ඨා චිත්තු

පාදකණේඩ ආගතපටිපාටියාව විභත්තා; සඞ්ඛාරෙසු ච අවිජ්ජා මූලකානයා පරිහීනා; කසමා? අවිජ්ජාඨානෙ ඨපෙතඛබස්ස අභාවතෝ; කුසලචිත්තෙසු හි අවිජ්ජාඨානෙ ඨපෙතඛං කුසලමූලං අත්ථි චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිසු නත්ථි; සහෙතුකෙසු පන කිඤ්චාපි අත්ථි එවං සන්තෙපි ඉධ පච්ඡින්නත්තා තත්ථ නගහිතං; පඤ්ච විඤ්ඤාණසොතෙ සොතපතිතාව හුත්වා දෙසනාකන්තානි වෙදි තඛ්බා; විසෙසතො පනෙත්ථ චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිසු තණ්හාඨානං උපාදානඨානඤ්ච පරිහීනං, කසමා? තණ්හාඨානාරහස්ස බලව ධම්මස්ස අභාවා අධිමොක්ඛාරහිතත්තා ච; සෙසාහෙතුකෙසු තණ්හාඨානමෙව පරිහීනං; සහෙතුකෙසු පසාදසඛභාවතෝ තණ්හාඨානෙ පඨාදෙන පදං පූරිතං; එව මෙත්ථ කුසලාකුසල විපාකෙසු චක්ඛු විඤ්ඤාණාදිසු සඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණනාමජ්ඣායතන එඤ්ඤවෙදනාමූලකා ඡ ඡ; සෙසා හෙතුකෙසු අධිමොක්ඛමූලකෙන සබ්බං සන්තා සන්තා; සහෙතුකෙසු පසාදමූලකෙන සබ්බං අඪඪ නයා වෙදිතඛ්බා; තඤ්ච චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිසුපි චතූසාවපි චතූසකානං ආදිවාරෙව වුත්තෙනා; දුතියවාරෙ පවත්තිවිසෙසෙන ලබ්භමානොපි නවුත්තෙනා; තතියචතුත්ථවාරා අසම්භවතොයෙව; රූප මිස්සකාහි තෙ; නව චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිනි රූපං සමුඨාපෙන්ති; යථා ච පඨමචතුක්කෙ වෙ වාරා ලබ්භන්ති එවං සෙසචතුක්කෙසුපි, තස්මා පඨමචතුක්කෙ දුතියවාරෙ; සෙසචතුක්කෙසු ච වෙ වෙ වාරා අවුත්තාපි වුත්තාව හොන්තීති වෙදිතඛ්බා; සෙසාහෙතුකාබ්‍යාකතෙ සඞ්ඛවතුක්කෙසු සඞ්ඛිපි වාරා ලබ්භන්ති ඉධ පච්ඡින්නත්තාපන පරතො නගහිතා; සොතපතිතාව හුත්වා දෙසනා කතාති; සෙඨසහෙතුකවිපාකෙසුපි එසෙවනයො අඤ්ඤත්‍රඅරූපාවචරවිපාකා; අරූපාවචරවිපාකඤ්ඤි වාරවය මෙව ලබ්භතීති අබ්‍යාකතනිද්දෙසෝ ඉදානි අපරෙන පරියායෙන එකචිත්තක්ඛණෙ පච්චයාකාරං දස්සෙතුං පුන කතමෙ ධම්මා කුසලානි ආදිආරඛං; තත්ථ අවිජ්ජාපච්චයාති උප නිස්සයපච්චයතං සන්ධාය වුත්තං; තෙනෙව නිද්දෙසවාරෙ තත්ථ කතමා අවිජ්ජාති අවිහතිත්වා තත්ථ කතමෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරොති විභත්තං; කුසලචෙතනාසඞ්ඛාතොහි සඞ්ඛාරොයෙව තස්මිං සමයෙ චිත්තෙන සහජාතෙ හොති න අවිජ්ජා, තස්ස ලොකියකුසලස්ස භෙඨාසුත්තන්තභාජනියෙ වුත්තනයෙනෙව අවිජ්ජාපච්චයෙ හොති; යස්මා පන අප්පහීනාවිජ්ජා අවිජ්ජාය

පහානත්ථං ලොකුත්තරං භාවෙති සඤ්ඤා තස්සාපි සමතික්කමවසෙන පච්චයෝ හොති; අවිජ්ජාවතොයෙව හි කුසලාගුහනං හොති, න ඉතරස්ස තත්ථ තෙහුමකකුසලෙ සමෙමාහ වසෙනපි සමතික්කමභාවනා වසෙනපි අග්ගහනං ලබ්භති; ලොකුත්තරෙ සමුච්ඡෙදභාවනා වසෙනාති; සෙසං වුත්තනයමෙව; අයම්පන විසෙසො යථා හෙට්ඨා එකෙකකුසලෙ චතුන්නං චතුක්කානං වසෙන නව සොළසකා ලබ්භා තථා ඉධ න ලබ්භන්ති, කස්මා? අවිජ්ජාය අවිගතසම්පයුත්තඅඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයාභාවතො, උපනිස්සයවසෙන පනෙත්ථ පඨමචතුක්කමෙව ලබ්භති; තම්පි පඨමවාරමෙව දස්සෙන්තා සඞ්ඛිත්තං, නීහරිත්වා පන දස්සෙතබ්බන්ති අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසො ඉදානි අබ්‍යාකතෙසුපි අපරෙ නෙව නයෙන පච්චයාකාරං දස්සෙතුං කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතාති ආදි ආරඞ්ඛං; තත්ථ කුසලමූලපච්චයාති ඉදම්පි උපනිස්සය පච්චයතං සන්ධාය වුත්තං; කුසලවිපාකස්ස හි කුසලමූලං, අකුසලවිපාකස්ස ච අකුසලමූලං උපනිස්සයපච්චයො හොති; නානාක්ඛණිකකම්මපච්චයෙ පන වත්තබ්බමෙව නත්ථි තස්මා එස උපනිස්සයපච්චයෙන වෙව නානාක්ඛණිකකම්මපච්චයෙනච පච්චයො හොති; තෙනෙව නිද්දෙසවාරෙ තත්ථ කතමං කුසල මූලන්ති අවිභජිත්වා තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරෙති විභත්තං; අකුසලවිපාකෙපි එසෙවනයො; අවිජ්ජාමූලකකුසල නිද්දෙසෙ විය ච ඉමස්මිම්පි විපාකනිද්දෙසෙ පඨමං පච්චය චතුක්කමෙව ලබ්භති; තම්පි පඨමවාරං දස්සෙන්තා සඞ්ඛිත්තං තස්මා එකෙකස්මිං විපාකවිත්තෙ එකමෙකස්සෙව චතුක්කස්ස වසෙන කුසලමූලකෙ අකුසලමූලකෙව නයෙ වාරප්පභෙදෙ වෙදිතබ්බා; ක්‍රියධම්මානං පන යස්මා නෙව අවිජ්ජා න කුසලා කුසලමූලානි උපනිස්සයපච්චයතං ලභන්ති තස්මා ක්‍රියවසෙන පච්චයාකාරෙ නවුත්තොති; එවමෙස

අකුසලකුසලබ්‍යාකත-ධම්මෙසු අනෙකභෙදතො වත්වා,
කුසලාකුසලානං පන-විපාකෙව උපනිස්සයවසෙන.

පුන එකධාව වුත්තෙතා-වාදිපපවරෙන පච්චයා කාරෙ,
ධම්මපච්චයභෙදෙ-ඤාණස්ස පභෙදජනනත්ථං,
පරියත්තිසවණවිඤ්ඤාන-පටිපත්තික්කමවිවජ්ජිතානඤ්ච
යස්මා ඤාණපභෙදෙ-න කදාචිපි හොති එතස්මිං.

පරියත්තිසවණචින්තන-පට්පත්තික්කමතෝ සදධීරෝ
තත්ථ කයිරාථ ඔසඤ්ඤං-කරණීයතරං තතෝ අත්ථීති.

අභිධම්මභාජනීයං.

අයං පන පච්චයාකාරෝ සුත්තන්තත අභිධම්මභාජනීයවසෙන මෙ පරිවත්තමෙව නීහරිත්වා භාජෙත්වා දස්සිතෝ හොති.

පටිච්චසමුප්පාදවිභඞ්ග නිද්දෙසෝ.

ඉදානි තදනන්තරෙ සතිපට්ඨානවිභඞ්ගෙ **චත්තාරෝති** ගණනපරිච්ඡෙදෝ, තෙන න තතෝ හෙට්ඨා න උඩ්ඪන්ති සති පට්ඨානපරිච්ඡෙදං දීපෙති, "සතිපට්ඨානාති" තයෝ සතිපට්ඨානා, සතිගොචරොපි හිධා පට්පන්නෙසු සාවකෙසු සත්ථුනෝ පට්ඨානුනයවිනිවත්තනතාපි සතිපි, "චතුන්නං භික්ඛවෙ සතිපට්ඨානානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච දෙසෙස්සාමි තං සුණාථ සාධුකං මනසිකරොථ. පෙ. කොච භික්ඛවෙ කායස්ස සමුදයෝ ආහාරසමුදයා කායස්ස සමුදයොති" ආදීසු හි සතිගොචරෝ සතිපට්ඨානන්ති වුච්චති, තථා කායෝ උපට්ඨානං නෝ සති, සති උපට්ඨානඤ්චව සතිවාතිආදීසු, තස්සත්ථෝ පනිට්ඨානි අස්මින්ති පට්ඨානං, කා පනිට්ඨානි, සති, සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං, පට්ඨානං ඨානන්ති වා පට්ඨානං, සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං, හත්ථිඨාන අස්සඨානාදීනි විය, තයෝ සතිපට්ඨානා යදරියෝ සෙවති තදරියෝ සෙවමානෝ සත්ථා ගණං අනුසාසිතුමරහතීති එත්ථ හිධා පට්පන්නෙසු සාවකෙසු සත්ථුනෝ පට්ඨානුනයවිනිවත්තනතා සතිපට්ඨානන්ති වුත්තා, තස්සත්ථෝ පට්ඨපෙතබ්බතෝ පට්ඨානං, පවත්තයිතබ්බතොති අත්ථෝ, කෙන පට්ඨපෙතබ්බතොති, සතියා, සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං, චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා, සන්තබොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්තීති ආදීසු පන සතියෙව සතිපට්ඨානන්ති වුච්චති, තස්සත්ථෝ පතිට්ඨාතීති පට්ඨානං, උපට්ඨාති ඔක්කන්තීතිපා පක්ඛන්දිත්වා පවත්තතීති අත්ථෝ, සතියෙවපට්ඨානඤ්ඤෙන සතිපට්ඨානං, අථ වා සරණට්ඨෙන සති, උපට්ඨානට්ඨෙන පට්ඨානං, ඉති සතිව සා පට්ඨානඤ්චාතිපි සතිපට්ඨානං, ඉදමිධාධිප්පෙතං,

යදි එවං කස්මා සතිපට්ඨානානි බහුවචනං කතානි, සතියා බහුත්තා, ආරම්මණභෙදෙනාති බහුධා කතා සතියොති, කස්මා පන භගවතා චත්තාරොව සතිපට්ඨානා වුත්තා අනූනා අනධිකාති? වෙනෙය්‍යභිත්තතා, තණ්හාචරිතදිට්ඨිචරිතසමථයානික විපස්සනායානිකෙසු හි මන්දනික්ඛවසෙන ඒධා පවත්තස්ස මන්දස්ස තණ්හාචරිතස්ස ඔළාරිකං කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං විසුද්ධිගෙහා, තික්ඛස්ස සුඛුමං වෙදනානුපස්සනාසතිපට්ඨානං දිට්ඨිචරිතස්සපි මන්දස්ස නාතිපභෙදගතං චිත්තානුපස්සනාසතිපට්ඨානං විසුද්ධිගෙහා, තික්ඛස්ස අතිපභෙදගතං ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං, සමථයානිකස්ස ච මන්දස්ස අනිච්චෙ අධිගන්තබ්බනිමිත්තං පඨමං සතිපට්ඨානං විසුද්ධිගෙහා; තික්ඛස්ස ඔළාරිකාරම්මණෙ අනවණ්ණභණතො දුතියං, විපස්සනායානිකස්සාපි මන්දස්ස නාතිපභෙදගතාරම්මණං තතියං, තික්ඛස්ස අතිපභෙදගතාරම්මණං චතුත්ථං, ඉති චත්තාරොව වුත්තා අනූනා අනධිකාති, සුභසුඛනිච්චඅත්තභාව විපල්ලාසපහානත්ථං වා, කායොහි අසුභො, තත්ථ සුභවිපල්ලාසවිපල්ලට්ඨා සත්තා, තෙසං තත්ථ අසුභභාවදස්සනෙන තස්ස විපල්ලාසස්ස පහානත්ථං පඨමං සතිපට්ඨානං වුත්තං, සුඛං නිච්චං අත්තානි ගහිතෙසු පි ච වෙදනාදීසු වෙදනා දුක්ඛා චිත්තං අනිච්චං ධම්මා අනත්තා, එතෙ සුව නිච්චඅත්තභාවවිපල්ලාසවිපල්ලට්ඨා සත්තා, තෙසං තත්ථ දුක්ඛාදිභාවදස්සනෙන තෙසං විපල්ලාසානං පහානත්ථං සෙසානි තීනි වුත්තානීති එවං සුභසුඛනිච්චඅත්තභාවවිපල්ලාසපහානත්ථං වා චත්තාරොව වුත්තා අනූනාඅනධිකාති වෙදිතබ්බා, න කෙවලඤ්ච විපල්ලාසපහානත්ථමෙව අථ ඛො චතුරොඝයොගාසවගන්ථුප්පාදූනඅගතිපහානත්ථම්පි චතුබ්බිධාහාරපරිඤ්ඤත්ථඤ්ච චත්තාරොව වුත්තානිපි වෙදිතබ්බා, අයං තාවපකරණනයො, අට්ඨකථායං පන සරණවසෙනවෙව එකත්ථසමොසරණවසෙන ච එකත්තමව සතිපට්ඨානං ආරම්මණවසෙන චත්තාරොති එතදෙව වුත්තං, යථාහි චතුචාරෙ නගරෙ පාචිනතො ආගච්ඡන්තා පාචින දිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා පාචිනචාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති, දක්ඛිණතො, පච්ඡිමතො, උත්තරතො ආගච්ඡන්තා උත්තරදිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා උත්තරචාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං, නගරං විය හි නිබ්බාණමහානගරං; චාරංවිය අට්ඨඞ්ගිකො ලොකුත්තරමග්ගො, පාචින

දිසාදයෝ විය කායාදයෝ, යථා පාචීනතෝ ආගච්ඡන්තා පාචී නදිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා පාචීනවාරෙන න ගරමෙව පවිසන්ති එවං කායානුපස්සනා මුඛෙන ආගච්ඡන්තා චුද්දසවි ධෙන කායානුපස්සනං භාවෙත්වා කායානුපස්සනාභවනානුභාව නිබ්බත්තෙන්න අරියමග්ගෙන එකං නිබ්බාණමෙව ඔසරන්ති, යථා දක්ඛිණතෝ ආගච්ඡන්තා දක්ඛිණදිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා දක්ඛිණවාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති එවං වෙදනානු පස්සනා මුඛෙන ආගච්ඡන්තා නවවිධෙන වෙදනානුපස්සනං භාවෙත්වා වෙදනානුපස්සනා භාවනානුභාවනිබ්බත්තෙන්න අරිය මග්ගෙන එකං නිබ්බාණමෙව ඔසරන්ති, යථා පච්ඡිමතෝ ආග ච්ඡන්තා පච්ඡිමදිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා පච්ඡිමවා රෙන නගරමෙව පවිසන්ති එවං චිත්තානුපස්සනා මුඛෙන ආග ච්ඡන්තා සොළසවිධෙන චිත්තානුපස්සනං භාවෙත්වා චිත්තානුප ස්සනා භාවනානුභාවනිබ්බත්තෙන්න අරියමග්ගෙන එකං නිබ්බාණ මෙව ඔසරන්ති, යථා උත්තරතෝ ආගච්ඡන්තා උත්තරදිසාය උට්ඨානකං භණ්ඩං ගහෙත්වා උත්තරවාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති එවං ධම්මානුපස්සනා මුඛෙන ආගච්ඡන්තා පඤ්චවිධෙන ධම්මා නුපස්සනං භාවෙත්වා ධම්මානුපස්සනාභාවනානුභාවනිබ්බත්තෙන න අරියමග්ගෙන එකං නිබ්බාණමෙව ඔසරන්තීති එවං සරණ වසෙන වෙව එකඤ්ඣමොසරණවසෙනෙව එකමෙවසතිපට්ඨා නං ආරම්මණවසෙන චත්තාරොති වුත්තානි වෙදිතබ්බා, ඉධ භික්ඛවෙති එත්ථ කිඤ්චාපි භගවතා දෙවලොකෙ නිසීදිත්වා අයංසති පට්ඨානවිභඞ්ගෝ කථිතෝ එකභික්ඛූපි තඤ්ච භගවතෝ සන්තිකෙ නිසින්නකෝ නාම නත්ථීති එවං සන්තෙනපි යස්මා ඉමෙ චත්තා රෝ සතිපට්ඨානෙ භික්ඛූ භාවෙන්ති භික්ඛූගොචරාති එතෙ තස්මා ඉධ භික්ඛවෙති ආලපති, කිංපනෙතෙ සතිපට්ඨානෙ භික්ඛූ යෙව භාවෙන්ති න භික්ඛුනියොපි ආදයොති, භික්ඛුනියොපි භාවෙන්ති භික්ඛූ පන අග්ගපරිසා, ඉති අග්ගපරිසත්තා ඉධභික්ඛූති ආලපති, පටිපත්තියා වා භික්ඛූ භාවදස්සනතෝ එවමාහ, යොහි ඉමං පටිපත්තිං පටිපජ්ජති සෝ භික්ඛුනාමහොති, පටිපන්නකොඹි දෙවොවා හොතු මනුස්සොවා භික්ඛූති සඞ්ඛං ගච්ඡති යෙව, යථාහ.....

අලඞ්කතොවෙපි සමඤ්චරෙය්‍ය
සන්තොදන්තොනියතොබ්‍රහ්මචාරි,
සබ්බෙසු භූතෙසු නිධායදණ්ඩං
සොබ්‍රාහ්මණොසොසමණොසභික්ඛූති.

අජ්ඣත්තන්ති නියකජ්ඣත්තං අධිප්පෙතං, තයමා අජ්ඣත්තං කායෙති අත්තනොකායෙති අත්ථො, තඤ්ච **කායෙති**-රූපකායෙ, රූපකායොහි ඉධ අඞ්ගපච්චඞ්ගානං කෙසාදීනඤ්ච ධම්මානං සමූහවොහාරෙන හත්ථිකාය අස්සකාය රථකායාදයො විය කායොති අධිප්පෙතො, යථාච සමූහවොහාරෙන එවං කුච්ඡිතානං ආයතනවොහාරෙන, කුච්ඡිතානඤ්හි පරමජෙගුච්ඡානං සොආයොතිපි කායො, ආයොති උප්පත්තිදෙසො, තත්‍රායං වචනත්ථො ආයන්ති තතොති ආයො, කෙ ආයන්ති? කුච්ඡිතා කෙසාදයො, ඉති කුච්ඡිතානං කෙසාදීනං ආයොති කායො, **කායානුපස්සීති** කායානුපස්සන සීලො කායංවා අනුපස්සමානො, කායෙනිව වත්තාපි පුන කායානුපස්සීති දුතියං කායග්ගහණං අසම්මිස්සතො වචනානඤ්ච විනිබ්භොගාදීදස්සනත්ථං කතන්ති වෙදිතබ්බං, තෙන න කායෙයෙව වෙදනානුපස්සී චිත්තධම්මානුපස්සී වා අථඛො කායෙ කායානුපස්සීයෙවාති කායසඞ්ඛාතෙ වත්ථුස්මිං කායානුපස්සනාකාරස්සෙව දස්සනෙන අසම්මිස්සතො වචනානං දස්සිතං හොති, තථා න කායෙ අඞ්ගපච්චඞ්ගවිනිමුත්තඑකධම්මානුපස්සී නාපි කෙසලොමාදිවිනිමුත්තඉත්ථිපුරිසානුපස්සී, යොපි වෙත්ථ කෙසලොමාදිකො භූතුපාදය සමූහසඞ්ඛාතො කායො තත්ථාපි න භූතුපාදය විනිමුත්තඑකධම්මානුපස්සී අථඛො රථසම්භාරානුපස්සකො විය අඞ්ගපච්චඞ්ගසමූහානුපස්සී, නගරාවයවානුපස්සකො විය කෙසලොමාදිසමූහානුපස්සී, කදලික්ඛන්ධපත්තාවලී විනිබුජ්ඣකො විය රිත්තමුට්ඨි විනිවෙඨකො විය ච භූතුපාදය සමූහානුපස්සී. යෙවානි නානප්පකාරතො සමූහවසෙන කායසඞ්ඛාතස්ස වත්ථුනො දස්සනෙන ඝනවිනිබ්භොගො දස්සිතො හොති, න හෙත්ථ යථා වුත්තසමූහවිනිමුත්තෙනා කායොවා ඉත්ථී වා පුරිසොවා අඤ්ඤොවා කොචිධම්මොදිස්සති, යථා වුත්තධම්මසමූහමත්තෙනෙව පන තථා තථා සත්තා ඕභාසාභිනිවෙසං කරොන්ති, තෙනාහු පොරාණා.

යංපස්සති න තං දිට්ඨං යං දිට්ඨං තං නපස්සති
අපස්සං බජ්ඣතෙ මූළ්හො බජ්ඣමානොන මුච්චතීති.

ඤාණවිනිබ්භොගාදි දස්සනත්ථන්ති වුත්තං, ආදිසද්දෙන චෙත්
අයම්පි අත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ, අයඤ්හි එතස්මිං කායෙ කායානු
පස්සීයෙව න අඤ්ඤධම්මානුපස්සී, කිං වුත්තං හොති යථා අනු
දකභූතායපි මරීචියා උදකානුපස්සිනෝ හොන්ති න එවං අනිච්ච
දුක්ඛානත්තඅසුභභූතෙයෙව ඉමස්මිං කායෙ නිච්චසුඛඅත්තසුභ
භාවානුපස්සී අථ ඛෝ කායානුපස්සී අනිච්චදුක්ඛානත්තඅසුභ
කාරසමූහානුපස්සීයෙවාති වුත්තං හොති, අථ වා යඛායං මහා සති
පට්ඨානෙ ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු අරඤ්ඤගතොවා — පෙ —
සො යතොව අස්සසතීති ආදිනා නයෙන අස්සාසපස්සාසාදි
වුණ්ණකජාතඅඞ්කපරියොසානෝ කායෝ වුත්තෝ සෝ ච
ඉධෙකච්චෝ පථවිකායං අනිච්චතෝ අනුපස්සති තථා ආපෝ
කායං තෙජොකායං වායොකායං කෙසකායං ලොමකායං ත්වච
කායං චම්මකායං මංසකායං රුහිරකායං නහාරුකායං අට්ඨිකායං
අට්ඨිඤ්ජකායන්ති පටිසම්භිදායං කායෝ වුත්තෝ තස්ස සක්ඛිස්ස
ඉමස්මිංයෙව කායෙ අනුපස්සනතෝ කායෙ කායානුපස්සීති එවම්පි
අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ, අථ වා කායෙ අහන්ති වා මමන්තිවා එවං
ගහෙතබ්බස්ස කස්සචි අනනුපස්සනතොපි තස්ස තස්සෙව පන
කෙසලොමාදිකස්ස නානාධම්මසමූහස්ස අනුපස්සනතෝ කායෙ
කෙසාදිධම්මසමූහසඞ්ඛාතෙ කායානුපස්සීති එවමත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ,
අපි ච ඉමස්මිං කායෙ අනිච්චතෝ අනුපස්සති නෝ නිච්චතොති
ආදිනා අනුක්කමෙන පටිසම්භිදායං ආගතනයස්ස සක්ඛිස්සෙව
අනිච්චලක්ඛණාදිනෝ ආකාරසමූහස්ඞ්ඛාතස්ස කායස්ස අනුප
ස්සනතොපි කායෙ කායානුපස්සීති එවම්පි අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ,
තථාහි අයං කායෙ කායානුපස්සනාපටිපදං පටිපන්නෝ භික්ඛු
ඉමං කායං අනිච්චානුපස්සනාදිනං සත්තන්නං අනුපස්සනානං
වසෙන අනිච්චතෝ අනුපස්සති නෝ නිච්චතෝ, දුක්ඛතෝ අනු
පස්සති නෝ සුඛතෝ, අනත්තතෝ අනුපස්සති නෝ අත්තතෝ,
නිබ්බින්දති නෝ නන්දති, විරජ්ජති නෝ රජ්ජති, නිරොධෙති
නෝ සමුදෙතෙති, පටිනිස්සජ්ජති නෝ ආදියති, සෝ නං අනිච්ච
තෝ අනුපස්සන්තෝ නිච්චසඤ්ඤං පජහති, දුක්ඛතෝ අනුපස්ස
න්තෝ සුඛසඤ්ඤං පජහති, අනත්තතෝ අනුපස්සන්තෝ අත්ත
සඤ්ඤං පජහති, නිබ්බින්දන්තෝ නන්දිං පජහති, විරජ්ජන්තෝ
රාගං පජහති, නිරොධෙන්තෝ සමුදයං පජහති, පටිනිස්සජ්ජ
න්තෝ ආදානං පජහතීති වෙදිතබ්බෝ, විහරතීති චතූසු ඉරියා

පථවිහාරෙසු අඤ්ඤතරවිහාරසමායොගපරිදීපනමෙතං, එකං ඉරියාපථබාධනං අපරෙන ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිතුං අපතමානං අත්තභාවං හරති පවත්තෙතීති අත්ථො, බහිද්ධාකායෙ'ති පරස්ස කායෙ, අජ්ඣත්තබහිද්ධාකායෙති කාලෙන අත්තනෝ කායෙ කාලෙන පරස්ස කායෙ, පඨමනයෙන හි අත්තනෝ කායෙ කායපරිහරණෙ වුත්තෙ, දුතියනයෙන පරස්ස කායෙ, තතිය නයෙන කාලෙන අත්තනෝ කාලෙන පරස්ස කායෙ, අජ්ඣත්ත බහිද්ධා පන ඝටිතාරම්මණං නාම නත්ථි, පගුණකම්මට්ඨානස්ස පන අපරාපරං සඤ්චරණකාලෝ එව්ව කථිතෝ, **ආතාපීති** කායපරි ග්ගාහකවිරියසමායොගපරිදීපනමෙතං, සෝ හි යස්මා තස්මිං සමයෙ යං තං විරියං තීසු භවෙසු කිලෙසානං ආතාපනතෝ ආතාපොති වුච්චති, තෙන සමන්නාගතෝ හොති තස්මා ආතා පීති වුච්චති, **සම්පජානෝති** කායපරිග්ගාහකෙන සම්පජඤ්ඤ සඞ්ඛාතෙන ඤාණෙන සමන්නාගතෝ, **සතිමාති** කායපරිග්ගාහි කාය සතියා සමන්නාගතෝ, අයං පන යස්මා සතියා ආරම්මණං පරිග්ගහෙත්වා පඤ්ඤාය අනුපස්සති, නාහි සතිවිරහිතස්ස අනුප ස්සනා නාම අත්ථි, තෙනෙවාහ සතිඤ්චඛ්වාහං භික්ඛවෙ සඞ්ඛිපි කං වදාමීති, තස්මා එව්ව කායෙ කායානුපස්සී විහරතීති එතෙන එතා කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානකම්මට්ඨානං වුත්තං හොති, අථ වා යස්මා අනාතාපිනෝ අනෙතා සඞ්ඛපෝ අනන්තරායකරෝ හොති, අසම්පජානෝ උපායපරිග්ගහෙ අනුපායපරිවජ්ජනෙව සම්මුයහති, මුට්ඨස්සතීති උපායාපරිච්චාගෙ අනුපායපරිග්ගහෙව අසම්මොව හොති, තෙනස්ස තං කම්මට්ඨානං න සම්පජ්ජති, තස්මා යෙසං ධම්මානං ආනුභාවෙන තං සම්පජ්ජති තෙසං දස්සන ත්ථං ආතාපී සම්පජානෝ සතිමාති ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං; ඉති කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං සම්පයොගඞ්ගඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි පහානඞ්ගං දස්සෙතුං "විනෙය්‍යලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති" වුත්තං, තත්ථ **විනෙය්‍යා**ති තදඞ්ගවිනයෙන වා වික්ඛම්භන වින යෙනවා විනයිත්වා, **ලොකෙ**ති එත්ථ යොයං අජ්ඣත්තාදි භෙදෙ කායෝ පරිගහිතෝ සෙව ඉධ ලොකෝ නාම, තස්මිං ලොකෙ අභි ජ්ඣාදොමනස්සං විනයිත්වාති අත්ථෝ, යස්මා පනෙත්ථ අභි ජ්ඣාග්‍රහණෙන කාමච්ඡන්දෙ දොමනස්සග්ගහණෙන බ්‍යාපාදෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති තස්මා නීවරණ පරියාපන්න බලවධම්මවයද සෙසෙන නීවරණපහාණං වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං, විසෙ

සෙනවෙත්ථ අභිජ්ඣා විනයෙන කායසම්පත්ති මූලකස්ස අනු රොධස්ස, දෙමනස්ස විනයෙන කායවිපත්ති මූලකස්ස විරෝ ධස්ස, අභිජ්ඣාවිනයෙන ච කායෙ අභිරතියා, දෙමනස්ස විනයෙන කායභාවනාය අනභිරතියා, අභිජ්ඣාවිනයෙන කායෙ අභූතානං සුභසුඛභාවාදිනං පක්ඛිපස්ස, දෙමනස්ස වින යෙන කායෙ භූතානං අසුභාසුඛභාවාදිනං අපනයනස්සච පහා නං වුත්තං, තෙන යොගාවචරස්ස යොගානුභාවෝ යොගසම ඵලතාව දීපිතා හොති, යොගානුභාවෝ හි එසඝදයං අනුරෝධ විරෝධවිප්පමුත්තා අරති රති සහෝ අභූතපක්ඛිප භූතාපන යනවිරහිතෝ ච හොති, අනුරොධවිරොධවිප්පමුත්තෝ වෙස අරති රති සහෝ අභූතං අපක්ඛිපනෝ භූතඤ්ච අනපනෙත්තා යොගසමඵෝ හොතීති, අපරෝ නයෝ කායෙ කායානුපස්සීති එත්ථ අනුපස්සනාය කම්මඨානං වුත්තං, විහරතීති එත්ථ වුත්තවිහා රෙන කම්මඨානිකස්ස කායපරිහරණං, ආතාපීති ආදීසු ආතා පෙන සම්මප්පධානං, සති සම්පජඤ්ඤෙන සබ්බත්ථිකකම්මට්ඨානං, කම්මඨානපරිහරණූපායෝ වා, සතියා වා කායානුපස්සනාවසෙ න පවිලඞ්ඝනට්ඨෝ, සම්පජඤ්ඤෙන විපස්සනා, අභිජ්ඣාදෙම නස්ස විනයෙන භාවනාඵලං වුත්තනත්ති වෙදිතබ්බං, අයං තාව කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානුද්දෙසස්ස අත්ථවණ්ණනා. වෙදනා නුපස්සනාසතිපට්ඨානුද්දෙසාදීසුපි අජ්ඣත්තතාදීනි වුත්තානයෙ නෙව වෙදිතබ්බානි, එතෙසුපි හි අත්තනෝ වෙදනාදීසු පරස්ස වෙදනාදීසු කාලෙන අත්තනෝ කාලෙන පරස්ස වෙදනාදීසූති තිවිධෝ පරිග්ගහෝ වුත්තෝ, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සීති ආදී සුව වෙදනාදීනං පුනවචනෙ පයොජනං කායානුපස්සනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විත්තෙන විත්තානු පස්සී ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සීති එත්ථපන වෙදනාති තිස්සෝ වෙදනා, තාව ලොකියාඵව, විත්තම්පි ලොකියං, තථා ධම්මා, තෙසං විභාගෝ නිද්දෙසවාරෙ පාකටෝ භවිස්සති, කෙ වලං පනිධ යථා වෙදනා අනුපස්සිතබ්බා තථා අනුපස්සනෙත්තා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සීති වෙදිතබ්බා, එසනයෝ විත්තධ ම්මෙසු, කථඤ්ච වෙදනා අනුපස්සිතබ්බානි, සුඛා තාව වෙ දනා දුක්ඛතෝ, දුක්ඛා සල්ලතෝ, අදුක්ඛමසුඛා අනිච්චතෝ,

යෝ සුඛං දුක්ඛතෝ දක්ඛි දුක්ඛමදක්ඛි සල්ලතෝ,
අදුක්ඛමසුඛං සන්තං අදක්ඛි නං අනිච්චතෝ,
සවේ සච්චදසෝ භික්ඛු උපසන්තෝ චරිස්සතීති.

සඛා එව වෙතා දුක්ඛාතිපි අනුපස්සිතබ්බා, වුත්තඤ්චේතං යං කිඤ්චි වේදයිතං සබ්බන්තං දුක්ඛස්මින්ති වදමිනි, සුඛ දුක්ඛතෝපි ච අනුපස්සිතබ්බා, යථාහ සුඛාවේදනා භික්ඛවේ සුඛා විපරිණාම දුක්ඛාති සබ්බං විඤ්ඤාරේ තබ්බං, අපිච අනිච්චාදිසන්ත අනුපස්සනාවසෙනපි අනුපස්සිතබ්බා, සෙසං නිද්දෙසවාරෙයෙව පාකටං භවිස්සති, චිත්තධම්මෙසුපි චිත්තං තාව ආරම්මණාධිපති සහජාතභූම්කම්මවිපාකක්‍රියාදි නානත්තභෙදනං අනිච්චාදීනු පස්සනානං නිද්දෙසවාරේ ආගතසරාගාදිභෙදනඤ්ච වසෙන අනුපස්සි තබ්බං, ධම්මා සලක්ඛණසාමඤ්ඤලක්ඛණානං සුඤ්ඤතා ධම්මස්ස අනිච්චාදිසන්තානුපස්සනානං නිද්දෙසවාරේ ආගත යන්නාසන්නාදිභෙදනඤ්ච වසෙන අනුපස්සිතබ්බා, සෙසං වුත්තනයමෙව, කාමඤ්චෙත්ථ යස්ස කායසඞ්ඛාතෙ ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං පහීනං තස්ස වෙදනාදිලොකෙසුපි තං පහීනමෙව, නානාපුග්ගලවසෙන පන නානාචිත්තක්ඛණික සතිපට්ඨානභාවනා වසෙනච සඞ්ගහ වුත්තං, යතෝ වා එකස්ස පහීනං සෙසෙසුපි පහීනං හොති තෙනෙවස්ස තස්ස පහාන දස්ස නත්ථිපි එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බන්ති. උද්දෙසවාර කථා නිට්ඨිතා.

ඉදානි සෙය්‍යථාපි නාම ඡේකා චිත්තිවකාරකෝ ථූල කිලඤ්ජ සණ්හකිලඤ්ජවඩ්ඩෙගාටකපෙලාපුටාදීනි උපකරණානි කත්තුකාමෝ එකං මහාවෙළුං ලභිත්වා චතුධාභින්දිත්වා තතෝ එකෙකං වෙළුඛණ්ඩං ගහෙත්වා ඒලෙත්වා තං තං උපකරණං කරෙය්‍ය යථාවා පන ඡේකෝ සුවණ්ණකාරෝ නානා විහිතං පිලන්ධනවිකතිං කත්තුකාමෝ සුපරිසුද්ධං සුවණ්ණසටිකං ලභිත්වා චතුධා භින්දිත්වා තතෝ එකෙකං කොට්ඨාසං ගහෙත්වා තං තං පිලන්ධනං කරෙය්‍ය එවමෙව භගවා සතිපට්ඨානදෙසනාය සත්තානං අනෙකපකාරං විසෙසාධිගමං කත්තුකාමෝ එකමෙව සම්මාසතිං "චත්තාරෝ සතිපට්ඨානා ඉධ භික්ඛු අජ්ඣත්තං කායෙ කායානුපස්සී විහරතීති" ආදිනානයෙන ආරම්මණවසෙන චතුධා භින්දිත්වා තතෝ එකෙකං සතිපට්ඨානං ගහෙත්වා විභජන්නෙනා කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තං කායෙ'ති ආදිනා නයෙන නිද්දෙසවාරං වත්තු

මාරඩ්ඨෝ, තත්ථ කථඤ්චානිආදි විත්ථාරෙතුං කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා, අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථෝ කෙනව ආකාරෙන කෙන පකාරෙන භික්ඛු අජ්ඣත්තං කායෙ කායානුපස්සී විහරතීති, සෙස පුච්ඡාවාරෙසුපි එසෙවනයෝ, ඉධ භික්ඛූති ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛු, අයං චෙත්ථ ඉධ සද්දෝ, අජ්ඣත්තාදිවසෙන සඞ්ඛපකාර කායානුපස්සනා නිබ්බත්තකස්ස පුග්ගලස්ස සන්තානායතනභූතස්ස නපරිදීපනෝ අඤ්ඤසාසනස්ස තථාභාවපටිසෙධනොව, වුත්ත ඤ්හතං ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණෝ පෙ සුඤ්ඤා, පරපප වාදසමණෙහි අඤ්ඤෙති, තෙන වුත්තං ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛූති, අජ්ඣත්තං කායන්ති අත්තනෝ කායං, උඞ්ඛං පාදතලානි පාද තලතෝ උපරි, අධෝ කෙසමත්ථකානි කෙසග්ගතෝ හෙට්ඨා, තවපරියන්තන්ති නිරියං තවපරිච්ඡින්නං, පූරංනානප්පකාරස්ස අසුචිනෝ පච්චවෙක්ඛතීති නානප්පකාරකෙසාදි අසුචි භරිතෝ අයං කායොති පස්සති, කථං? අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා පෙ මුත්තන්ති, තත්ථ අත්ථීති සංවිජ්ජන්ති, ඉමස්මින්ති යථායං උඞ්ඛංපාදතලා අධෝ කෙසමත්ථකා නිරියං තවපරිත්තෙනා පූරෝ නානප්පකාරස්ස අසුචිනොති වුච්චති, තස්මිං, කායෙති සරීරෙ, සරීරඤ්හි අසුචිසංචයතෝ කුච්ඡිතානං කෙසාදීනඤ්චෙව චක්ඛු රොගාදීනඤ්ච රොගසතානං ආයභූතතෝ කායොති වුච්චති, කෙසා ලොමානි එතෙ කෙසාදයෝ වත්තිංසාකාරා, තත්ථ අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ ලොමානි එවං සම්බ ඤ්ඣා වෙදිතබ්බා, ඉමස්මිඤ්හි පාදතලතෝ පට්ඨාය උපරි කෙස මත්ථකා පට්ඨාය හෙට්ඨා තවතෝ පට්ඨාය නිරියන්තතොති එත්තකෙ බ්‍යාමමත්තෙ කළෙබරෙ සඞ්ඛාකාරෙනපි විචිනන්තො නකොචි කිඤ්චි මුත්තං වා මණිං වා වෙළුරියං වා අගරුංවා කුඞ්කුමං වා කපල්ලං වා වාසචුණ්ණාදිං වා අණුමත්තම්පි සුචිභාවං පස්සති අථඛෝ පරමදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡං අසුචිකදස්සනං නානප්පකාරං කෙසලොමාදිභෙදං අසුචිං යෙව පස්සති, තෙන වුත්තං අත්ථි ඉම ස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා පෙ මුත්තන්ති අයමෙත්ථ පද සම්බන්ධතෝ වණ්ණනා ඉමං පන කම්මට්ඨානං භාවෙන්තා අර හත්තං පාපුණිතුකාමෙන කුලපුත්තෙන ආදිතෝ ව චතුබ්බිධං සීලං සොධෙත්වා සුපරිසුද්ධසීලෙ පතිට්ඨිතෙන යථායං දසසු පලිබොධෙසු පලිබොධෝ අත්ථි තංඋපච්ඡින්දිත්වා පටිකූලමනසිකාරක මම්මට්ඨානභාවනාය පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා ඣානං පාදකං

කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං අනාගාමිඵලාදීසු වා අඤ්ඤතරං පත්තස්ස සඛ්ඛත්තිමෙන පරිච්ඡේදෙන සාඨකථා පාලියා කතපරිචයස්ස තන්තිං ආචරියස්සාපි කල්‍යාණමිත්තස්ස සන්තිකෙ උග්ගහෙතබ්බං, විසුඩං තථාරූපං කල්‍යාණමිත්තං එව විහාරෙ අලභන්තෙන තස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා උග්ගහෙතබ්බං, තස්ථ චතුබ්බිධසීලවිසොධනඤ්චව පළිබොධො ච පළිබොධූ පච්ඡෙදෙ ච ආචරියස්ස සන්තිකං උපසඞ්කමනවිධානඤ්ච සඛ්ඛි විසුඩ්ධිමග්ගෙ විත්ථාරතො කථිතං, තස්මා තං තත්ථ කථිතනයෙ නෙව වෙදිතබ්බං, ආචරියෙන පන කම්මට්ඨානං කථෙන්තෙන තිවිධෙන කථෙතබ්බං, එකො භික්ඛු පකතියා උග්ගහිතකම්ම ට්ඨානො හොති තස්ස එකං වෙ නිසජ්ජාරෙ සඤ්ඤායං කාරෙත්වා කථෙතබ්බං, එකො සන්තිකෙ වසිත්වා උග්ගණ්හිතුකාමො හොති තස්ස ආගතාගතවෙලාය කථෙතබ්බං, එකො උග්ගණ්හිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුකාමො හොති තස්ස න්‍යානිපඤ්ච නානිසඞ්ඛපං කත්වා නිජ්ජටං නිග්ගණ්ඨිකං කම්මට්ඨානං කථෙතබ්බං, කථෙන්තෙන කිං ආවික්ඛිතබ්බන්ති, සන්තතා උග්ගහකොසල්ලං දසධා ච මනසිකාරකොසල්ලං ආවික්ඛිතබ්බං, තත්ථ වචසා මනසා වණ්ණතො සණ්ඨානතො දිසතො ඔකාසතො පරිච්ඡෙදතොති එවං සන්තතා උග්ගහකොසල්ලං ආවික්ඛිතබ්බං, ඉමස්මිඤ්හි පටික්කූලමනසිකාරකම්මට්ඨානෙ යොපි තිපිටකො හොති තෙනාපි මනසිකාරකාලෙ පඨමං වාචාය සජ්ඣායො කාතබ්බො එකස්ස හි සජ්ඣායං කරොන්තස්සෙව කම්මට්ඨානං පාකටං හොති මලයවාසී මහාදෙවත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ උග්ගහිත කම්මට්ඨානානං චින්නං ථෙරානං විය, ථෙරො කිර තෙහි කම්මට්ඨා නං යාවතො වත්තාරොමාසෙ ඉමං එවං සජ්ඣායං කරොථාති වත්තිංසාකාර පාළිං අදාසි, තෙ කිඤ්චාපි තෙසං වෙ තයො නිකායා පගුණා, පදකඛිණගහණිත්තාය පන වත්තාරොමාසෙ වත්තිංසාකාරං සජ්ඣායන්තාව සොතාපන්නා අහෙසුං, තස්මා කම්මට්ඨානං කථෙන්තෙන ආචරියෙන අන්තෙවාසිකො වත්ත බ්බො පඨමං තාව වාචාය සජ්ඣායං කරොහීති, කරොන්තෙනාව තචපඤ්චකාදිනි පරිච්ඡින්දිත්වා අනුලොමපටිලොමවසෙන සජ්ඣා යො කාතබ්බො, කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචොති හි වත්වා පුන පටිලොමතො තචො දන්තා නඛා ලොමා කෙසාති වත්ත බ්බං, තදනන්තරං වක්කපළකෙ මංසං නහාරු අට්ඨි අට්ඨි මිඤ්ජං

වක්කන්නේ වත්වා පුන පටිලෝමතෝ වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි නහාරූ මංසං තචෝ දන්තා නඛා ලෝමා කෙසාති වත්තබ්බං, තතෝ පප්ඵාසපච්චකෙ හදයං යකනං කිලෝකං පිහකං පප්ඵාසන්ති වත්වා පුන පටිලෝමතෝ පප්ඵාසං පිහකං කිලෝමකං යකනං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි නහාරූ මංසං තචෝ දන්තා නඛා ලෝමා කෙසාති වත්තබ්බං, තතෝ ඉමං තන්තිං අනාරුළ්හම්පි පටිසම්භිදාමග්ගෙ ආගතං මත්ථලුඞ්ගං කරීසාවසානෙ තන්තිං ආරොපෙත්වා ඉමස්මිං මත්ථලුඞ්ගපච්චකෙ අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරීසං මත්ථලුඞ්ගන්ති වත්වා පුන පටිලෝමතෝ මත්ථලුඞ්ගං කරීසං උදරියං අන්තගුණං අන්තං පප්ඵාසං පිහකං කිලෝමකං යකනං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි නහාරූ මංසං තචෝ දන්තා නඛා ලෝමා කෙසාතිවත්තබ්බං, තතෝ මෙදඡ්ඡකෙන පිත්තං සෙම්හං පුබ්බා ලොහිතං සෙදෝ මෙදෝති වත්වා පුන පටිලෝමතෝ මෙදෝ සෙදෝ ලොහිතං පුබ්බා සෙම්හං පිත්තං මත්ථලුඞ්ගං කරීසං උදරියං අන්තගුණං අන්තං පප්ඵාසං පිහකං කිලෝමකං යකනං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි නහාරූ මංසං තචෝ දන්තා නඛා ලෝමා කෙසාති වත්තබ්බං, තතෝ මුත්තඡ්ඡකෙන අස්සු වසා ඛෙළෝ සිංඝාණිකා ලසිකා මුත්තන්ති වත්වා පුන පටිලෝමතෝ මුත්තං ලසිකා සිංඝාණිකා ඛෙළෝ වසා අස්සු මෙදෝ සෙදෝ ලොහිතං පුබ්බා සෙම්හං පිත්තං මත්ථලුඞ්ගං කරීසං උදරියං අන්තගුණං අන්තං පප්ඵාසං පිහකං කිලෝමකං යකනං හදයං වක්කං අට්ඨිමිඤ්ජං අට්ඨි නහාරූ මංසං තචෝ දන්තා නඛා ලෝමා කෙසාති එවං කාලසතම්පි කාලසහස්සම්පි කාලසතසහස්සම්පි වාචාය සජ්ඣායෝ කාතබ්බෝ, වචසා සජ්ඣායෙන හි කම්මට්ඨානතන්ති පගුණා හොති න ඉතෝ චිතෝ ච චිත්තං විධාවති කොට්ඨා පාකටා හොන්ති හත්ථ සඞ්ඛලිකා විය ඛායන්ති, වත්තිපාදපන්ති විය ඛායන්ති, යථා ච පන වචසා තථෙව මනසා පි සජ්ඣායෝ කාතබ්බෝ, වචසා සජ්ඣායෝ පි හි මනසා සජ්ඣායස්ස පච්චයෝ හොති, මනසා සජ්ඣායෝ ලක්ඛණපටිවෙධස්ස පච්චයෝ හොති, ලක්ඛණපටිවෙධෝ මග්ගඵලපටිවෙධස්ස පච්චයෝ හොති, වණ්ණතොපි කෙසාදීනං වණ්ණෝ වවත්ථපෙතබ්බෝ, සණ්ඨානතොපි තෙසං යෙව සණ්ඨානං වවත්ථපෙතබ්බං, දිසතොපි ඉමස්මිං සරීරෙ නාභිතෝ උඞ්ඛං උපරිමාදිසා, අධෝ හෙට්ඨිමා දිසා,

තස්මා අයං කොඨාසෝ ඉමිස්සා නාම දිසාය ඉති දිසා වවත්ථපෙත ඛ්බා, ඔකාසතොති අයං කොඨාසෝ ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ පතිට්ඨිතොති, එවං තස්ස තස්ස ඔකාසෝ වවත්ථපෙතබ්බෝ, පරිච්ඡෙදතොති සභාගපරිච්ඡෙදෙ විසභාගපරිච්ඡෙදෙති වෙ පරිච්ඡෙදෙ, තත්ථ අයං කොඨාසෝ හෙට්ඨාව උපරිව තිරියඤ්ච ඉමිනා නාම පරිච්ඡින්නොති එවං සභාගපරිච්ඡෙදෙ වෙදිතබ්බෝ, කෙසා න ලොමා, ලොමාපි න කෙසාති එවං අමිස්සීකත වසෙන විසභාගපරිච්ඡෙදෙ වෙදිතබ්බෝ, එවං සත්තඛා උග්ගහකොසල්ලං ආවික්ඛන්තෙන පන ඉදං කම්මට්ඨානං අසුකස්මිං සුත්තෙ පටික්කූල වසෙන කථිතං අසුකස්මිං ධාතුවසෙනාති ඤත්වා ආවික්ඛිතබ්බං, ඉදඤ්හි මහාසතිපට්ඨානෙ පටික්කූලවසෙනෙව කථිතං, මහාහත්ථි පදූපමමහාරාහුලොවාදධාතුවිභඞ්ගසු ධාතුවසෙන කථිතං, කායගතාසතිසුත්තෙ පන යස්ස වණ්ණතො උපට්ඨාති තං සන්ධාය චත්තාරිඛ්බානානි විභත්තානි, තඤ්ච ධාතුවසෙන කථිතං විපස්සනා කම්මට්ඨානං හොති, පටිකූලවසෙන කථිතං සමථ කම්මට්ඨානං, තදෙතං ඉඛ සමථකම්මට්ඨානං අවිසෙසතො සබ්බසාධාරණ වසෙන කථිතන්ති වදන්ති යෙවානි, එවං සත්තඛා උග්ගහකොසල්ලං ආවික්ඛිත්වා අනුපුබ්බතො නාතිසීඝතො නාති සනිකතො වික්ඛෙපපටිබාහනතො පණ්ණත්තිසමතික්කමණතො අනුපුබ්බ මුඤ්චනතො අප්පනාතො තයො ච සුත්තන්තානි එවං දසඛා මනසිකාරකොසල්ලං ආවික්ඛිතබ්බං, තඤ්ච අනුපුබ්බතොති ඉදඤ්හි සඤ්ඤාගකරණතො පට්ඨාය අනු පටිපාටියා මනසිකාතබ්බං, න එකන්තරිකාය එකන්තරිකායඤ්හි මනසිකරොන්තො යථා නාම අකුසලො පුරිසො චත්තිංසපදං නිස්සෙණිං එකන්තරිකාය ආරොහන්තො කිලන්තකායො පතති න ආරොහනං සම්පාදෙති එවමෙව භාවනාසම්පත්තිවසෙන අධිගන්තබ්බස්ස අස්සාදස්ස අනධිගමා කිලන්තචිත්තො පතති න භාවනං සම්පාදෙති, අනුපුබ්බතො මනසිකරොන්තෙනාපි ච නාතිසීඝතො මනසිකාතබ්බං, අතිසීඝතො මනසිකාරතො හි යථා නාම නියොජිතං මහග්ඝං පටිපජ්ජිත්වා ඔක්කමනවිස්සජ්ජනං අසල්ලක්ඛෙත්වා සීඝෙන ජවෙන සත්තක්ඛත්තුම්පි ගමනාගමනං කරොතො පුරිසස්ස කිඤ්චාපි අඞ්ගානං පරික්ඛයං ගච්ඡති අථඛෝ පුච්ඡිත්වා ව ගන්තබ්බං හොති එවමෙව කෙවලං කම්මට්ඨානං පරියොසානං පාපුණාති අවිභූතං පන හොති න විසෙසං ආවහති තස්මා

නාති සීඝතෝ මනසිකාතබ්බං, යථා ච නාතිසීඝතෝ එවං නාති සන්තිකතොපි, අතිසන්තිකතෝ මනසිකරොතෝ හි යථා නාම තදහෙව නියොජනං මග්ගං ගන්තුකාමස්ස පුරිසස්ස අන්ත රාමග්ගෙ රුක්ඛපබ්බතගහණාදීසු විලම්බමානස්ස මග්ගා පරි භ්‍රංසං නගච්ඡති ච්ඡතීහෙන පරියොසාපෙතබ්බා හොති එව මෙව කම්මට්ඨානං පරියොසාතං නගච්ඡති විසෙසාධිගමස්ස පච්ච යො නහොති...වික්ඛෙපපටිබාහනතොති කම්මට්ඨානං විස්ස ජ්ජිත්වා බහිධා පුථුත්තාරම්මණෙ චෙතසො වික්ඛෙපො පටිබා හිතබ්බා, අපපටිබාහතෝ හි යථා නාම එකපදිකං පපාතම ග්ගං පටිපන්නස්ස පුරිසස්ස අක්කමනපදං අසල්ලක්ඛෙත්වා ඉතෝ චිතෝ ච විලොකයතෝ පදවාරෝ විරජ්ඣති තතෝ සතපොරි සෙ පපාතෙ පතිතබ්බං හොති එවමෙව බහිධා චික්ඛෙපෙ සති කම්මට්ඨානං පරිහායති පරිධංසති නස්සති වික්ඛෙපපටිබාහන තෝ මනසිකාතබ්බං...පණ්ණත්තිසමතික්කමනතොති යා අයං කෙසා ලොමාති ආදිකා පණ්ණත්තී තං අතික්කමිත්වා පටිකූ ලන්ති චිත්තං ඨපෙතබ්බං, යථා හි උදකදුල්ලභකාලෙ මනුස්සා අර ඤ්ඤං උදපානං දිස්වා තත්ථ තාලපණ්ණාදිකං කිඤ්චිදෙව සඤ්ඤා නං බන්ධිත්වා තෙන සඤ්ඤාණෙන ආගන්ත්වා නහායන්ති චෙව පිව න්ති ච, යදා පන තෙසං අභිඤ්ඤාසඤ්චාරෙන ආගතාගතපදං පාකටං හොති තදා සඤ්ඤාණෙන කිච්චං න හොති ඉච්ඡිතිච්ඡි තක්ඛණෙ ගන්ත්වා නහායන්ති චෙව පිවන්ති ච එවමෙව පුබ්බභා ගෙ කෙසා ලොමාති පණ්ණත්තී වසෙන මනසිකරොතෝ පටිකූ ලභාවෝ පාකටෝ හොති, අථ කෙසා ලොමාති පණ්ණත්තිං සමති ක්කම්ත්වා පටිකූලභාවෙයෙව චිත්තං ඨපෙතබ්බං...අනුපුබ්බ මුඤ්චනතොති යෝ යෝ කොට්ඨාසෝ න උපට්ඨාති තං තං මුඤ්ච නෙන අනුපුබ්බමුඤ්චනතෝ මනසිකාතබ්බං, ආදිකම්මිකස්ස හි කෙසාති මනසිකරොතෝ මනසිකාරෝ ගන්ත්වා මුත්තන්ති ඉදං පරියොසානකොට්ඨාසමෙව ආහච්ච තිට්ඨති, මුත්තන්ති ච මනසික රොතෝ මනසිකාරෝ ගන්ත්වා කෙසාති ඉමං ආදිකොට්ඨාසමෙව ආහච්ච තිට්ඨති, අථස්ස මනසිකරොතෝ කෙචි කොට්ඨාසා උපට්ඨහ න්ති කෙචි න උපට්ඨහන්ති; තෙන යෙ යෙ උපට්ඨහන්ති තෙසු තෙසු තාව කම්මං කාතබ්බං; යාව ච්සු උපට්ඨිතෙසු තෙසම්පි එකෙ සුට්ඨතරං උපට්ඨහති එවං උපට්ඨිතං පන තමෙව පුනප්පුනං මනසි කරොතෙන අප්පණා උප්පාදෙතබ්බා; තත්‍රායං උපමා යථාහි

වත්තිංස තාලකෙ තාලවනෙ වසන්නං මක්කටං ගහෙතු කාමෝ ලුදෙදා ආදිමහි සිතතාලස්ස පණ්ණං සරෙන විජ්ඣිත්වා උකකුසිං කරෙය්‍ය අථඛෝ මක්කටෝ පටිපටියා තස්මිං තස්මිං තාලෙ පතිත්වා පරියන්නතාලමෙව ගවෙජ්‍යය තම්පි ගන්ත්වා ලුදෙදන තථෙව කතෙ පුන තෙනෙව නයෙන ආදිතාලං ආගවෙජ්‍යය; සෝ එවං පුනපපුනං පටිපාටියා ගවජ්මානෝ උකකුසුකකුසිඨානෙ යෙව උළුහිත්වා පුන අනුක්‍රමෙන එකස්මිං තාලෙ නිපතිත්වා තස්ස වෙම ජෙඨ මකුලතාලපණ්ණසූචිං දළහං ගහෙත්වා විජ්ඣියමානොපි න උළුහෙය්‍ය එවං සමපදම්දං දළඛබං; තන්දිං ඔපම්මසංසන්දනං යථා හි තාලවනෙ වත්තිංසතාලා එවං ඉමස්මිං කායෙ වත්තිංස කොට්ඨාසා; මක්කටෝ විය චිත්තං, ලුදෙදාවිය යොගාවචරෝ, මක්කටස්ස වත්තිංස තාලකෙ තාලවනෙ නිවාසෝ විය යොගිනෝ චිත්තස්ස වත්තිංස කොට්ඨාසකෙ කායෙ ආරම්මණවසෙන අනුසංචරණං, ලුදෙදන ආදිමහි සිතතාලස්ස පණ්ණං සරෙණ විජ්ඣිත්වා උකකුසියා කතාය මක්කටස්ස තස්මිං තස්මිං තාලෙ පතිත්වා පරියන්නතාලගමනං විය යොගිනෝ කෙසානි මනසිකාරෙ ආරබෙ පටිපාටියා ගහෙත්වා පරියොසානකොට්ඨාසෙඑව චිත්තස්ස සණ්ඨානං පුන පච්චාගමනෙපි එසෙවනයෝ; පුනපපුනං පටිපාටියා ගවජ්මානස්ස මක්කටස්ස උකකුසුකකුසිඨානෙ උළුහනංවිය පුනපපුනං මනසිකරොතෝ කෙසුවි කෙසුවි උපඨිතෙසු අනුපඨහනෙන විස්සජ්ජෙත්වා උපඨිතෙසු පරිකම්මකරණං, අනුක්‍රමෙන එකස්මිං තාලෙ නිපතිත්වා තස්ස වෙමජෙඨ මකුලතාල පණ්ණසුවිං දළහං ගහෙත්වා විජ්ඣියමානස්සාපි අනුළුහනං විය අවසානෙ ඵුසු උපඨිතෙසු යෝ සුට්ඨතරං උපට්ඨාති තමෙව පුනපපුනං මනසිකරිත්වා අපණ්ණාය උපපාදනං; අපරාපි උපමා යාථා නාම පිණ්ඩපාතිකෝ භික්ඛු වත්තිංස කුලං ගාමං උපනිස්සාය වසන්නෝ පඨම ගෙහෙ යෙව මව භික්ඛා ලභිත්වා පරතෝ එකං විස්සජ්ජෙය්‍ය පුන දිවසෙ නිසෙසා ලභිත්වා පරතෝ වෙ විස්සජ්ජෙය්‍ය තතියදිවසෙ ආදිමහි යෙව පත්තපූරං ලභිත්වා ආසනසාලං ගන්ත්වා පරිභුඤ්ජෙය්‍ය එවං සමපදම්දං දළඛබං; වත්තිංස කුලගාමෝ විය හි වත්තිංසාකාරෝ, පිණ්ඩපාතිකෝ විය යොගාවචරෝ, තස්ස තං ගාමං උපනිස්සාය වාසෝ විය යොගිනෝ වත්තිංසාකාරෙ පරිකම්මකරණං, පඨමගෙහෙ වෙ භික්ඛා ලභිත්වා පරතෝ එකිස්සා විස්සජ්ජනං විය දුතියදිවසෙ නිසෙසා ලභිත්වා පරතෝ තිණ්ණං විස්සජ්ජනං විය ච

මනසිකරොතෝ මනසිකරොතෝ අනුපඨහනෙන අනුපඨහනෙන විස්සජ්ජෙත්වා උපඨිතෙසු උපඨිතෙසු යාවකොඨාසවයෙ පරිකම්ම කරණං, තතියදිවසෙ ආදිම්හියෙව පත්තපූරං ලභිත්වා ආසනසා ලායං නිසීදිත්වා පරිභොගෝ විය ඵිසු යෝ සුඨතරං උපඨහති තමෙව පුනපපුනං මනසිකරිත්වා අප්පණාය උප්පාදනං අප්පණාතොහි අප්පණා කොඨාසතෝ කෙසාදීසු එකෙ කස්මිං කොඨාසෙ අප්පණා හොතීති වෙදිතබ්බානි අයමෙත්ථ අධිප්පා යොතයෝ ච සුත්තනන්තානි අධිචිත්තං සීතිභාවෝ බොජ්ඣ ඞගකොසල්ලන්නි ඉමෙ තයෝ සුත්තනන්තා විරිය සමාධියොජ නත්ථං වෙදිතබ්බානි අයමෙත්ථ අධිප්පායෝ, තත්ථ අධිචිත්ත මනුයුත්තෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනා තීණි නිමිත්තානි කාලෙන කාලං මනසිකාතබ්බානි කාලෙන කාලං සමාධිනිමිත්තං මනසි කාතබ්බං කාලෙන කාලං පග්ගහනිමිත්තං මනසි කාතබ්බං කාලෙන කාලං උපෙක්ඛානිමිත්තං මනසි කාතබ්බං, සචෙ භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තෙනා භික්ඛු එකන්තං සමාධිනිම්ත්තඤ්ඤව මනසි කරෙය්‍ය ඨානං තං චිත්තං කොසජ්ජාය සංවත්තෙය්‍ය; සචෙ භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තෙනා භික්ඛු එකන්තං පග්ගහනිමිත්තඤ්ඤව මනසිකරෙය්‍ය ඨානං තං චිත්තං උඞ්ච්චාය සංවත්තෙය්‍ය; සචෙ භික්ඛවෙ අධිචිත්ත මනුයුත්තෙනා භික්ඛු එකන්තං උපෙක්ඛානිමිත්තඤ්ඤව මනසි කරෙය්‍ය ඨානං තං චිත්තං න සම්මා සමාධියති ආසවානං ඛයාය, යතොච ඛො භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුත්තෙනා භික්ඛු කාලෙන කාලං සමාධිනිමිත්තං පග්ගහනිමිත්තං උපෙක්ඛානි මිත්තං මනසි කරොති තං හොති චිත්තං මුදුඤ්ච කම්මනියඤ්ච පභස්සරඤ්ච නච පභඞ්ගු සම්මා සමාධියති ආසවානං ඛයාය, සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරෝ වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා උක්කං බන්ධති උක්කං බන්ධිත්වා උක්කාමුඛං ආලිම්පෙති උක්කාමුඛං ආලිම්පෙත්වා සණ්ඩාසෙන ජාතරූපං ගහෙත්වා උක්කා මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා කාලෙන කාලං අභිධමති කාලෙන කාලං උද කෙන පරිප්පොසෙති කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙක්ඛති සචෙ භික්ඛ වෙ සුවණ්ණකාරොවා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා තං ජාතරූපං එකන්තං අභිධමෙය්‍ය ඨානං තං ජාතරූපං ඩහෙය්‍ය; සචෙ භික්ඛ වෙ සුවණ්ණ කාරෝ වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසීවා තං ජාතරූපං එකන්තං උදකෙන පරිප්පොසෙය්‍ය ඨානං තං ජාතරූපං නිබ්බා

යෙය්‍ය, සචෙ භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසී වා තං ජාතරූපං එකන්තං අජ්ඣුපෙක්ඛිය්‍ය ඨානං තං ජාතරූපං න සම්මා පරිපාකං ගවෙය්‍ය, යතොව ඛො භික්ඛවෙ සුවණ්ණකාරො වා සුවණ්ණකාරන්තෙවාසි වා තං ජාතරූපං කාලෙන කාලං අභිධමනි කාලෙන කාලෙන කාලං උදකෙන පරිපොසෙති කාලෙන කාලං අජ්ඣුපෙක්ඛති තං හොති ජාතරූපං මුදුඤ්ච කම්මනියඤ්ච පභස්සරඤ්ච නච පභඞ්ගු සම්මා උපෙති කම්මාය, යස්සා යස්සාච පිළන්ධනවිකතියා ආකංඛති යදි පට්ටිකාය යදි කුණ්ඩලාය යදි ගීවෙය්‍යකාය යදි සුවණ්ණමාලාය තං චස්ස අත්ථං අනුභොති, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ අධිචිත්තමනුයුඤ්ජතො සමාධියති ආසවානං ඛයාය, යස්ස යස්සාච අභිඤ්ඤාසච්ඡිකරණීයස්ස ධම්මස්ස චිත්තං අභිනින්නාමෙති අභිඤ්ඤාසච්ඡික්‍රියාය තත්‍රතත්‍රෙව සක්ඛිභබ්බතං පාපුණාති සතිසති ආයතනෙති ඉදං සුත්තං අධිචිත්තන්ති වෙදිතබ්බං, ඡහි භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්නාගතො භික්ඛු භබ්බො අනුත්තරං සීතිභාවං සච්ඡිකාතුං, කතමෙහි ඡහි? ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං නිග්ගණ්හාති යස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගණ්හාති යස්මිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසිතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං සම්පහංසෙති යස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති පණීතාධිමුත්තිකොච හොති නිබ්බාණාභිරතො, ඉමෙහි ඛො භික්ඛවෙ ඡහි ධම්මෙහි සමන්නාගතො භික්ඛු භබ්බො අනුත්තරං සීතිභාවං සච්ඡිකාතුන්ති ඉදං සුත්තං සීතිභාවොති වෙදිතබ්බං, බොජ්ඣඞ්ගකොසල්ලං පන එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ යස්මිං සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති අකාලො තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධිසමෙබාජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනායානි සංයුත්තනිකායවගෙ බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තෙ ආගතමෙව, ඉති ඉදං සත්තවිධං උග්ගහකොසල්ලං සුග්ගහිතං කත්වා ඉමඤ්ච දසවිධං මනසිකාරකොසල්ලං සුට්ඨු වව සපෙත්වා තෙන යොගිනා උභයකොසල්ලවසෙන කම්මට්ඨානං සාධුකං උග්ගහෙතබ්බං, සචෙ පනස්ස ආචරියෙන සද්ධිං එකවිහාරෙයෙව ඵාසු හොති එවං විත්ථාරෙන අකථාපෙත්වා කම්මට්ඨානමනුයුඤ්ජන්තෙන විසෙසං ලභිත්වා උපරූපරි කථාපෙතබ්බං, අඤ්ඤත්ථ වසිතුකාමෙන යථා වුත්තෙන විධිනා විත්ථාරතො කථාපෙත්වා පුනප්පුනං පරිවත්තෙත්වා සබ්බං ගණ්ඨිඨානං ඡින්දිත්වා

කම්මට්ඨානභාවනාය අනනුරූපං සෙනාසනං පහාය මහාවාස තාදී අට්ඨාරසදෝසවජ්ජිතෙ අනුරූපෙ විහාරෙ විහරන්තෙන ඛුද්ද කපළිබොධුපච්ඡෙදං කත්වා යෝ තාව රාගචරිතෝ හොති තෙන යඤ්ච රාගෝ පහාතබ්බෝ තඤ්ච පටිකූලමනසිකාරෙ පරිකම්මං කාතබ්බං, කථෙන්තෙන පන කෙසෙසු තාව නිමිත්තං ගහෙතබ්බං, කථං? එකං වා වෙ වා කෙසෙ ලුඤ්චිත්වා හත්ථතලෙ ඨපෙත්වා වණ්ණෝ තාව වවත්ථපෙතබ්බෝ, ඡින්නට්ඨානෙපි කෙසෙ ඔලොකෙතුං වට්ටති, උදක පත්තෙ වා යාගුපත්තෙ වා ඔලොකෙතුම්පි වට්ටති යෙව, කාළකකාලෙ දිස්වා කාල කානි මනසිකාතබ්බා, සෙතකාලෙ සෙතානි, මිස්සක කාලෙ පන උස්සදවසෙන මනසිකාතබ්බා හොන්ති, යථා ච කෙ සෙසු එවං සකලෙපි තවපඤ්චකෙ දිස්වා ච නිමිත්තං ගහෙ තබ්බං එවං නිමිත්තං ගහෙත්වා සබ්බකොට්ඨාසෙසු වණ්ණ සණ්ඨාන දිසොකාසපරිච්ඡෙදවසෙන වවත්ථපෙත්වා වණ්ණසණ්ඨානගන්ධ ආසයොකාසවසෙන පඤ්චධා පටිකූලතොව වවත්ථපෙතබ්බා, තත්‍රායං සබ්බකොට්ඨාසෙසු අනුපුබ්බකථා, කෙසා තාව පකතිව ණ්ණෙන කාලකා අදූරිඅකවණ්ණා, සණ්ඨානතෝ දිඝවට්ටලිකා තුලාදණ්ඩසණ්ඨානා, දිසතෝ උපරිමදිසාය ජාතා, ඔකාසතෝ උභොසු පස්සෙසු කණ්ණචූළිකා ච පුරතෝ නලාටන්තෙන පච්ඡ තෝ ගලවාටකෙන පරිච්ඡින්නා, සීසකටාහවෙඨනං අල්ලවම්මං කෙසානංඔකාසෝ, පරිච්ඡෙදතොති කෙසා සීසවෙඨනවම්මෙ විභ ගමත්තං පවිසිත්වා පතිට්ඨිතෙන හෙට්ඨා අන්තතෝ මූලතලෙන උපරි ආකාසෙන නිරියං අඤ්ඤමඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නා, වෙකෙසා එකතෝ නත්ථීති අයං සභාගපරිච්ඡෙදෙ, කෙසා න ලොමා ලොමා න කෙසානි එවං අවසෙසෙහි එකත්තිංසකොට්ඨාසෙහිඅම්ඤමඤ්ඤකතා, කෙසා නාම පාටියෙක්කා කොට්ඨාසොති අයං විසභාගපරිච්ඡ දෙ, ඉදංකෙසානං වණ්ණාදිතෝ වවත්ථාපනං, ඉදං පන නෙසං වණ්ණාදිවසෙන පඤ්චධා පටිකූලතෝ වවත්ථාපනං, කෙසා ච නාමෙතෙ වණ්ණතොපි පටිකූලා, සණ්ඨානතොපි ගන්ධතොපි ආසයතොපි ඔකාසතොපි පටිකූලා, මනුඤ්ඤෙසුපි හි යාගුපත්තෙ වා හත්ථපත්තෙවා කෙසවණ්ණං කිඤ්චි දිස්වා කෙසම්සකම්දං හරථ නන්ති ජිගුච්ඡන්ති එවං කෙසා වණ්ණතෝ පටිකූලා, රත්තිං භුඤ්ජන්තාපි කෙසසණ්ඨානං අකඛාවකං වා මකච්චිවාකං වා ලුසිත්වා පි තථෙව ජිගුච්ඡන්ති එවං සණ්ඨානතෝ පටිකූලා, තෙ

ලමක්ඛනපුප්ඵධූමාදිසඞ්කාරවිරහිතානඤ්ච කෙසානං ගන්ධෝ පරමජේගුවෙය්‍යෝ හොති තතෝජේගුවතරෝ අගහිමිහි පක්ඛිත්තානං; කෙසා හි වණ්ණසණ්ඨානතෝ අපපටිකූලාපි සියුං, ගන්ධෙන පන පටිකූලාවව, යථා හි දහරස්ස කුමාරස්ස වච්චං වණ්ණතෝ හළිද්දිවණ්ණං, සණ්ඨානතෝපි හළිද්දිපිණ්ඩසණ්ඨානං, සඞ්කාරඨානෙ ඡඩ්ඩිතඤ්ච උච්චමාතකකාලසුනඛසරීරං වණ්ණතෝ තාලපක්කවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ වට්ටෙත්වා විස්සට්ඨමුදිඞ්ගසණ්ඨානං, දුට්ඨාපි සස්සුමනමකුළසදිසානි උභයම්පි වණ්ණසණ්ඨානතෝ සියා අපපටිකූලං, ගන්ධෙන පන පටිකූලමෙව, එවං කෙසාපි සියුං වණ්ණසණ්ඨානතෝ අපපටිකූලා, ගන්ධෙන පන පටිකූලා එවාති, යථා පන අසුචිඨානෙ ගාමනිස්සන්දෙන ජාතානි සූපෙය්‍යපණ්ණානි නාගරිකමනුස්සානං ජේගුවඡ්ඡානි හොන්ති අපරිභොගානි එවං කෙසාපි පුඛ්ඛලෝහිතමුත්තකරීසපිත්තසෙම්හාදිනිස්සන්දෙන ජාතත්තා අති ජේගුවඡ්ඡානි ඉදං නෙසං ආසයතෝ පාටිකූල්‍යං, ඉමෙව කෙසා නාම ගූථරාසිම්හි උණ්හිතකණ්ණිකං විය එකන්තිංස කොට්ඨාසරාසිම්හි ජාතා තෙ සුසානසඞ්කාරට්ඨානාදිසු ජාතසාකං විය පරිඛාදීසු ජාතකමලකුවලයාදිපුප්ඵං විය ච අසුචිට්ඨානෙ ජාතත්තා පරමජේගුවඡ්ඡානි ඉදං නෙසං ඔකාසතෝ පාටිකූලං යථා ච කෙසානං එවං සඛකොට්ඨාසානං වණ්ණසණ්ඨානගන්ධාසයොකාසවසෙන පඤ්චධා පටිකූලතාව වවත්ථපෙතබ්බා, වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාසපරිච්ඡෙදවසෙන පන සබ්බෙසුපි විසුං විසුං වවත්ථපෙතබ්බා, තත්‍ර ලොමා තාව පකතිවණ්ණතෝ න කෙසා විය අසිතා කාළිකා කාළපිංගලා පන හොන්ති, සණ්ඨානතෝ ඔනතඅග්ගතාලමූලසණ්ඨානා, දිසතෝ විසු දිසාසු ජාතා, ඔකාසතෝ ඨපෙත්වා කෙසානං පතිට්ඨිතොකාසඤ්ච හත්ථපාදතලානිච යෙහි යෙන අවසෙසසරීරවෙඨනවමෙම ජාතා, පරිච්ඡෙදතෝ සරීරවෙඨනවමෙම ලික්ඛාමත්තං පවිසිත්වා පතිට්ඨිතෙන හෙට්ඨා අත්තනෝ මූලතලෙන උපරි ආකාසෙන තිරියං අඤ්ඤමඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නා, වෙ ලොමා එකතෝ නත්ථි අයං තෙසං සභාගපරිච්ඡෙදෙ, විසභාගපරිච්ඡෙදෙ පන කෙසසදිසොයෙව [illegible]නඛානි විසතියා නඛපට්ටානං නාමං, තෙ සබ්බෙපි වණ්ණතෝ සෙතා, සණ්ඨානතෝ මච්ඡසකලිකසණ්ඨානා, දිසතෝ පාදනඛා හෙට්ඨිමදිසාය ජාතා, හත්ථනඛා උපරිදිසායානි වීසු දිසාසු ජාතා, ඔකාසතෝ අඞ්ගුලීනං අග්ගපිට්ඨීසු පතිට්ඨිතා, පරිච්ඡෙදතෝ වීසු දිසාසු අඞ්ගු

ලිකොට්ඨාසෙහි අන්තෝ අඞ්ගුලිපිණ්ඩිමංසෙන බහිවෙව අගෙහව ආකාසෙන තිරියං අඤ්ඤමඤ්ඤං පරිච්ඡින්නා, වෙ නඛා එකතො නත්ථි, අයං නෙසං සභාගපරිච්ඡෙදෝ, විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසාදිසු යෙව දන්තාති පරිපුණ්ණදන්තස්ස චත්තිංස දන්තඞ්කානි තෙපි වණ්ණතෝ සෙතා, සණ්ඨානතෝ අනෙකසණ්ඨානා තෙසඤ්හි හෙට්ඨිමාය තාව දන්තපාළියා මජ්ඣෙ ඨිතා දන්තා මත්තිකපිණ්ඩෙ පටිපාටියා ඨපිත අලාබුබීජසණ්ඨානා, තෙසං උභොසු පස්සෙසු එකෙකො එකමූලකො එකකොට්ඨකො මල්ලිකමකුළසණ්ඨානො, තතො එකෙකො ද්විමූලකො ද්විකොට්ඨකො යානකඋපත්ථම්භනිකසණ්ඨානො, තතො වෙ වෙ තිමූලා තිකොට්ඨකා, තතො වෙ වෙ චතුමූලා චතුකොට්ඨකානි, උපරිමපාළියාපි එසෙවනයො, දිස්සතෙ උපරිමදිසාය ජාතා, ඔකාසතෝ ච්සු හනුකට්ඨිකෙසු පතිට්ඨිතා, පරිච්ඡෙදතෝ හෙට්ඨාහනුකට්ඨිකෙ පතිට්ඨිතෙන අත්තනෝ මූලතලෙන උපරි ආකාසෙන තිරියං අඤ්ඤමඤ්ඤං පරිච්ඡින්නා, වෙ දන්තා එකතෝ නත්ථි අයං නෙසං සභාගපරිච්ඡෙදෝ, විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසාදිසු යෙව තචොති සකලසරීරං වෙඨෙත්වා ඨිත චම්මං, තස්ස උපරි කාළසාමපිතාදිවණ්ණා, ඡවි නාමෙසා සකලසරීරතොපි සඞ්කඩ්ඪියමානා බදරට්ඨිමත්තා හොති, තචො පන වණ්ණතො සෙතො යෙව, සොචස්ස සෙතභාවො අග්ගිජ්ජාලාභිඝාතපහරණපහරාදිභි විඛංසිතාය ඡවියා පාකටො හොති, සණ්ඨානතො සරීරසණ්ඨානොව හොති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පන පාදඞ්ගුලිත්තචො කොසකාරක කොසසණ්ඨානො, පිණ්ඩිපාදත්තචො පුටබන්ධිඋපාහනසණ්ඨානො, ජඞ්ඝත්තචො හත්ථපුටකතාලපණ්ණසණ්ඨානො, ඌරුත්තචො තණ්ඩුලභරිතදීඝත්ථවික සණ්ඨානො, ආනිසදත්තචො උදකපූරිත පටපරිස්සාවනසණ්ඨානො පිට්ඨිත්තචො ඵලකොනඬ්ඩමණ්ඩසණ්ඨානො, කුච්ඡිත්තචො වීණාදොණිකොනඬ්ඩමණ්ඩසණ්ඨානො, උරත්තචො යෙභුය්යෙන චතුරස්සසණ්ඨානො, උභයබාහුත්තචො තූණීරොනඬ්ඩමණ්ඩසණ්ඨානො, පිට්ඨහත්ථත්තචො ඛුරකොසකසණ්ඨානො ඵලකත්ථවික සණ්ඨානොවා, හත්ථඞ්ගුලිත්තචො කුක්කුටීකාකොසකසණ්ඨානො, ගීවත්තචො ගලකඤ්චුක සණ්ඨානො, මුඛත්තචො ඡිද්දවඡිද්දෙ කිටකුලාවකසණ්ඨානා, සීසත්තචො පත්තත්ථවිකසණ්ඨානොති, තචපරිගණ

ණහකෙනව යොගාවචරෙන උත්තරෝදිඨතෝ පඨාය උපරි මුඛං සුණං පෙසෙත්වා පඨමං තාව මුඛං පරියොනන්ධිත්වා ඨිතව මමං වවත්ථපෙතබ්බං, තතෝ නලාටඛ්වමමං තතෝ ථවිකාය පක්ඛිත්තපත්තසසව ථවිකාය අන්තරෙන හත්ථමිව සිසඛ්කසස ච සීසවමමසසව අන්තරෙන සුණං පෙසෙත්වා අඛ්කෙන සඛ්ං වමමසස එකාබඛභාවං වියොජෙන්තෙන සීසවමමං වවත්ථපෙතබ්බං, තතෝ ඛක්ඛිවමමං තතෝ අනුලොමෙන පටිලොමෙන ච දකඛිණහත්ථවමමං, අථ නෙනෙව නයෙන වාමහත්ථවමමං, තතෝ පිඛ්වමමං, තං තං වවත්ථපෙත්වා අනුලොමෙන ච පටිලොමෙනව දකඛිණපාදවමමං, අථතෙනෙව නයෙන වාමපාදවමමං, තතෝ අන්තක්කමෙනෙව වත්ථිදරහදයගීවවමමානි වවත්ථපෙතබ්බානි, අථ ගීවාවමමානන්තරං හෙඛ්මහනුචමමං වවත්ථපෙත්වා අධරොඛ්පරියොසානං පාපෙත්වා නිඛ්පෙතබ්බං, එවං ඔළාරිකොළාරිකං පරිගණ්හන්තසස සුඛුමංපි පාකටං හොති, දිසතෝ ඒසු දිසාසු ජාතෝ ඔකාසතෝ යකලසරීරං පරියොනන්ධිත්වා ඨිතෝ, පරිච්ඡෙදතෝ හෙඛ්ා පනිට්ඨිතතලෙන උපරි ආකාසෙන පරිච්ඡින්නොා, අයමසස සභාගපරිච්ඡෙදෙ, විසභාගපරිච්ඡෙදෙ පන කෙසසදිසොයෙව, මංසන්ති නවමංසපෙසිසතානි, තං සබ්බම්පි වණ්ණතෝ රත්තං කිංසුකපුප්ඵසදිසං, සණ්ඨානතෝ ජඛ්සපිණ්ඩිකමංසං තාලපණ්ණපුටභත්තසණ්ඨානං ඌරුමංසං නිසදපොතකසණ්ඨානං, ආනිසදමංසං උඛනකොටිසණ්ඨානං, පිට්ඨිමංසං තාලගුලපටලසණ්ඨානං, ඵාසුකවයමංසං කොඛ්ලිකාය කුච්ඡියං තනු මත්තිකාලෙපන සණ්ඨානං, ඵනමංසං වලෙත්වා අවකඛිත්තමත්තිකා පිණ්ඩසණ්ඨානං, බාහුවයමංසං දිගුණං කත්වා ඵපිතනිච්චම්මමහාමූසිකසණ්ඨානං, එවං ඔළාරිකොළාරිකං මංසං පරිගණ්හන්තසස සුඛුමම්පි පාකටං හොති, දිසතෝ ඒසු දිසාජාතං, ඔකාසතෝ දසාධිකානි තීණි අට්ඨිසතානි අනුලිමෙපත්වා ඨිතං, පරිච්ඡෙදතෝ හෙඛ්ා අට්ඨිසඛ්ාතෙ පනිට්ඨිතතලෙන උපරි තචෙන තිරියං අසුසුමසුසුන පරිච්ඡින්නොා, අයමසස සභාගපරිච්ඡෙදෙ, විසභාගපරිච්ඡෙදෙ පන කෙසසදිසොව... නහරූනි නව නහාරුසතානි, වණ්ණතොපි සබ්බෙපි නහාරුසෙතා, සණ්ඨානතෝ නානා සණ්ඨානා, එතෙසු හි ගීවාය උපරිභාගතෝ පඤ්චමහානහාරූ සරීරං විනඛ්මානා හදයසස පුරිමපසෙසන ඔතිණ්ණා පඤ්ච පච්ඡිමපසෙසන පඤ්ච දකඛිණ

පස්සෙන පඤ්ච වාමපස්සෙන පඤ්ච දක්ඛිණහත්ථං විනඩමානාපි හත්ථස්ස පුරිමපස්සෙන පඤ්ච පච්ඡිමපස්සෙන තථා වාමහත්ථං විනඩමානාපි දක්ඛිණපාදං විනඩමානා පි පාදස්ස පුරිමපස්සෙන පඤ්ච පච්ඡිමපස්සෙන පඤ්ච, තථා වාමපාදං විනඩමානාපිති එවං සරීරධාරණානාම සඞ්ගිහානහාරූ කායං විනඩමානා ඔතිණ්ණා, යෙ කණ්ඩරාතිපි වුච්චන්ති තෙ සබ්බෙපි කණ්ඩල මඤ්ඡුලසණ්ඨානා, අඤ්ඤෙ පන තං තං පදෙසං අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඨිතා, තතො සුඛුමතරා සුත්තන්තරජ්ජුකසණ්ඨානා, අඤ්ඤෙ තතො සුඛුමතරා පූතිලතාසණ්ඨානා, අඤ්ඤෙ තතො සුඛුමතරා මහා වීණාතන්ති සණ්ඨානා, අඤ්ඤෙ ථූලසුත්තකසණ්ඨානා, හත්ථ පාදපිට්ඨියං නහාරූ සකුණපාදසණ්ඨානා, සීසනහාරූ දූරකානං සීසජාලකසණ්ඨානා, පිට්ඨිනහාරූ ආතපෙ පසාරිතඅල්ලජාල සණ්ඨානා, අවසෙසා තං තං අඞ්ගපච්චඞ්ගානුගතා නහාරූ සරීරෙ පරිමුක්කජාලකඤ්චුකසණ්ඨානා, දිසතො වීසු දිසාසු ජාතා, ඔකාසතො සකලසරීරෙ අට්ඨිනි ආබන්ධිත්වා ඨිතා, පරිච්ඡෙදතො හෙට්ඨා නිණ්ණං අට්ඨිසන්ධානං උපරි පතිට්ඨිතතලෙහි උපරි මංස චම්මානි ඡාදෙත්ව ඨිතපදෙසෙහි තිරියං අඤ්ඤමඤ්ඤෙන පරිච්ඡි න්නා, අයං නෙසං සභාගපරිච්ඡෙදෝ, විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසසදිසොයෙව.....අට්ඨිනි ඨපෙත්වා වත්තිංස දන්තට්ඨිනි අව සෙසානි චතුසට්ඨි හත්ථට්ඨිනි චතුසට්ඨි පාදට්ඨිනි චතුසට්ඨි මංසනි සතිනානි මුදුඅට්ඨිනී, මෙ පණ්හිකට්ඨිනි එකෙකසම්ං පාදෙ මෙ ගොප්පකට්ඨිනි මෙ ජඞ්ඝට්ඨිනි මෙ ජණ්ණුකට්ඨිනි මෙ ඌරට්ඨිනි මෙ කටි ට්ඨිනි අඨාරසපිට්ඨිකණ්ටකට්ඨිනි චතුවීසතිඵාසුකට්ඨිනි චුද්දසඋදරට්ඨිනි එකං හදයට්ඨි මෙ අක්ඛකට්ඨිනි මෙ කොඨට්ඨිනි මෙ බාහුට්ඨිනි මෙ මෙ අග්ගබාහුට්ඨිනි සත්තගීවට්ඨිනි මෙ හනුකට්ඨිනි එකං නාසි කට්ඨි මෙ අක්ඛිට්ඨිනි මෙ කණ්ණට්ඨිනි එකං නලාටට්ඨි එකං මුඛට්ඨි නව සීසකපාලට්ඨීනීති එවං නිමත්තානි අට්ඨි සතානි, තානි සබ්බා නිපි වණ්ණතො සෙතානි, සණ්ඨානතො නා නා සණ්ඨානානි, තත්ථ හි අග්ගපාදඞ්ගුලිට්ඨිනි කතකබීජසණ්ඨානානි, තදනන්තරානි මජ්ඣපබ්බට්ඨිනි පනසට්ට්ඨිසණ්ඨානානි මූලපබ්බට්ඨිනි පණවසණ්ඨා නානි පිට්ඨිපාදට්ඨිනි කොට්ටිතකණ්ඩලකණ්ඩරරාසිසණ්ඨානානි පණ්හිකට්ඨි එකට්ඨිතාලඵලබීජසණ්ඨානං, ගොප්පකට්ඨිනි බන්ධකීලා ගොලිකසණ්ඨානානි, ජඞ්ඝට්ඨිනං ගොප්පකට්ඨිසු පතිට්ඨිතට්ඨානං අප නීතතව සින්ධි කළීරසණ්ඨානං, ඛුද්දකජඞ්ඝට්ඨිකං ධනුකදණ්ඩ

සණ්ඨානං, මහන්තං මිලාතසපපිණ්ඩිසණ්ඨානං, ජණ්ණුකඤ්ච එකතොපරිකම්මිණ්ණඒණකසණ්ඨානං, තස්ස ජඞ්ඝඨිකස්ස පතිට්ඨිතට්ඨානං අතිබ්බිණගහගොසිඞ්ගසණ්ඨානං, ඌරට්ඨිනි දුත්තාවජිත වාසි ඵරසු දණ්ඩකසණ්ඨානානි, පිට්ඨිපස්සිනි කොට්ටිතකණ්ඩල කණ්ඩරරාසිසණ්ඨානානි, හත්ථඞ්ගුලීසු මූලපබ්බට්ඨිනි පණවසණ්ඨා නානි, මජ්ඣිමපබ්බට්ඨිනි අපරිපුණ්ණපනසඞ්ගි සණ්ඨානානි, අග්ගපබ්බ ට්ඨිනි කතකම්මජසණ්ඨානානි, සත්තඞ්ගිවට්ඨිනි දණ්ඩෙන විජ්ඣිත්වා පටිපාටියා ඨපිත වංසකළීරවඤ්ඤාලිකසණ්ඨානානි, හෙට්ඨිමහනු කට්ඨි කම්මාරානං අයොකූටයොත්තකසණ්ඨානං, උපරිමං අව ලෙඛන සත්තකසණ්ඨානං, අක්ඛිකූපනාසකූපට්ඨිනි අපනීත මිඤ්ජතරුණතාලට්ඨි සණ්ඨානානි, නලාටට්ඨි අධෝ මුඛඨපිත සඞ්ඛථාලකකපාලසණ්ඨානං, කණ්ණචූළිකට්ඨිනි නහාපිතබ්බර කොසකසණ්ඨානානි, නලාටකණ්ණචූළිකානං උපරි පට්ටබන්ධ නොකාසෙ අට්ඨි සඞ්කුටිතඝටිපුණ්ණපටලඛණ්ඩසණ්ඨානං, මුඛ ට්ඨි මුඛවට්ටිත්තාවඞ්කනාළිකෙරසණ්ඨානං, සීසට්ඨිනි සිඤ්ඡිත්වා ඨපිතජජ්ජරලාබුකටාහසණ්ඨානානි, දිසතො ඒසු දිසාසු ජාතානි, ඔකාසතො අවිසෙසෙන සකලසරීරෙ ඨිතානි, විසෙ සෙන පනෙත්ථ සිසට්ඨිනි ගීවට්ඨිසු පතිට්ඨිතානි, ගීවට්ඨිනි පිට්ඨිකණ්ඨ කට්ඨිසු, පිට්ඨිකණ්ඨකට්ඨිනි කටිට්ඨිසු, කටිට්ඨිනි ඌරට්ඨිසු, ඌර ට්ඨිනි ජණ්ණුකට්ඨිසු, ජණ්ණුකට්ඨිනි ජඞ්ඝට්ඨිසු, ජඞ්ඝට්ඨිනි ගොපප කට්ඨිසු, ගොපකට්ඨිනි පිට්ඨිපාදට්ඨිසු පතිට්ඨිතානි, පරිච්ඡෙදතො අන්තොඅට්ඨිමිඤ්ජෙන උපරිමංසෙන අග්ගෙ මූලෙව අඤ්ඤ මඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නානි, අයං නෙසං සභාගපරිච්ඡෙදෝ, විස භාගපරිච්ඡෙදෙ පන කෙසඤදිසොව...අට්ඨිමිඤ්ජන්ති තෙසං තෙසං අට්ඨිනං අබ්භන්තරගතං මිඤ්ජං, තං වණ්ණතෝ සෙතං, සණ්ඨානතෝ මහන්තමහන්තානං අට්ඨිනං අබ්භන්තරගතං වෙළු නාළියං පක්ඛිත්තසෙදිතමාවෙත්තගහණසණ්ඨානං, බුද්ධානුබුද්ධ කානං අබ්භන්තරගතං වෙළුයට්ඨිපබ්බෙසු පක්ඛිත්තසෙදිතනානු වෙත්තගහණසණ්ඨානං, දිසතෝ ඒසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතෝ අට්ඨිනං අබ්භන්තරෙ පතිට්ඨිතං, පරිච්ඡෙදතෝ අට්ඨිනං අබ්භන්තර තලෙ හි පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡෙදෝ; විසභාගපරි ච්ඡෙදෙ පන කෙසඤදිසොව...වක්කන්ති එකබද්ධා වෙමංස පිණ්ඩා, තං වණ්ණතෝ මඤ්ජරත්තං පාළිභද්දකඅට්ඨිවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ දූරකානං යමකකීළාගොළකසණ්ඨානං එකවණ්ට

පටිබද්ධඅම්බඵලචයසණ්ඨානං වා, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ ගලවාටකා නික්ඛන්තෙන එකමූලෙන ථොකං ගන්ත්වා ච්ඡා භින්නෙන ථූලනහාරුනා විනිබන්ධිං හුත්වා හදය මංසං පරික්ඛිපිත්වා ඨිතං, පරිච්ඡෙදතෝ වක්කං වක්කභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡෙදෝ, විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසසදිසොව හදයන්ති හදයමංසං, තංවණ්ණතෝ රත්තං පදුමපත්තපිට්ඨිවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ බාහිරපත්තානි අපනෙත්වා අධෝ මුඛඨපිතපදුමමකුළසණ්ඨානං, බහි මඞ්සං අන්තෝ කොසාතකී ඵලස්ස අබ්භන්තරසදිසං, පඤ්ඤවන්තානං ථොකං විකසිතං, මන්දපඤ්ඤානං මකුලමෙව, අන්තොවස්ස පුප්ඵනාගඞ්ගපතිට්ඨානමත්තෙනා ආවාටකෝ හොති, යත්ථ අඞ්ගපච්චඞ්ගත්තං ලොහිතං සණ්ඨාති, යංනිස්සාය මනොධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු ච වත්තන්ති තං පනෙතං රාගචරිතස්ස රත්තං හොති, දොසචරිතස්ස කාළකං, මොහචරිතස්ස මංසධොවනුදකසදිසං, විතක්කචරිතස්ස කුලත්ථයූසවණ්ණං, සද්ධාචරිතස්ස කණිකාරපුප්ඵවණ්ණං, පඤ්ඤාචරිතස්ස අච්ඡං විප්පසන්නං අනාවිලං පණ්ඩරං පරිසුද්ධං නිද්ධොතජාතිමණි විය ජුතිමන්තං ඛායති, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතං ඔකාසතෝ සරීරබන්ධනන්තරෙ ඨිතානං ථනානං මජ්ඣෙ පතිට්ඨිතං, පරිච්ඡෙදතෝ හදය භාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡෙදෝ, විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසසදිසොව යකනන්ති යමකමංස පටලං, තංවණ්ණතෝ රත්තපණ්ඩුකධාතුකං නාතිරත්තං කුමුදස්ස පත්තපිට්ඨිවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ මූලෙ එකං අග්ගෙ යමකං කොච්ඡාර පත්තසණ්ඨානං, තඤ දන්ධානං එකමෙව හොති මහන්තං, පඤ්ඤවන්තානං වෙ වා තීණි වා ඛුද්දකානි, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ ඨිතානං ථනානං අබ්භන්තරෙ දක්ඛිණපස්සං නිස්සාය ඨිතං, පරිච්ඡෙදතෝ යකනං යකනභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡෙදෝ, විසභාගපරිච්ඡෙදෝ පන කෙසසදිසොව කිලොමකන්ති පටිච්ඡන්නාපටිච්ඡන්නභෙදතෝ දුවිධං පරියොනහනමංසං, තං දුවිධම්පි වණ්ණතෝ සෙතං දුකූලපිලොතිකවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ අන්තතෝ ඔකාස සණ්ඨානං, දිසතෝ පටිච්ඡන්නාකිලොමකං උපරිමාය දිසාය ජාතං ඉතරං තීසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතෝ පටිච්ඡන්නාකිලොමකං හදයඤ්ච වක්කඤ්ච පටිච්ඡාදෙත්වා ඨිතං, අපටිච්ඡන්නාකිලෝ

මකං සකලසරීරේ චම්මස්ස හෙට්ඨතෝ මංසං පරියොනන්ධිත්වා ඨිතං, පරිවේඨේතෝ හෙට්ඨා මංසෙන උපරි චම්මෙන තිරියං කිලොමකභාගෙන පරිච්ඡින්නං අයමස්ස සභාගපරිවේඨේ, විසභාගපරිවේඨේ පන කෙසඤ්චි පිහකන්ති උදරජිව්හා මංසං, තං වණ්ණතෝ නීලං නිග්‌රොධකපුප්ඵවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ සත්තබද්ධඵලපමාණං අබද්ධං කාලවච්ඡකජිව්හා සණ්ඨානං දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ හදයස්ස වාමපස්සෙ උදරපටලස්ස මත්ථකපස්සං නිස්සාය ඨිතං, යස්මිං පහරණප්පහාරෙන බහිනික්ඛන්තෙන සත්තානං ජීවිතක්ඛයෝ හොති, පරිවේඨේතෝ පිහකභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිවේඨේ, විසභාගපරිවේඨේ පන කෙසඤ්චි පප්පාසන්ති වත්තිංස මංසඛණ්ඩප්පභේදං පප්පාසමංසං, තං වණ්ණතෝ රත්තං නාතිපක්කලඋම්බරඵලවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ විසමචතුරස්සබහලපුථුඛණ්ඩසණ්ඨානං, අබ්භන්තරෙ අසිතපීතානං අභාවෙ උග්ගතෙන කම්මජතෙජුසමුට්ඨානා අබ්භාහතත්තා සඞ්ඛාදිතපලාලපිණ්ඩමිව නීරසං නිරොජං, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ සරීරබ්භන්තරෙ ච්ඡන්නං එනානමන්තරෙ හදයඤ්ච යකනඤ්ච පටිච්ඡාදෙත්වා ඔලම්බන්තං ඨිතං, පරිවේඨේතෝ පප්පාසභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිවේඨේ, විසභාගපරිවේඨේ පන කෙසඤ්චි අන්තන්ති පුරිසස්ස වත්තිංසහත්ථා ඉත්ථියා අට්ඨවීසති හත්ථා එකවීසතියා ඨානෙසු ඔභග්ගා අන්තවට්ඨි තදෙතං වණ්ණතෝ සෙතං සඞ්ඛරසුධාවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ ලොහිතදෙණ්ඩියං ආහුජ්ජිත්වා ඨපිතා සීසච්ඡින්නාසපපසණ්ඨානං, දිසතෝ ච්ඡිසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතෝ උපරිගලවාටකෙ හෙට්ඨාච කරීසමග්ගෙ විනිබ්බින්ධිත්වා ගලවාටකකරීසමග්ගපරියන්තෙ සරීරබ්භන්තරෙ ඨිතං, පරිවේඨේතෝ අන්තභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිවේඨේ, විසභාගපරිවේඨේ පන කෙසඤ්චි අන්තගුණන්ති අන්තභොගට්ඨානෙසු බද්ධං, තං වණ්ණතෝ සෙතං දකසීතලිකමූලවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ දකසීතලිකමූලසණ්ඨානමෙව, දිසතෝ ච්ඡිසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතෝ කුදඤ්ඤලඵරසුකමාදීනි කරොන්තානං යන්තාකඩ්ඪන කාලෙ යන්තසුත්තම්ව යන්තඵලකානි අන්තභොගෙ එකතෝ අග්ගළෙනෙන ආබන්ධිත්වා පාදපුඤ්ඤන්තරජ්ජුම්හි ලම්බිතස්ස අන්තරා තං සිඛෙත්වා ඨිතරජ්ජුකා විය එකවීසතියා ඨානෙසු

අන්නභොගානං අන්නරා සිතං, පරිච්ඡදතෝ අන්නගුණභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡදෝ, විසභාගපරිච්ඡදෝ පන කෙසාදිසොවණ්ණුදරියන්ති උදරෙ භවං අසිතපීතඛායිත සායිතං; තං වණ්ණතෝ අජ්ඣොහටාහාරවණ්ණං, සණ්ඨානතෝ පරිස්සාවනෙ සිථිලබන්ධනත්ථුලසණ්ඨානං, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ උදරෙ සිතං, උදරං නාම උභතෝ නිපජ්ජියමානස්ස අල්ලසාටකස්ස මජ්ඣෙ සඤ්ඡාතඵොටකසදිසං, අන්නපටලං බහි මළං අන්නෙ මංසකසම්බුකපළිවෙඨනකිලිඤ්ජ පාවාරකපුප්පකසදිසං, කුථිතපනසතචස්ස අබ්භන්තරසදිසන්තිපි වත්තුං වට්ටති, යඤ්හි තක්කොටකා ගණ්ඩුප්පාදකා තාලඤීරකා සුවිමුඛකා පටනනතු සුත්තකා ඉච්චෙව මාදිවත්තීංස කුලප්පභෙදා කිමයෝ ආකුලබ්‍යාකුලා සණ්ඩසණ්ඩචාරිනෝ හුත්වා නිවසන්ති යෙ පානභොජනාදිම්හි අවිජ්ජමානෙ උල්ලඞ්ඝිත්වා විරවන්තා හදයමංසං අභිහනන්ති පානභොජනාදි අජ්ඣොහරණවෙලාය ච උඞ්ගං මුඛා හුත්වා පඨමජ්ඣොහටෙ වෙ තයෝ ආලොපෙ තුරිතතුරිතා විලුම්පන්ති යං තෙසං කිඤ්චිදෙව සුතිඤ්චරං වච්චකුටි ගිලානසාලා සුසානඤ්ච හොති, යඤ්ච සෙය්‍යථාපි නාම වණ්ඩාල ගාමවාරෙ චන්දනිකාය නිදහසමයෙ ථූලථූසිතදෙවෙ වස්සන්තෙ උදකෙන වුය්හමානං මුත්තකරීසවමමඅසිනහාරුඛණ්ඩඛෙල සිඞ්ඝාණිකලොහිතපභූතිනානාකුණපජාතං නිපතිත්වා කද්දමොදකා ලුළිතං වීහතීහවචයෙන යාගුකිමිකුලං සූරියාත පවෙගසන්තාපකුථිතං උපරි ඵෙණබුබ්බුළකෙ මුඛන්තං අභිනීල වණ්ණං පරමදුගන්ධජෙගුච්ඡං නෙවුපගන්තුං නදඤ්ඤු අරහරූ පතං ආපජ්ජිත්වා නිඤ්ඤති, පගෙව ඛායිතුංවා සායිතුං වා එවමෙව නානාපකාර පානභොජනාදි දන්තමුසලසංචුණ්ණිතං ජිව්හා හත්ථ පරිවත්තිතඛෙල්ලාලාපළිබුඬං තඞ්ඛණවිගතවණ්ණගන්ධ රසාදි සම්පදං තන්තවාය ඛලි සුවානවමථුසදිසං නිපතිත්වා පිත්ත සෙම්හවාතපළිවෙඨිතං හුත්වා උදරගහි සන්තාපවෙගකුථිතං කිමි කුලාකුලං උපරූපරිඵෙණබුබ්බුළකානි මුඛන්තං පරමකසම්බුදු ගන්ධජෙගුච්ඡභාවං ආපජ්ජිත්වා තිඤ්ඤති, යං සුත්වාපි පානභොජ නාදිසු අමනුඤ්ඤතා සණ්ඨාති පගෙව පඤ්ඤාචක්ඛුනා අවලොකෙත්වා, යත්ථ ච පනිතං පානභොජනාදි පඨධා විභාගං ගච්ඡති එකං භාගං පාණකා ඛාදන්ති, එකං භාගං උදරගහි ඨාපෙති එකො භාගො මුත්තං හොති එකො කරීසං එකො රසභාවං ආප

ජජ්ජිතා සොණිතමංසාදීනි උපබ්‍රූහයති, පරිවෙජ්දතෝ උදරපටලෙන චෙව උදරියභාගෙන ච පරිච්ඡින්නා, අයමස්ස සභාගපරිවෙජ්දෝ, විසභාගපරිවෙජ්දෝ පන කෙසසදිසොවණ්ණී සන්නී වචවං, තං වණ්ණතෝ සෙතුය්‍යෙන අපෙක්ඛාහටාහාරවණ්ණමෙව හොති, සණ්ඨානතෝ ඔකාසසණ්ඨානං, දිසතෝ හෙට්ඨිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ පක්කාසයෙ ඨිතං, පක්කාසයොනාම හෙට්ඨානාභිපිත්තිකණ්ඩකමූලානමන්තරෙ අන්තාවසානෙ උබ්බෙධෙන අට්ඨඞ්ගුලමත්තෙ වෙළුනාළිකසදිසෙ, යත්ථ සෙය්‍යථාපි නාම උපරූපරි භූමිභාගෙ පතිතං විසෙසාදකං ඔගළිත්වා හෙට්ඨා භූමිභාගං පූරෙත්වා තිට්ඨති එවමෙව යං කිඤ්චි ආමාසයෙ පතිතං පානභොජනාදිකං උදරග්ගිනා ථෙණ්ඩෙදෙහකං පක්කං පක්කං නිසදුය පිසිතම්ව සණ්හභාවං ආපජ්ජිත්වා අන්තබිලෙන ඔගළිත්වා ඔගළිත්වා මද්දිත්වා වෙළුපබ්බෙ පක්ඛිපමානපණ්ඩුමත්තිකා විය සන්නිචිතං හුත්වා තිඤ්ති, පරිවෙජ්දතෝ පක්කාසය පටලෙන චෙව කරීසභාගෙන ච පරිච්ඡින්නා, අයමස්ස සභාගපරිවෙජ්දෝ, විසභාගපරිවෙජ්දෝ පන කෙසසදිසොවණ්ණී මත්ථලුඞ්ගහාති සීසකටාහබහන්තරෙ සීතම්සුරාසි, තං වණ්ණතෝ සෙතං, අභිවජ්ජිතකපිණ්ඩිකවණ්ණං, දධිභාවං අසම්පත්තං දුඤ්ඛීරවණ්ණන්තිපි වත්තුං වට්ටති, සණ්ඨානතෝ ඔකාසසණ්ඨානං, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතෝ සීසකටාහබහන්තරෙ වත්තාරෝ සිඛරිනිමගෙ නිස්සාය සමොධානෙත්වා ඨපිතා වත්තාරෝ පිණ්ඩිපිණ්ඩා විය සමොහිතං නිඤ්ති, පරිවෙජ්දතෝ සීසකටාහස්ස අබහන්තරතලෙහිවෙව මත්ථලුඞ්ගහාගෙනව පරිච්ඡින්නා, අයමස්ස සභාගපරිවෙජ්දෝ, විසභාගපරිවෙජ්දෝ පන කෙසසදිසොවණ්ණී පිත්තානන්ති වෙ පිත්තානි බද්ධපිත්තඤ්ච අබද්ධපිත්තඤ්ච, තත්ථ බද්ධපිත්තං වණ්ණතෝ බහලමධුකතෙලවණ්ණං, අබද්ධපිත්තං මිලාතආකුලිතපුප්පවණ්ණං, තං සණ්ඨානතෝ උභයම්පි ඔකාසසණ්ඨානං, දිසතෝ බද්ධපිත්තං උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඉතරං ද්වීසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතෝ අබද්ධපිත්තං ඨපෙත්වා කෙසලොමදන්තනඛානං මංසච්චිත්තඤ්ඤානඤෙව ඨබ්බසුක්කඤ්ඤමඤ්ඤ උදකම්ව තෙලබින්දුං අවසෙසසරීරං ඛ්‍යාපෙත්වා ඨිතං, යමහි කුපිතෙ අක්ඛීනි පීතකානි හොන්ති හඤ්ඤති; ගත්තං කම්පති කණ්ඩුයති, බද්ධපිත්තං හදයපප්පාසානමන්තරෙ යකනමංසං නිස්සාය පතිට්ඨිතෙ මහාකොසාතකී කොසකසදිසෙ

පිත්තකොසකෙ සිතං, යම්හි කුපිතෙ සත්තා උම්මත්තකා හොන්ති, විපල්ලත්ථචිත්තා හිරොත්තප්පං ඡඩ්ඩෙත්වා අකත්තබ්බං කරොන්ති අභාසිතබ්බං භාසන්ති අචින්තෙතබ්බං චින්තෙන්ති, පරිච්ඡදතො පිත්තඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නං අයමස්ස සභාගපරිච්ඡෙදෙ විසභාග පරිච්ඡෙදෙ පන කෙසසදිසොව. **සෙම්හන්ති** සරීරබ්භන්තරෙ එකපත්තපූරප්පමාණං සෙම්හං, තං වණ්ණතො සෙතං නාගබලා පණ්ණරසවණ්ණං, සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානං දිසතො උපරි මාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතො උදරපටලෙ සිතං, යං පානභොජ නාදිනි අජ්ඣොහරණකාලෙ සෙය්යථාපි නාම උදකෙ සෙවාල පණකං කඤ්චි වා කපාලෙ වා පතන්තෙ ඡිජ්ජිත්වා ච්ඡිඃ හුත්වා පුන අජ්ඣොත්ථරිත්වා තිට්ඨති එවමෙව පානභොජනාදිම්හි නිප තන්තෙ ඡිජ්ජිත්වා ච්ඡිඃ හුත්වා පුනඅජ්ඣොත්ථරිත්වා තිට්ඨති, යම්හි ච මත්තීභූතෙ පක්කගණ්ඩා විය පූතිකුක්කුටණ්ඩම්ව ච උදරං පරමජෙගුච්ඡං කුණපගන්ධිං හොති, තතො උග්ගතෙන ච ගන්ධෙන උග්ගාරොපි මුඛම්පි දුග්ගන්ධං පූතිකුනපසදිසං හොති; සො ච පුරිසො අපෙහි දුග්ගන්ධා වායසීති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති, යඤ්ච වඤ්චිත්වා බහලත්තමාපන්නං පිධානඵලකම්ව වච්චකුටියා උදර පටලස්ස අබ්භන්තරෙ යෙව කුනපගන්ධං සන්නිරුන්ධිත්වා තිට්ඨති, පරිච්ඡදතො සෙම්හභාගෙන පරිච්ඡින්නං, අයමස්ස සභාගපරි ච්ඡෙදෙ, විසභාගපරිච්ඡෙදෙ පන කෙසසදිසොව. **පුබ්බොති** වණ්ණතො පණ්ඩුපලාසවණ්ණා මතකසරීරෙ පන පූතිබහලා වාමවණ්ණා හොති, සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානතො දිසතො වීසු දිසාසු ජාතො, ඔකාසතො පන. පුබ්බස්ස ඔකාසො නාම නිබ්බෙඨෙත්වා, යඤ්චෙ සො සන්නිචිතො තිට්ඨෙය්‍ය, යත්‍ර යත්‍ර පන බාණුකණ්ටකපපහරණගහිජ්ඣාලාදීහි අභිහතෙ සරීරප්පදෙසෙ ලොහිතං සණ්ඨහිත්වා පච්චති ගණ්ඩපිළකාදයොවා උප්පජ්ජන්ති තත්‍ර තත්‍රෙව තිට්ඨති, පරිච්ඡදතො පුබ්බභාගෙන පරිච්ඡින්නො, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡෙදෙ, විසභාගපරිච්ඡෙදෙ පන කෙසසදි සොව. **ලොහිතන්ති** වෙ ලොහිතානි සන්නිචිතලොහිතඤ්ච සංසරණලොහිතඤ්ච, තත්‍ර සන්නිචිත ලොහිතං වණ්ණතො නිපක්කබහලලාඛාරසවණ්ණං, සංසරණලොහිතං අච්ඡලාඛාර සවණ්ණං, සණ්ඨානතො උභයම්පි ඔකාසසණ්ඨානං, දිසතො සන්නිචිතලොහිතං උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඉතරං වීසු දිසාසු ජාතං, ඔකාසතො සංසරණලොහිතං ඨපෙත්වා කෙසලොමදන්ත

නඛානං මංසචිනිමූතතඨානඤෙව එඩසුඤඛවමඤඣ ධමනී ජාලානුසාරෙන සඛං උපාදිනනකසරීරං එරිතවා සිතං, සනනී විතලොහිතං යකනඨානසස හෙඨාභාගං පූරෙතවා එකපතත පූරමතතං හදයවකඛපපභාසානං උපරි ථොකං ථොකං පඟඛර නතං වකඛහදයයකනපපභාසෙ තෙමයමානං සිතං, තසමිඤඤි වකඛහදයාදිනි අතෙමනෙන සතතා පිපාසිතා හොනති, පරි ඛෙජදතො ලොහිතභාගෙන පරිවතිතනතා, අයමසස සභාගපරි ඛෙජදෙ, විසභාගපරිඛෙජදෙ පන කෙසසදිසොව ෙසදෙති ලොමකූපාදිහි පඟඛරණකආපොධාතු, සො වණණතො විපප සනන නිලතෙලවණණා, සණඨානතො ඔකාසසණඨානො, දිසතො වීසු දිසාසු ජාතො, ඔකාසතො සෙදසෙසොකාසො නාම නිබබඩො නතථි යතථ සො ලොහිතං විය සදා තිටඨෙයය යදා පන අඟහිසනනාපසුරියසනතාපථතුවිකාරාදිහි සරීරං සනතපපති තදා උදකතො අබබුළහමතතවිසමචඡිනනාහිසමුලාලකුමුදනාලිකලා පො විය සඛකෙසලොමකූපවිවරෙහි පඟඛරති තසමා තසස සණඨානමපි කෙසලොමකූපවිවරානං යෙව වසෙන වෙදිතබබං, සෙදපරිගහණහකෙනව යොගිනා කෙසලොමකූපවිවරෙ පූරෙතවා සිතවසෙනෙව සෙදෙ මනසිකාතබබා පරිඛෙජදතො සෙදභාගෙන පරිවතිතනතා අයමසස සභාගපරිඛෙජදෙ විසභාග පරිඛෙජදෙ පන කෙසසදිසොව මෙදෙති ථිනසිනෙහො සො වණණතො පාලිතහලිද්දිවණණා, සණඨානතො ථූලසරීරසස නාව චමමමංසනනරෙ ඨපිතහලිද්දිවණණදුකූලපිලොතිකසණඨා නො හොති, කිසසරීරසස පඛඛාමංසං උරුමංසං පිඬිකණඩකනි සසිතං පිඬිමංසං උදරවලීමංසනති එතානි නිසසාය ත්‍රිගුණං තිගු ණං කතවා ඨපිතහලිද්දිවණණදුකූලපිලොතිකසණඨානො, දිස තො වීසු දිසාසු ජාතො, ඔකාසතො ථූලසස සකලසරීරං එරිතවා කිසසස පඛඛාමංසාදිනි නිසසාය සිතො යං සිනෙහසංඛං ගතමපි පරමපෙගුඤඤතා නෙව මුඛනි තෙලපපභාය න නාසතෙලදිනං අතථාය ගණහනති, පරිඛෙජදතො හෙඨා මංසෙන උපරි වමෙමන තිරියං මෙදභාගෙන පරිවතිතනතා, අයමසස සභාගපරිඛෙජ දෙ, විසභාගපරිඛෙජදෙ පන කෙසසදිසොව අස්සූති අකඛිහි පඟඛරණක ආපොධාතු, තං වණණතො විපපසනනනිලතෙල වණණං, සණඨානතො ඔකාසසණඨානං, දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතො අකඛිකූපකෙසු සිතං න චෙතං පිතතකොසකෙ

පිත්තමිව අක්ඛිකූපකෙසු සදිසන්නිවිතං තිට්ඨති, යදා පන සත්තා සොමනස්ස ජාතා මහා හසිතං හසන්ති දෙමනස්ස ජාතා රොදන්ති පරිදෙවන්ති තථා රූපං විසභාගාහාරං ආහරන්ති, යදිව නෙසං අක්ඛිනි ධූමරජපංසුකාදීහි අභිහඤ්ඤන්ති තදා එතෙහි සොමනස්ස දෙමනස්ස විසභාගාහාරඋතූහි සමුට්ඨහිත්වා අක්ඛිකූපකෙ පූරෙත්වා තිට්ඨති වා පග්ඝරතිවා, අස්සුපරිගණ්හකෙන පන යොගිනා අක්ඛිකූපකෙ පූරෙත්වා ඨිතවසෙනෙව පරිගහණිතබ්බං, පරිවෙජදතෝ අස්සුභාගෙන පරිච්ඡින්නා, අයමස්ස සභාගපරිවෙජදෙ, විසභාගපරිවෙජදෙ පන කෙස සදිසොව ... වසාති විලීනසෙනහෝ, සා වණ්ණතෝ නාලිකෙරතෙලවණ්ණා, ආවාමෙ ආසිත්තතෙලවණ්ණාතිපි වත්තුං වට්ටති, සණ්ඨානතෝ නහානකාලෙ පඨන්නඋදකස්ස උපරි පරිබ්භමන්තසිනෙහබින්දු විසර * සණ්ඨානා, දිසතෝ සීසු දිසාසු ජාතා, ඔකාසතෝ යෙ භුය්‍යෙන හත්ථතලහත්ථපිඨි පාදතලපාදපිට්ඨි නාසපුටනලාට අංසකූටෙසු ඨිතා, නවෙසා එතෙසු ඔකාසෙසු සදා විලීනාව හුත්වා තිට්ඨති යදා පන අග්ගිසන්තාපසුරියසන්තාපඋතුවිසභාගධාතුවිසභාගෙහි තෙ පදෙසා උණ්හ ජාතා හොන්ති තදා තත්ථ නහානකාලෙ පඨන්නඋදකුපරිසිනෙහබින්දුවිසරෝ විය ඉතෝ චිතෝව සංසරති, පරිවෙජදතෝ වසා භාගෙන පරිච්ඡින්නා, අයමස්ස සභාගපරිවෙජදෙ, විසභාගපරිවෙජදෙ පන කෙසසදිසොව ... ඛෙළලානි අන්තෝ මුඛෙ ඵෙනමිස්සා ආපොධාතු, සෝ වණ්ණතෝ සෙතෝ ඵෙනවණ්ණා, සණ්ඨානතෝ ඔකාසසණ්ඨානෝ, ඵෙනසණ්ඨානෝ නිපි වත්තුං වට්ටති, දිසතෝ උපරිමාය දිසාය ජාතෝ, ඔකාසතෝ උභොහි කපොලපස්සෙහි ඔරුය්හ ජිව්හාය ඨිතෝ, නවෙස එත්ථ සදා සන්නිවිතෝ හුත්වා තිට්ඨති, යදා පන සත්තා තථාරූපං ආහාරං පස්සන්ති වා සරන්ති වා උණ්හතිත්තකටුකලොණම්බිලානං වා කිඤ්චි මුඛෙ ඨපෙන්ති යදුවා නෙසං හදයං ආකිලායති කිස්මිඤ්චි දෙව වා ජිගුච්ඡා උපපජ්ජති තදා ඛෙළෝ උපපජ්ජිත්වා උභොහි කපොලපස්සෙහි ඔරුය්හ ජිව්හාය සණ්ඨාති, අග්ගජිව්හාය වෙස තනුකෝ හොති, මූලජිව්හාය බහලෝ, මුඛෙ පක්ඛිත්තඤ්ච පුථුකං වා තණ්ඩුලං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි ඛාදනීයං නදීපුළිනෙ ඛතකූපකසලිලං විය පරික්ඛයං අගච්ඡන්තෙනාව තෙමෙතුං සමත්ථෝ හොති, පරිවෙජදතෝ ඛෙළභාගෙන පරිච්ඡින්නා, අය

* 'විසට' කම්බි.

මස්ස සභාගපරිච්ඡේදෙ විසභාගපරිච්ඡේදෙ පන කෙසඳි සොව...සිඞ්ඝාණිකානි මත්ථලුඞ්ගතො පඤ්චරණකඅසුචි, සා වණ්ණතො තරුණතාලඛීම්ඤ්ඡවණ්ණා, සණ්ඨානතො ඔකාස සණ්ඨානා, දිසතො උපරිමාය දිසාය ජාතා, ඔකාසතො නාස පුටෙ පූරෙත්වා ඨිතා, න වෙසා එත්ථ යදූ සන්නිවිතා හුත්වා නිඞ්ගි අථඛො ඨථානාම පුරිසො පදුම්නිං පත්තෙන දධිං බන්ධිත්වා හෙට්ඨා කණ්ඨකෙන විජ්ඣිත්‍ය අථ තෙන ඡිද්දෙන දධි මත්ථු ගළිත්වා බහි පතෙය්‍ය එවමෙව යදූ සත්තා රොදන්ති වා විසභාගාහාර උතුවසෙනවා සඤ්ඤාතධාතුක්ඛොභා හොන්ති තදූ අන්තො සීසතො පූති සෙම්හභාවං ආපන්නං මත්ථලුඞ්ගං ගළිත්වා නාලු මත්ථකච්ඡිද්දෙන ඔතරිත්වා නාසපුටෙ පූරෙත්වා නිඞ්ගි වා පඤ්ච රහි වා, සිඞ්ඝාණිකා පරිගණ්හකෙන පන යොගිනා නාසපුටෙ පූරෙත්වා ඨිතවසෙනෙව පරිගණ්හිතබ්බා, පරිච්ඡේදතො සිඞ්ඝා ණිකහාගෙන පරිච්ඡින්නා, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡේදෙ, විසභාග පරිච්ඡේදෙ පන කෙසඳිසොව...ලසිකාති සරීරසන්ධීනං අබ්භන්තරෙ පිච්ඡිලකුනපං, සා වණ්ණතො කණ්ඨිකාරනීය්‍යාස වණ්ණා, සණ්ඨානතො ඔකාසසණ්ඨානා, දිසතො ඒසු දිසාසු ජාතා, ඔකාසතො අට්ඨිසන්ධීනං අබ්භඤ්ජනකිච්චං සාධය මානා අසීතිසතසන්ධීනං අබ්භන්තරෙ ඨිතා, යස්ස වෙසා මන්දූ හොති තස්ස උට්ඨහන්තස්ස නිසීදන්තස්ස අභික්කමන්තස්ස පටි ක්කමන්තස්ස සම්මිඤ්ජන්තස්ස පසාරෙන්තස්ස අට්ඨිකානි කට කටායන්ති අච්ඡරාසද්දං කරොන්තො විය විචරති එකයොජන වියොජනමත්තම්පි අඞ්ගං ගතස්ස වායො ධාතු කුපති ගත්තානි දුක්ඛන්ති, යස්ස පන බහුකා හොති තස්ස උඤ්ඤානසජ්ඣාදිසු න අට්ඨි කටකටායන්ති දිඝම්පි අඞ්ගං ගතස්ස න වායො ධාතු කුපති න ගත්තානි දුක්ඛන්ති, පරිච්ඡේදතො ලසිකා භාගෙන පරිච්ඡින්නා, අයමස්ස සභාගපරිච්ඡේදෙ, විසභාගපරිච්ඡේදෙ පන කෙසඳිසොව...මුත්තන්ති වණ්ණතො මාසඛාරොදකවණ්ණං, සණ්ඨානතො අධොමුඛඨපිත උදකකුම්භන්තරගතඋදක සණ්ඨා නං, දිසතො හෙට්ඨිමාය දිසාය ජාතං, ඔකාසතො වත්ථිස්ස අබ්භ න්තරෙ ඨිතං, වත්ථිනාම වත්ථි පුටො වුච්චති, යත්ථ සෙය්‍යථාපි නාම වන්දනිකාය පක්ඛිත්තෙන අධොමුඛෙ රවණඝටෙ වන්දනිකර සො පවිසති නවස්ස පවිසනමගෙහා පඤ්ඤායති එවමෙව ඉරී රතො මුත්තං පවිසති නවස්ස පවිසනමගෙහා පඤ්ඤායති නික්ඛ

මනමඟෝපන පාකටෝ හොති, යම්හිච මුත්තස්ස හරිතෙ පස්සාවං කරොමාති සත්තානං ආයූහනං හොති, පරිවෙජ්දතො වත්ථි අබ්භන්තරෙන වෙව මුත්තභාගෙනව පරිවත්තනං, අයමස්ස සභාගපරිවෙජ්දෝ, විසභාගපරිවෙජ්දෝ පන කෙසාදිසොව[illegible] එවඤ්හි කෙසාදිකෙ කොට්ඨාසෙ වණ්ණාසණ්ඨානදිසොකාසපරිවෙජ්දවසෙන වවත්ථපෙත්වා අනුපුබ්බතො නානිසීදතොති ආදිනා නයෙන වණ්ණාසණ්ඨානගන්ධාසයොකාසවසෙන පඤ්චධා පටිකූලානි මනසිකරොතො පණ්ණත්ති සමතික්කමවසෙන සෙය්යථාපි චක්ඛුමතො පුරිසස්ස වත්තිංස වණ්ණානං කුසුමානං එකසුත්තගතාවිතං මාලං ඔලොකෙන්තස්ස සබ්බපුප්ඵානි අපුබ්බාපරියම්ව පාකටානි හොන්ති එවමෙව ඉමස්මිං කායෙ කෙසාති ඉමං කායං ඔලොකෙන්තස්ස සබ්බෙ තෙ ධම්මා අපුබ්බාපරියම්ව පාකටා හොන්ති, තෙන වුත්තං මනසිකාරකොසල්ලකථායං ආදිකම්මිකස්සාති කෙසාති මනසිකරොතො මනසිකාරෝ ගන්ත්වා මුත්තන්ති ඉමං පරියොසානකොට්ඨාසමෙව ආහච්ච නිට්ඨිතීති, සචෙ පන බහිද්ධාපි මනසිකාරං උපසංහරති අථස්ස එවං සබ්බකොට්ඨාසෙසු පාකටීභූතෙසු ආහිණ්ඩනත්තා මනුස්සනිරජ්ජනාදයෝ සත්තාකාරංවිජහිත්වා කොට්ඨාසරාසිවසෙනෙව උපට්ඨහන්ති තෙහිව අජ්ඣොහරියමානං පානභොජනාදි කොට්ඨාසරාසිම්හි පක්ඛිපියමානම්ව උපට්ඨාති; අථස්ස අනුපුබ්බ මුඤ්චනාදිවසෙන පටිකූලං පටිකූලානි පුනප්පුනප්පුනං මනසිකරොතො අනුක්කමෙන අප්පණා උප්පජ්ජති, තස්ස කෙසාදීනං වණ්ණාසණ්ඨානදිසොකාසපරිවෙජ්දවසෙන උපට්ඨානං උග්ගහනිමිත්තං, සබ්බාකාරතො පටිකූලවසෙන උපට්ඨානං පටිභාගනිමිත්තං, තං පුනප්පුනප්පුනං ආවජ්ජන්තස්ස මනසිකරොන්තස්ස තක්කාහතං විතක්කාහතං කරොන්තස්ස චත්තාරො ඛණ්ඩා පටිකූලාරම්මණා හොන්ති, පඨමජ්ඣාන වසෙන අප්පණා පවත්තති, පුබ්බභාගෙ පරිකම්මඋපචාරචිත්තානි සවිතක්කසවිචාරානි සප්පීතිකානි සොමනස්සසහගතානි පටිකූලනිමිත්තාරම්මණානි, අප්පණාපි සවිතක්කසවිචාරා සප්පීතිකා සොමනස්ස සහගතාව, භූමන්තරෙන පන මහග්ගතා රූපාවචරා හොන්ති; පටිකූලෙපිව එතස්මිං ආරම්මණෙ ආනිසංස දස්සාවිතාය සොමනස්සං උප්පජ්ජති එකන්තාරම්මණබලෙනෙව වා තං උප්පජ්ජති, දුනිජ්ඣානාදීනි පනෙත්ථ න නිබ්බත්තන්ති, කස්මා? ඔළාරිකත්තා,

ඉදඤ්හි ආරම්මණං ඔළාරිකං විතක්කවසෙනෙවස්ස චිත්තං කඹගතා ජායති, න විතක්කසමනික්කමෙනාති, අයං තාව සමථ වසෙන කම්මට්ඨානකථා, අවිසෙසතො පන සාධාරණවසෙන එවං වෙදිතබ්බං, ඉදඤ්හි කම්මට්ඨානං භාවෙතුකාමෙන කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා සජ්ඣායකාලෙයෙව කෙසාදීනං වණ්ණනිමිත්තං සණ්ඨානනිමිත්තං දිසාභාගනිමිත්තං අඞ්ගපච්චඞ්ගනිමිත්තානි වාචාය පොථෙත්වා පොථෙත්වා එකෙකකොට්ඨාසෙ අයං එතං සරික්ඛකොති නිවිඨෙන සජ්ඣායෝ කාතබ්බෝ, කථං තව පඤ්චකෙ තාව හෙට්ඨාවුත්තනයෙනෙව අනුලොමතො පඤ්චාහං පටිලොමතො පඤ්චාහං අනුලොමපටිලොමතො පඤ්චාහන්ති අඩ්ඩමාසං සජ්ඣායෝ කාතබ්බෝ, තතො ආචරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වක්කපඤ්චකං උග්ගණ්හිත්වා තථෙව අඩ්ඩමාසං සජ්ඣායෝ කාතබ්බෝ, තතො තෙ දසපි කොට්ඨාසෙ එකතෝ කත්වා අඩ්ඩමාසං පුනථුථාසපඤ්චකාදීසුපි එකෙකං උග්ගණ්හිත්වා අඩ්ඩමාසං තතො තෙ පඤ්චදසපි කොට්ඨාසෙ අඩ්ඩමාසං මත්ථලුඞ්ග පඤ්චකං අඩ්ඩමාසං තතො තෙ වීසති කොට්ඨාසෙ අඩ්ඩමාසං මෙද ඡක්කං අඩ්ඩමාසං තතො තෙ ඡබ්බීසතිපි කොට්ඨාසෙ එකතෝ කත්වා අඩ්ඩමාසං තතො මූත්තඡක්කං අඩ්ඩමාසං තතො සබ්බෙපි චත්තිංස කොට්ඨාසෙ එකතෝ කත්වා අඩ්ඩමාසන්ති එවං ඡමාසෙ සජ්ඣායෝ කාතබ්බෝ, තස්ස උපනිස්සයසම්පන්නස්ස සප්පුරිසස්ස භික්ඛු නො කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හන්තස්සෙව කොට්ඨාසා උපට්ඨහන්ති, එකවස්ස න උපට්ඨහන්ති තෙන න උපට්ඨහන්තීති වීරියං න විස්ස ජ්ජතබ්බං, යත්තකා කොට්ඨාසා උපට්ඨහන්ති තත්තකෙ ගහෙත්වා සජ්ඣායෝ කාතබ්බෝ, එවං කම්මට්ඨානං කථෙන්තෙන පන නෙව පුග්ගලවතො න මන්දපඤ්ඤස්ස වසෙන කථෙතබ්බං, මජ්ඣිම පඤ්ඤස්ස වසෙන පන කථෙතබ්බං, මජ්ඣිමපඤ්ඤස්ස හි වසෙන ආචරියා ඡහි මාසෙහි පරිච්ඡින්දිත්වා තන්තිං ඨපයිංසු, යස්ස පන එත්තාවතාපි කොට්ඨාසා පාකටා න හොන්ති තෙන තතො පරම්පි සජ්ඣායෝ කාතබ්බෝ එව, නොචෙ අපරිච්ඡින්දිත්වා, ඡ්ඡමාසෙ පරිච්ඡින්දිත්වාව කාතබ්බෝ, සජ්ඣායං කරොන්තෙන න වණ්ණෙ න පච්චවෙක්ඛිතබ්බෝ න ලක්ඛණං මනසිකාතබ්බං කොට්ඨාසවසෙ නෙව සජ්ඣායෝ කාතබ්බෝ, ආචරියෙනාපි වණ්ණවසෙන සජ්ඣායං කරොහීති නියමෙත්වා න කථෙතබ්බං; නියමෙත්වා කථිතෙ කො දොසොති, සම්පත්තියම්පි විපත්තිසඤ්ඤී ආපජ්ජනං,

යථෙහි ආචරියෙන වණ්ණවසෙන සජ්ඣායං කරොහීති වුත්තෙ ඉමස්ස භික්ඛුනො තථා කරොන්තස්ස කම්මට්ඨානං වණ්ණතො න උපට්ඨාති පටිකූලවසෙන වා ධාතුවසෙන වා උපට්ඨාති, අථෙස න ඉදං කම්මට්ඨානං විලක්ඛණන්ති සඤ්ඤී හොති ආචරියෙන කථිත මෙව කථෙන්තා ගණ්හාති, පටිකූලවසෙන සජ්ඣායං කරොහීති වුත්තෙපි සචෙ තස්ස තථා කරොන්තස්ස පටිකූලතො න උපට්ඨාති වණ්ණවසෙන වා ධාතුවසෙන වා උපට්ඨාති, අථෙස න ඉදං කම්මට්ඨානං විලක්ඛණන්ති සඤ්ඤී හොති ආචරියෙන කථිතමෙව කථෙන්තා ගණ්හාති, ධාතුවසෙන තං සජ්ඣායං කරොහීති වුත්තෙපි සචෙ තස්ස තථාකරොන්තස්ස ධාතුතො න උපට්ඨාති වණ්ණවසෙන වා පටිකූලවසෙන වා උපට්ඨාති, අථෙස න ඉදං කම්මට්ඨානං විලක්ඛණන්ති සඤ්ඤී හොති ආචරියෙන කථිතමෙව කථෙන්තා ගණ්හාති, අයං ආචරියෙන නියමෙත්වා කථිතෙ දොසො, කින්නු පන වත්තබ්බොහොතීති? කොට්ඨාසවසෙන සජ්ඣා යං කරොහීති වත්තබ්බො, කථං කෙසකොට්ඨාසො ලොමකොට්ඨා සොති සජ්ඣායං කරොහීති වත්තබ්බො, සචෙපනස්ස එවං කොට්ඨ සවසෙන සජ්ඣායං කරොන්තස්ස වණ්ණතො උපට්ඨානි අථා නෙන ඔවාදාචරියස්ස ආචික්ඛිතබ්බං, අහං වත්තිංසාකාරං කොට්ඨ සවසෙන සජ්ඣායං කරොමි මයහං පන වණ්ණතො උපට්ඨානීති, ආචරියෙන කම්මට්ඨානං විය අකම්මට්ඨානං විලක්ඛණං එතන්නි න විසංවාදෙතබ්බං යාධු සප්පුරිස පුබ්බ තයා වණ්ණකසිනෙ පරිකම්මං කතපුබ්බං භවිස්සති එතදෙව කම්මට්ඨානං තුය්හං සප්පායං වණ්ණවසෙනෙව සජ්ඣායං කරොහීති වත්තබ්බො, තෙනපි වණ්ණවසෙනෙව සජ්ඣායො කාතබ්බො, සො එවං කරොන්තෙනා අජ්ඣත්තං නීලකං පිතකං ලොහිතකං ඔදාතකන්නි චත්තාරි වණ්ණකසිණානි ලභති, කථං? තස්සහි කෙසලොම පිත්තෙසු වෙව අක්ඛීනඤ්ච කාළකට්ඨානෙ වණ්ණං නිලං නීලන්ති මනසිකරොන්තස්ස චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානානි උප්පජ්ජන්ති ඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති, මෙදසම්ං පන අක්ඛීනඤ්ච පීතකට්ඨානෙ වණ්ණං පිතකං පීතක න්ති මනසිකරොන්තස්ස චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානානි උප්පජ්ජන්ති ඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති, මංසලොහිතෙසු පන අක්ඛීනඤ්ච රත්තට්ඨානෙ වණ්ණං ලොහි තකං ලොහිතකන්නි මනසිකරොන්තස්ස චතුක්කපඤ්චකජ්ඣා

නානි උපපජ්ජන්ති ඛීණානං පාදකං කත්වා විපස්සනාය පදට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති, නඛදන්තචම්මඅක්ඛීසු පන අකඛීනඤ්ච පණ්ඩරභාවෙ වණ්ණෝ ඔදාතෝ ඔදාතන්ති මනසිකරොන්තස්ස චතුකකපඤ්චකජ්ඣානානි උපපජ්ජන්ති ඛීණානං පාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති, ඉදං වණ්ණවසෙන අභිනිවිට්ඨස්ස භික්ඛුනො යාව අරහත්තා නිගමනං, අපරස්ස කොට්ඨාසවසෙන සඤ්ඤායං කරොන්තස්ස පටිකූලතො උපට්ඨාති, අථානෙන ඔවාදාචරියස්ස ආචික්ඛිතබ්බං ආචරියෙන කම්මට්ඨානං විය අකම්මට්ඨානං විලක්ඛණං එතන්ති න විසංවාදෙතබ්බං සාධු සප්පුරිස පුබ්බෙ තයා පටිකූලමනසිකාරෙ යොගො කතො භවිස්සති එතදෙව කම්මට්ඨානං තුය්හං සප්පායං පටිකූලවසෙනෙව සඤ්ඤායං කරොහීති වත්තබ්බො, තෙනපි පටිකූලවසෙන සඤ්ඤායො කාතබ්බො, තස්ස කෙසා නාම අජ්ඣත්තං, දුග්ගන්ධා ජෙගුච්ඡා පටිකූලාති එවං පටිකූලවසෙන සඤ්ඤායං කරොන්තස්ස පටිකූලාරම්මණෙ පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තති, ඡොඩ්ඩානං පාදකං කත්වා විපස්සනාං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති, ඉදං පටිකූලවසෙන අභිනිවිට්ඨස්ස භික්ඛුනො යාවඅරහත්තානිගමනං, අපරස්ස කොට්ඨාසවසෙන සඤ්ඤාය කරොන්තස්ස ධාතුතො උපට්ඨාති, ධාතුතො උපට්ඨහන්තං කීදිසං හුත්වා උපට්ඨාතීති, කෙසා නාම වම්මිකමත්ථකෙ ඡාතකුත්ථම්භකානි විය හුත්වා උපට්ඨහන්ති, ලොමා පුරාණගාමට්ඨානෙ ජාතදබ්භතිණකානි විය, නඛා දණ්ඩකෙසු ඨපිතමධුකඵලට්ඨිකොසකා විය, දන්තා මත්ථකා පිණ්ඩෙ පවෙසෙත්වා ඨපිත අලාබු බීජානි විය, තචො වීණා පබ්භකෙ පරියොනද්ධඅල්ලගොචම්මං විය, මංසං භිත්තියං අනුලිත්තමත්තිකා විය, නහාරූ දබ්බසම්භාරබද්ධවල්ලී විය, අට්ඨී උස්සාපෙත්වා ඨපිතභිත්ති දබ්බසම්භාරො විය, අට්ඨිමිඤ්ජං මහාවෙළුම්හි පක්ඛිත්ත සෙදිත වෙත්තග්ගං විය, වක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්පාසන්ති ඉමෙ හි කොට්ඨාසා සුනාඛරං විය හුත්වා උපට්ඨහන්ති, වත්තිංස හත්ථං අන්තං ලොහිතදොණියං සංවෙල්ලිත්වා ඨපිතඅරසපෙළා විය, අන්තගුණං පාදපුඤ්ඡනකෙ සිබ්බිතරජ්ජුකා විය, උදරියං පරිස්සාවනෙ සිථිලබන්ධනචම්මං විය, කරීසං වෙළුපබ්බෙ පක්ඛිත්ත පණ්ඩුමත්තිකා විය, මත්ථලුඛගං ඔමද්දිත්වා ඨපිතා චත්තාරො තණ්ඩුලපිණ්ඩපිණ්ඩා විය, වා දස විධා ආපොධාතු පරිපාචිතා ඨපිතෙසු වාදසසු උදකසරාව

කෙසු පූරිතඋදකං විය හුත්වා උපට්ඨානි, අථානෙන ඔවාදවරි යසස ආවික්ඛිතබ්බං, ආවරියෙන කම්මට්ඨානං විය අකම්මට්ඨානං විලක්ඛණං එතනති න විසංවාදෙතබ්බං සාධු සප්පුරිස පුබ්බෙ තයා ධාතුමනසිකාරෙ යොගො කතෝ භවිස්සති එතදෙව කම්ම ට්ඨානං තුයහං ඇපායං ධාතුවසෙනෙව සඤ්ඤායං කරොහිති වත්ත බ්බා, තෙනපි ධාතුවසෙන සඤ්ඤායෝ කාතබ්බා, චාත්දං මනසි කාරමුඛෙනෙව සඤ්ඤායවිධානං, ඉධ භික්ඛු කෙසා සීසං පරියෝ නඤ්ඤිත්වා ඨිතවමෙම ජානා, තෙ න ජානන්ති මයං සීසං පරියෝ නඤ්ඤිත්වා ඨිතවමෙම ජානාති, සීසං පරියොනඤ්ඤිත්වා ඨිත වම්මම්පි නජානාති කෙසා මයි ජානාති අවෙතනා එතෙ අබ්‍යාකතා සුඤ්ඤ, ට්ඨා පතිනහා පඨවිධාතු එසානි මනසිකරොති, ලොමා සරීරං පරියොනහනවමෙම ජානා තෙ න ජානන්ති මයං සරීරං පරියෝ නහනවමෙම ජානාති, සරීරං පරියොනහනවම්මම්පි න ජානාති ලොමා මයි ජානාති, එතෙපි අවෙතනා, නඛා අඞ්ගුලීනං අග්ගෙසු ජානා, තෙ න ජානන්ති මයං අඞ්ගුලීනං අග්ගෙසු ජානාති, අඞ්ගු ලීනං අග්ගානිපි න ජානන්ති නඛා අම්හෙසු ජානාති, තෙපි අවෙතනා, දන්තා හනුකඞ්කෙ ජානා, තෙ න ජානන්ති මයං හනුකඞ්කෙ ජානාති, හනුකඞ්කම්පි නජානාති දන්තා මයි ජානාති, එතෙපි අවෙතනා, තවො න ජානාති සරීරං මයා පරියොන ඛන්ති, සරීරම්පි න ජානාති අහං තවෙන පරියොනඛන්ති, අයම්පි අවෙතනෝ, මංසං නජානාති මයා සරීරං අනුලිත්තන්ති, සරීරම්පි න ජානාති අහං මංසෙන අනුලිත්තන්ති, ඉදංපි අවෙත නං, නහාරූ නජානාති අහං අඞ්ගුළිං ආබන්ධිත්වා ඨිතන්ති, අඞ් ගුළිම්පි න ජානාති නහාරූ ජාලෙනාහං ආබඛෙති ඉදම්පි අවෙතනං, සීසඞ් න ජානාති අහං ගීවඞ්කෙ පතිට්ඨිතන්ති; ගීවඞ් කම්පි න ජානාති මයි සීසඞ්කං පතිට්ඨිතන්ති, ගීවඞ් න ජානාති අහං පිට්ඨිකණ්ඩකෙ ඨිතන්ති, පිට්ඨිකණ්ඩකොපි, කට්ඨිකං ඌර ඞ්කං ජඞ්ඝඞ්කං ගොප්පකඞ්කං න ජානාති අහං පණ්හිකඞ්කෙ පතිට්ඨිතන්ති පණ්හිකඞ්කම්පි න ජානාති අහං ගොප්පකඞ්කං උක්ඛිපිත්වා ඨිතන්ති...පෙ...ගීවඞ්කං නජානාති අහං සීසඞ්ං උක්ඛිපිත්වා ඨිතන්ති, පටිපාටියා අට්ඨි ඨිතානි කොට්ඨා, අනෙක සන්ධියමන්තො න කෙහිචි බන්ධො නහාරූහි, ජරාය වොදිතො අවෙතනෝ කඞ්කලිඞ්ඝරූපමෝ ඉදම්පි අවෙතනං, අට්ඨිමිඤ්ං වකකං...පෙ...මඤ්ඤුඞ්ගං අවෙතනං අබ්‍යාකතං

සුඤඤං තඬං පඨවීධාතූති මනසිකරොති, පිත්තං සෙමහං පෙ මුත්තං අචෙතනං අබ්‍යාකතං සුඤඤං යූස ගතං අපොධාතූති මනසිකරොති; ඉමෙ වෙ මහාභූතෙ පරිග්ග ණ්හනන්තස්ස උදරෙ උස්සද තෙජොධාතු පාකටා හොති, නාසාය උස්සද වායොධාතු පාකටා හොති; ඉමෙ චත්තාරො මහාභූතෙ පරිගණ්හනන්තස්ස උපාදරූපං පාකටං හොති; මහා භූතං නාම උපාදරූපෙන පරිච්ඡින්නං; උපාදරූපං මහාභූතෙන; යථා ආත පො නාම ඡායාය පරිච්ඡින්නො; ඡායා ආතපෙන; එවමෙව මහා භූතං උපාදරූපෙන පරිච්ඡින්නං උපාදරූපං මහාභූතෙන; අථස්ස එවං වත්තාරිමානි භූතානි තෙවිසති උපාදරූපානි රූපක්ඛන්ධොති රූපක්ඛන්ධං පරිග්ගණ්හන්තස්ස ආයතනවාරවසෙන අරූපිනො ධම්මා පාකටා හොන්ති; ඉතිරූපාරූප පරිග්ගහො පඤ්චක්ඛන්ධා හොන්ති; පඤ්චක්ඛන්ධා වදසායතනානි හොන්ති; වාදසායත නානි අට්ඨරසධාතුයො හොන්තීති; ඛන්ධායතන ධාතුවසෙන යමක නාලක්ඛණං ඒලෙත්වා විය වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා නාමරූපං වවත්ථපෙති; සො ඉදං නාමරූපං න අහෙතු න අපච්චයා නිබ්බත්තං; සහෙතු සපච්චයා නිබ්බත්තං, කො පනස්ස හෙතු කො පන පච්චයොති උපපරික්ඛන්තො අවිජ්ජාපච්චයා තණ්හා පච්චයා කම්මපච්චයා ආහාරපච්චයාවාති තස්ස පච්චයං වවත්ථපෙ ත්වා අතීතෙපි පච්චයාවෙව පච්චයසමුප්පන්නධම්මාව අනාගතෙපි එතරහිපි පච්චයාවෙව පච්චයසමුප්පන්නධම්මාව තතො උඬ්ඩං සත්තො වා පුග්ගලො වානත්ථි සුඩසඛ්ඛාරපුඤ්ඤා එවානි එවං තීසු අඩ්ඩාසු කංඛං විතරති; අයංපන විපස්සනා සඛ්ඛාරසල්ලක්ඛණා ඤාතපරිඤ්ඤා නාම; එවං සඛ්ඛාරෙ සල්ලක්ඛෙත්වා ඨිතස්ස පන භික්ඛුස්ස දසබලස්ස සාසනෙ මූලං ඔතිණ්ණං නාම හොති පතිට්ඨා ලද්ධා නාම; චූලසොතාපන්නා නාම හොති නියත ගති කො; තථාරූපං පන උතුසප්පායං පුග්ගලසප්පායං භොජන සප්පායං ධම්මසවණසප්පායං ලභිත්වා එකාසනෙ එකපල්ල ඞ්කවරගතො තීණි ලක්ඛණානි ආරොපෙත්වා විපස්සනා පට පටියා සඛ්ඛාරෙ සම්මසන්තො අරහත්තං ගණ්හාතීති ඉදං ධාතු වසෙන අභිනිවිට්ඨස්ස භික්ඛුනො යාව අරහත්තා නිගමනං; යස්ස පන නෙව වණ්ණතො උපට්ඨානි න පටිකූලතො න සුඤඤතො තෙන මෙ න උපට්ඨාතීති න කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා නිසීදිතබ්බං කොට්ඨාසමනසිකාරෙයෙව පන යොගො කාතබ්බො,

පොරණකත්ථේරා කිර කොට්ඨාසමනසිකාරෝව පමාණන්ති ආහංසු; ඉච්චස්ස පුනප්පුනං කොට්ඨාසවසෙන සඤ්ඤායං කරෙන්තස්ස කොට්ඨාසා පගුණා හොන්ති, කදා පන පගුණා නාම හොන්තීති; යදා කෙසානි ආවජ්ජිතමත්තෙ මනසිකාරෝ ගන්ත්වා මත්ථලුඞ්ගන්ති අන්තිමකොට්ඨාසෙ පතිට්ඨාති මත්ථලුඞ්ගන්ති ආවජ්ජිතමත්තෙන මනසිකරෝ ආගන්ත්වා කෙසානි ආදිකොට්ඨාසෙ පතිට්ඨාති, අථස්ස යථා නාම චක්ඛුමතෝ පුරිසස්ස වත්තිංසවණ්ණානං පුප්ඵානං එක සුත්තගතවිතං මාලං ඔලොකෙන්තස්ස පටිපාටියා වා පන නිඛා තෙ වත්තිංසවත්ථිපාදෙ පටික්කම්ත්වා ඔලොකෙන්තස්ස පටිපාටි යාව වත්තිංසවණ්ණානි පුප්ඵානි වත්ථිපාදවා පාකටා හොන්ති එව මෙව වත්තිංස කොට්ඨාසා උපට්ඨහන්ති; විවරණා නිරච්ඡානග තාපි මනුස්සාපි සත්තානි න උපට්ඨහන්ති කොට්ඨාසානි උපට්ඨහන්ති ඛාදනීයභොජනීයං කොට්ඨාසන්තරෙ පක්ඛිපමානං විය හොති කොට්ඨාසානං පගුණකාලතෝ පට්ඨාය තීසු මුඛෙසු එකෙන මුඛෙන විමුච්චිස්සති කම්මට්ඨානං වණ්ණතෝ වා පටිකූලතෝ වා සුඤ්ඤතෝ වා උපට්ඨාති; යථා නාම පුරෙ පවිත්තුකාමා ඉත්ථී මද්දිත්වා ඨපිතපිට්ඨතෝ යං යං ඉච්ඡති තං තං පචති; යථා වා පන සමෙ භූම්පදෙසෙ ඨපිතං උදකපූරං කුම්භං යතෝ යතෝ ආවිජ්ඣන්ති තතෝ තතොව උදකං නික්ඛමති එවමෙවං කොට්ඨාසානං පගුණ කාලතෝ පට්ඨාය තීසු මුඛෙසු එකෙන මුඛෙන විමුච්චිස්සති; ආකඞ්ඛමානස්ස වණ්ණතෝ ආකඞ්ඛමානස්ස පටිකූලතෝ ආකඞ්ඛමානස්ස සුඤ්ඤතෝ කම්මට්ඨානං උපට්ඨහිස්සතියෙව, අයං එත්තකෝ උග්ගහසන්ති නාම; ඉමස්මිං උග්ගහසන්තිස්මිං ඨත්වා අර හත්තං පත්තා භික්ඛූ ගණනපථං වීතිවත්තා; යස්ස පන උග්ගහ සන්තිස්මිං කම්මට්ඨානං න උපට්ඨාති තෙන කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා සවෙ ගන්ථ ආචරියෝ වසති සෝ ආවාසෝ සප්පායෝ හොති ඉච්චෙවතං කුසලං; නොවෙ සප්පායට්ඨානෙ වසිතබ්බං; වසන්තෙන අට්ඨාරසවිහාරදොසෙ වජ්ජෙත්වා පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතෙ සෙනා සනෙ වසිතබ්බං; සයම්පි පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතෙන භවිතබ්බං; තතෝ පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තෙන රත්තිට්ඨානං වා දිවාට්ඨානං වා පවිසිත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බං; කථං? ආදි තෝ තාව හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව අනුපුබ්බතෝ මනසිකා තබ්බං න එකන්තරිකා; අනුපුබ්බතෝ මනසිකරොන්තොහි වත්තිංසපදං නිස්සෙණිං පදපටිපාටියා අක්කමන්තො පාසාදං

ආරුය්හ පාසාදුනිසංසං අනුභවනකපුරිසො විය කෙසා ලොමානි පටිපාටියා කම්මට්ඨානං මනසිකරොනෙතා කම්මට්ඨානතො ච න පරිහායති, පාසාදුනිසංසසදිසෙව නවලොකුත්තරධම්මෙ අනුභවති, අනුපුබ්බතො මනසිකරොනෙතාපි ච නාතිසීඝතො නාති සනිකතො මනසිකාතබ්බං, අති සීඝතො මනසිකරොනෙතාසස හි කිඤ්චාපි කම්මට්ඨානං පගුණං හොති අවිභූතං පන හොති, තස්ස ඔපම්මං හෙට්ඨාවුත්තමෙව, අති සනිකතො මනසිකරොනෙතාසස කම්මට්ඨානං පරියොසානං න ගච්ඡති අනන්තරාව ඔසක්කිතබ්බං හොති; යථාහි පුරිසො නියොජනං මග්ගං සයං කච්ඡං බන්ධිත්වා පටිපන්නො නික්ඛන්තට්ඨානතො * පට්ඨාය සිතලච්ඡායං දිස්වා විස්සමති, රමණීයං වාලිකතලං දිස්වා පිවිං පසාරෙති වනපොක්ඛරණිං දිස්වා පානියං පිවති නහායති පබ්බතං දිස්වා ආරුය්හ පබ්බතාරාමණෙය්‍යකං පස්සති තං අනන්තරඤෙව සීහො වා ව්‍යග්ඝො වා දීපිවා හනති චොරාවා පන විලුම්පන්ති වෙව හනන්තී ච එවමෙව අතිසනිකං මනසිකරොනෙතාසස කම්මට්ඨානං පරියොසානං න ගච්ඡති අනන්තරාව ඔසක්කිතබ්බං හොති තස්මා නාති සීඝං නාති සනිකං එකදිවසං තිංසවාරෙ මනසිකාතබ්බං පාතොව දසවාරෙ මජ්ඣන්හිකෙ දසවාරෙ සායණ්හෙ දසවාරෙ සජ්ඣායො කාතඛ්බා නො කාතුං න වට්ටති, යථාහි පාතොව උට්ඨාය මුඛං නො ධොවිතුං න වට්ටති, ඛාදනීයං භොජනීයං නො ඛාදිතුං නො භුඤ්ජිතුං න වට්ටති, එතං පන වට්ටෙය්‍ය ඉදමෙව එකං නෙතන නො කාතුං න වට්ටති, කරොනෙතා මහන්තං අට්ඨං ගහෙත්වා තිට්ඨති, යථාහි එකස්ස පුරිසස්ස තීණි ඛෙත්තානි එකං ඛෙත්තං අට්ඨුම්භං දෙති, එකං සොළස, එකං වත්තිංස, තෙන තීණිපි ඛෙත්තානි පටිජග්ගිතුං අසක්නොනෙතන වෙ ඡඩ්ඩෙත්වා එකං වත්තිංසකුම්භදුයකමෙව පටිජග්ගිතබ්බං, තස්මෙව කසනව පන නිද්දුනාදීනි කාතබ්බානි, තදෙවස්ස ඉතරෙසු ද්වීසු උට්ඨානකදුයං දස්සති එවමෙව සෙසං මුඛධොවනාදිකම්මං ඡඩ්ඩෙත්වාපි එත්තෙව කම්මං කාතබ්බං නො කාතුං න වට්ටති, කරොනෙතා මහන්තං අට්ඨං ගණ්හිත්වා තිට්ඨතීති එත්තාවතා මජ්ඣිමා පටිපදා නාම කථිතා, එවං පටිපන්නොනාපි වික්ඛෙපං පටිබාහිතබ්බා, කම්මට්ඨානඤ්හි විස්සජ්ජෙත්වා චිත්තෙ බහිධා වික්ඛෙපං ගච්ඡන්තො කම්මට්ඨානතො පරිහායති වට්ටභයං සමතික්කමිතුං නස

* නික්ඛන්තකාලතො.

කෙකාති, යථාහි එකෝ පුරිසෝ සහයසුඩ්ඩාරං සාධෙත්වා* වඞ්කිං ලභිත්වා අඩ්ඩානං පටිපන්නෝ අන්තරාමග්ගෙ කුම්භීලමකරදකරක්ඛසසමුට්ඨිතාය ගම්භීරගිරිකන්දරාය උපරි අච්චුතං එකපදිකං දණ්ඩකසෙතුං ආරුය්හ ගච්ඡන්තෝ අක්කමනපදං විස්සජ්ජෙත්වා ඉතෝ චිතෝව ඔලොකෙන්තෝ පරිපතිත්වා කුම්භීලාදිහත්ථං හොති එවමෙව අයම්පි කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා සවිත්තෙන බහිද්ධා වික්ඛෙපං ගච්ඡන්තෙන කම්මට්ඨානතෝ පරිහායති වට්ටභයමනික්කමිතුං න සක්කොති, තන්ත්‍රිදං ඔපම්මසංසන්දනං පුරිසස්ස සහයසුඩ්ඩාරං සාධෙත්වා වඞ්කිං ලඞ්කාලෝ විය ඉමස්ස භික්ඛුනෝ ආචරියසන්තිකෙ කම්මට්ඨානස්ස උග්ගහිතකාලෝ, අන්තරා ගම්භීරගිරිකන්දරා විය සංසාරෝ, තස්ස කුම්භීලාදීහි දට්ඨකාලෝ විය වට්ටමූලකානි මහාදුක්ඛානි; එකපදිකදණ්ඩකසෙතු විය ඉමස්ස භික්ඛුනෝ සඤ්ඤාය විත්, තස්ස පුරිසස්ස එකපදිකංදණ්ඩකසෙතුංආරුය්හඅක්කමනපදං විස්සජ්ජෙත්වා ඉතෝ චිතෝව ඔලොකෙන්තස්ස පරිපතිත්වා කුම්භීලාදීනං හත්ථගතභාවං ආපන්නකාලෝවිය ඉමස්ස භික්ඛුනෝ කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා බහිද්ධාවික්ඛිත්තචිත්තස්ස කම්මට්ඨානතෝ පරිහායිත්වා වට්ටභයං සමතික්කමිතුං අයමත්ථාවෝ වෙදිතබ්බෝ; තස්මා කෙසා මනසිකාතබ්බා, කෙසෙ මනසිකරිත්වා චිත්තුප්පාදස්ස බහිද්ධා වික්ඛෙපං පටිබාහිත්වා සුද්ධචිත්තෙනෙව ලොමා නඛා දන්තා තචොති මනසිකාතබ්බං, එවං මනසිකරොන්තෝ කම්මට්ඨානතෝ න පරිහායති වට්ටභයං සමතික්කමති, ඔපම්මං පනෙත්ථ තදෙව පරිවත්තෙත්වා වෙදිතබ්බං, සහයසුඩ්ඩාරං සාධෙත්වා වඞ්කිං ලභිත්වා ඡෙකස්ස පුරිසස්ස දණ්ඩකසෙතුං ආරුය්හ නිවාසනපාරුපනං සංවිධාය ධාතුපත්ථඩ්කායං කත්වා සොත්ථිනා පරතීරගමනං විය ඡෙකස්ස භික්ඛුනෝ කෙසෙ මනසිකරිත්වා චිත්තුප්පාදස්ස බහිද්ධා වික්ඛෙපං පටිබාහිත්වා සුද්ධචිත්තෙනෙව ලොමා නඛා දන්තා තචොති මනසිකරොන්තස්ස කම්මට්ඨානතෝ අපරිහායිත්වා වට්ටභය සමතික්කමනං වෙදිතබ්බං, එවං බහිද්ධා වික්ඛෙපං පටිබාහන්තෙනාපි හෙට්ඨාවුත්තනයෙනෙව පණ්ණත්තිං සමතික්කමනතෝ මනසිකාතබ්බං, කෙසා ලොමාති පණ්ණත්තිං විස්සජ්ජෙත්වා පටිකූලං පටිකූලන්ති සති ඨපෙතබ්බා, පඨමං යෙව පන පටිකූලතෝ න උපට්ඨාති යාව න උපට්ඨාති තාව පණ්ණත්තිං න විස්සජ්ජෙතබ්බා, යදා උපට්ඨාති තදා පණ්ණත්තිං විස්සජ්ජෙත්වා

* සොධෙත්වා.

පටිකකූලන්ති මනසිකාතබ්බං, කරොන්තෙන ච හෙට්ඨා වුත්ත නයෙනෙව පඤ්චහාකාරෙහි පටිකකූලතො මනසිකාතබ්බා; තවපඤ්චකම්මට්ඨානභාවනානුයොගවසෙනෙව පඤ්චවිධම්පි පාටිකකූල්‍යං ලබ්භති, සෙසෙසුපි යං යං ලබ්භති තස්ස තස්ස වසෙන මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බො, තත්ථ කෙසා දයො පඤ්චකොට්ඨාසා සුභනිමිත්තං රාගට්ඨානියං ඉට්ඨාරම්මණන්ති සංඛං ගතා, යෙකෙචි රජ්ජනකසත්තා නාම සබ්බෙ තෙ ඉමෙසු පඤ්චසු කොට්ඨාසෙසු රජ්ජන්ති, අයං පන භික්ඛු මහාජනස්ස රජ්ජනට්ඨානෙ පටිකකූලන්ති අපපණ්ණං පාපෙති, තත්ථ අපපණ්ණ පත්තිතො පට්ඨාය පරතො අකිලමන්තොව අපපණ්ණං පාපුණාති තන්දිං ඔපම්මං යථාහි ජෙට්ඨකො ධනුග්ගහො රාජානං ආරාධෙත්වා සතසහස්සුට්ඨානකං ගාමවරං ලභිත්වා සන්නාඩපඤ්චාවුධො තත්ථ ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ චත්තාරිංස චොරෙ දිස්වා තෙසු පඤ්ච චොරජෙට්ඨකෙ ඝාතෙත්‍ය තෙසං ඝාතනකාලතො පට්ඨාය තෙසු වෙ එකමග්ගං පටිජ්ජමානා නාම න හොන්ති එවං සම්පදමිදං දට්ඨබ්බං, ධනුග්ගහස්ස රාජානං ආරාධෙත්වා ගාමවරං ලද්ධකාලො විය හි ඉමස්ස භික්ඛුනො ආචරියසන්තිකෙ කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා ඨිතකාලො, චත්තාරිංස චොරා විය චත්තාරිංසකොට්ඨාසා; පඤ්ච චොරජෙට්ඨකා විය කෙසාදයො පඤ්ච, චොරජෙට්ඨකානං ඝාතිත කාලො විය ඉමස්ස භික්ඛුනො සබ්බසත්තානං රජ්ජනට්ඨානෙ තවපඤ්චකෙ පටිකකූලන්ති අපපණ්ණය පාපිතකාලො, සෙසචොරානං පාණිප්පහාරෙනෙව පලායිතකාලො විය සෙසකොට්ඨාසෙසු අකිලමන්තස්සෙව අපපණ්ණපත්ති වෙදිතබ්බා, එවං පණ්ණත්තිං සමනික්කමන්තෙන ච අනුපුබ්බමුඤ්චනතො මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බො, කෙසෙ මනසිකරොන්තෙන මනසිකරොන්තෙනෙව කෙසෙසු සාපෙක්ඛෙන හුත්වා ලොමෙසු සති පෙසෙතබ්බා; යාව ලොමා න උපට්ඨහන්ති තාව කෙසා කෙසාති මනසිකාතබ්බා, යදා පන ලොමා උපට්ඨහන්ති තදා කෙසෙ විස්සජ්ජෙත්වා ලොමෙසු සති උපට්ඨපෙතබ්බා, එවං නඛාදිසුපි මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බා, තන්දිං ඔපම්මං යථාහි ජිව්හිකා ගච්ඡමානා යාව පුරතො පතිට්ඨං න ලභති තාව පච්ඡතො නඞ්ගුට්ඨෙන ගහිතට්ඨානං න මුඤ්චති; යදා පන පුරතො පතිට්ඨං ලභති තදා නඞ්ගුට්ඨං උක්ඛිපිත්වා මුඛෙන ගහිතට්ඨානෙ ඨපෙති එවමෙව කෙසෙ මනසිකරොන්තෙන මනසිකරොන්තෙනෙව කෙසෙසු සාපෙක්ඛෙන

හුත්වා ලොමෙසු සති පෙසෙතබ්බා, යාව ලොමා න උපට්ඨහන්ති තාව කෙසා කෙසාති මනසිකාතබ්බා, යදා ලොමා උපට්ඨහන්ති තදා කෙසෙ විස්සජ්ජේත්වා ලොමෙසු සති උපට්ඨපෙතබ්බා, එවං නඛාදිසුපි මනසිකාරෝ පවත්තෙන තබ්බෝ, එවං පවත්තෙන්තෙන න අප්පණා හොතීති වුත්තමනසිකාරකොසල්ලං සම්පාදෙතබ්බං, කථං? ඉදඤ්හි අප්පණා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තස්ස අප්පණං පාපුණාති පඨමංයෙව තාව න උපට්ඨාති, අනමතග්ගස්මිඤ්හි සංසාරවට්ටෙ ච නානාරම්මණෙසු වඩ්ඪිතං චිත්තං කෙසාති ආවජ්ජිතමත්තෙන සඤ්ඤායසොතානුසාරෙන ගන්ත්වා මත්ථලුඞ්ගෙ පතිට්ඨාති; මත්ථලුඞ්ගන්ති ආවජ්ජිතමත්තෙ සඤ්ඤායසොතානුසාරෙන ආගන්ත්වා කෙසෙසු පතිට්ඨාති; මනසිකරොන්තස්ස මනසිකරොන්තස්ස පන සො සො කොට්ඨාසො උපට්ඨාති; සති සමාධිනාපි තිට්ඨමානා පවත්තති තෙන යො යො කොට්ඨාසො අධිකතරං උපට්ඨාති තත්ථ තත්ථ විගුණෙන යොගං කාත්වා අප්පණා පාපෙතබ්බා, එවං අප්පණාය පාපිතකාලතො පට්ඨාය සෙසකොට්ඨාසෙසු අකිලමන්තෙන අප්පණං පාපෙති, තත්ථ තාලවනමක්කටොව ඔපම්මං, අපිචෙත්ථ එවම්පි යොජනා වෙදිතබ්බා වත්තනිංස තාලක්ඛන්ධෙ තාලවනෙ මක්කටො පවිසති තං ගහෙතුකාමො ලුද්දෙ කොට්ඨං ඨිත තාලමූලෙ ඨත්වා උක්කුට්ඨිමකාසි, මානජාතිකො මක්කටො තං තං තාලං ලඞ්ඝිත්වා පරියන්තතාලෙ අට්ඨාසි, ලුද්දෙ තත්ථපි ගන්ත්වා උක්කුට්ඨිමකාසි, මක්කටො පුන තථෙව පුරිමතාලෙ පතිට්ඨාසි, සො අපරාපරං අනුබන්ධියමානො කිලමන්තො තස්ස තස්සෙව තාලස්ස මූලෙ ඨත්වා උක්කුට්ඨුක්කුට්ඨිකාලෙ උට්ඨහිත්වා ගච්ඡන්තො ගච්ඡන්තො අනිකිලමන්තො එකස්ස තාලස්ස මකුලපණ්ණසූචිං දළ්හං ගහෙත්වා ධනුකොට්ඨං විජ්ඣිත්වා ගණ්හන්තොපි නපලායති, තත්ථ වත්තනිංස තාලාවිය වත්තනිංස කොට්ඨාසා, මක්කටො විය චිත්තං, ලුද්දෙ විය යොගාවචරෝ, ලුද්දෙන තාලමූලෙ ඨත්වා උක්කුට්ඨිකාලෙ මානජාතිකස්ස මක්කටස්ස පලායිත්වා පරියන්තකොට්ඨං ඨිතකාලො විය අනමතග්ගෙ සංසාරවට්ටෙව නානාරම්මණෙසු වඩ්ඪිතචිත්තස්ස කෙසාති ආවජ්ජිතමත්තෙන සඤ්ඤායසොතානුසාරෙන ගන්ත්වා මත්ථලුඞ්ගෙ පතිට්ඨානං, පරියන්තකොට්ඨං ඨත්වා උක්කුට්ඨෙ ඔරිමකොටි ආගමනකාලො විය මත්ථලුඞ්ගන්ති ආවජ්ජිතමත්තෙන සඤ්ඤායසොතානුසාරෙන ගන්ත්වා කෙසෙසු පතිට්ඨානං, අපරාපරං අනුබන්ධියමානස්ස කිලමන්තස්ස උක්කුට්ඨුක්කුට්ඨි

ඣානෙ උණ්හකාලෝ විය මනසිකරොන්තස්ස මනසිකරොන්තස්ස තස්මිං තස්මිං කොට්ඨාසෙ උපට්ඨහනෙන සතියා පතිට්ඨාය පතිට්ඨාය ගමනං, ධනුකොටියා විජ්ඣිත්වා ගණ්හන්තස්සාපි අපලායනකාලෝ විය යෝ කොට්ඨාසෝ අධිකතරං උපට්ඨාති තස්මිං මිගුණං මනසිකාරං කත්වා අප්පණාය පාපනං, තඤ්ච අප්පණාය පාපිතකාලතෝ පට්ඨාය සෙසකොට්ඨාසෙසු අකිලමන්තෝව අප්පණං පාපෙස්සති තස්මා පටික්කූලං පටික්කූලන්ති පුනප්පුනං අවජ්ජිතබ්බං සමන්නාහරිතබ්බං තක්කාහතං විතක්කාහතං කාතබ්බං; එවං කරොන්තස්ස චත්තාරෝ ඛන්ධා පටික්කූලාරම්මණා හොන්තී අප්පණං පාපුණන්ති, පුබ්බභාගචිත්තානි පරිකම්මඋපචාරසඞ්ඛා තානි සවිතක්කසවිචාරානීති සබ්බං හෙට්ඨා උත්තසදිසමෙව, එකං පන කොට්ඨාසං මනසිකරොන්තස්ස එකමෙව පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තති පාටියෙක්කං මනසිකරොන්තස්ස චත්තාරිංස පඨමජ්ඣානානි නිබ්බත්තන්ති; හත්ථෙ ගහිතපඤ්හා වත්ථු පාකතිකමෙව. **සොතං නිමිත්තන්ති** සොතඤ්ච තං කම්මඤ්ච නිමිත්තං, **ආසෙවතීති** සෙවති භජති, **භාවෙතීති** වඩ්ඪෙති, **බහුලීකරොතීති** පුනප්පුනං කරොති, **සඞ්ඛාරසීසං වවත්ථපෙතීති** සුවවත්ථිතං කරොති, **බහිද්ධාකායෙ චිත්තං උපසංහරතීති** එවං කත්වා බහිද්ධා පරස්ස කායෙ අත්තනො චිත්තං උපසංහරති ඨපෙති පවෙසෙති. **අත්තනොපි කායෙති** අත්තනොපි අස්ස කායෙ, අජ්ඣත්තබහිද්ධා කායෙ චිත්තං උපසංහරතීති කාලෙන අත්තනො කාලෙන පරෙසං කායෙ චිත්තං උපට්ඨාපෙති, **අත්තනි කායෙති** ඉදං යස්මා න එකන්තෙන අත්තනො කායෝ නාපි පරස්සෙව කායෝ අධිප්පෙතො තස්මා වුත්තං, එත්ථ පන අත්තනො ජීවමානකසරීරෙ පටික්කූලන්ති පරිකම්මං කරොන්තස්ස අප්පණාපි උපචාරම්පි ජායති, පරස්ස ජීවමානකසරීරෙ පටික්කූලන්ති මනසිකරොන්තස්ස නෙව අප්පණා ජායති න උපචාරං, නනු ච දසසු අසුභෙසු උභයම්පෙතං ජායතීති? ආම ජායති, තානිහි අනුපාදින්නකපක්ඛෙ ඨිතානි තස්මා තත්ථ අප්පණාපි උපචාරම්පි ජායති, ඉදං පන උපාදින්නකපක්ඛෙ ඨිතං, තෙනෙවෙත්ථ උභයම්පෙතං නජායති අසුභානුපස්සනා සඞ්ඛාතා පන විපස්සනා භාවනා හොතීති වෙදිතබ්බා, ඉමස්මිං පක්ඛෙ කිං කම්මට්ඨානන්ති සමථවිපස්සනා කම්මට්ඨානා, ඉදඤ්හෙත්ථ එවං සබ්බං මනසිකාරසාධාරණං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං, එතෙසඤ්හි...

නිමිත්තතෝ ලක්ඛණතෝ ධාතුතෝ අථ සුඤ්ඤතෝ
ඛන්ධාදිතෝ ච විඤ්ඤෙය්‍යෝ කෙසාදීනං විනිච්ඡයෝ.....

තත්‍ථ "නිමිත්තතෝනි" චත්තිංසාකාරෙ සඞ්ඝටිතං නිමිත්තානි යෙසං වසෙන යොගාවචරෝ චත්තිංසාකාරං කොට්ඨාසතෝ පරිගහණාති, සෙය්‍යථිදං? කෙසෙසු වණ්ණනිමිත්තං සණ්ඨානනිමිත්තං දිසානිමිත්තං ඔකාසනිමිත්තං පරිච්ඡෙදනිමිත්තන්ති පඤ්ච නිමිත්තානි හොන්ති, ලොමාදීසුපි එසෙවනයෝ..... "ලක්ඛණතොනි" චත්තිංසාකාරෙ අට්ඨවීසතිසතං ලක්ඛණානි හොන්ති යෙසං වසෙන යොගාවචරෝ චත්තිංසාකාරං ලක්ඛණතෝ මනසිකරොති, සෙය්‍යථිදං? කෙසෙ ථද්ධත්තලක්ඛණං ආබන්ධත්තලක්ඛණං උණ්හත්තලක්ඛණං විප්පහන ලක්ඛණන්ති චත්තාරි ලක්ඛණානි හොන්ති, ලොමාදීසුපි එසෙවනයෝ..... "ධාතුතොනි" චත්තිංසාකාරෙ චතුධාතුරෝ, අයං භික්ඛු පුරිසොනි වුත්තෙසු ධාතූසු අට්ඨවීසති සතං ධාතුයෝ හොන්ති යෙසං වසෙන යොගාවචරෝ චත්තිංසාකාරං ධාතුතෝ පරිගණ්හාති, සෙය්‍යථිදං? කෙසෙකක්ඛලතා පථවිධාතු ආබන්ධනතා ආපොධාතු උණ්හතා තෙජොධාතු විප්පහනතා වායොධාතූති චතස්සො ධාතුයෝ හොන්ති, ලොමාදිසුපි එසෙවනයෝ..... "සුඤ්ඤතොනි" චත්තිංසාකාරෙ ඡන්නවුති සුඤ්ඤතා හොන්ති යෙසං වසෙන යොගාවචරෝ චත්තිංසාකාරං සුඤ්ඤතෝ විපස්සති, සෙය්‍යථිදං කෙසා සුඤ්ඤා අත්තෙන වා අත්තනියෙන නිච්චෙන ධුවෙන සස්සතෙන අවිපරිණාමධම්මෙන වාති කෙසෙ තාව අත්තසුඤ්ඤතා අත්තනියසුඤ්ඤතා නිච්චභාවසුඤ්ඤතාති තිස්සො සුඤ්ඤතා මහාපි, ලොමාදිසුපි එසෙවනයෝ..... "ඛන්ධාදිතොනි" චත්තිංසාකාරෙ කෙසාදීසු ඛන්ධාදිවසෙන පරිගණ්හමානෙසු කෙසා කති ඛන්ධා හොන්ති කති ආයතනානි කති ධාතුයෝ කති සච්චානි කති සතිපට්ඨානානීති ආදිනා නයෙන පෙත්ථ විනිච්ඡයෝ විඤ්ඤාතබ්බෝ..... එවං අජ්ඣත්තාදිභෙදතෝ තිවිධෙන කායානුපස්සනං විත්ථාරතෝ දස්සෙත්වා ඉදානි කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානොති ආදීනි පදානි භාජෙත්වා දස්සෙතුං අනුපස්සීති ආදිආරද්ධං; තත්‍ථ යාය අනුපස්සනාය කායානුපස්සී නාම හොති තං දස්සෙතුං තත්‍ථ කතමා අනුපස්සනා යා පඤ්ඤා පජානනාති ආදි වුත්තං, ආතාපීති ආදිසුපි එසෙවනයෝ, තත්‍ථ පඤ්ඤා පජානනාති ආදීනි හෙට්ඨා චිත්තුපාදකණ්ඩවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිත

ඛානි, උපෙතොති ආදිනි සඛානි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි, අපිච ආසෙවනා වසෙන උපෙතො භාවනාවසෙන සුට්ඨුපෙතොති සමුපෙතො, උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සමපන්නොති ඉමෙසුපි ද්වීසු දුකෙසු අයමෙව නයො; බහුලීකාරවසෙන පන සමන්නාගතොති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා, ඉමිනා ආතාපෙන උපෙතොති ආදීසුපි එසෙවනයො, විහරතීති පදෙ තත්ථ කතමො විහාරොති පුච්ඡං අකත්වා පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය දෙසෙන්තො ඉරියතීති ආදිමාහ, තඤ්ච ඛො චතුන්නං ඉරියාපථානං අඤ්ඤතරසමඞ්ගිභාවතො ඉරියති, තෙන ඉරියාපථවතු කෙනහි කායසකටවත්තනෙන වත්තති එකං ඉරියාපථදුක්ඛං අපරෙන ඉරියාපථෙන බාධිත්වා විරහිතිකභාවෙන සරීරරක්ඛණතො පාලෙති, එකස්මිං ඉරියාපථෙ අසණ්ඨහිත්වා සඛ්ඛිරියාපථ වත්තනතො යාපෙති, තෙන තෙන ඉරියාපථෙන තථා තථා කායස්ස යාපනතො යාපෙති, චිරකාලවත්තනාපනතො චරති; ඉරියා පථෙන ඉරියා පථං විච්ඡින්දිත්වා ජීවිතහරණතො විහරති, සෙචකායො ලොකොති යදිදං කායෙ කායානුපස්සී විහරති සෙච කායො ලුජ්ජන පලුජ්ජනට්ඨෙන ලොකො, යස්මා පනස්ස කායෙ පහියමානං අභිජ්ඣාදොමනස්සං වෙදනාදීසුපි පහියති එව තස්මා පඤ්චපි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකොති වුත්තං, සන්නානි ආදීසුපි නිරොධවසෙන සන්නතාය සන්නා, භාවනාය සමිතත්තා සන්තා, වත්ථුපරිඤ්ඤාය අපවත්තීවූපසමවසෙන වූපසන්නා, නිරොධසඞ්ඛාතං අත්ථං ගතානි අත්ථංගතා, පුනප්පුනං නිබ්බත්තියා පටිබාහිතත්තා අතිවිය අත්ථඞ්ගතානි අබභත්ථඞ්ගතා, අපිතානි විනාසිතා, අපවත්තියං ඨපිතානිපි අත්ථො, බ්‍යපිතානි සුට්ඨාසිතා, අතිවිය අපවත්තියං ඨපිතානිපි අත්ථො, යථාපුන න අබ්භාසවන්තී එවං සොසිතත්තා සොසිතා, සුට්ඨුසොසිතාති විසොසිතා, සුක්ඛාපිතානි අත්ථො, විගතන්තා කතානි ව්‍යන්තීකතා, එත්ථව අනුපස්සනාය කම්මට්ඨානවිභාරෙන කම්මට්ඨානිකස්ස කායපරිහරණං, ආතාපෙන සම්මප්පධානං, සතිසම්පජඤ්ඤෙන කම්මට්ඨානපරිහරණූපායො, සතියා වා කායානුපස්සනා වසෙන පවිලඞ්ඛො සමථො, සම්පජඤ්ඤෙන විපස්සනා, අභිජ්ඣාදොමනස්ස විනයෙන භාවනා ඵලං වුත්තනති වෙදිතබ්බං.

කායානුපස්සනා නිද්දෙසො.

වෙදනානුපස්සනා නිද්දෙසෙපි හෙට්ඨා වුත්තසදිසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, "සුඛං වෙදනං වෙදියමානොති" ආදිසු පන සුඛංවෙදනාතන්ති කායිකං වා චෙතසිකං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානො අහං සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති අත්ථො; තත්ථ කාමං උත්තානසෙය්යකාපි දහරා ථඤ්ඤං පිවනාදිකාලෙ සුඛං වෙදියමානා සුඛං වෙදනං වෙදියාමාති පජානන්තීති පනෙතං එවරූපං ඤාණං සන්ධාය වුත්තං, එවරූපඤහි ඤාණං සන්තතුපලබ්භං නප්පජහති සන්තතිසඤ්ඤං න උග්ඝාටෙති කම්මට්ඨානං වා සතිපට්ඨානභාවනා වා න හොති ඉමස්ස පන භික්ඛුනො ඤාණං සන්තතුපලබ්භං පජහති සන්තතිසඤ්ඤං උග්ඝාටෙති කම්මට්ඨානඤ්චව සතිපට්ඨානභාවනා ච හොති ඉදඤ්හි කො වෙදියති කස්ස වෙදනා කිං කාරණා වෙදනාති එවං සම්පජානවෙදියනං සන්ධාය වුත්තං, තත්ථ කො වෙදියතීති න කොචි සත්තොවා පුග්ගලො වා වෙදියති, කස්සවෙදනාති න කස්සචි සත්තස්ස වා පුග්ගලස්ස වා වෙදනා; කිං කාරණා වෙදනාති, වත්ථු ආරම්මණාව පනෙසා වෙදනා; තස්මා එස එවං පජානාති තං තං සුඛාදිනං වත්ථුං ආරම්මණං කත්වා වෙදනාව වෙදියති; තං පන වෙදනා පවත්තිං උපාදාය අහං වෙදියාමීති වොහාරමත්තං හොතීති, එවං වත්ථුං ආරම්මණං කත්වා වෙදනා වෙදියතීති සල්ලක්ඛෙනෙතා එසසුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති වෙදිතබ්බා. චිත්තලපබ්භතෙ අඤ්ඤතරො ථෙරො විය, ථෙරො කිර අථාසුකකාලෙ බලවවෙදනාය නිප්පීළනෙනෙතා අපරාපරං පරිවත්තති, තමෙකො දහරො ආහ කතරං වො භන්තෙ ඨානං රුජ්ජතීති, ආවුසො පාටියෙක්කං රුජනට්ඨානං නාම නත්ථි වත්ථුං ආරම්මණං කත්වා වෙදනාව වෙදියතීති, එවං ජානනකාලතො පට්ඨාය අධිවාසෙතුං වට්ටතීති නො භන්තෙති, අධිවාසෙමි ආවුසොති; අධිවාසනා භන්තෙ සෙය්යොති; ථෙරො අධිවාසෙසි, වාතො යාව හදයා ඵාලෙසි; මක්ඛිකෙ අත්තනානි රාසිකතානි අහෙසුං, ථෙරො දහරස්ස දස්සෙසි, වට්ටතාවුසො එත්තකා අධිවාසනාති, දහරො තුණ්හී අහොසි, ථෙරො විරියසමථං * යොජෙත්වා සහපටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිත්වා යමසීසී භූතා පරිනිබ්බායි—යථාව සුඛං එවං දුක්ඛං—පෙ—නිරාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති—

* සමාධිං.

ඉති භගවා රූපකම්මට්ඨානං කථෙත්වා අරූපකම්මට්ඨානං කථෙතුං වෙදනාවසෙන කථෙසි, දුව්ඩඤ්හි කම්මට්ඨානං රූපකම්මට්ඨානං අරූපකම්මට්ඨානඤ්ච, රූපපරිග්ගහෝ අරූපපරිග්ගහෝ නිපි එතදෙව වුච්චති, තස්ථ භගවා රූපකම්මට්ඨානං කථෙතුං සඞ්ඛපමනසිකාරවසෙන වා විත්ථාරමනසිකාරවසෙන වා චතුධාතුවව්ථානං කථෙසි, තදුභයම්පි විසුද්ධිමග්ගෙ සබ්බාකාරතෝ දස්සිතමෙව, අරූපකම්මට්ඨානං පන කථෙතුං යෙභුය්‍යෙන වෙදනා වසෙන කථෙසි, නිව්ධොහි අරූපකම්මට්ඨානෙ අභිනිවෙසෝ එස්සවසෙන වෙදනාවසෙන චිත්තවසෙනාති, කථං? එකච්චස්ස හි සඞ්ඛිත්තෙනන වා විත්ථාරෙන වා පරිග්ගහිතෙ රූපකම්මට්ඨානෙ තස්මිං ආරම්මණෙ චිත්තචෙතසිකානං පඨමාභිනිපාතො තං ආරම්මණං ඵුසන්තො උපපජ්ජමානෝ එසෙසා පාකටෝ හොති, එකච්චස්ස තං ආරම්මණං අනුභවන්තී උපපජ්ජමානා වෙදනා පාකටා හොති, එකච්චස්ස තං ආරම්මණං පරිග්ගහෙත්වා විජානන්තං උපපජ්ජමානං විඤ්ඤාණං පාකටං හොති; තස්ථ යස්ස එසෙසා පාකටෝ හොති සොපි න කෙවලං එසෙසාව උපපජ්ජති තෙන සඞ්ඛං තදෙවාරම්මණං අනුභවමානා වෙදනාපි උපපජ්ජති සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි චෙතයමානා චෙතනාපි විජානමානං විඤ්ඤාණම්පි උපපජ්ජතීති එස්සපඤ්චමකෙයෙව පරිග්ගණ්හාති, යස්ස වෙදනා පාකටා හොති සොපි න කෙවලං වෙදනාව උපපජ්ජති තාය සඞ්ඛං තදෙවාරම්මණං ඵුසමානෝ එසෙසාපි උපපජ්ජති සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි චෙතයමානා චෙතනාපි විජානමානං විඤ්ඤාණම්පි උපපජ්ජතීති එස්සපඤ්චමකෙයෙව පරිග්ගණ්හාති, යස්ස විඤ්ඤාණං පාකටං හොති සොපි න කෙවලං විඤ්ඤාණමෙව උපපජ්ජති තෙන සඞ්ඛං තදෙවාරම්මණං ඵුසමානෝ එසෙසාපි උපපජ්ජති අනුභවමානා වෙදනාපි සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි චෙතයමානා චෙතනාපි උපපජ්ජතීති එස්සපඤ්චමකෙයෙව පරිග්ගණ්හති, සෝ ඉමෙ එස්ස පඤ්චමකා ධම්මා කිං නිස්සිතාති උපධාරෙන්තෝ වත්ථු නිස්සිතාති පජානාති; වත්ථුනාම කාරජකායෝ; තං සන්ධාය වුත්තං ඉදඤ්ච පන මෙ විඤ්ඤාණං එත්ථ සිතං * එත්ථ පටිබන්ධන්ති, සෝ අත්තනෝ භූතානි වෙව උපාදා රූපානිච, එව මෙත්ථ වත්ථුරූපං එස්සපඤ්චමකා නාමන්ති නාමරූපමෙව පස්සති;

* නිස්සිතං, සිතන්තිපි, කත්ථචි.

රූපඤ්චේව රූපක්ඛන්ධෝ නාමං චත්තාරෝ අරූපිනෝ ඛන්ධාති පඤ්චක්ඛන්ධමත්තං හොති, නාමරූපවිනිමුත්තාහි පඤ්චක්ඛන්ධා පඤ්චක්ඛන්ධවිනිමුත්තං වා නාමරූපං නත්ථි, සෝ ඉමේ පඤ්චක්ඛන්ධා කිංහෙතුකාති උපපරික්ඛනෙන්තෝ අවිජ්ජාදිහෙතුකාති පස්සති, තතෝ පච්චයෝ චේව පච්චයුප්පන්නාඤ්ච ඉදං අඤ්ඤෙසු සත්තෝ වා පුග්ගලෝ වා නත්ථි, සුඛසඞ්ඛාරපුඤ්ඤමත්තමේවාති සපච්චය නාමරූපවසෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනා පටිපාටියා අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති සම්මසන්තෝ විචරති, සෝ අජ්ජ අජ්ජාති පටිවෙධං ආකඞ්ඛමානෝ තථා රූපේ දිවසෙ උතුසපායං පුග්ගලසපායං භෝජනසපායං ධම්මස්සවණසපායං වා ලභිත්වා එකපල්ලඞ්කෙන නිසින්නොව විපස්සනං මත්ථකං පාපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාති—එවං ඉමෙසං නිණ්ණණම්පි ජනානං යාව අරහත්තා කම්මට්ඨානං කථිතං හොති ඉධ පන භගවා අරූපකම්මට්ඨානං කථෙන්තෝ වෙදනාවසෙන කථෙසි, එස්සවසෙනාති විඤ්ඤාණවසෙන වා ච කථියමානං න පාකටං හොති අන්ධකාරං විය ඛායති, වෙදනාවසෙන පන පාකටං හොති, කස්මා? වෙදනානං උපත්ති පාකටතාය, සුඛදුක්ඛවෙදනානඤ්හි උප්පත්ති පාකටා; යදා සුඛං උප්පජ්ජති සකලසරීරං ඛොභෙන්තං මද්දන්තං එරමානං අභිසන්දයමානං සතධොතසප්පිං ඛාදාපයන්තං විය සඨපාකතෙලං මක්ඛාපියමානං විය උදකඝටසහස්සෙන පරිලාහං නිබ්බාපියමානං විය අහෝ සුඛං අහෝ සුඛන්ති වාචං නිච්ඡාරයමානමෙව උප්පජ්ජති, යදා දුක්ඛං උප්පජ්ජති සකලසරීරං ඛොභෙන්තං මද්දන්තං එරමානං අභිසන්දයමානං තත්තකපාලං පවෙසෙන්තං විය විලීනතම්බලොහෙන ආසිඤ්චන්තං විය සුක්ඛනිණ්ණානසපතිම්හි අරඤ්ඤෙ දාරුඑකඤ්ඤකාලාපං පක්ඛිපමානං විය අහෝ දුක්ඛං අහෝ දුක්ඛන්ති විප්පලාපයමානමෙව උප්පජ්ජති, ඉති සුඛදුක්ඛවෙදනානං උප්පත්ති පාකටා හොති; අදුක්ඛමසුඛා පන දුද්දීපනා අන්ධකාරා අවිභූතා, සා සුඛදුක්ඛානං අපගමෙ සාතා සානපටිකෙපවසෙන මජ්ඣත්තාකාරභූතා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනාති නයතෝ ගණ්හන්තස්ස පාකටා හොති, යථා කිං යථා අන්තරා පිඪිපාසානං ආරුහිත්වා පලායන්තස්ස මිගස්ස අනුපථං ගච්ඡන්තෝ මිගලුද්දකෝ පිඪිපාසානස්ස ඔරභාගෙපි පරභාගෙපි පදං දිස්වා මඤ්ඤෙ අපස්සන්තොපි ඉතෝ ආරුළ්හෝ ඉතෝ ඔරුළ්හෝ මඤ්ඤෙ පිඪිපාසානෙ ඉමිනා පදෙසෙන ගතෝ භවිස්ස

නීති නයතො ජානාති එවං ආරුළ්හඤාණෙ පදං විය හි සුඛාය වෙදනාය උපපත්ති පාකටා හොති ඔරුළ්හඤාණෙ පදං විය දුක්ඛාය වෙදනාය උපපත්ති පාකටා හොති, ඉතො ආරුළ්හො ඉතො ඔරුළ්හා මඤ්ඤ එවං ගනොති නයතො ගහණං විය සුඛදුක්ඛානං අපගමෙ සාතා සාතපටික්ඛෙපවසෙන මජ්ඣත්තාකාරභූතා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනාති නයතො ගණ්හනත්තස්ස පාකටා හොති එවං භගවා පඨමං රූපකම්මට්ඨානං කථෙත්වා පච්ඡා අරූපකම්මට්ඨානං කථෙන්තො වෙදනා වසෙන විනිවත්තෙත්වා දස්සෙසි; න කෙවලඤ්ච ඉධෙව එවං දස්සෙසි; දීඝනිකායමහි මහානිදානෙ සක්කපඤ්හෙ මහාසතිපට්ඨානෙ මජ්ඣිමනිකායමහි සතිපට්ඨානෙ ච චූළතණ්හාසඞ්ඛයෙ මහා තණ්හාසඞ්ඛයෙ චූළවෙදල්ලෙ මහා වෙදල්ලෙ රට්ඨපාලසුත්තෙ මාගන්දියසුත්තෙ ධාතුවිභඞ්ගෙ ආනෙඤ්ජසප්පායෙ සංයුත්තනිකායමහි චූළනිදානසුත්තෙ රුක්ඛොපමෙ පරිවීමංසනසුත්තෙ සකලෙ වෙදනා සංයුත්තෙනති එවං අනෙකෙසු සුත්තෙසු පඨමං රූපකම්මට්ඨානං කථෙත්වා පච්ඡා අරූපකම්මට්ඨානං වෙදනාවසෙන විනිවත්තෙත්වා දස්සෙසි, යථාච තෙසු තෙසු එවං ඉමස්මිම්පි සතිපට්ඨානවිභඞ්ගෙ පඨමං රූපකම්මට්ඨානං කථෙත්වා පච්ඡා අරූපකම්මට්ඨානං වෙදනාවසෙන විනිවත්තෙත්වා දස්සෙසි; තඤ්ච සුඛං වෙදනාති ආදිසු අයං පරොපි පජානනපරියායො සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති සුඛවෙදනාලක්ඛණෙ දුක්ඛාය වෙදනාය අභාවතො සුඛං වෙදනං වෙදියමානො සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති; තෙන යා පුබ්බෙ භූතපුබ්බා දුක්ඛා වෙදනා තස්සා ඉදානි අභාවතො ඉමිස්සාච සුඛාය ඉතො පඨමං අභාවතො වෙදනා නාම අනිච්චා අද්ධුවා විපරිණාමධම්මාති ඉතිහ තඤ්ච සම්පජානො හොති, උත්තඤ්ච වෙතං භගවතා "යස්මිං අඟහි වෙසාන සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති නෙව තස්මිං සමයෙ දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති න අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදෙති, සුඛං යෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති යස්මිං අඟහි වෙසාන සමයෙ දුක්ඛං පෙ අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදෙති නෙව තස්මිං සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති න දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති, අදුක්ඛමසුඛං යෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති සුඛාපිඛො අඟහි වෙසාන වෙදනා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛය ධම්මා වය ධම්මා විරාග ධම්මා නිරොධ ධම්මා, දුක්ඛාපි ඛො

පෙ.... අදුක්ඛමසුඛාපිඛෝ අගහිවෙස්සන වෙදනා අනිච්චා සඞ්ඛතා.... පෙ.... නිරොධධම්මාති එවං පස්සං අගහිවෙස්සන සුත වා අරියසාවකෝ සුඛායපි වෙදනාය නිබ්බින්දති දුක්ඛායපි වෙදනාය නිබ්බින්දති අදුක්ඛමසුඛායපි වෙදනාය නිබ්බින්දති නිබ්බින්දං විරජ්ජති විරාගා විමුච්චති විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති ඛීණා ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතංකරණීයං නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී"ති. **"සාමිසං වා සුඛන්ති"** ආදීසු සාමිසා සුඛා නාම පඤ්චකාම ගුණාමිසනිස්සිතා ච ගෙහසිතසොමනස්ස වෙදනා, නිරාමිසා සුඛා නාම ච නෙක්ඛම්මනිස්සිතසොමනස්ස වෙදනා, සාමිසා දුක්ඛා නාම ච ගෙහසිතදෙමනස්ස වෙදනා, නිරාමිසා දුක්ඛා නාම ච නෙක්ඛම්මනිස්සිත * දෙමනස්ස වෙදනා, සාමිසා අදුක්ඛම සුඛා නාම ච ගෙහසිතඋපෙක්ඛා වෙදනා, නිරාමිසා අදුක්ඛමසුඛා නාම ච නෙක්ඛම්මනිස්සිතඋපෙක්ඛාවෙදනා, තාසං විභාගෝ උපරිපන්නාසෙ පාළියං ආගතොයෙව; **සෝ තං නිමිත්තන්ති** සෝ තංවෙදනා නිමිත්තං, **ඔහිඩාවෙදනාසූ'ති** පරපුග්ගලස්ස වෙදනාසු, **සුඛංවෙදනං වෙදියමානන්ති** පරපුග්ගලං සුඛවෙදනං වෙදියමානං, **අජ්ඣත්තන්ඔහිඩා'ති** කාලෙන අත්තනෝ කාලෙන පරස්ස වෙදනාසු චිත්තං උපසංහරති, ඉමස්මිං වාරෙ යස්මා නෙව අත්තනා න පරෝ නියම්මතෝ, තස්මා වෙදනා පරිග්ගහමත්තමෙව දස්සෙතුං "ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං සුඛාවෙදනාති" ආදී වුත්තං, සෙස මෙඤ්ච වුත්තනානමෙව; ඉමස්මිං පන පඤ්ඛ සුඛ විපස්සනාව කථිතාති....

වෙදනානුපස්සනා නිද්දෙසෝ.

චිත්තානුපස්සනා නිද්දෙසෙපි හෙට්ඨා වුත්තසදිසං වුත්තනයෙ නෙව වෙදිතබ්බං, "සරාගංවා චිත්තන්ති" ආදීසු පන **සරාගන්ති** අට්ඨවිධං ලොභසහගතං, **විතරාගන්ති** ලොකියකුසලාබ්‍යාකතං, ඉදං පන යස්මා සම්මසනං න ධම්මසමොධානං තස්මා ඉධ එක පදෙපි ලොකුත්තරං න ලබ්භති, යස්මා පහානෙකට්ඨවසෙන රාගා දීහි සහවත්තන්ති පහීයන්ති තස්මා ඒසු පදෙසු නිප්පරියායෙන න ලබ්භන්තීති න ගහිතානි, සෙසානි චත්තාරි අකුසලවිඤ්ඤාණානි නෙව පුරිමපදං න පච්ඡිමපදං භජන්ති, **සදොසන්ති** දුවිධං දෙමනස්සසහගතං; **විතදොසන්ති** ලොකියකුසලාබ්‍යාකතං, සෙසානි

* සිත.

දසඅකුසලචිත්තානි නෙව පුරිමපදං න පච්ඡිමපදං භජන්ති, **සමොහානී**ති විචිකිච්ඡාසහගතං වෙව උද්ධච්චසහගතඤ්ච දුච්චිධං, යස්මා පන මොහෝ සබ්බා අකුසලෙසු උපපජ්ජති තස්මා සෙසානිපි ඉධ වට්ටන්ති එව, ඉමස්මිං එවනි දුකෙ වා දසාකුසලචිත්තානි පරියාදින්නානිනි, **විනමොහනී**ති ලොකියකුසලාබ්‍යාකතං, **සඞ්කිත්තනී**ති පිනම්බානුපතිතං, එතඤ්හි සඞ්කුචිතචිත්තං නාම, **විකිණ්ණනී**ති උද්ධච්චසහගතං, එතඤ්හි විසටචිත්තං නාම, **මහග්ගහනී**ති රූපාවචරං අරූපාවචරඤ්ච, **අමහග්ගහනී**ති කාමාවචරං, **සඋත්තරනී**ති කාමාවචරං; **අනුත්තරනී**ති රූපාවචරඤ්ච අරූපාවචරඤ්ච; තත්‍රාපි සඋත්තරං රූපාවචරං, අනුත්තරං අරූපාවචරමෙව, **සමාහිතනී**ති යස්ස අපණ්ණා සමාධි උපචාරසමාධි වා අත්ථි, **අසමාහිතනී**ති උභයසමාධිවිරහිතං, **විමුත්තනී**ති තදඞ්ගවික්ඛම්භනවිමුත්තීහි විනිමුත්තං, **අවිමුත්තනී**ති උභයවිමුත්තී රහිතං, සමූලෙඡදපටිපස්සඬ්ගිනිස්සරණවිමුත්තීනං පන ඉධ ඔකාසෝ ව නත්ථි, සරාගමස්සචිත්තනී**ති** සරාගං අස්සචිත්තං, සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා වුත්තානඤ්ඤෙව, ඉමස්මිං පන පඤ්ඤ සුඛවිපස්සනාව කථිතාති.

චිත්තානුපස්සනානිද්දෙසෝ.

එත්තාවතා යස්මා කායානුපස්සනාය රූපක්ඛන්ධපරිග්ගහොව කථිතෝ, වෙදනානුපස්සනාය වෙදනාක්ඛන්ධපරිග්ගහොව, චිත්තානුපස්සනාය විඤ්ඤාණක්ඛන්ධපරිග්ගහොව, තස්මා ඉදානි සම්පයුත්තධම්මසීසෙන සඤ්ඤාසඞ්ඛාරක්ඛන්ධපරිග්ගහම්පි කථෙතුං ධම්මානුපස්සනං දස්සෙන්තෝ "කථඤ්ච භික්ඛවේ" ආදිමාහ, තත්ථ **සරාගනී**ති අභිණ්හසමුදාචාරවසෙන සංවිජ්ජමානං, **අසරාගනී**ති අසමුදාචාරවසෙන වා පහීනත්තා වා අවිජ්ජමානං, **සඤ්ඤානී**ති යෙන කාරණෙන කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදෙ හොති, **තඤ්චඤ්ඤානා**තීති තඤ්චකාරණං පජානාති, ඉමිනා නයෙන සබ්බපදෙසු අත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ, තත්ථ සුභනිමිත්තෙන අයොනිසෝ මනසිකාරෙන කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදෙ හොති, සුභනිමිත්තං නාම සුභම්පි සුභනිමිත්තං සුභාරම්මණම්පි සුභනිමිත්තං, අයොනිසෝ මනසිකාරෝ නාම අනුපායමනසිකාරෝ උප්පථමනසිකාරෝ අනිච්චෙ නිච්චන්ති වා දුක්ඛෙ සුඛන්ති වා අනත්තනි අත්තාතිවා අසුභෙ සුභන්ති වා මනසිකාරෝ, තං තත්ථ බහුලං පවත්තයතෝ කාමච්ඡන්දෝ උපජ්ජති, තෙනාහ භගවා "අත්ථි භික්ඛවෙ සුභනිමිත්තං

තත්ථ අයෝනිසෝ මනසිකාරබහුලීකාරෝ අයමාහාරෝ අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස භීයෝභාවාය වෙපුල්ලාය" නි. අසුභනිමිත්තෙ පන යෝනිසෝ මනසිකාරෙනස්ස පහානං හොති, අසුභනිමිත්තං නාම අසුභම්පි අසුභනිමිත්තං අසුභාරම්මණම්පි අසුභනිමිත්තං, යෝනිසෝ මනසිකාරෝ නාම උපායමනසිකාරෝ පථමනසිකාරෝ අනිච්චෙ අනිච්චන්ති වා දුක්ඛෙ දුක්ඛන්ති වා අනත්තනි අනත්තාති වා අසුභෙ අසුභන්ති වා මනසිකාරෝ, තං තත්ථ බහුලං පවත්තයතො කාමච්ඡන්දෙ පහීයති, තෙනාහ භගවා "අත්ථි භික්ඛවෙ අසුභනිමිත්තං, තත්ථ යෝනිසෝ මනසිකාරබහුලීකාරෝ අයමාහාරෝ අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස අනුප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස පහානාය න භීය්‍යොභාවාය න වෙපුල්ලාය" නි. අපි ච ඡ ධම්මා කාමච්ඡන්දස්ස පහානාය සංවත්තන්ති අසුභනිමිත්තස්ස උග්ගහො අසුභභාවනානුයොගො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා කල්‍යාණමිත්තතා සප්පාය කථාති, දසවිධඤ්හි අසුභනිමිත්තං උග්ගණ්හන්තස්සාපි කාමච්ඡන්දෙ පහීයති භාවෙන්තස්සාපි ඉන්ද්‍රියෙසු පිහිතවාරස්සාපි චතුන්නං පඤ්චන්නං ආලොපානං ඔකාසෙ සති උදකං පිවිත්වා යාපන සීලතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤූනොපි, තෙන වුත්තං

චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ අභුත්වා උදකං පිවෙ,
අලං ඵාසු විහාරාය පහිතත්තස්ස භික්ඛුනොති.

අසුභකම්මිකනිස්සන්දෙරසදිසෙ අසුභභාවනා රතෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි කාමච්ඡන්දෙ පහීයති ඣානනිස්සජ්ජාදීසු දස අසුභනිස්සිතසප්පායකථායපි පහීයති; තෙනවුත්තං, "ඡ ධම්මා කාමච්ඡන්දස්ස පහානාය සංවත්තන්ති" නි, ඉමෙහි පනඡහි ධම්මෙහි පහීනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස අරහත්තමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදෙහොතීති පජානාති, පටිඝනිමිත්තෙ අයෝනිසෝ මනසිකාරෙන පන ව්‍යාපාදස්ස උප්පාදෙ හොති, තත්ථ පටිඝම්පි පටිඝනිමිත්තං පටිඝාරම්මණම්පි පටිඝනිමිත්තං අයෝනිසෝ මනසිකාරොසබ්බත්ථ එකලක්ඛණෙව, තං තස්මිං නිමිත්තෙ බහුලං පවත්තයතො ව්‍යාපාදෙ උප්පජ්ජති, තෙනාහ භගවා "අත්ථි භික්ඛවෙ පටිඝනිමිත්තං තත්ථ අයෝනිසෝ මනසිකාරබහුලීකාරෝ අයමාහාරෝ අනුප්පන්නස්ස වා ව්‍යාපාදස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා ව්‍යාපාදස්ස භීය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය" නි, මෙත්තාය පන චෙතොවිමුත්තියා

යොනිසො මනසිකාරෙනස්ස පහානං හොති, තස්ස මෙත්තානිවුත්තෙ අපණ්ණකපටිපදාපි උපචාරොපි වට්ටති, වෙතොවිමුත්තීති අප්පණාව යොනිසො මනසිකාරො වුත්තලක්ඛණොව, තං තස්ස බහුලං පවත්තයතො බ්‍යාපාදෙ පහීයති, තෙනාහ භගවා "අත්ථි භික්ඛවෙ මෙත්තා වෙතොවිමුත්ති තස්ස යොනිසො මනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස අනුප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා ව්‍යාපාදස්ස පහානාය න භීයේ‍යභාවාය න වෙපුල්ලාය" නි; අපිච ඡ ධම්මා ව්‍යාපාදස්ස පහානාය සංවත්තන්ති මෙත්තා නිමිත්තස්ස උග්ගහො මෙත්තාභාවනානුයොගො කම්මස්සකතා පච්චවෙක්ඛණා පටිසඞ්ඛානබහුලතා කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති, ඔදිස්සකානොදිස්සකදිසාඵරණානඤ්ඤ අඤ්ඤතරවසෙන මෙත්තං උග්ගණ්හන්තස්සාපි ව්‍යාපාදෙ පහීයති, ඔධිසො අනොධිසො දිසාඵරණවසෙන මෙත්තං භාවෙන්තස්සාපි, තඹ එතස්ස කුඛො කිං කරිස්සසි කිමස්ස සීලාදීනි චිනාසෙතුං සක්ඛිස්සසි නනුඛං අත්තනො කම්මෙන ආගන්ත්වා අත්තනො කම්මෙනෙව ගමිස්සසි පරස්ස කුජ්ඣනං නාම විතච්ඡිකඛාර තත්ත අයස ලාකගුථාදීනි ගහෙත්වා පරස්ස පහරිතුකාමතා සදිසං හොති එසොපි තව කුද්ධා කිං කරිස්සති කිං තෙ සීලාදීනි විනාසෙතුං සක්ඛිස්සති එය අත්තනො කම්මෙනාගන්ත්වා අත්තනො කම්මෙනෙව ගමිස්සති අපටිච්ඡිත පහෙන කං විය පටිවානඛිත්තර ජොමුඛි විය ච එතසෙසවෙස කොධො මත්තෙ පතිස්සතීති එවං අත්තනො ච පරස්ස ච කම්මස්සකතං පච්චවෙක්ඛතොපි උභය කම්මස්සකතං පච්චවෙක්ඛිත්වා පටිසඞ්ඛානෙ ඨිතස්සාපි අස්සගුත්ත ථෙරසදිසෙ මෙත්තා භාවනාරතෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි ව්‍යාපාදෙ පහියති ඣානනිසජ්ජාදීසු මෙත්තානිසජ්ඣිත සප්පායකථායපි පහීයති, තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා ව්‍යාපාදස්ස පහානාය සංවත්තන්තීති, ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනස්ස ව්‍යාපාදස්ස අනාගාමි මග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදෙ හොතීති පජානාති, අරති ආදීසු අයොනිසො මනසිකාරෙන පිනම්ඛස්ස උප්පාදෙ හොති; අරතිනාම උක්කණ්ඨිතතා, තන්දී නාම කායාලසියතා, විජම්භිකානාම කායවිනාමනා, භත්තසම්මදෙ නාම භත්තමුච්ඡා භත්ත පරිළාහො, චෙතසොලීනත්තං නාම චිත්තස්ස ලීනාකාරො, ඉමෙසු අරති ආදීසු අයොනිසො මනසිකාරං බහුලං පවත්තයතො පිනම්ඛං උප්පජ්ජති; තෙනාහ භගවා "අත්ථි භික්ඛවෙ අරති තන්දී විජ

පොත්! පොත් පොත්!

හිතෝපදේශසන්නය	3	00
බාලාවතාර සූත්‍රවණ්ණනාව	3	00
ජිනාලඞ්කාරවණ්ණාව	2	50
පරිවාරපාලිය	2	00
සංයුත්සගිය 1, 2 3, 4, 5, 6, කාණ්ඩයක්		50
දික්සගිඅටුවාව 1, 2, 3, 4, 5, කාණ්ඩයක්		50
සූත්‍රසඞ්ග්‍රහ සන්නය 1, 2, 3, කාණ්ඩයක්		50
උදෑනය (සම්පූර්ණ)		75
දඨාවංස සන්නය		75
මුලුසික සන්නය		25
විහාරදෑනානිසංසය සහ ගිහිවිනය		30
චිතයාඊ සඞ්ග්‍රහව		25
කවවාඅන විග්‍රහටිකාව		75
ජාතකාඊ කථා ගාථා සන්නය		62
නාමරූප පරිවෙඡ්දය		75
කාඅවිරතිගාථා		60
ඉතිවුත්තකය		50
සපුරිසදෑනසූත්‍රය සහිත වඩිඡගොත්තසූත්‍රය		20
අඞ්ගුලිමාල සූත්‍රය		36
මනොරඤ්ජනිය, 1, 2, 3, කාණ්ඩයක්		50
සීහොපම සූත්‍රවණ්ණාව		15
විසුද්ධිමාගීය (සම්පූණී පොත)	2	00
සාමණෙර බනදහම්පොත නොහොත්පැවිදිවන		36

මේ පොත් ඉල්ලා එවිත භවතුන්ට මෙහි පහත නම්පේන ම ගෙන් ලබාගතහැකිවේ.

ඇම්. ලියනෝරිස් ප්‍රනාන්දු

හලවේගොඩ

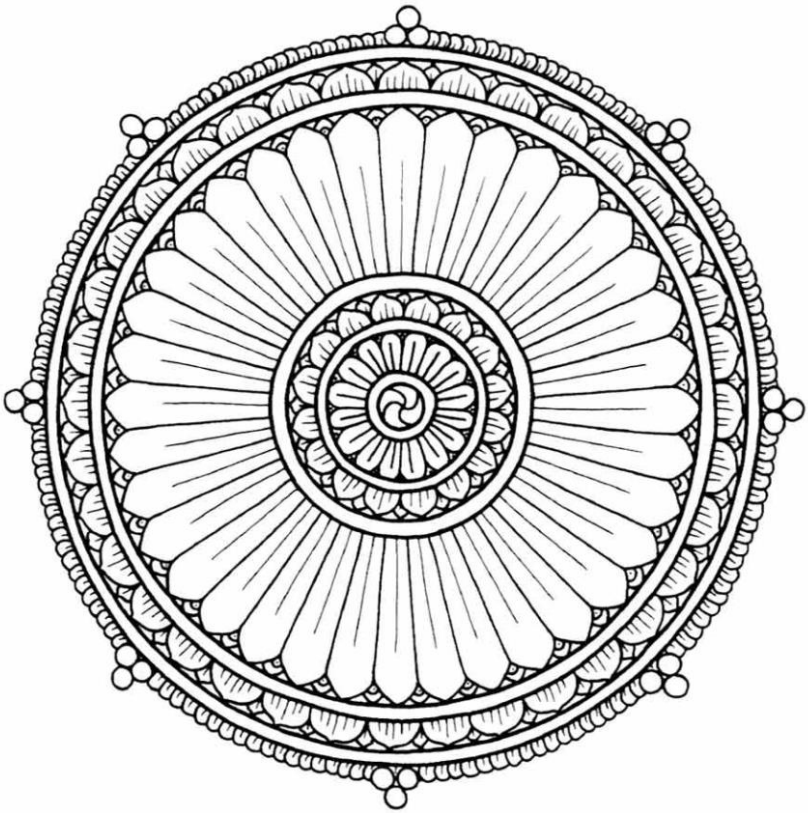
බේරුවල තැපැල

M. Liyanoris Fernando

Halawegoda

Beruwala

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති

නිබ්බාන පච්චයෝ හෝතු